

Regeringens proposition

1980/81: 3

om handeln med skrot m. m.;

beslutad den 29 maj 1980.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

STAFFAN BURENSTAM LINDER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en moderniserad reglering av handeln med skrot och begagnade varor. Avsikten är att handel med järn- och annat metallskrot, liksom hittills, skall få bedrivas endast efter särskilt tillstånd. Handeln med vissa slag av begagnade varor avses bli föremål för en registrering och tillsyn. Syftet med regleringen är att förebygga att stulet eller eljest olovligen åtkommet gods avsätts inom handeln och att underlätta polisens efterspaning av sådant gods.

Förslag till

Lag om handel med skrot och begagnade varor

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag har till ändamål att förebygga avsättning av stulet eller eljest olovligen åtkommet gods och att underlätta polisens efterspaning av sådant gods.

2 § Regeringen får föreskriva att handel med järn- och annat metallskrot får drivas endast efter tillstånd av den myndighet som regeringen bestämmer och att det för sådan handel skall finnas en föreståndare som tillståndsmyndigheten har godkänt.

Regeringen får föreskriva att handel med begagnade varor, i den omfattning som regeringen bestämmer, endast får drivas efter registrering hos den myndighet som regeringen bestämmer.

3 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för den som har tillstånd eller är registrerad med stöd av denna lag att föra anteckningar som rör befattningen med förvärvat eller eljest mottaget gods och att tillhandahålla myndighet anteckningar, handlingar eller uppgifter därom.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela även andra föreskrifter för den som avses i första stycket.

4 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen utövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

5 § Den som har tillstånd eller är registrerad med stöd av denna lag är skyldig att efter anmodan låta tillsynsmyndigheten undersöka område, lokal eller annat utrymme som används i verksamheten och granska den bokföring och övriga handlingar som hör till verksamheten.

6 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligt eller av oaktsamhet

1. driver handel med skrot utan föreskrivet tillstånd eller utan att en föreskriven godkänd föreståndare finns,

2. driver handel med begagnade varor utan att på föreskrivet sätt vara registrerad,

3. underlåter att fullgöra skyldighet enligt 3 § första stycket eller lämnar oriktig uppgift vid fullgörandet.

I ringa fall döms inte till straff.

7 § Den som har underlåtit att fullgöra skyldighet enligt 3 § får inte dömas till straff enligt 6 § för underlåtenheten, om skyldigheten omfattas av ett vitesföreläggande.

8 § Näringsidkare ansvarar för sådan gärning som avses i 6 § om den har begåtts i hans rörelse och han har haft eller borde ha haft vetskap om gärningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1981.

Genom lagen upphävs förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods samt kungörelsen (1949:725) med vissa föreskrifter angående tillämpningen av nämnda förordning. Regeringen får föreskriva att tillstånd eller rätt enligt tidigare gällande författningar avseende handel med skrot skall gälla tills vidare eller under viss tid och att tillstånd eller rätt enligt tidigare gällande författningar avseende handel med begagnade varor skall anses motsvara sådan registrering som avses i 2 § andra stycket.

HANDELSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1980-05-29

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Mundebo, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelsohn, Danell, Petri

Föredragande: statsrådet Burenstam Linder

Proposition om handeln med skrot m. m.

1 Inledning

Med stöd av regeringens bemyndigande den 28 juni 1974 tillkallade dåvarande chefen för handelsdepartementet den 19 juli 1974 en särskild utredare¹ (H 1974:04) med uppdrag att göra en översyn av förordningen (1949: 723, ändrad senast 1971: 1175) angående handel med skrot, lump och begagnat gods.

Utredaren lämnade i oktober 1978 betänkandet (Ds H 1978: 5) *Handeln med skrot och handeln med begagnade varor. Utredningen har benämnts skrothandelsutredningen*. Betänkandet bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgivits av riksåklagaren (RÅ), Göta hovrätt, kammarrätten i Jönköping, rikspolisstyrelsen (RPS), brottsförebyggande rådet (BRÅ), televerket, statens järnvägar (SJ), riksskatteverket (RSV), kommerskollegium (KK), näringsfrihetsombudsmanen (NO), statens pris- och kartellnämnd (SPK), konsumentverket, statens vattenfallsverk, statens provningsanstalt, förenade fabriksverken, samtliga länsstyrelser, länsstyrelsernas organisationsnämnd (LON), delegationen för företagens uppgiftslämnande (DEFU), polisstyrelserna i Stockholms, Göteborgs, Malmö och Örebro polisdistrikt, Svenska kommunförbundet, AB Järnbruksförnödenheter, Skrotbranschens nämnd, Sveriges mekanförbund, Sveriges konst- och antikhandlareförening, AB Stockholms auktionsverk, Sveriges auktionsförbund, Sveriges tandteknikers riksförbund, Guldcentralen ekonomisk förening, Sveriges juvelare- och

¹ F. d. regeringsrådet Frank Öhman.

guldsmidsförbund, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges industriförbund, Svensk industriförening, Svenska återvinningsföreningen, Föreningen järnskrotgrossisterna, Föreningen metallskrotgrossisterna, Skrothandels branschkommitté, Svenska järn- och metallskrothandlareföreningen, Sveriges bilskrotares riksförbund, Sveriges radiohandlares riksförbund, Svenska handelskammarförbundet, Motorbranschens riksförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Ett antal remissinstanser har bifogat yttranden från andra instanser. Sålunda har RÅ bifogat yttranden från överåklagarna i Stockholms, Göteborgs och Malmö åklagardistrikt samt från länsåklagarmyndigheterna i Uppsala, Örebro och Gävleborgs län. KK har bifogat yttrande från handelskammaren för Örebro och Västmanlands län. Länsstyrelsen i Stockholms län har bifogat yttranden från Solna och Södertälje polisdistrikt. Länsstyrelsen i Uppsala län har bifogat yttranden från Uppsala och Enköpings polisdistrikt. Länsstyrelsen i Södermanlands län har bifogat yttranden från Eskilstuna och Katrineholms polisdistrikt samt från konsumentnämnden i Eskilstuna kommun. Länsstyrelsen i Östergötlands län har bifogat yttranden från Linköpings, Norrköpings, Motala och Mjölby polisdistrikt. Länsstyrelsen i Jönköpings län har bifogat yttranden från länspolischefen i länet. Länsstyrelsen i Kalmar län har bifogat yttranden från Kalmar och Västerviks polisdistrikt samt från Borgholms kommun. Länsstyrelsen i Gotlands län har bifogat yttranden från Gotlands kommun. Länsstyrelsen i Blekinge län har bifogat yttranden från Karlskrona och Karlshamns polisdistrikt. Länsstyrelsen i Malmöhus län har bifogat yttranden från Malmö kommun. Länsstyrelsen i Hallands län har bifogat yttranden från Falkenbergs, Halmstads, Kungsbacka och Varbergs polisdistrikt. Länsstyrelsen i Älvsborgs län har bifogat yttranden från Borås och Trollhättans polisdistrikt. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har bifogat yttranden från samtliga polisdistrikt i länet. Länsstyrelsen i Värmlands län har bifogat yttranden från Karlstads, Kristinehamns och Arvika polisdistrikt. Länsstyrelsen i Örebro län har bifogat yttranden från länspolischefen i länet samt från Hallsbergs, Karlskoga och Lindesbergs polisdistrikt. Länsstyrelsen i Kopparbergs län har bifogat yttranden från länspolischefen i länet samt från Borlänge och Ludvika polisdistrikt. Länsstyrelsen i Gävleborgs län har bifogat yttranden från Gävle och Söderhamns polisdistrikt. Länsstyrelsen i Västernorrlands län har bifogat yttranden från Härnösands, Sollefteå, Sundsvalls och Örnsköldsviks polisdistrikt. Länsstyrelsen i Västerbottens län har bifogat yttranden från Umeå och Skellefteå polisdistrikt.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Inledning

Handeln med skrot, lump och vissa begagnade varor har sedan år 1918 varit underkastad särskild reglering. De nu gällande bestämmelserna finns i förordningen (1949: 723, ändrad senast 1971: 1175) angående handel med skrot, lump och begagnat gods (den s. k. skrothandelsförordningen) samt i kungörelsen (1949: 725, ändrad senast 1971: 428) angående tillämpningen av förordningen.

Syftet med skrothandelsförordningen är i första hand att motverka tillgreppsbrott genom att hindra eller försvåra avsättningen av oärligt åtkommet gods och att underlätta polisens spaning efter sådant gods.

Skrothandelsförordningen är tillämplig på yrkesmässig handel med järn- och annat metallskrot, tackor av annat metallskrot än järnskrot, textilavfall och lump samt begagnat gods av följande slag, nämligen mopeder, cyklar, utombordsmotorer samt delar och tillbehör till sådana föremål. Vidare omfattar förordningen yrkesmässig handel med begagnade kläder, pälsverk, kameror, klockor, kikare, smycken, äkta pärlor, ädla och halvädla stenar samt föremål vilka helt eller till väsentlig del består av guld, silver, platina, nysilver, koppar, mässing, tenn eller brons.

Förordningen är tillämplig också på yrkesmässig handel med begagnade skriv- och räknemaskiner, radio- och televisionsapparater samt musikinstrument, dock inte när handeln uteslutande avser föremål som tas i vederlag vid försäljning av nya föremål.

Till begreppet handel hänförs i förordningen även rörelse där förvärvat gods avyttras efter reparation, nedsmältning eller mindre bearbetning. Förordningen är tillämplig också på rörelse där gods utnyttjas industriellt om godset har förvärvats från annan än s. k. fast handlare eller industriföretag.

Sådan handel som omfattas av skrothandelsförordningen får inte bedrivas utan särskilt tillstånd. Normalt utfärdas tillstånd av den lokala polismyndigheten. Tillstånd får beviljas bolag eller ekonomisk förening samt enskild person som har gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet samt i övrigt anses lämplig. Tillståndet skall avse visst eller vissa slag av gods. Om rörelsen bedrivs av ett bolag eller av en ekonomisk förening måste det finnas en av polismyndigheten godkänd föreståndare, vilken är ansvarig för rörelsen.

I övrigt innebär regleringen i huvudsak att handlare inte får köpa varor av okända personer om dessa inte legitimerar sig. Vidare skall handlare föra vissa anteckningar om vilka säljarna är och om de köpta varorna. Polismyndigheten har rätt att få tillträde till handlarnas lokaler och lager samt granska anteckningarna.

Under den tid som skrothandelsförordningen har gällt, har den yrkes-

mässiga handeln med skrot och begagnat gods ökat betydligt i omfattning. Framför allt har skrotbranschen genomgått en kraftig utveckling samtidigt som branschstrukturen i väsentliga delar har ändrats. Vidare har inom branschen konstaterats en förhållandevis utbredd brottslighet, vilken synes ha tilltagit i omfattning. Det har hävdats att brottsligheten har gynnats av vissa brister i förordningens regler. Under våren 1971 konstaterades i Örebro län en omfattande brottslighet som avsåg bl. a. stölder, hälerier, skattebrott, förskingringar och bedrägerier. I februari 1972 överlämnade länsstyrelsen i Örebro län en skrivelse till chefen för justitiedepartementet med förslag på åtgärder som borde vidtas.

Mot bl. a. denna bakgrund tillsattes år 1974 skrothandelsutredningen. I utredningsuppdraget ingick såväl att söka avhjälpa brister i regleringen som att modernisera reglerna mera allmänt. En utgångspunkt skulle enligt direktiven vara att handeln med skrot m. m. även i fortsättningen behöver en särskild samhällelig reglering och insyn.

Skrothandelsutredningen föreslår en fortsatt reglering av handeln med skrot och begagnade varor. Av betänkandet framgår bl. a. följande.

Handeln med *skrot* är uppdelad i tre led nämligen uppköpare, partihandlare och grossister.

Antalet gällande uppköpartillstånd i hela landet har utredningen beräknat till ca 1 200. Utredningen anför att uppköparna åker runt med bil och köper upp järn- och annat metallskröt, företrädesvis från hantverkare, mindre industrier, lantbrukare m. fl. Skrotet säljs direkt eller efter mindre sortering och bearbetning till partihandlare eller grossister. Andra återvinningsvaror, såsom lump och textilavfall, torde enligt utredningen numera inte omhändertas av uppköpare. Enligt vad utredningen har erfarit, har antalet ansökningar om uppköpartillstånd minskat starkt under senare tid.

Enligt utredningens beräkning finns det ca 1 100 gällande tillstånd för fast handel. De fasta skrothandlarna, dvs. partihandlarna och grossisterna, har fast inköpsställe och skrotgård. De större skrotgårdarna har stor maskinell utrustning. Av tillståndshavarna är ca 410 även auktoriserade bilskrotare enligt bilskrotningslagen (1975: 343). Ett 40-tal av de fasta handlarna räknas som grossister, vilket innebär att försäljning eller leverans av skrot sker enbart eller till övervägande del till järnbruk, metallverk eller andra avnämare. Omkring 100 fasta handlare driver därutöver skrothandel i någorlunda stor omfattning och kan därför räknas till partihandlare i egentlig mening, dvs. till handlare som köper skrot från olika håll och säljer det vidare till grossister.

Antalet gällande tillstånd för handel med *begagnat gods* har utredningen beräknat till ca 2 200.

Utredningen anför att återvinningen av olika slags förbrukade produkter och avfall har ökat och breddats i hög grad under senare tid. Faktorer som har medverkat härtill är knappheten på naturtillgångar, det ökade miljö- och värdsintresset, lönsamhetssynpunkter och, särskilt vad gäller järn- och

annat metallsrot, betydelsen av att i någon mån bromsa ökningstakten i energiåtgången. Enligt utredningen insamlas i landet i genomsnitt 1 milj. ton järnsrot om året. Det totala värdet härav har antagits uppgå till 300 milj. kr. Av annat metallsrot insamlas årligen uppåt 135 000 ton. Värdet härav har uppskattats till minst 280 milj. kr. Övriga återvinningsvaror, bl. a. lump, insamlas enligt utredningen i mera blygsamma mängder.

Vidare anför utredningen att omsättningen av begagnade varor av olika slag torde ha ökat under senare år. Inte minst har den expanderande auktionshandeln bidragit till denna utveckling. Att få fram tillförlitliga siffror på omfattningen och värdet av de begagnade varor som yrkesmässigt omsätts i landet har visat sig mycket svårt. Utredningen antar dock att det rör sig om ganska stora värden.

2.2 Huvuddragen av regleringen

Utredningen har den bestämda uppfattningen att en fortsatt reglering av handeln med skrot och begagnade varor i hög grad är påkallad. En omfattande brottslighet, främst stölder och hälerier, har enligt utredningen konstaterats inom skrotbranschen. Vidare anför utredningen att antalet stölder och inbrott i lägenheter, villor och fritidshus har ökat markant under senare år. Bland de föremål som ofta tillgrips märks bl. a. konstföremål, antikviteter, smycken, TV-apparater och cyklar. En lämpligt utformad reglering och tillsyn utgör enligt utredningen viktiga led i polisens brottsförebyggande och spanande verksamhet.

Jag har för egen del noga övervägt frågan, huruvida det finns något behov av en fortsatt reglering. Vid dessa överväganden har jag funnit bärande skäl tala för utredningens ståndpunkt som också remissinstanserna har anslutit sig till. En reglering inom det här området är alltså i förening med andra åtgärder från samhällets sida av betydelse i kampen mot häleri- och tillgreppsbrottsligheten. Jag vill dock understryka vikten av att regleringen måste utformas så att den inte får mer långtgående inskränkningar i näringsfriheten än som är nödvändiga för att man på ett effektivt sätt skall komma till rätta med de olägenheter som har påtalats. Regleringen får inte heller medföra onödigt betungande administrativa rutiner för övervakande myndigheter eller för näringslivet.

Den nuvarande regleringen bygger på tillståndsvång både för handeln med skrot och annat återvinningsgods och för handeln med begagnade varor. Regleringen omfattar å ena sidan skrot, lump och textilavfall och, å andra sidan, begagnat gods av diverse slag som kläder, mopeder och cyklar, kameror, klockor, smycken samt föremål av guld. Den första kategorin utgörs av avfallsprodukter och utrangerat gods som i allmänhet blir råvara för fortsatt industriproduktion och alltså skall återvinnas. Den andra kategorin omfattar gods och föremål som skall användas på nytt i huvudsakligen oförändrat skick, ibland efter smärre reparationer.

I fråga om handeln med *skrot, lump och textilavfall* föreslår utredningen att handeln som avser skrot även i fortsättningen skall vara reglerad efter i huvudsak samma principer som f. n. Tillståndstvånget skall således bibehållas. Genom den prövning som föregår meddelande av tillstånd bör enligt utredningen kunna vinnas en viss garanti för att olämpliga personer hålls borta från den yrkesmässiga skrothanteringen. Möjligheten att ett tillstånd kan återkallas torde dessutom enligt utredningen innebära ett tryck på handlarna att iakttaga gällande bestämmelser. I likhet med vad som nu gäller skall behovet av sökandens verksamhet inte provas. Utredningen betonar därför att någon begränsning av konkurrensen på detta område, grundad på en bedömning av om den tiltänkta rörelsen behövs, således inte får förekomma.

Däremot anser utredningen att handeln med lump och textilavfall inte längre bör omfattas av en reglering. Enligt utredningens uppfattning torde gods av detta slag knappast vara stöldbegärligt.

För att tillsynen och godsspaningen skall fungera föreslår utredningen att handlarna även i fortsättningen skall vara skyldiga att föra anteckningar och, i vissa fall, att lämna dessa anteckningar till polismyndigheten. Vidare föreslår utredningen att polismyndigheten, liksom enligt den nuvarande regleringen, skall ges en rätt att undersöka skrothandlarnas lokaler och lager samt att granska bokföringen. Den som har tillstånd att driva handel med skrot bör sålunda enligt förslaget vara skyldig att efter anmodan låta polismyndigheten företa dessa åtgärder.

Utredningens förslag har i allmänhet lämnats utan erinran av remissinstanserna som delar uppfattningen att en fortsatt tillståndsprövning är nödvändig för att på ett effektivt sätt kunna komma till rätta med de missförhållanden som kan råda inom skrotbranschen. Sålunda anför RÅ att häleribrott ofta är förknippade med andra brott och att handeln med skrot i detta sammanhang har visat sig vara en speciellt kritisk bransch. En kontroll av branschen är därför enligt RÅ av stor betydelse i kampen mot häleri och därmed förknippad allvarlig brottslighet.

Även jag ansluter mig till uppfattningen att det är nödvändigt att behålla ett tillståndstvång inom skrothandeln, främst med hänsyn till de speciella förutsättningar som synes vara förknippade med denna handel. Bl. a. kan anföras att skrot som regel sorteras och bearbetas av inköparna innan skrotet säljs vidare till de slutliga avnämarna. Detta innebär att värdefullt stöld- och hälerigods snabbt kan göras oidentifierbart och då bli svårt att skilja från annat skrot. Häri ligger en viktig skillnad jämfört med handeln med begagnade varor, inom vilken handel de mottagna varorna som regel säljs på nytt i huvudsakligen oförändrat skick. Jag förordar sålunda att handeln med skrot också fortsättningsvis skall få bedrivas endast efter särskilt tillstånd.

Några remissinstanser har anfört att regleringen bör omfatta även handeln med returpapper. F. n. kan jag dock inte finna att det utifrån brottsfö-

rebyggande syften föreligger något uttalat behov av att reglera handeln med andra återvinningsvaror än skrot. Jag delar därför utredningens mening att den nuvarande regleringen av handeln med lump och textilavfall kan slopas.

I det följande (avsnitt 2.3.2.1) kommer jag att återkomma till frågan om den närmare utformningen av tillståndssystemet och grunderna för en tillståndsprövning.

Jag ansluter mig också till utredningens förslag om att den som driver handel med skrot skall vara skyldig att föra vissa anteckningar. Vidare bör polismyndigheten ha möjlighet att undersöka bl. a. affärslokaler. Jag vill framhålla att den föreslagna tillträdesrätten, vilken krävs för en effektiv tillsyn över handeln, avser endast de utrymmen som används i den verksamhet som skrothandlaren bedriver. Enligt min mening bör vidare gälla att undersökningen skall föregås av en anmodan av polismyndigheten om att lämna tillträde. Rätten att granska bokföringen bör avse både den gängse bokföringen enligt bokföringslagen (1976: 125) och de särskilda anteckningar som en handlare kan vara skyldig att föra enligt regleringen. Om det bedöms som nödvändigt för att tillgodose regleringens ändamål bör det således finnas en rätt att få ta del av alla noteringar som hör till den verksamhet som granskas.

I fråga om handeln med *begagnade varor* gäller f. n. i princip samma bestämmelser som för handeln med skrot. Således krävs bl. a. tillstånd för att få driva yrkesmässig handel. Vidare föreligger en antecknings- och uppgiftsskyldighet för handlarna. Polismyndigheten har också en tillträdes- och granskningsrätt.

Utredningen konstaterar att den nuvarande regleringen av handeln med begagnade varor omfattar ett flertal olika varuslag som till större delen säljs i inbördes helt skilda branscher. Vad som är gemensamt för flertalet av varorna är att de handlare som säljer varorna också säljer nya varor av samma slag. Enligt utredningen torde det numera vara sällsynt att handel drivs enbart med begagnade varor av de slag som omfattas av regleringen. Den situationen föreligger alltså enligt utredningen att handlarna får sälja de nya varorna fritt men måste ha tillstånd för att få sälja begagnade varor.

Kontrollen över handeln med begagnade varor är enligt utredningen på många håll ofullständig, särskilt inom storstadsområdena. I huvudsak torde detta enligt utredningen bero på personalbrist hos de övervakande polismyndigheterna. Utredningen har erfarit att åtskilliga handlare säljer begagnade varor utan erforderligt tillstånd.

Vidare anför utredningen att om polisen finner anledning att återkalla tillståndet för en handlare som, förutom att köpa och sälja begagnade varor, också säljer nya varor skulle handlaren förmodligen inte alls upphöra med att köpa och sälja begagnade varor vid sidan om de nya varorna. Den enda följden av åtgärden att återkalla tillståndet blir i stället enligt utredningen att handlaren mer eller mindre kommer utanför polisens övervakning, vilket direkt strider mot regleringens syfte.

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att det nuvarande systemet med tillståndstvång för handeln med begagnade varor ersätts med ett registreringssystem. Det föreslagna systemet innebär i huvudsak att handlarna skall vara skyldiga att anmäla sig för registrering om de begagnade varorna är av visst slag. Polismyndigheten skall dock på eget initiativ kunna registrera handlare som underlåter att registrera sig. Efter registreringen inträder en skyldighet att föra vissa anteckningar och att lämna dessa anteckningar till polisen. Vidare skall polisen då också få undersöka affärslokaler och lager samt få granska bokföringen.

Enligt utredningen är en av fördelarna med det föreslagna registrerings-systemet framför det nuvarande tillståndssystemet att systemet torde bli mycket mindre byråkratiskt. För att registrera en handlare fordras enligt utredningen i allmänhet ingen vidlyftig utredning. Därigenom kan polisen ägna mer tid åt sina egentliga arbetsinsatser på området, nämligen tillsynen och spaningen. Vidare anser utredningen att polisen genom den obligatoriska registreringen bör kunna skaffa sig ett betydligt fullständigare underlag för tillsynen och spaningen än vad som f. n. är fallet.

Flertalet remissinstanser instämmer i eller har inget att erinra mot förslaget att ett registreringssystem införs för handeln med begagnade varor. RPS anser att utredningens motiv för det nya systemet är välgrundade. Någon fara för att handeln med betydande stöldbegärliga varugrupper kan komma att ställas utanför polisens kontroll anses inte föreligga. Genom systemet torde enligt RPS polisens tillsyns- och kontrollarbete komma att underlättas. Några remissinstanser anser dock att det saknas anledning att införa ett registreringssystem och att en lämplighetsprövning även i fortsättningen således bör göras beträffande personer som ämnar driva handel med begagnade varor. Sålunda anför bl. a. BRÅ att betydande stöldbegärliga varugrupper genom det föreslagna systemet i praktiken kommer att ställas utanför polisens kontroll och att värdet av omsättningen inom handeln med begagnade varor i vart fall inte torde understiga värdet av omsättningen inom skrothandeln.

För egen del vill jag anföra följande.

En av utgångspunkterna vid utformningen av regleringen är att den skall vara tillräckligt effektiv för sitt ändamål. Samtidigt skall den vara så enkel att tillämpa som möjligt. En annan utgångspunkt bör vara att den inte får föra med sig mer långtgående inskränkningar i näringsfriheten än som verkligen är nödvändiga. Regleringen får alltså inte medföra onödigt betungande och krångliga byråkratiska rutiner. Den nuvarande regleringen av handeln med begagnade varor har kommit att medföra en alltmer betungande administration, bl. a. därför att det i ett stort antal fall är erforderligt med särskild tillståndsprövning. Svårigheterna att övervaka efterlevnaden är också uppenbara. Utredningen har med fog utgått från att de polisiära resurserna för tillsyn av regleringen även i framtiden kommer att vara begränsade. Ett registreringssystem i stället för ett tillståndssy-

stem för handeln med begagnade varor bör, även om åtskilliga handlare kan komma att underlåta att registrera sig, föra med sig att polismyndigheterna kan få ett betydligt fullständigare underlag för spaningen än f. n. En viktig skillnad mellan det föreslagna registreringssystemet och det nuvarande tillståndssystemet är nämligen att registreringssystemet inrymmer en möjlighet för polismyndigheten att på eget initiativ registrera handlare. Efter registreringen är handlarna underkastade bl. a. viss uppgiftsskyldighet. I det nuvarande systemet föreligger en sådan skyldighet endast om handeln bedrivs med tillstånd. I denna mening kan registreringssystemet bli mer effektivt än det hittillsvarande tillståndssystemet genom att de för regleringens syfte viktiga uppgifterna måste lämnas oavsett om handlaren har bedömts lämplig att driva handel eller inte.

Enligt min mening bör det föreslagna registreringssystemet skapa förutsättningar för en tillräckligt effektiv tillsyn och kontroll. Som flertalet remissinstanser också anför kan systemet inte heller anses innebära en onödig belastning för handeln. Jag förordar därför att regleringen av handeln med begagnade varor utformas på det sätt som utredningen har föreslagit. Liksom i fråga om handeln med skrot bör de handlare som är registrerade vara skyldiga att föra vissa anteckningar samt låta polismyndigheten granska affärslokaler och sin bokföring.

Som nyss har berörts, finns i den nuvarande skrothandelsförordningen en bestämmelse om *tillträdesrätt* för polismyndighet. Sålunda anges i 24 § att rörelseidkare som avses i förordningen inte får vägra polismyndighet att undersöka lokaler och lager eller att granska affärsbok och inköpsnotor. Enligt vad utredningen har erfarit synes det råda viss ovisshet huruvida denna rätt gäller även i fråga om handlare som inte har tillstånd enligt förordningen men som misstänks driva tillståndspliktig verksamhet. Flera polismyndigheter har enligt utredningen förklarat sig tolka bestämmelsen så att man inte har denna vidsträcktare rätt.

För att tillgodose lagstiftningens syften, både i preventivt hänseende och från spaningssynpunkt, och för att möjliggöra en effektiv tillsyn i övrigt är enligt utredningen en av hörnstenarna i regleringen att polismyndigheten har en tillträdes- och granskningsrätt avseende sådana handlare som har tillstånd eller är registrerade. Emellertid måste enligt utredningen polismyndigheten ha möjlighet att kontrollera också annan handlare genom att undersöka lager och lokaler samt granska bokföring. Förutsättningen härfor bör vara att det finns anledning att anta att denne handlar med skrot eller begagnade varor utan tillstånd respektive utan att vara registrerad. Enligt utredningens uppfattning bör de nya bestämmelserna förtydligas så att de uttryckligen ger polismyndigheten en möjlighet att kontrollera också dessa handlare.

De flesta remissinstanserna har inte kommenterat förslaget i denna del. Några har dock avstyrkt förslaget och därvid anförts bl. a. att detta inte inrymmer tillräckliga garantier från rättssäkerhetssynpunkt mot att gransk-

ningsrätten kan komma att missbrukas. Det har också anförts att den föreslagna bestämmelsen skulle vara onödig mot bakgrund av att rättegångsbalkens regler om förundersökning och tvångsmedel kan bli tillämpliga och att syftet med bestämmelsen därigenom kan tillgodoses.

Jag vill för egen del anföra följande. I det föregående har jag föreslagit att handlare som har tillstånd att driva handel med skrot eller som efter registrering driver handel med begagnade varor skall vara skyldiga att lämna polismyndigheten tillträde till affärslokaler. En sådan tillträdesrätt, som ingår som en del i tillsynen över handlarna, är av väsentlig betydelse för att tillgodose regleringens syfte och kan därför enligt min mening inte undvaras. Fråga har uppkommit om polismyndigheten genom denna reglering skall ges en tillträdesrätt även i sådana fall när det finns anledning anta att någon driver tillståndspliktig handel med skrot utan tillstånd eller registreringspliktig handel med begagnade varor utan att vara registrerad. Syftet med den av utredningen föreslagna vidgade tillträdesrätten synes närmast vara att skaffa polismyndigheten ett bättre underlag för en bedömning om handeln är av sådan karaktär att tillstånd eller registrering krävs.

Några remissinstanser har riktat invändningar från rättssäkerhetssynpunkt mot en sådan vidgad tillträdesrätt.

Enligt min mening torde polismyndigheten, om den aktivt genom förfrågningar och på annat sätt bedriver sin spaning och tillsyn, ha tillräckliga möjligheter att få kännedom om sådan verksamhet som bedrivs utan erforderligt tillstånd eller utan att erforderlig registrering har gjorts. Jag vill också erinra om att rättegångsbalkens bestämmelser om husrannsakan kan bli tillämpliga om en handlare kan antas driva handel utan tillstånd eller utan att vara registrerad. Mot denna bakgrund anser jag att tillräckliga skäl inte föreligger för att göra tillträdesrätten så vidsträckt som utredningen har föreslagit.

2.3 Den närmare utformningen av regleringen

2.3.1 De erforderliga bemyndigandena för regeringen

Handeln med skrot och handeln med begagnade varor regleras f. n. av en och samma författning, nämligen skrothandelsförordningen. Utredningen anför att vissa delar av regleringen för sitt genomförande kräver riksdagens medverkan. Enligt utredningen är vidare åtskilliga av de bestämmelser som behövs av detaljartad karaktär som kan behöva jämkas från tid till annan. Det kan också vara ändamålsenligt att författningsmässigt sära på de närmare bestämmelserna angående handeln med skrot och de som rör handeln med begagnade varor. Mot denna bakgrund har utredningen upprättat förslag till en lag om handel med skrot och begagnade varor samt förslag till en förordning om handel med skrot och en förordning om handel med begagnade varor.

Flertalet remissinstanser har anslutit sig till förslaget att lagstiftningen i

huvudsak utformas som en bemyndigandelag samt att de närmare bestämmelserna avseende handeln med skrot respektive handeln med begagnade varor tas upp i två skilda förordningar. Även jag anser att tekniken med en bemyndigandelagstiftning är den mest ändamålsenliga. Som utredningen har berört är åtskilliga av de bestämmelser som behövs för regleringens genomförande av förhållandevis detaljartad karaktär. Bestämmelserna kan därför behöva jämkas från tid till annan. Det kan också med hänsyn till ändrade förhållanden visa sig nödvändigt att efter hand vidta vissa justeringar i fråga om vilka slag av begagnade varor som bör omfattas av regleringen. Bemyndigandet för regeringen bör dock inte vara mera vidsträckt än som behövs för att regeringen skall få den handlingsfrihet som är nödvändig med hänsyn till regleringens syfte och för att kunna möta uppkommande situationer.

Utredningens lagförslag innehåller i första hand ett bemyndigande som innebär att regeringen för skrothandelns del får föreskriva att tillstånd av myndighet skall krävas för att driva handel samt att det, när så är påkallat, skall finnas en ansvarig föreståndare som är godkänd av myndighet. Vidare innehåller förslaget ett bemyndigande för regeringen att föreskriva att handel med begagnade varor, i den omfattning som regeringen närmare bestämmer, skall vara underkastad registrering hos myndighet.

Enligt utredningens lagförslag får regeringen eller, i den mån regeringen bestämmer det, myndighet meddela även andra föreskrifter än de grundläggande tillstånds- och registreringsbestämmelserna till förebyggande av att stulet eller eljest olovligen åtkommet gods avsätts inom handeln och till underlättande av polisens efterspaning härav samt till tryggnad av att handeln med skrot i övrigt drivs med iakttagande av gällande författningar.

Vidare innehåller utredningens lagförslag bl. a. den av mig tidigare (avsnitt 2.2) behandlade bestämmelsen om tillträdes- och granskningsrätt för polismyndigheten samt ansvarsbestämmelser. Enligt ansvarsbestämmelserna skall den som driver handel med skrot utan tillstånd, eller utan godkänd föreståndare där sådan skall finnas, kunna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Den som bryter mot bestämmelserna om tillträdes- och granskningsrätt skall kunna dömas till böter.

För egen del vill jag anföra följande. Mot bakgrund av vad jag tidigare har föreslagit, bör regeringen ges befogenhet att föreskriva tillståndsplikt för handel med järn- och annat metallskrot samt registreringsskyldighet för handel med begagnade varor. En viktig bestämmelse av bemyndigandelagens tillämpningsområde uppnås om det i lagen inledningsvis anges att denna har till ändamål att förebygga avsättning av stulet eller eljest olovligen åtkommet gods och att underlätta polisens efterspaning av sådant gods. Vidare bör regeringen, eller myndighet som regeringen bestämmer, ges bemyndigande att meddela föreskrifter rörande handlare som har tillstånd eller är registrerad med stöd av lagen. Sådana föreskrifter kan gälla exempelvis skyldighet att föra anteckningar som rör befattningen med

förvärvat gods, att kontrollera en säljares identitet eller att inte avyttra godset förrän viss tid förflutit från förvärvet. Anteckningarna kan avse exempelvis dagen för förvärvet, godsets art och vem som har sålt godset.

Tillsynen över efterlevnaden av lagen och de föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen bör enligt min mening utövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Som utredningen har föreslagit, kan denna myndighet lämpligen vara polismyndigheten. Det bör dock ankomma på regeringen att ta ställning härtill. Mot bakgrund av vad jag tidigare har föreslagit bör införas en bestämmelse om tillträdes- och granskningsrätt. Även denna form av tillsyn bör utövas av tillsynsmyndigheten.

Remissinstanserna har i allmänhet tillstyrkt de föreslagna ansvarsbestämmelserna. Flera remissinstanser anser dock att bestämmelserna i olika avseenden är otillräckliga och ineffektiva. Kritiken har tagit sikte på att den som driver handel med begagnade varor, utan att följa föreskrifterna om handelns utövande, kan dömas endast till böter.

I förhållande till gällande bestämmelser innebär utredningsförslaget en straffskärpning såvitt gäller handeln med skrot genom att fängelse förs in i straffskalan. Utredningen har kommit till den uppfattningen att det nuvarande straffet om endast böter för olaga handel är alltför lågt för att ha någon avhållande effekt. Jag ansluter mig till utredningens förslag i detta avseende. Handeln med begagnade varor torde, liksom handeln med skrot, ofta kunna avse stöldbegärliga varor av betydande värde. Som flera remissinstanser har anfört kan ett bötesstraff knappast vara tillräckligt effektivt för att kunna komma till rätta med vissa missförhållanden. Jag föreslår därför att samma straffskala som nyss har föreslagits beträffande den som driver handel med skrot utan tillstånd också skall gälla för den som driver handel med begagnade varor utan att vara registrerad.

Såvitt gäller handeln med skrot har utredningen i förordningsform, förutom bestämmelser om bötesstraff för vissa förseelser, föreslagit ett varnings- och återkallelse-system. Enligt utredningens uppfattning är en omsorgsfull prövning vid meddelande av tillstånd och godkännanden, en effektiv tillsyn och ett användande av möjligheterna till varning och återkallelse verksammare medel än straff för att få till stånd goda förhållanden inom skrothandeln.

Jag ansluter mig till utredningens uppfattning att man i första hand skall försöka åstadkomma goda förhållanden inom skrothandeln med hjälp av en ordning med omsorgsfull tillståndsgivning och effektiv tillsyn. Det kan också, som utredningen har föreslagit, visa sig vara ändamålsenligt att beträffande handeln med skrot utforma ett system med varning och återkallelse av tillstånd. Beträffande handeln med begagnade varor finns dock inte motsvarande möjligheter till åtgärder eftersom den av mig föreslagna regleringen bygger på en registrering.

För att möjliggöra en effektiv tillsyn över handeln med skrot och begagnade varor samt för att underlätta polisens spaning efter stöldgods är det

av central betydelse att handlarna verkligen fullgör de föreskrifter som kan ha meddelats om skyldighet att föra anteckningar som rör befattningen med förvärvat eller eljest mottaget gods och att tillhandahålla tillsynsmyndigheten anteckningar, handlingar eller uppgifter därom. Enligt min uppfattning torde ett bötesstraff, särskilt vid upprepade missförhållanden i nyss berörda hänseenden, inte vara en tillräckligt effektiv sanktion. Jag föreslår därför att en ansvarsbestämmelse införs som innebär att den som underlåter att fullgöra skyldighet att föra anteckningar eller lämna sådana anteckningar till myndighet skall kunna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Jag anser det också påkallat med en ansvarsbestämmelse som innebär att den som lämnar oriktig uppgift vid fullgörandet skall kunna dömas till samma straff. Med lämnande av oriktig uppgift bör jämföras förtigande av uppgift.

Vid den närmare utformningen av regleringen kan det enligt min mening visa sig ändamålsenligt att föra in bestämmelser som innebär att den som har underlåtit att fullgöra uppgiftsskyldighet eller liknande vid vite kan föreläggas att fullgöra skyldigheten. Vitesföreläggandet och den nyss berörda straffregeln kan då bygga på samma grund. I så fall bör inte mer än en av påföljderna dömas ut. Härvid bör vitet ges företräde. En bestämmelse härom bör tas in i den föreslagna lagen.

Utredningen har föreslagit att den som bryter mot de i lagen intagna bestämmelserna om tillträdes- och granskningsrätt skall kunna dömas till böter. Enligt min mening föreligger det inget behov av en särskild sådan ansvarsbestämmelse. Den som bryter mot föreskrift att tillhandahålla anteckningar kan nämligen, enligt vad som nyss har föreslagits, dömas till ansvar. Den som vägrar att lämna tillsynsmyndigheten tillträde till affärslokaler torde kunna dömas till ansvar med stöd av bestämmelserna i 17 kap. 13 § andra stycket brottsbalken om hindrande av förrättning.

Av utredningsförslaget följer att straffansvar inträder endast i sådana fall när en gärning begås uppsåtligen. Remissinstanserna har i allmänhet inte kommenterat förslaget i denna del. Jag för min del anser emellertid att det finns behov av bestämmelser som innebär att ansvar inträder såväl vid uppsåt som vid oaktsamhet. I ringa fall av oaktsamhet bör dock inte dömas till straff. Jag förordar därför en sådan utformning av bestämmelserna.

Utredningsförslaget innehåller vidare en bestämmelse som innebär att näringsidkare under vissa förutsättningar har ett straffrättsligt ansvar för gärningar som har begåtts av anställda. En motsvarande bestämmelse om s. k. företagaransvar finns i den nuvarande skrothandelsförordningen. Jag delar uppfattningen att en bestämmelse av detta slag alltså behövs.

2.3.2 Föreskrifterna rörande handeln med skrot och begagnade varor

Som nyss (avsnitt 2.3.1) har föreslagits, bör regeringen i lag ges bemyndigande att meddela föreskrifter rörande handeln med skrot och begagnade varor. Detaljutformningen av regleringen bör således ankomma på rege-

ringen och alltså få förordningsform. Jag vill dock i detta sammanhang redogöra översiktligt för hur regleringen bör kunna utformas.

2.3.2.1 Handeln med skrot

I den av utredningen föreslagna förordningen om handel med skrot anges inledningsvis att förordningen är tillämplig på yrkesmässig handel med järn- och annat metallskrot och tackor av metallskrot samt att sådan handel får drivas endast efter tillstånd. Frågan om tillstånd provas som regel av polismyndigheten i den ort där verksamheten huvudsakligen skall drivas. Tillståndsgivningen skall grundas på en bedömning av redbarheten och lämpligheten i övrigt hos handlaren. I fråga om sökande som är juridisk person skall också den juridiska personens lämplighet bedömas. För juridisk persons verksamhet och för verksamhet vid filial skall finnas en särskild föreståndare som skall godkännas.

Tillstånd skall enligt förslaget kunna ges till verksamhet som fast handlare eller som uppköpare. För fast handlare gäller tillståndet i allmänhet tills vidare. För uppköpare är tillståndet tidsbegränsat till högst tre år i sänder. Tillstånd till handel och godkännande av föreståndare skall kunna återkallas. Vidare skall varning kunna meddelas.

Enligt förslaget skall i allmänhet gälla att skrothandlare inte får köpa skrot av annan än den som är känd för handlaren eller som kan legitimera sig. Handlarna skall vidare föra anteckningar om alla sina förvärv på numrerade inköpsnotor. Om särskilda skäl föreligger får dock polismyndigheten medge undantag från bestämmelserna om anteckningsskyldighet.

Polismyndigheten har enligt förslaget tillsyn över efterlevnaden av de föreskrifter som meddelas med stöd av förordningen. I den mån det behövs för polisens efterspaning av förkommet gods eller för tillsynen är fast handlare och uppköpare skyldig att efter anmodan lämna polismyndigheten uppgifter om sin rörelse.

Vidare innehåller förslaget bl. a. bestämmelser om besvärsordning. Talan mot polismyndighets beslut skall föras hos länsstyrelse. Mot länsstyrelsens beslut skall talan föras hos regeringen.

Remissinstanserna har i huvudsakliga delar tillstyrkt utredningens förslag. Även jag anser att förslaget i allt väsentligt bör kunna ligga till grund för en reglering av handeln med skrot. Som tidigare (avsnitt 2.3.1) har nämnts, bör det ankomma på regeringen att besluta hur den nya regleringen skall vara utformad i sina detaljer. I korthet vill jag dock redovisa min uppfattning i några frågor som utredningen särskilt har behandlat och som har tagits upp av remissinstanserna.

Tillstånd att driva handel med skrot får enligt den nuvarande skrothandelsförordningen ges till bolag eller ekonomisk förening samt till enskild person som har gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet och även i övrigt finnes lämplig.

Enligt utredningen har det från åtskilliga håll gjorts gällande att bedöm-

ningen av redbarhet och lämplighet vid tillståndsgivning ibland har skötts alltför släpphänt och att härigenom personer som inte är lämpliga för verksamheten har fått tillstånd. Det har vidare enligt utredningen påpekats att av sociala skäl tillstånd ibland synes ha beviljats klart olämpliga personer, vilket har sagts vara helt förkastligt och öka risken för oegentligheter. En brist i regleringen har ansetts vara att någon form av lämplighetsprövning inte finns föreskriven för juridiska personer.

Utredningen anför att prövningen avseende redbarhet och lämplighet i övrigt måste göras omsorgsfullt och noggrant. Sökandens allmänna laglydnad måste därvid tillmätas betydelse. Brott som häleri och andra egendomsbrott bör enligt utredningen normalt anses diskvalificerande, såvida brotten inte ligger långt tillbaka i tiden och inga anmärkningar har förekommit därefter. Vidare anför utredningen, att om sökanden tidigare har drivit rörelse av annat slag, vederbörandes vilja att i de sammanhangen efterkomma myndighets föreskrifter och påbud beträffande mervärdeskatt m. m. kan få betydelse för bedömningen av lämpligheten att driva skrothandel.

Utredningen har särskilt behandlat frågan om s. k. sociala skäl skall kunna beaktas vid tillståndsprövningen. I det avseendet anför utredningen att de allmänna kraven på redbarhet och lämplighet, bl. a. i fråga om allmän laglydnad, inte får åsidosättas eller förbises. Inom ramen för dessa krav bör emellertid enligt utredningen i vissa fall sociala skäl kunna tillmätas betydelse vid bedömningen. Härvid måste hänsyn tas till arten och omfattningen av den tilltänkta verksamheten. Sociala skäl med anknytning till sökandens personliga förhållanden i fråga om kunskaper, utbildning m. m. kan då enligt utredningen ibland vinna rimligt beaktande.

Flertalet remissinstanser har anslutit sig till vad utredningen har anfört i nu berört hänseende. Några remissinstanser anför dock att det inte bör finnas något utrymme för att vid tillståndsprövningen kunna åberopa sociala skäl.

För egen del vill jag anföra följande. Som tidigare har sagts delar jag utredningens uppfattning att en lämplighetsprövning även i fortsättningen är nödvändig i fråga om handeln med skrot. För att de allmänna syftena med regleringen av denna handel skall kunna uppnås bör således personer som är olämpliga att driva sådan handel i möjlig mån hindras därifrån. Utredningen har föreslagit att tillstånd skall kunna ges till enskild person som har gjort sig känd för redbarhet och som även i övrigt finnes lämplig. Detta innebär ingen principiell ändring i förhållande till vad som gäller idag. Även jag anser att frågan om tillstånd bör prövas mot denna bakgrund. Sökandens allmänna laglydnad måste således tillmätas betydelse vid tillståndsprövningen. Det förhållandet att sökanden relativt nyligen har gjort sig skyldig till exempelvis häleri eller andra egendomsbrott kan utgöra en särskilt stark indikation på att sökanden inte är lämplig att driva skrothandel. Jag delar uppfattningen att det inom ramen för de allmänna

kraven om redbarhet och lämplighet rimligtvis måste finnas ett visst utrymme för att kunna väga in faktorer även av närmast social natur. Givetvis bör dock faktorer av detta slag med hänsyn till regleringens syfte i allmänhet kunna tillmätas endast begränsad betydelse. I de fall sådana faktorer beaktas vid en bedömning är det för den skull dock inte fråga om att göra något avkall på kravet att sökanden skall vara lämplig att driva den tilltänkta verksamheten. Jag vill ytterligare anföra att det i vissa fall kan vara lämpligt att förbinda tillstånd med särskilda villkor, exempelvis i fråga om handelns omfattning.

Som utredningen har anfört bör vid tillståndsprövningen i viss mån beaktas även sökandens förhållande i skattehänseende. Sålunda bör exempelvis det förhållandet att en skrothandlare i mer utpräglad grad har underlåtit att iakttä bestämmelserna om mervärdesskatt kunna vara ett skäl för att inte förnya tillståndet eller för att återkalla detta. I den mån detta har skett systematiskt kan nämligen handlarens allmänna redbarhet och lämplighet med fog sättas i fråga. Underlåtenheten kan då också utgöra ett tecken på att bokföringen och övriga från kontrollsynpunkt viktiga anteckningar om handeln är oriktiga eller bristfälliga. Jag vill dock understryka att den föreslagna regleringen inte skall användas som ett instrument för att driva in skatt eller liknande. Som jag tidigare har framhållit är syftet med regleringen att förebygga avsättningen av stulet eller eljest olovligen åtkommet gods och att underlätta polisens spaning efter sådant gods.

I likhet med remissinstanserna ansluter jag mig till utredningens uppfattning att det är motiverat att utsträcka lämplighetsprövningen till att omfatta även juridiska personer, dvs. att bedöma lämpligheten hos styrelseledamöter och andra personer med ett avgörande inflytande över företaget. Jag instämmer i vad utredningen har anfört om att man måste ha rimliga garantier för att ett företag kommer att driva rörelsen på ett riktigt sätt och med iakttagande av de särskilda regler som finns för skrothandeln. Således bör inte bara som nu lämpligheten hos föreståndaren för rörelsen bedömas.

2.3.2.2 Handeln med begagnade varor

I den av utredningen föreslagna förordningen om handel med begagnade varor anges inledningsvis att förordningen är tillämplig på yrkesmässig handel med vissa slag av begagnade varor. Vid urvalet av de varor som omfattas av regleringen har enligt utredningen hänsyn tagits till bl. a. stölbegärligheten, förekomsten av varorna i den reguljära handeln, möjligheterna att identifiera varorna och möjligheterna för den övervakande polisen och handeln att administrera en meningsfull tillsyn.

Bland de varor som har tagits med i utredningsförslaget kan nämnas mopeder, cyklar, utombordsmotorer och delar till dessa föremål samt motorsågar, symaskiner, kameror och objektiv, projektorer, klockor och kikare. Vidare har tagits med skrivmaskiner, elektroniska och andra räknemaskiner, radio- och televisionsapparater samt bandspelare, skivspelare

och musikanläggningar. Den föreslagna regleringen omfattar även handel med smycken av guld, silver eller platina samt äkta pärlor, andra föremål som består av ädla metaller eller koppar eller mässing, tenn eller brons, antika vapen, alster av bildkonst (tavlor och skulpturer) och konstalster av glas, porslin och annan keramik.

Redan den nuvarande regleringen (jfr avsnitt 2.1) omfattar i huvudsak de varugrupper som nu har nämnts. Kläder och pälsverk har dock inte tagits med i utredningsförslaget. Å andra sidan har tillagts vissa betydelsefulla varugrupper som enligt utredningen har visat sig vara mycket stöldbegärliga och vilka ibland vunnit avsättning hos handlarna. Hit hör bl. a. antika vapen och alster av bildkonst.

Den nuvarande regleringen omfattar inte handeln med begagnade skriv- och räknemaskiner, radio- och telefonsapparater samt musikinstrument som tas i vederlag vid försäljning av nya varor. Enligt förslaget omfattas även dessa inbytesvaror av regleringen.

I förslaget anges uttryckligen att begreppet handel i regleringen också omfattar auktionsförsäljning och liknande försäljning.

En handlare som driver sådan handel som omfattas av regleringen skall enligt förslaget registreras hos polismyndigheten som också är tillsynsmyndighet. Handlarna är skyldiga att själva anmäla sig för registrering. Polismyndigheten har dock möjlighet att på eget initiativ registrera handlare.

Enligt förslaget får en registrerad handlare inte köpa eller annars ta emot, exempelvis för auktionsförsäljning, begagnade varor av de slag som nyss har nämnts av annan än den som är känd för handlaren eller som kan legitimera sig. Handlarna skall föra anteckningar om alla affärer med begagnade varor, som regel på särskilda inköpsnotor. Vidare skall handlarna fortlöpande delge polismyndigheten dessa anteckningar genom att sända över en kopia av notorna, om inte annat medges. Begagnade varor som har köpts in får inte utan medgivande säljas vidare förrän efter sju dagar från förvärvet eller mottagandet. En sådan bestämmelse gäller också enligt den nuvarande regleringen. Om särskilda skäl föreligger får polismyndigheten medge undantag från bestämmelserna om anteckningsskyldighet och skyldighet att inte sälja varorna förrän efter viss tid.

För auktionsförrättare skall enligt förslaget gälla den särskilda bestämmelsen att de skall underrätta polismyndigheten om tid och plats för auktionsförsäljningen minst en vecka i förväg och därvid lämna uppgift bl. a. om vilka slag av begagnade varor som skall säljas.

Vidare innehåller förslaget bl. a. bestämmelser om besvärordning. Talan mot polismyndighets beslut skall föras hos länsstyrelse. Mot länsstyrelsens beslut skall talan föras hos regeringen.

Remissinstanserna har i huvudsak tillstyrkt utredningens förslag. Även jag anser att förslaget i allt väsentligt bör kunna ligga till grund för en reglering av handeln med begagnade varor. Som tidigare (avsnitt 2.3.1) har

nämnts, bör det ankomma på regeringen att besluta hur den nya regleringen skall vara utformad i sina detaljer. Det finns dock skäl att här i korthet redovisa vissa principiella synpunkter som närmast hänger samman med regleringens omfattning.

Som jag tidigare (avsnitt 2.2) har nämnt, är syftet med den föreslagna regleringen att den skall dels försvåra att stulet eller annars olovligen åtkommet gods avsätts inom handeln, dels underlätta polisens spaning efter sådant gods. Regleringens närmare innehåll bör utformas med denna utgångspunkt. En rimlig avvägning måste därvid ske mellan, å ena sidan, samhällets intresse av att förhindra och försvåra handel med stöldgods och, å andra sidan, näringslivets och det allmännas intresse av att handeln med begagnade varor inte onödigt försvåras genom byråkratiskt krångel. Man måste här också göra klart för sig att samhällets resurser i fråga om en kontroll över efterlevnaden av en reglering av det här slaget är tämligen begränsade. Mot den bakgrunden är det nödvändigt att, i likhet med vad som redan gäller, göra ett visst urval i fråga om de varuslag som bör omfattas av regleringen. Vid detta urval bör beaktas bl. a. sådana faktorer som varornas stölbegärlighet, varornas förekomst inom den reguljära handeln, möjligheterna att utan alltför arbetskrävande insatser kunna identifiera varorna samt möjligheterna för polismyndigheterna och handeln att administrera en meningsfull tillsyn. Om man inte gör ett sådant urval kommer både polismyndigheterna och handeln att i många fall få lägga ned ett arbete som kan vara meningslöst.

Frågan om regleringen bör omfatta handeln med bilar och bildelar, auktionsförsäljning samt handeln med konst, antikviteter, inbytesvaror och pälsverk har tilldragit sig särskild uppmärksamhet, bl. a. vid remissbehandling.

Handeln med begagnade *bilar* och *bildelar* omfattas inte av den nuvarande skrothandelsförordningen. Däremot utgör yrkesmässig verksamhet som innefattar köp av skrotfärdiga eller utrangerade bilar och efterföljande försäljning, eventuellt efter demontering av användbara reservdelar, otvivelaktigt handel med skrot. Någon förändring i det avseendet har inte föreslagits i det föregående. I princip skall alltså tillstånd behövas för handel med bilar som är att anse som skrot.

Vid flera tillfällen har önskemål förts fram om att låta bestämmelserna i skrothandelsförordningen omfatta även handeln med begagnade bilar och bildelar. Önskemålen har föranletts främst av det ökade antalet biltillgrepp.

Skrothandelsutredningen konstaterar till en början att bilhandeln berörs bl. a. av bilskrotningslagen (1975: 343) och bilskrotningsförordningen (1975: 348). Bilskrotningslagstiftningen bygger på ett system med särskilda skrotningsintyg för avregistrering av utrangerade bilar, auktorisation av bilskrotare, skrotningspremier och skrotningsavgifter. Vidare erinrar utredningen om att äganderättsförändringar beträffande bilar är underkastade kontroll via bilregistret enligt bilregisterkungörelsen (1972: 599).

Av de uppgifter som utredningen har inhämtat framgår att flertalet tillgripna bilar (ca 90%) återfinns inom relativt kort tid. Återstoden kan enligt utredningen anses försvunna. Hur många stulna bilar som säljs har inte kunnat klarläggas. Inte heller kan enligt utredningen anges hur många sådana bilar som säljs genom den handel med begagnade varor som skulle bli registrerad enligt det förslag som har lagts fram. Enligt utredningens uppfattning kan dock inte annan slutsats dras än att detta antal måste vara mycket ringa såväl absolut som i förhållande till det totala antalet stulna bilar.

Med hänsyn till, å ena sidan, det förmodligen ringa antalet stulna bilar som passerar genom den etablerade yrkesmässiga handeln och, å andra sidan, de uppenbara stora svårigheterna att lägga en meningsfull kontroll över handeln, har utredningen funnit skäl att inte föreslå någon reglering av handeln med begagnade bilar eller bildelar. Enligt utredningen skulle en sådan reglering innebära en uppenbar felanvändning av de tillgängliga personalresurserna inom polisväsendet.

Jag delar uppfattningen att en reglering av handeln med begagnade bilar och bildelar torde kräva alltför mycket av polismyndigheternas tämligen begränsade resurser i förhållande till den brottsförebyggande effekt som skulle kunna uppnås. Sannolikt skulle en sådan reglering också leda till att spaningsarbetet på andra mer angelägna områden eftersätts. I likhet med utredningen och så gott som samtliga remissinstanser anser jag därför att det inte finns tillräckliga skäl för att inom ramen för regleringen av handeln med begagnade varor reglera handeln med sådana begagnade bilar eller bildelar som inte är att anse skrot.

Som nyss har nämnts, har utredningen föreslagit att regleringen av handeln med begagnade varor också skall omfatta *auktionsförsäljning* och liknande försäljning. Utredningen anför att det finns en klar uppfattning hos polismyndigheterna att stulna varor i en inte obetydlig omfattning avsätts vid auktionsförsäljning och att det bedöms som angeläget att auktionerna omfattas av regleringen. Det råder dock enligt utredningen osäkerhet och delade meningar om denna handel omfattas av den nu gällande regleringen. I den mån bestämmelserna har ansetts tillämpliga har de ofta visat sig vara svåra att använda.

Utredningen anser det självklart att auktionshandel skall omfattas av regleringen. Enligt utredningen är det av betydelse både att avsättningen av stöldgods via auktioner försvåras och att polismyndigheterna som underlag för sin spaning efter förkomna varor får ökade möjligheter till insyn i auktionslagren. Auktionsföretagen bör således registreras och bli skyldiga att följa bestämmelserna om inköpsnotor m. m. Enligt utredningen är det dock troligt att polismyndigheterna i åtskilliga fall genom dispenser bör kunna förenkla uppgiftslämnandet för auktionsförrättarna. Vidare föreslås att auktionsförrättare skall vara skyldiga att en vecka i förväg underrätta polismyndigheten i orten om en auktion och samtidigt ange bl. a. vilka

varuslag som skall säljas. En sådan skyldighet skulle enligt utredningen vara av stort värde för lagstiftningens effektivitet och väl tillgodose dess syften utan att betunga företagarna i nämnvärd mån.

Jag är ense med utredningen och remissinstanserna om att auktionshandeln bör falla in under regleringen. På goda grunder kan det nämligen antas att åtskilligt stöldgods vinner avsättning på auktioner. En ökad kontroll på detta område är i hög grad påkallad. Det är dock angeläget att regleringen får en sådan utformning att den inte onödigt försvårar verksamheten för handeln.

Handeln med *konst* och *antikviteter* faller endast i begränsad omfattning in under bestämmelserna i den nuvarande skrothandelsförordningen. Sålunda omfattar regleringen inte handeln med exempelvis tavlor, skulpturer samt konstföremål av glas och keramik.

Utredningen konstaterar att en ökning under senare år har skett av antalet stölder av konstföremål och antikviteter. Enligt vad utredningen har erfarit har åtskilligt av stöldgodset påträffats i butiker av olika slag. Det är också vanligt att stöldgodset avsätts på auktioner. Enligt utredningens uppfattning talar starka skäl för att man söker vidga kontrollen över handeln på detta område så att avsättningen av det stulna godset försvåras och polismyndigheterna ges ett bättre spaningsunderlag.

Mot denna bakgrund har utredningen föreslagit att den nya regleringen av handeln med begagnade varor bör omfatta även antika vapen, alster av bildkonst (tavlor och skulpturer) och konstalster av glas, porslin och annan keramik. Antika möbler har däremot inte medtagits i utredningens förslag. Utredningen anför att förekomsten av stulna antika möbler i handeln inte torde vara så frekvent att någon reglering är påkallad.

Utredningen anför att polismyndigheterna, liksom i fråga om handeln med begagnade varor i allmänhet, bör kunna medge dispenser av olika slag för handeln med konstföremål och antikviteter. Enligt utredningen kan det således vara lämpligt att medge att endast föremål vars värde överstiger ett visst belopp behöver antecknas i inköpsnotor m. m. Olika värdegränser torde enligt utredningen böra sättas för skilda föremålsgrupper. Vidare bör värdegränserna anpassas så att från spaningssynpunkt mindre intressanta varor utmönstras.

Här bör erinras om att frågan om införande av en skyldighet för konsthandlare och antikvitetshandlare att journalföra sina köp tidigare har behandlats i en riksdagsmotion (mot. 1975/76:639). Med anledning härav uttalade näringsutskottet år 1976 (NU 1976/77:5) att det delade uppfattningen att åtgärder borde vidtas för att underlätta efterspaning av och försvåra handeln med stulna konstverk och antikviteter. Utskottet erinrade dock om det arbete som bedrevs av skrothandelsutredningen och hemställde därför om avslag på motionen. Riksdagen anslöt sig till utskottets hemställan.

I likhet med remissinstanserna ansluter jag mig till uppfattningen att

regleringen bör omfatta även handeln med varor såsom konst och antikviteter. En ökad kontroll inom detta område är av betydelse i brottsförebyggande syfte och underlättar efterspaningen av stulna varor.

Inom vissa branscher har det blivit allt vanligare att vid inköp av en ny vara betala denna helt eller delvis genom att lämna ett begagnat föremål i utbyte. Sådan *inbyteshandel* förekommer relativt ofta beträffande radio- och televisionsapparater, skriv- och räknemaskiner samt musikinstrument. Bytesaffärer beträffande de nu angivna varorna faller dock inte in under den nuvarande skrothandelsförordningens tillämpningsområde (jfr avsnitt 2.1).

Enligt utredningen har det från polisens sida påpekats att det nu nämnda undantaget har använts för att kringgå förordningens bestämmelser och för att dölja ljustskygga affärer. Med hänsyn härtill har utredningen föreslagit att undantaget för denna inbyteshandel slopas. En sådan utvidgad reglering torde enligt utredningen inte medföra annat än ett förhållandevis obetydligt merarbete för handeln.

Flertalet remissinstanser har anslutit sig till utredningens förslag i denna del. Från några håll anges dock att inbyteshandeln inte bör omfattas av regleringen, bl. a. därför att det är nödvändigt att begränsa handlarnas uppgiftslämnande. För egen del är jag dock i princip av samma uppfattning som utredningen. Jag anser således att starka skäl talar för att denna handel bör omfattas av regleringen. Även i det här sammanhanget bör dock värdegränser kunna sättas för att ge handlarna vissa lättnader i anteckningsskyldigheten och för att utmönstra varor som är mindre intressanta från spaningssynpunkt.

Den nuvarande skrothandelsförordningen omfattar handeln med bl. a. begagnade kläder och *pälsverk*. Utredningen har erfarit att sådana varor inte längre räknas till stöldbegärlig egendom. I den mån nya pälsverk stjäls torde pälsverken enligt utredningens uppfattning regelmässigt inte utbjudas till eller vinna avsättning hos handlare som omfattas av regleringen av handeln med begagnade varor. Enligt utredningen synes det därför vara föga meningsfullt att behålla kläder och pälsverk under regleringen. Dessa varor har alltså inte upptagits i utredningens förslag.

Flera remissinstanser anser att pälsverk även i fortsättningen bör omfattas av regleringen. Sålunda anför RPS att pälsverk fortfarande är stöldbegärlig egendom. Ett undantag för denna vara är enligt RPS från kontrollsynpunkt olämpligt eftersom de pälshandlare, som bjuder ut begagnade pälsar till försäljning, i så fall inte kommer att omfattas av den föreslagna uppgiftsskyldigheten. En annan remissinstans anför att pälsstölden i en inte obetydlig omfattning har bedrivits inom ramen för den s. k. organiserade brottsligheten.

Som jag tidigare har berört, måste regleringen utformas så att den skapar förutsättningar för en effektiv kontroll av handeln och samtidigt inte innebär en onödig administrativ belastning för handeln eller för polismyndighe-

terna. Bl. a. därför måste vissa prioriteringar göras i fråga om de slag av begagnade varor som bör omfattas av regleringen. När det gäller pälsverk finns det, som flera remissinstanser också har påpekat, dock skäl som talar för att inte föreslå någon förändring i nu gällande bestämmelser som innebär att yrkesmässig handel med begagnade pälsverk omfattas av regleringen. En fortsatt kontroll på detta område kan vara väl ägnad att försvåra avsättningen av stulna pälsverk och samtidigt ge polisen ett bättre spaningsunderlag.

2.4 Ikraftträdande — och övergångsbestämmelser

Det är angeläget att de föreslagna reglerna kan träda i kraft så snart som möjligt. Hänsyn måste emellertid tas till att viss tid behövs för utfärdande av tillämpningsföreskrifter och andra förberedande övergångsåtgärder. Med utgångspunkt i att riksdagens beslut kan tas före utgången av år 1980 föreslår jag därför att lagstiftningen sätts i kraft den 1 juli 1981.

Utredningen har föreslagit att regeringen i lag skall bemyndigas att meddela övergångsbestämmelser i anslutning till föreskrifter som utfärdas med stöd av lagen. Jag delar uppfattningen att ett sådant bemyndigande behövs, men anser att det föreslagna bemyndigandet bör preciseras. Jag föreslår därför att regeringen bör ges befogenhet att föreskriva att tillstånd enligt skrothandelsförordningen att driva handel med skrot skall gälla tills vidare eller under viss tid och att tillstånd att driva handel med begagnade varor skall anses motsvara registrering av sådan handel. Med tillstånd bör därvid likställas sådan rätt till handel som är grundad på den tidigare gällande förordningen (1918: 386) angående handel med vissa begagnade föremål m. m. och som alltså kan gälla enligt övergångsbestämmelser till skrothandelsförordningen. Några nämnvärda övergångsproblem torde inte uppkomma.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom handelsdepartementet upprättats förslag till lag om handel med skrot och begagnade varor.

Lagförslaget är tekniskt okomplicerat. Även i övrigt är förslaget sådant att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

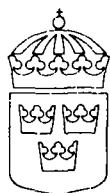
4 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att antaga förslaget till lag om handel med skrot och begagnade varor.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

Handels-
departementet

Handeln med skrot och handeln med begagnade varor

Betänkande avgivet av
Skrothandelsutredningen

Till Statsrådet och chefen för handelsdepartementet

Med stöd av bemyndigande av Kungl. Maj:t har chefen för handelsdepartementet tillkallat f.d. regeringsrådet Frank Öhman såsom utredningsman med uppdrag att se över skrothandelsförordningen.

Till sekreterare har förordnats hovrättsassessorn Kerstin Sundström.

Utredningen har benämnts skrothandelsutredningen.

Till utredningen har överlämnats en skrivelse från brottsförebyggande rådet att övervägas vid uppdragets fullgörande.

Utredningen har yttrat sig över promemorian Vissa ändringar i lagen om tillfällig handel (Ds H 1977:3).

Sedan utredningsarbetet slutförts får utredningsmannen härmed överlämna sitt betänkande.

Utredningen avser att samtidigt härmed översända vissa handlingar om beredning av skrothandelsärenden m.m. till rikspolisstyrelsen i enlighet med vad som har angetts i avsnitt 15 i betänkandet.

Stockholm den 6 oktober 1978

Frank Öhman

/Kerstin Sundström

INNEHÅLL

Skrivelse till Statsrådet och chefen för handelsdeparte- mentet	28
Innehåll	29
Författningsförslag	35
I Förslag till Lag om handel med skrot och handel med begagnade varor	35
II Förslag till Förordning om handel med skrot	37
III Förslag till Förordning om handel med begagnade varor	45
Sammanfattning	53
AVD. I Allmän översikt över nuvarande förhållanden	
1 Utredningsuppdraget	59
1.1 Utredningens direktiv	59
1.2 Uppläggnngen av utredningsarbetet	62
2 Handel med skrot och andra återvinningsvaror	65
2.1 Inledning	65
2.2 Kvantiteter och användningsområden	66
2.2.1 Skrot	66
2.2.2 Lump, textilavfall och returpapper	68
2.3 Skrothandel	69
2.3.1 Uppköpare	69
2.3.2 Fasta handlare	69
2.3.3 Järnskröt	70
2.3.4 Metallskröt	72
2.3.5 Lump, textilavfall och returpapper	72

3	Handel med begagnade varor	75
4	Branschföreningar	79
4.1	Järn- och övrig metallskrothandel	79
4.2	Handel med begagnade varor	80
5	Kortfattad historisk översikt över lagstiftningen. .	83
5.1	1918 års förordning	83
5.2	1949 års förordning	86
5.3	Tillämpningen av 1949 års förordning	87
6	Utländsk rätt	89
6.1	Danmark	89
6.2	Finland	90
6.3	Frankrike	91
6.4	Norge	91
6.5	Schweiz	93
6.6	Storbritannien	93
6.7	Österrike	94
6.8	Belgien och Nederländerna	95
7	Tillståndstvång eller auktorisation för andra näringsutövare	97
7.1	Inledning	97
7.2	Bevakningsföretag	97
7.3	Inkassoverksamhet m.m.	99
7.4	Vapenhandel	100
7.5	Hotell- och pensionatrörelse	100
7.6	Handel med ädla metaller	101
8	Utrednings- och ändringsframställningar.	103
9	Brottslighet	107
9.1	Skrot	107
	9.1.1 Allmänt	107
	9.1.2 Mervärdesskattefrågor	111
9.2	Begagnade varor	112
	9.2.1 Allmänt	112
	9.2.2 Uppgifter från rikspolisstyrelsens godsregister	114

10	Allmän genomgång med myndigheter och skrotbranschen	119
11	Utredningens enkät till polismyndigheter m.fl.	119
11.1	Enkätens innehåll	123
11.2	Sammanfattning av svaren på enkäten	125

AVD. II Utredningens överväganden och förslag

12	Allmän motivering	139
12.1	Inledning	139
12.2	Huvuddragen av regleringen	144
12.3	Regleringens författningsmässiga utformning	148
12.4	Översikt av författningsförslagen	150
12.4.1	Lagen om handel med skrot och handel med begagnade varor	150
12.4.2	Förordningen om handel med skrot	152
12.4.3	Förordningen om handel med begagnade varor	153
13	Yrkesmässig handel	155
14	Tillstånds- och tillsynsmyndigheter	159
14.1	Nuvarande förhållanden	159
14.2	Skrotbranschens nämnd	160
14.3	Synpunkter hos myndigheter och branschen	161
14.4	Utredningen	163
15	Redbarhets- och lämplighetsprövningen vid skrot- handelstillstånd m.m.	167
16	Kontrollbestämmelser	173
16.1	Inledning	173
16.2	Handeln med skrot	176
16.3	Begagnade varor	180
17	Sanktioner	185
17.1	Inledning	185
17.2	Handeln med skrot	185
17.3	Handeln med begagnade varor	188

18	Antikviteter och konst	189
18.1	Nuvarande förhållanden	189
18.2	Önskemål om skärpta bestämmelser	189
18.3	Utredningen	191
19	Auktionshandel	195
19.1	Nuvarande förhållanden	195
19.2	Behov av kontroll	196
19.3	Auktionsbranschen	197
19.4	Utredningen	198
20	Handeln med ädla metaller	203
20.1	Nuvarande förhållanden	203
20.2	Kontrollen av affinerier	205
20.3	Utredningen	207
	20.3.1 Begagnade varor av ädla metaller	207
	20.3.2 Skrot av ädla metaller	208
21	Begagnade bilar och bildelar	211
21.1	Nuvarande förhållanden	211
21.2	Framställningar beträffande begagnade bilar och bildelar	213
	21.2.1 Tidigare framställningar	213
	21.2.2 Framställning från BRA	214
21.3	Utredningen	218
22	Pantlänarörelse	221
22.1	Direktiven	221
22.2	Nuvarande förhållanden	221
22.3	Utredningen	222
23	Specialmotivering till författningsförslagen	223
23.1	Lag om handel med skrot och handel med begagnade varor	223
23.2	Förordning om handel med skrot	226
23.3	Förordning om handel med begagnade varor	247
24	Kostnader	265

Bilaga Lista över utredningens kontakter med myndig- heter m.fl.	269
---	-----

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

I Förslag till
 Lag om handel med skrot och handel med begagnade varor

1 §

Regeringen bemyndigas att föreskriva att handel med järn- och annat metallskrot får drivas endast efter tillstånd av myndighet samt att för sådan verksamhet skall, när det är påkallat, finnas ansvarig föreståndare som är godkänd av myndighet.

Regeringen bemyndigas vidare att föreskriva att handel med begagnade varor, i den omfattning som regeringen närmare bestämmer, skall vara underkastad registrering hos myndighet.

2 §

Regeringen eller, i den mån regeringen bestämmer det, myndighet får meddela även andra föreskrifter än som anges i 1 § för handel med skrot och handel med begagnade varor till förebyggande av att stulet eller eljest olovligen åtkommet sådant gods avsätts inom handeln och till underlättande av polisens efterspaning härav samt till tryggande av att handeln med skrot i övrigt drivs med iakttagande av gällande författningar.

3 §

För tillgodoseende av de i 2 § angivna ändamålen eller eljest för tillsynen över efterlevnaden av de föreskrifter som har meddelats enligt denna lag är handlare, som har tillstånd till handel med skrot eller som efter registrering driver handel med be-

gagnade varor, skyldig att efter anmodan låta polismyndighet undersöka hans lokaler och lager och granska hans bokföring. Sådan skyldighet åvilar även annan näringsidkare, om polismyndigheten har anledning att antaga att denne driver tillståndspliktig handel med skrot utan att ha tillstånd till det eller registreringspliktig handel med begagnade varor utan att vara registrerad.

4 §

Den som driver handel med skrot utan att vara berättigad till det eller utan godkänd föreståndare där sådan skall finnas döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som bryter mot 3 § döms till böter.

5 §

Näringsidkare ansvarar för gärning som avses i 4 §, om den har begåtts i hans rörelse och han har haft eller bort ha vetskap om gärningen.

Denna lag träder i kraft den

Genom lagen upphävs förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods och kungörelsen (1949:725) med vissa föreskrifter angående tillämpningen av nämnda förordning. Regeringen bemyndigas meddela övergångsbestämmelser i anslutning till föreskrifter som utfärdas med stöd av nya lagen.

II Förslag till
 Förordning om handel med skrot

1 §

Denna förordning är tillämplig på yrkesmässig handel med järn- och annat metallskrot och tackor av metallskrot.

Handel med skrot omfattar också verksamhet, i vilken skrot som har förvärvats från annan än fast handlare som avses i 3 § eller industriföretag, utnyttjas industriellt.

2 §

För handel med skrot gäller även de föreskrifter som är tillämpliga på drivande av handel i allmänhet eller vissa slag av handel.

3 §

Handel som avses i denna förordning får drivas endast efter tillstånd.

Tillstånd ges till verksamhet som fast handlare eller som uppköpare.

Med fast handlare förstås den som har fast inköpsställe för rörelsen och med uppköpare annan skrothandlare.

4 §

Tillstånd får beviljas enskild person som har gjort sig känd för redbarhet och även i övrigt finnes lämplig att driva den avsedda verksamheten.

Tillstånd får även beviljas juridisk person som finnes lämplig för verksamheten.

5 §

Fråga om tillstånd för svensk medborgare, svensk juridisk person eller utlänning som är bosatt här i riket och som har permanent uppehållstillstånd eller är medborgare i Danmark, Finland, Island eller Norge prövas av polismyndigheten i den ort där verksamheten huvudsakligen skall bedrivas.

Fråga om tillstånd för annan utlänning eller för utländsk juridisk person prövas av den myndighet som har att pröva fråga om tillstånd för utlänning eller utländskt företag att här i riket idka näring i allmänhet.

6 §

Den som ansöker om tillstånd som fast handlare skall lämna uppgift om var rörelsen skall utövas och skrotet förvaras.

Sökes tillstånd som uppköpare skall sökanden ange det område inom vilket uppköpsverksamheten avses skola bedrivas. Avser sökanden att förvara inköpt skrot på egen upplagsplats, skall detta anges. Vid ansökningshandlingen skall fogas välliknande fotografi av sökanden.

Ansökan görs på blankett enligt formulär som fastställs av rikspolisstyrelsen.

Över ansökan bör tillståndsmyndigheten, i den mån det behövs, inhämta yttrande, förutom från andra myndigheter, även från representativt gemensamt organ för skrotbranschen, om sådant finns inrättat.

7 §

Om juridisk person har fått tillstånd till handel, skall ansvarig föreståndare finnas för verksamheten.

Driver fast handlare sin rörelse även genom filial med fast inköpsställe, skall för verksamheten där finnas ansvarig föreståndare.

Föreståndare som anges i första eller andra stycket skall godkännas av tillståndsmyndigheten eller, i fall som avses i 5 § andra stycket, av polismyndigheten i orten. Därvid äger 4 § första stycket motsvarande tillämpning.

8 §

Tillstånd som fast handlare gäller tills vidare. Om särskilda skäl föreligger, får det tidsbegränsas.

Tillstånd som uppköpare skall gälla för viss tid, högst tre år. Det skall avse visst eller vissa polisdistrikt, där uppköpsverksamheten får bedrivas.

9 §

Om meddelat tillstånd utfärdas särskilt bevis enligt formulär som fastställs av rikspolisstyrelsen. Bevis skall innehålla uppgift om tillståndshavarens registreringsnummer för mervärdeskatt.

Tillståndsbevis för uppköpare skall vara försett med välliknande fotografi av tillståndshavaren. Beviset skall medföras för att kunna företes under dennes yrkesverksamhet. Det skall på begäran uppvisas för polisman.

I fall som avses i 5 § andra stycket skall tillståndsmyndigheten underrätta polismyndigheten i den ort, där verksamheten huvudsakligen skall bedrivas, om det meddelade tillståndet.

10 §

Skrotgård eller annan upplagsplats för skrot får ej tagas i bruk förrän den har godkänts av polismyndigheten i orten. Skrot får ej av fast handlare eller uppköpare förvaras på annat ställe än godkänd upplagsplats.

11 §

Fast handlare får ej förvärva skrot av annan än den som är känd för handlaren eller hans personal eller som kan legitimera sig med godtagbar identitetshandling. Finns anledning antaga att överlåtare driver yrkesmässig handel med skrot, skall handlaren dessutom undersöka om överlåtaren har tillstånd till sådan handel.

12 §

Uppköpare får ej förvärva skrot av okänd person, såvida ej denne kan legitimera sig med godtagbar identitetshandling eller förvärvet sker i överlåtarens bostad eller affärslokal.

13 §

Fast handlare och uppköpare skall vid alla affärer, genom vilka skrot förvärvas för rörelsen eller eljest mottas för försäljning, göra anteckningar om affärerna i kronologisk ordning på särskilda numrerade inköpsnotor.

14 §

På inköpsnota antecknas dagen för affären, skrotets art och beskaffenhet samt vikt. Vidare antecknas för- och tillnamn, yrke och bostad för den person, med vilken affären görs, samt, i förekommande fall, dennes registreringsnummer för mervärdeskatt, identitetshandlingens art, fullständigt personnummer och numret på bilen varmed skrotet har transporterats till skrothandlaren. Därjämte anges det avtalade priset eller, om affären innebär annat än köp, det närmare innehållet av avtalet. Skall leverans ske senare, anges leveransdagen.

Polismyndigheten får föreskriva närmare hur anteckningar om skrotets art och beskaffenhet skall utformas.

15 §

Anteckning på inköpsnota får ej utplånas eller göras oläslig. Inköpsnotorna för ett kalenderår skall av fast handlare bevaras i ordnat skick under tio år från utgången av anteckningsåret och av uppköpare under minst tre år från nämnda tidpunkt. Överläts rörelsen till annan, skall de bevarade inköpsnotorna överlämnas till denne.

16 §

Om särskilda skäl föreligger, får polismyndigheten medge undantag från bestämmelserna i 13-15 §§.

17 §

Polismyndigheten får i fråga om visst skrotparti besluta att skrotet ej får utlämnas eller förstöras eller nedsmältas eller bearbetas på annat sätt förrän efter viss tid, dock högst en månad, från den dag då skrotet kom i fast handlares eller uppköparens besittning. Polismyndigheten får vidare ålägga fast handlare eller uppköpare skyldighet att anmäla förvärv av skrot av visst slag. Behövs i övrigt särskilda ordningsföreskrifter för skrot-handlares rörelse får polismyndigheten meddela sådana.

18 §

På begäran av polismyndighet i samband med brottsundersökning är fast handlare eller uppköpare skyldig att genast själv eller tillsammans med polisman undersöka om visst skrotparti finns i hans besittning eller om han har gjort anteckning om partiet på inköpsnota. Polismyndigheten skall, om den ej har medverkat vid undersökningen, omedelbart underrättas om resultatet.

Får fast handlare eller uppköpare eljest kännedom om att den som utbjuder eller överlämnar skrot till honom har olovligen åtkommit detta eller av annan anledning inte är behörig att avyttra skrotet, eller har handlaren skälig anledning att misstänka detta, skall han genast underrätta polismyndigheten i orten.

Skriftliga meddelanden från polismyndighet om förkommet skrot skall bevaras i ordnat skick under ett år.

19 §

Polismyndigheten har tillsyn över att denna förordning och de föreskrifter som meddelas med stöd av förordningen efterlevs och att fasta handlare och uppköpare redbart fullgör vad som åligger dem i och för rörelsen.

Polismyndigheten skall föra anteckningar över fasta handlare och uppköpare med verksamhet inom orten.

20 §

I den mån det behövs för polisens efterspaning av förkommet gods eller för tillsynen enligt 19 § är fast handlare eller uppköpare skyldig att efter anmodan lämna polismyndighet uppgifter om sin rörelse.

Om skyldighet för fast handlare, uppköpare eller annan näringsidkare att låta polismyndighet undersöka hans lokaler och lager och granska hans bokföring finns föreskrifter i lagen (1979:000) om handel med skrot och handel med begagnade varor.

21 §

Gör fast handlare eller uppköpare eller ansvarig föreståndare orätt i sin verksamhet eller åsidosätter han eljest de skyldigheter, som åvilar skrothandlare eller föreståndare enligt denna förordning eller annan författning, eller framkommer i övrigt omständighet, som visar vederbörandes olämplighet, får tillstånd till handel eller godkännande av föreståndare återkallas. I ringa fall kan varning meddelas.

Vid återkallelse av tillstånd eller godkännande bör skäligt råderum ges för avveckling av rörelsen eller anställande av ny föreståndare.

Fråga om återkallelse eller varning prövas av den myndighet som har meddelat tillståndet eller godkännandet. När det behövs, bör det i 6 § fjärde stycket avsedda branschorganet höras.

22 §

Nedläggs rörelse, för vilken tillstånd har meddelats, eller lämnar ansvarig föreståndare sin anställning, skall detta genast anmälas till tillståndsmyndigheten eller, i fall som avses i 5 § andra stycket, polismyndigheten i orten.

23 §

Har fast handlare eller uppköpare avlidit eller försatts i konkurs, får rörelsen fortsättas för dödsboets eller konkursboets räkning av ansvarig föreståndare under högst ett år från dödsfallet eller första borgenärssammanträdet i konkursen. Anmälan om dödsfallet eller konkursen skall göras av dödsboet eller konkursförvaltaren inom en månad från tidpunkt som nyss nämnts till tillståndsmyndigheten eller, i fall som avses i 5 § andra stycket, polismyndigheten i orten. Myndighet som nu sagts skall godkänna föreståndare, varvid 4 § första stycket äger motsvarande tillämpning.

24 §

Har tillstånd återkallats eller på annat sätt upphört att gälla, skall tillståndsbeviset genast tillställas den myndighet som har utfärdat beviset.

25 §

Om ansvar för olovlig handel med skrot och om ansvar för vägran att låta polismyndighet undersöka lokaler och lager och granska bokföring finns föreskrifter i lagen (1979:000) om handel med skrot och handel med begagnade varor.

Den som underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet enligt 23 § eller underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 24 § döms till böter, högst femhundra kronor.

26 §

Atalas fast handlare, uppköpare eller godkänd föreståndare för brott som avses i 8-11 eller 14 kap. brottsbalken eller för överträdelse av föreskrift om handel med skrot skall åklagaren snarast möjligt underrätta den polismyndighet, som har meddelat tillståndet eller godkännandet, eller i fall som avses i 5 § andra stycket polismyndigheten i den ort där skrothandlarens huvudsakliga verksamhet bedrivs. Sedan målet har avgjorts, skall domstolen snarast möjligt underrätta polismyndighet som nyss har nämnts om utgången.

27 §

Talan mot polismyndighets beslut enligt denna förordning förs hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelsens beslut eller beslut av förvaltningsmyndighet som avses i 5 § andra stycket förs talan hos regeringen genom besvär.

Beslut enligt denna förordning länder till efterrättelse utan hinder av anförda besvär, om ej annat förordnas. Beslut om återkallelse av tillstånd eller av godkännande av föreståndare länder dock till omedelbar efterrättelse endast om förordnande härom ges i beslutet. Sådant förordnande får ges om särskilda skäl föreligger.

Denna förordning träder i kraft den

Tillstånd till handel med skrot, godkännande av föreståndare för rörelse eller filial eller godkännande av skrotgård, som vid utgången av är gällande enligt förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods, eller rätt till sådan handel eller rätt att använda skrotgård, som vid samma tidpunkt innehas med stöd av övergångsbestämmelserna till nämnda förordning, skall fortfarande gälla.

III Förslag till
 Förordning om handel med begagnade varor

1 §

Denna förordning är tillämplig på yrkesmässig handel med begagnade varor av följande slag.

1. mopeder, cyklar, utombordsmotorer samt delar av och tillbehör till sådana föremål, motorsågar,
2. symaskiner,
3. kameror och objektiv, projektorer, klockor, kikare,
4. skrivmaskiner, elektroniska och andra räknemaskiner,
5. radio- och televisionsapparater, bandspelare, skivspelare, musikanläggningar, musikinstrument,
6. smycken av guld, silver eller platina, äkta pärlor, ädla och halvädla stenar,
7. ovan ej nämnda föremål, vilka helt eller till väsentlig del består av guld, silver, platina, koppar eller mässing (nysilver), tenn eller brons, samt antika vapen, alster av bildkonst (tavlor och skulpturer) och konstalster av glas, porslin och annan keramik.

Med begagnad vara likställs

1. vara, som utbjuds icke yrkesmässigt av privatperson, även om varan ännu icke har varit i användning för sitt ändamål,
2. bevis om pantsättning av begagnat föremål.

Handel omfattar även auktionsförsäljning och liknande försäljning. Som handel anses vidare rörelse, där förvärvad vara avyttras efter reparation eller mindre bearbetning.

Förordningen är ej tillämplig på pantlåneverksamhet.

2 §

För handel med begagnade varor gäller även de föreskrifter som är tillämpliga på drivande av handel i allmänhet eller vissa slag av handel.

3 §

Handlare som driver handel som avses i denna förordning skall registreras hos polismyndigheten i den ort, där handeln skall drivas från fast försäljningsställe, eller, om handlaren inte har sådant, i den ort där verksamheten är avsedd att huvudsakligen drivas, (tillsynsmyndighet).

Har handlare fast försäljningsställe i orter inom skilda polisdistrikt skall registrering ske i varje sådant distrikt.

Handlare som avses i denna paragraf är skyldig att anmäla sig för registrering.

4 §

Anmälan skall innehålla uppgift om vilka slag av de i 1 § första stycket angivna varorna som verksamheten skall omfatta samt om den eller de fasta försäljningsställena inom orten varifrån handeln skall drivas.

Anmälan skall göras på blankett enligt formulär som fastställs av rikspolisstyrelsen.

5 §

I register upptar tillsynsmyndigheten de handlare som har anmält sig enligt 3 §. Finner myndigheten att annan handlare driver registreringspliktig handel inom myndighetens distrikt, skall också denne införas i registret. Om registrering skall handlaren underrättas skriftligen.

Rikspolisstyrelsen utfärdar anvisningar om registret och dess förande.

6 §

Vara som anges i 1 § får av registrerad handlare ej förvärfvas eller eljest mottas från annan än den som är känd för handlaren eller hans personal eller som kan legitimera sig med godtagbar identitetshandling.

7 §

Registrerad handlare skall vid alla affärer, genom vilka varor som anges i 1 § förvärfvas för rörelsen eller eljest mottas för försäljning eller hel omarbetning, göra anteckningar om affärerna i kronologisk ordning på särskilda inköpsnotor eller efter tillsynsmyndighetens bestämmande på annat sätt. Handlare skall fortlöpande delge tillsynsmyndigheten dessa anteckningar genom att översända kopia av notorna, om ej myndigheten bestämmer annat.

Rikspolisstyrelsen fastställer formulär för inköpsnotor i den mån det behövs.

8 §

På inköpsnota antecknas dagen för affären, varans art och beskaffenhet, vidare antal, mängd eller vikt, och, såvida inte det är praktiskt omöjligt på grund av att affären omfattar ett stort antal varor, varans fabrikat och tillverkningsnummer eller annat särskilt kännemärke. Ytterligare antecknas för- och tillnamn, yrke och bostad för den person, med vilken affären görs, samt, i förekommande fall, identitetshandlingens art och fullständigt personnummer. Därjämte anges det avtalade priset eller, om affären innebär annat än köp, det närmare innehållet av avtalet.

Tillsynsmyndigheten får föreskriva närmare hur anteckningar om varans art och beskaffenhet skall utformas.

9 §

Mottagen vara skall av handlaren förses med beteckning som hänvisar till vederbörande inköpsnota.

10 §

Om en förvärvad eller eljest mottagen vara inom en månad från förvärvet eller mottagandet bearbetas eller ändras så att den inte kan igenkännas till sitt förutvarande skick eller utlämnas till annan, skall handlaren göra anteckning härom på inköpsnotan. Därvid skall anges dagen för åtgärden eller utlämnandet och, i sistnämnda fall, för- och tillnamn, yrke och bostad för den som har erhållit varan och, om denne ej är känd, hans fullständiga personnummer enligt identitetshandling samt, i förekommande fall, försäljningssumman eller eljest villkoren för överlåtelsen.

Åtgärd eller utlämnande som anges i första stycket får ej ske förrän efter sju dagar från förvärvet eller mottagandet utan tillsynsmyndighetens medgivande. I fråga om viss vara får tillsynsmyndigheten förlänga nämnda tid, dock till högst en månad.

11 §

Anteckning på inköpsnota får ej utplånas eller göras oläslig. Inköpsnotorna för ett kalenderår skall av handlaren bevaras i ordnat skick under tio år från utgången av anteckningsåret. Överlåts rörelsen till annan, skall de bevarade inköpsnotorna överlämnas till denne.

12 §

Om särskilda skäl föreligger, får tillsynsmyndigheten medge undantag från bestämmelserna i 7-11 §§.

13 §

Om auktionsförsäljning av varor, som anges i 1 §, skall auktionsförrättaren underrätta polismyndigheten i orten. Underrättelsen,

som skall ha inkommit till myndigheten senast en vecka före auktionsdagen, skall innehålla uppgift om tid och plats för auktionen, vilka slag av de i 1 § angivna varorna, som skall salubjudas, samt förvaringsplatsen för varorna under tiden intill auktionen. Om särskilda skäl föreligger, får myndigheten medge att underrättelseskyldigheten fullgörs i annan ordning.

14 §

Behövs särskilda ordningsföreskrifter för registrerad handlares rörelse får tillsynsmyndigheten meddela sådana.

15 §

På begäran av polismyndighet i samband med brottsundersökning är registrerad handlare skyldig att genast själv eller tillsammans med polisman undersöka om viss vara finns i hans besittning eller om han har gjort anteckning om varan på inköpsnota. Polismyndigheten skall, om den ej har medverkat vid undersökningen, omedelbart underrättas om resultatet.

Får registrerad handlare eljest kännedom om att den som utbjuder eller överlämnar vara till honom har olovligen åtkommit denna eller av annan anledning inte är behörig att avyttra varan, eller har handlaren skälig anledning att misstänka detta, skall han genast underrätta polismyndigheten i orten.

16 §

I den mån det behövs för polisens efterspaning av förkommet gods eller för tillsynen över efterlevnaden av denna förordning och de föreskrifter som har meddelats med stöd av förordningen är registrerad handlare skyldig att efter anmodan lämna polismyndighet uppgifter om sin rörelse.

Om skyldighet för registrerad handlare eller annan näringsidkare att låta polismyndighet undersöka hans lokaler och lager och granska hans bokföring finns föreskrifter i lagen (1979:000) om handel med skrot och handel med begagnade varor.

17 §

Nedlägger registrerad handlare sin handel med varor som anges i 1 § skall han underrätta tillsynsmyndigheten därom.

Finner tillsynsmyndigheten efter underrättelse enligt första stycket eller eljest att registrerad handel har upphört eller har flyttats till annat polisdistrikt, skall handlaren avföras ur registret.

18 §

Om ansvar för vägran att låta polismyndighet undersöka lokaler och lager och granska bokföring finns föreskrifter i lagen (1979:000) om handel med skrot och handel med begagnade varor.

Den som bryter mot 3 § tredje stycket, 6 §, 7 § första stycket, 8-11 §§, 13 §, 15 § första stycket eller 16 § första stycket eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av 14 § döms till böter.

Den som underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet enligt 17 § första stycket döms till böter, högst femhundra kronor.

19 §

Näringsidkare ansvarar för gärning som avses i 18 § andra stycket, om den har begåtts i hans rörelse och han har haft eller borta vetskap om gärningen.

20 §

Talan mot polismyndighets beslut enligt denna förordning förs hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelsens beslut förs talan hos regeringen genom besvär.

Beslut enligt denna förordning länder till efterrättelse utan hinder av anförda besvär, om ej annat förordnas.

Denna förordning träder i kraft den

Handlare som vid utgången av har tillstånd eller eljest rätt till handel med något av de slag av begagnat gods som anges i 1 § 1 mom. första stycket punkterna 2-5 eller andra stycket förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods skall anses som registrerad enligt den nya förordningen och upptas i det i 5 § angivna registret. Handlaren skall underrättas härom.

SAMMANFATTNING

1. Handeln med skrot och handeln med vissa begagnade varor är nu reglerad genom förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods. Det främsta syftet med regleringen är att söka bekämpa stölder av dessa varor genom att avsättningen till den reguljära handeln försvåras och att polisen får underlag för efterspaning av varor som stulits. Regleringen innebär att tillstånd av polismyndighet fordras för att få driva yrkesmässig handel med dessa varor. Handlarna får inte köpa varorna av okända, om dessa inte legitimerar sig, och handlarna skall föra anteckningar om vem säljarna är och om de köpta varorna. Polisen har rätt att få tillträde till handlarnas lokaler och granska anteckningarna.

2. Syftet med denna utredning har varit att göra en översyn av regleringen. Utgångspunkten var enligt direktiven att handeln på förevarande områden också i fortsättningen behöver en särskild samhällelig reglering och insyn.

3. Utredningen har gjort en omfattande enkät till samtliga polismyndigheter och till vissa branschorganisationer. Av de uppgifter som utredningen fått härigenom och i framställningar, inlagor och vid direkta överläggningar måste den slutsatsen dras att en fortsatt reglering på dessa områden är klart påkallad. Stölder av olika slag av varor har ökat. Uppgifter i tidningar och från försäkringshåll bestyrker detta. Utredningen föreslår alltså fortsatt reglering. Beträffande handeln med vissa begagnade varor föreslås emellertid avsevärda förenklingar. Samtidigt tas ytterligare vissa grupper stöldbegärliga varor in under regleringen.

4. För handeln med skrot behålles tillståndstvånget. En viss skärpning av tillståndsprövningen förordas. När det gäller ett bolags ansökan om tillstånd skall bedömas också om företaget som sådant (ägare, styrelseledamöter etc.) är lämpligt. Det är alltså inte bara lämpligheten hos föreståndaren för rörelsen som skall bedömas. I likhet med vad som nu är fallet skall någon prövning av behovet av verksamheten inte ske.

5. Beträffande handeln med begagnade varor har utredningen däremot funnit att tillståndstvånget inte är den rätta grundvalen för tillsynen och efterspaningen av stulna varor. Av uppgifter från polisen framgår att framför allt i de större städerna inte på långt när alla handlare som handlar med sådana begagnade varor, som omfattas av förordningen, verkligen har tillstånd. Polisen har inte haft resurser att tillse detta. Vidare är det så att flertalet av de begagnade varor som faller under regleringen saluföres av handlare som också säljer nya varor av samma slag. De nya varorna får säljas fritt men för handel med de begagnade varorna behövs tillstånd. Om nu polisen upptäcker att en handlare som har tillstånd gjort sig skyldig till exempelvis häleri och därför drar in tillståndet att handla med de begagnade varorna, skulle handlaren förmodligen inte upphöra med att sälja dessa varor jämsides med de nya varorna. Och polisen skulle förmodligen ha mycket svårt att kontrollera och förebygga detta. Utredningen har därför valt att i sitt förslag ersätta tillståndstvånget för handeln med begagnade varor med ett registrerings-system. Polismyndigheten registrerar de handlare som säljer de reglerade begagnade varorna inom distriktet. Handlarna skall vara skyldiga att göra anmälan till polisen om sin verksamhet. Finer polisen att någon handlare driver registreringspliktig handel utan att ha gjort anmälan skall polisen registrera också sådan handlare. Det blir alltså inte fråga om någon arbetskrävande lämplighetsprövning med omfattande utredningar. Registrerings-systemet är enklare och mindre byråkratiskt.

6. Tillståndsmyndighet för skrothandlarna blir enligt utredningens förslag alltså polismyndigheten. Eftersom den löpande tillsynen över handeln och spaningen efter stulet skrot ankommer på polisen, är det naturligtast att denna också har hand om till-

ståndsgivningen. Man undviker därigenom en del onödig byråkrati, som skulle bli följden om denna prövning skulle centraliseras länsvis eller för hela landet. I fråga om registreringen av handlare med begagnade varor är det självklart att den verksamheten skall skötas av polisen parallellt med tillsynen och godsspaningen.

7. Enligt förslaget skall skrothandlare föra anteckningar om alla förvärv på numrerade inköpsnotor i kronologisk ordning. Detta innebär ingen principiell nyhet. Utredningen har emellertid slopat åtskilliga undantag som görs i den nuvarande förordningen, såsom beträffande förvärv från kronan, kommun, kommunikationsföretag, industriell anläggning m.m. Dessa undantag har försvårat övervakningen och spaningen. Att de slopas torde inte medföra någon större merbelastning för skrothandlarna. Polisen skall också i fortsättningen ha rätt till tillträde till lokaler och att undersöka lager och se på bokföringen.

8. Bland de varor som omfattas av den nuvarande regleringen av handeln med begagnade varor kan nämnas kläder, pälsverk, mopeder, cyklar, kameror, klockor, smycken, andra föremål av ädla metaller eller koppar, mässing, tenn och brons, skriv- och räknemaskiner, radio- och televisionsapparater och musikinstrument. Utredningen slopar kläder och pälsverk. Å andra sidan har tilllagts vissa betydelsefulla grupper, som visat sig mycket stöldbegärliga och vilka, efter olovliga tillgrepp, ibland synes ha vunnit avsättning hos handlare eller hos allmänheten via auktioner. Av dessa tillägg kan nämnas antika vapen, alster av bildkonst (tavlor och skulpturer) och konstalster av glas, porslin och annan keramik. I den föreslagna författningen anges uttryckligen att handel också omfattar auktionsförsäljning och liknande försäljning.

9. Också registrerade handlare med begagnade varor skall föra anteckningar om förvärv och mottagande av sådana varor. Handlarna skall fortlöpande delge polisen anteckningarna. Polisen kan medge undantag i olika hänseenden så att spaningen kan koncentreras på ett meningsfullt sätt. Liksom nu skall i fortsättningen gälla att inköpt begagnad vara inte får säljas vidare

förrän efter sju dagar utan polisens medgivande. För närvarande gäller att om en begagnad vara säljs inom ett år efter mottagandet, så skall handlaren anteckna köparens namn m.m. Denna tid har i utredningens förslag begränsats till en månad. Handlare är skyldig att låta polisen undersöka lager m.m. och se på bokföringen.

10. För auktionsförrättare föreslås den särskilda bestämmelsen att de skall underrätta polisen i orten om tid och plats för auktionsförsäljning av begagnade varor, som omfattas av regleringen, minst en vecka i förväg.

11. Författningsmässigt föreslår utredningen att man skall sära på bestämmelserna för handeln med skrot, som är tillståndsreglerad, och handeln med begagnade varor, för vilken skall gälla ett registreringssystem. Utredningen föreslår alltså två förordningar, en för vardera området, vilka innehåller de bestämmelser som skall tillämpas på fältet. Förordningarna avses skola utfärdas av regeringen. Emellertid krävs för regleringarnas genomförande riksdagens bemyndigande i vissa hänseenden. Dessa bemyndiganden jämte några andra föreskrifter upptas i en för båda områdena gemensam lag.

AVD. I ALLMÄN ÖVERSIKT ÖVER NUVARANDE FÖRHÅLLANDEN

1 UTREDNINGSUPPDRAGET

1.1 Utredningens direktiv

I direktiven för utredningen - upptagna i statsrådsprotokollet den 28 juni 1974 - yttrade dåvarande chefen för handelsdepartementet, statsrådet Feldt, bl.a. följande.

Handeln med skrot och annat begagnat gods är sedan gammalt underkastad särskild reglering. Gällande bestämmelser finns i förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods (ändrad senast 1971:1175).

Syftet med skrothandelsförordningen är i första hand att motverka tillgreppsbrott genom att hindra eller försvåra avsättningen av oärligt åtkommet gods och att underlätta polismyndigheternas efterspaningar av sådant gods. Förordningen är tillämplig på yrkesmässig handel med järn- och annat metallskrot, tackor av annat metallskrot än järn- och stål, textilavfall, lump samt vissa slag av begagnat gods såsom kläder och pälsverk, cyklar, kameror och smycken. Vidare är förordningen tillämplig på yrkesmässig handel med begagnade skriv- och räkneskyltar, radio- och televisionsapparater samt musikinstrument.

Såvitt kan bedömas har skrothandelsförordningen i huvudsak uppnått sitt syfte och medfört en sanering på skrothandelsområdet. I flera viktiga avseenden har emellertid förutsättningarna för förordningen ändrats. Länsstyrelsen i Örebro län har i skrivelse till justitiedepartementet i december 1972 redovisat erfarenheter från flera brottsutredningar och i avslutning härtill påtalat vissa brister i förordningen. Skrivelsen har remissbehandlats.

Skrotbranschen är uppdelad i tre handelsled, nämligen, med branschens benämningar, uppköpare, partihandlare och grossist. De båda sistnämnda handelsleden motsvaras i förordningen av det samlande begreppet fast handel. Det finns i dag omkring 1 500 registrerade uppköpare, vilka inköper alla slags avfallsråvaror från hushåll, lantbruk, hantverk och småindustri. Efter grovsortering säljer uppköparen skroten vidare till partihandlaren, som har fast skrotgård och som regel också öppen affär. Partihandlaren är underleverantör till grossisten, som även inköper skrot i parti från industrier och myndigheter. Grossisten säljer efter bearbetning i egna anläggningar de

fardigställda råvarorna till förbrukarna. Antalet handlare med fasta verksamhetsställen uppgår i dag till omkring 700-750 st. Inom den fasta handeln finns ett fåtal storföretag.

Genom handeln med skrot tillvaratas årligen avsevärda kvantiteter råvaror, av vilka järnskröt är det till mängden största varuslaget. Järnverken har för sina inköp av skrot bildat ett gemensamt inköpsorgan, AB Järnbruksförnödenheter (JBF). Sedan år 1927 råder exportförbud på järnskröt. Relativt stora kvantiteter skrot importerats.

Vid sidan av handeln med skrot förekommer en inte obetydlig handel med begagnade varor. De föremål det här rör sig om är, till skillnad från skrot som saknar eget bruksvärde, direkt användbara och tillgodoser omedelbart allmänhetens behov. Till följd av bl.a. kapitalvarumarknadens tillväxt har denna handel successivt ökat. Sålunda har inom vissa branscher det blivit allt vanligare att vid inköp av en ny vara betala denna helt eller delvis genom att lämna ett begagnat föremål i utbyte. Sådan inbyteshandel förekommer relativt ofta beträffande radio- och televisionsapparater, skriv- och räknemaskiner samt musikinstrument. Dylika bytesaffärer faller inte under förordningens tillämpningsområde.

Under den tid som förordningen varit gällande har den yrkesmässiga handeln med skrot och annat begagnat gods ökat betydligt i omfattning. Särskilt skrotbranschen synes ha genomgått en kraftig utveckling samtidigt som branschstrukturen i väsentliga avseenden har ändrats. Gränsen mellan fast handel och sådan handel som bedrivs av uppköpare har blivit alltmer flytande. Det har gjorts gällande att det i dag inte är ovanligt att uppköpare hanterar sitt gods på upplagsplatser, vilket strider mot förordningens bestämmelser. Även inom den fasta handeln är förhållandena mellan partihandlare och grossist i många fall oklara, och samma funktioner synes handhas av olika handelsled. Vidare har produktutvecklingen medfört att skroten blivit alltmer varierande till sitt ursprung; vilket i flera avseenden påverkat skrothanteringen. Oftast arbetar skrotbranschens företag med alla skilda typer av avfallsråvaror såsom järnskröt, metallskrot, textilavfall och pappersavfall.

I det sammanhanget kan erinras om att statskontoret på uppdrag av Kungl. Maj:t har undersökt möjliga åtgärder för att komma till rätta med bilvraksproblemet. Sålunda föreslår statskontoret i en utredningsrapport ett system med auktorisation av bilskrotare, som uppfyller bl.a. skrothandelsförordningens, byggnadsstadgans och miljöskyddskungörelsens krav på skrotningsverksamhet. Rapporten, som har remissbehandlats, bereds inom jordbruksdepartementet.

Vidare har inom handeln med annat metallskrot än järnskröt konstaterats en förhållandevis utbredd brottslighet, som under de senaste åren synes ha tilltagit i omfattning. Enligt länsstyrelsen i Örebro län hänför sig den brottslighet som uppgått till stölder, häleri och häleriförseelser, skattebrott, förskingringar, bedrägerier, osant intygande, urkundsförfalskning samt brott mot skrothandelsförordningen. I första hand gäller de konstaterade missförhållandena uppköparna och deras

verksamhet. Det har hävdats att brottsligheten har gynnats av brister i skrothandelsförordningens regler beträffande tillståndsmyndighet, tillstånd, verksamhetsområde, bokföring samt kontroll av tillståndsmyndighet.

Av vad jag här anfört framgår att en översyn av skrothandelsförordningen behövs både för att avhjälpa brister i reglerna och för att modernisera reglerna mera allmänt. Jag förordar att en sakkunnig tillkallas för att göra denna översyn.

En utgångspunkt för den sakkunnige bör vara att handeln med skrot m.m. även i fortsättningen behöver en särskild samhällsreglering och insyn. Den sakkunnige bör emellertid precisera syftet med en sådan reglering. En skälig avvägning bör ske mellan å ena sidan samhällets intresse av att förhindra handel med gods som förvärvats olagligt och å andra sidan näringslivets intresse av att handeln inte onödigt försvåras.

Departementschefen anförde vidare att den sakkunnige bör kartlägga skrotbranschens struktur och analysera förhållandet mellan de olika handelsleden och då särskilt uppköparnas ställning. Den brottslighet förordningen är avsedd att förhindra bör studeras, i första hand tillgreppsbrott av metallskrot och vissa begagnade föremål. En väsentlig uppgift bör vara att överväga i vad mån skrothandelsförordningens tillämpningsområde och utformningen av kontrollsystemet framstår som lämpliga under nuvarande förhållanden; särskilt bör övervägas om det är berättigat att i samma förordning reglera såväl handeln med metallskrot och lump som handeln med begagnat gods. Den sakkunnige bör pröva om de i den nuvarande förordningen angivna varuslagen även i fortsättningen skall omfattas av regleringen eller om vissa varugrupper bör utgå och andra tilläggas. En utgångspunkt härvidlag bör vara att endast sådana varuslag medtas som i någon avsevärd utsträckning är föremål för tillgreppsbrott.

Departementschefen uttalade vidare att den sakkunnige bör utreda och komma med förslag rörande affärsbokföringens utformning och i det sammanhanget pröva om inte en enhetlig varunomenklatur bör komma till användning. Samråd bör därvid ske med naturvårdsverket, som uppdragit åt tekniska nomenklaturcentralen att utarbeta en ordlista inom området avfall och dess hantering. Frågorna om tillståndsgivning, kontrollverksamhet och besvärssordning bör tagas upp till prövning.

Slutligen uttalade departementschefen att avsikten inte var att den sakkunnige skall behandla fragor som rör auktionsverksamhet eller verksamhet som regleras i lagen (1949:722) om pantlånerörelse. Skulle emellertid den sakkunnige finna att även dessa verksamheter kräver ny eller förändrad reglering för att det allmänna syftet med skrothandelsförordningen skall uppnås, bör den sakkunnige anmäla detta till Kungl. Maj:t som då får ta ställning till om utredningsuppdraget bör utvidgas.

1.2 Uppläggningsen av utredningsarbetet

Utredningsarbetet har bedrivits under fortlöpande kontakter med företrädare för bl.a. skrothandeln, polismyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Örebro, rikspolisstyrelsen och andra myndigheter. Utredningen har anordnat ett stort sammanträde med företrädare för rikspolisstyrelsen, länspolischefer, lokala polisdistrikt, statens järnvägar, televerket m.fl. myndigheter, intresseorganisationer och företagare i branschen. Denna sammankomst har följts upp med ett frågeformulär med ett stort antal fragor riktat till länsstyrelserna och de lokala polisdistrikten samt intresseorganisationerna inom branschen.

Vidare har ett flertal sammanträden och andra kontakter förekommit med representanter för Skrotbranschens nämnd, främst advokaten Greger Lewenhaupt.

Ett flertal sammankomster har hållits med branschföreningar inom skrothandeln. Svenska Järn- och Metalls krothandlareföreningen har därvid företrätt av sin förre ombudsman, advokaten Kjell Sjöstedt, och ordföranden i styrelsen, Föreningen Järnskrotgrossisterna och Föreningen Metalls krotgrossisterna av ombudsmannen, advokaten Fredrik Smedberg jämte representanter för styrelsen. Kontakt med Sveriges Bils krotares Riksförbund har skett bl.a. genom förbundets ordförande och sekreterare. Utredningens kontakt med Svenska Atervinningsföreningen har huvudsakligen skett genom direktören Bengt Sjönell. Direktören Sven Verner-Carlsson har företrätt AB Järnbruksförnödenheter.

Frågan om regleringen av handeln med begagnade föremål, särskilt då antikviteter och konstföremål, har diskuterats vid sammanträffande och andra kontakter med talmannen Karl Erik Eriksson. Utredningen har också i dessa frågor haft sammanträden med representanter för intresseorganisationer på området. Sveriges konst- och antikhandlareförening har därvid representerats av ordföranden fil.l.c. Gregor Aronowitsch och Galleristerna, en sammanslutning av gallerier och konstsalonger, av ordföranden William Aronowitsch. Sveriges Auktionsförbund har representerats av direktörerna David Eriksson och Börje Jakobsson.

Utredningen har i anslutning till studiebesök på AB Stockholms Auktionsverk haft överläggningar med direktören Göran Berggren i frågor rörande auktionshandel.

Ett flertal överläggningar med bl.a. företrädare för statens provningsanstalt och Guldcentralen Ekonomisk Förening har hållits i frågor rörande regleringen av handeln med skrot och begagnade föremål av ädla metaller.

I nomenklaturfrågor har samråd skett med tekniska nomenklaturcentralen.

Samråd har även skett med utredningen om insamling (H 1976:01).

Utredningen har därjämte avlagt studiebesök vid ett tiotal skrotföretag i Stockholmstrakten, i Enköping, Västerås, Eskilstuna, Strängnäs, Jönköping, Almhult, Skellefteå och Piteå. AB Bilfragmenterings anläggning i Halmstad och Halmstad Järnverk har besökts i samma syfte.

Förteckning över de personer och institutioner, med vilka överläggningar eller personliga kontakter hafts, och de anläggningar, företag och myndigheter, som besökts av utredningen, bifogas som Bilaga.

2 HANDEL MED SKROT OCH ANDRA ÅTERVINNINGSVAROR

2.1 Inledning

Inom branschen skiljer man mellan järnskrot och metallskrot; med metallskrot förstår branschen då skrot av andra metaller än järn. Handeln med skrot sköts till allra största delen av den reguljära skrothandeln. Vissa mängder skrot torde dock säljas av den industri, där skrotet faller, direkt till den slutliga avnämaren, exempelvis metallsmältande verk, utan förmedling av skrothandeln.

De flesta skrothandlare köper och säljer såväl järn- som annat metallskrot. Viss specialisering förekommer dock, särskilt bland de större skrotföretagen.

Skrotning av bilar sköts normalt av specialiserade skrothandlare som också är auktoriserade bilskrotare. Slutskrotning av bilar utförs till allra största delen av de två fragmenteringsanläggningarna i Halmstad och Huddinge.

Även andra återvinningsvaror såsom lump, textilavfall och returpapper samt gummi- och plastavfall förekommer i den reguljära skrothandeln; handeln med dessa varor är dock av underordnad betydelse hos skrothandlarna jämfört med handeln med skrot.

Skrothandeln är för tillförseln av skrot beroende av att tillräckliga mängder skrot faller vid tillverkningsindustrins framställning av nya varor och att skrot som uppkommer inom bl.a. småindustri och hantverk, i hushåll och lantbruk tillvaratages. Skrothandeln avsätter skrotet till järnbruk, metallsmältande verk, gjuterier m.fl. som använder skrotet som råvara.

Under senare delen av 1977 var järnbrukens efterfrågan på järnskröt dålig och skrotfallet inom tillverkningsindustrin litet beroende på att produktionen var låg. Skrothandeln leveranser av järnskröt till järnbruken kvoterades också under viss del av år 1977. Från att ha legat förhållandevis högt sjönk priset på järnskröt kraftigt och från hägra håll inom skrotbranschen gjordes gällande att priset på järnskröt låg på en så låg nivå att åtskilliga företags framtid kunde komma i fara. Emellertid torde den negativa utvecklingen för järnskrötet ha brutits och handeln med sådant skrot ha ökat. Priset på järnskröt har under första halvåret 1978 höjts vid två tillfällen och efterfrågan har blivit större. Enligt uppgift från branschhåll har efterfrågan på metallskrot hela tiden varit förhållandevis god.

2.2 Kvantiteter och användningsområden

2.2.1 Skrot

Genom skrothandeln insamlas och vidareförsäljs årligen ca 1 milj. ton järnskröt, varav 120 000-150 000 ton utgörs av gjutjärnskröt och resten av smidbart järnskröt. Eftersom skrotpriset växlar från tid till annan är det svårt att ange det totala värdet på det inom skrotbranschen omsatta skrotet. Under början av år 1978 var genomsnittspriset för järnskröt ca 300 kr. per ton, vilket skulle motsvara ett totalt värde på ca 300 milj. kr. per år.

Skrothandeln hanterar årligen - enligt uppgifter från en av de större skrothandlarna - ca 135 000 ton metallskrot. Den största delen består av skrot av koppar och kopparlegeringar. Av den kvantitet som insamlas utvinns ca 55 000 ton koppar och kopparlegeringar, ca 25 000 ton aluminium och ca 10 000 ton zink, bly och annan metall. Värdet på metallskrot är i stor utsträckning avhängigt av de internationella metallpriserna och ändras därför mycket ofta. Med de priser som rått under våren 1978 kan värdet av det skrot som skrothandeln säljer till de slutliga avnämarna sägas uppgå till ca 280 milj. kr. per år. Av detta belöper ca 220 milj. kr. på koppar och kopparlegeringar, ca 50 milj. kr. på aluminium och ca 10 milj. kr. på zink, bly och annan metall.

I stort sett allt skrot som insamlas används inom landet. Sverige har, i likhet med de flesta andra västeuropeiska länder, i princip exportförbud på skrot sedan lång tid. Exportlicens torde normalt ges endast för skrotpartier som inte kan bearbetas inom landet.

Förutom att användandet av skrot innebär ett bättre utnyttjande av tillgängliga resurser medför det också en avsevärd besparing av energi. Det beräknas åtgå tre gånger mer energi att framställa stål med malm som utgångsmaterial än med skrot som råvara. För att smälta om ett kilogram aluminiumskrot åtgår ca en tjugondel av den energimängd som krävs för att framställa motsvarande mängd metall ur aluminiumoxid.

Enligt uppgifter från AB Järnbruksförnödenheter redovisade i betänkandet Handelsstålsindustrin inför 1980-talet, SOU 1977:15, förbrukade den svenska stålindustrin under åren 1972-1975 i genomsnitt 3,5 milj. ton skrot per år. De s.k. specialstålverken (däribland stålverken i Sandviken, Avesta och Bofors) förbrukade 43 procent därav och de tre handelsstålverken i Domnarvet, Luleå och Oxelösund 31 procent. Resten, dvs. 26 procent, förbrukades av de s.k. skrotbaserade järnverken. Under denna period svarade köpskrotet för ca 1,2 milj. ton per år, varav importerat skrot utgjorde i genomsnitt 300 000 ton per år. Resterande skrotmängder var s.k. cirkulationsskrot och annat eget skrot, dvs. skrot som faller inom stålverket och som i allmänhet blir föremål för omsmältning inom samma verk. Per ton producerat rastal använde specialstålverken under nämnda period 793 kg. skrot, handelsstålverken i Domnarvet, Luleå och Oxelösund 380 kg. och övriga handelsstålverk 975 kg.

Av den mängd gjutjärnsskrot som samlas in, 120 000-150 000 ton per år, används ca hälften av stålverken och resten återgår till gjuterier och används som råmaterial för gjutjärnsprodukter.

Metallskrotet finner avsättning hos halvfabrikatverk såsom Gränges Metallverken i Västerås och Gusums Bruk i Gusum (koppar och mäs-sing) samt hos tackfabrikanter såsom Gränges Aluminium i Avesta, AB Gotthard Nilsson i Älmhult (aluminium) och Olof Manner AB i

Göteborg (aluminium och kopparlegeringar) och Paul Bergsöe & Son AB i Landskrona (kopparlegeringar och bly). Förörenade metaller m.m. tas om hand vid Gränges Aluminium i Avesta (aluminium) samt vid Bolidens Gruv AB i Skelleftehamn (koppar). Vissa smäggjuterier smälter ned metallskrot och baserar därvid analysen på den kvaliteten av skrot de smälter. Detta gäller i första hand aluminiumskrot. Slutligen finns även en typ av mindre, primitiva smältverk, som i första hand inriktar sig på omsmältning av aluminium. De tackor som kommer fram vid dessa smältverk är ofta mycket ojämnta till analysen och måste icke sällan smältas om och renas innan metallen kan användas för tillverkning av nya produkter.

2.2.2 Lump, textilavfall och returpapper

Inom skrothandeln förekommer även som tidigare angivits andra återvinningsvaror såsom lump och annat textilavfall samt returpapper.

Enligt uppgift från branschhåll hanteras inom skrothandeln f.n. ca 30 000 ton textilavfall årligen. Textilavfallet används inom textilindustrin, finpappers- och råpappersindustrin samt som putsappar. En viss export av textilavfall äger rum.

År 1977 insamlades drygt 500 000 ton returpapper inom landet. En viss del av detta hanteras inom den reguljära skrothandeln. Den största delen omhändertas dock av företag som specialiserat sig på returpapper.

I detta sammanhang bör nämnas att tidningar och tidskrifter från hushållen samt återanvändningsbart pappersavfall från affärer och kontor numera omfattas av det kommunala renhållningsmonopolet. Bestämmelserna har dock hittills endast trätt i tillämpning i ett fåtal kommuner.

Returpapperet används som råvara där kraven på papperets kvalitet inte är så höga. Främst kommer returpapperet till användning vid tillverkning av wellpapp, kartong för emballage och gipsski-vekartong samt vissa kvaliteter mjukpapper. I landet finns också

fyra tidningspappersbruk som använder eller planerar att använda returpapper som råvara.

2.3 Skrothandel

Skrothandeln är uppdelad i tre led nämligen uppköpare, partihandlare eller B-handlare samt grossister. De två sistnämnda kategorierna är fasta handlare enligt nuvarande förordning. En del av de fasta handlarna har även auktorisation som bilskrotare enligt bilskrotningslagen. De största företagen, som regelmässigt försäljer skrot till de slutliga avnämarna, järnbruk, metallsmältverk och liknande företag räknas i allmänhet till grossisterna och de övriga fasta handlarna är partihandlare.

2.3.1 Uppköpare

Enligt beräkningar baserade på uppgifter från polisdistrikten finns det i hela landet ca 1 200 gällande uppköpartillstånd. Skrotbranschens nämnd har upplyst att enligt nämndens erfarenheter har antalet ansökningar om uppköpartillstånd starkt nedgått under den senaste tiden. Från många håll har det dock gjorts gällande att det i viss, ej helt obetydlig, omfattning förekommer yrkesmässig försäljning av skrot utan erforderligt uppköpartillstånd.

Uppköparna åker runt med bil och köper upp järn- och annat metallskrot företrädesvis från hantverkare, mindre industrier, lantbrukare m.fl. Skrotet säljs direkt eller efter mindre sortering och bearbetning till en fast skrothandlare, dvs. partihandlare eller grossist. Försäljning torde därvid också ske till handlare utanför sitt eget område. Andra återvinningsvaror, såsom lump och textilavfall, torde numera inte omhändertas av uppköpare.

2.3.2 Fasta handlare

Den fasta handlaren har fast inköpsställe och skrotgård. De större skrotgårdarna har stor maskinell utrustning såsom transportfordon, kranar, saxar och pressar. Enligt utredningens beräkningar, baserade på uppgifter från polisdistrikten, finns det ca

är ca 410 stycken även auktoriserade bilskrotare enligt bilskrotningslagen.

Ett fyrtiotal av de fasta handlarna, varav tre med ett flertal filialer i olika delar av landet, räknas som grossister, dvs. försäljning eller leverans av skrot sker enbart eller till övervägande del till järnbruk, metallverk eller andra avnämare. Omkring 100 fasta handlare därutöver driver skrothandel i nägotlunda stor omfattning och kan räknas till partihandlare i egentlig mening, dvs. handlare som köper skrot från olika håll och säljer det vidare till en grossist. Dessutom finns ett stort antal fasta handlare med liten verksamhet som företrädesvis säljer sitt skrot till en närliggande partihandlare.

Den fasta handeln köper en del skrot från uppköpare som kommer mer eller mindre regelbundet. Uppköparnas roll i skrothanteringen tycks dock stadigt minska och den fasta handeln köper allt mer direkt från verkstadsindustri och annan verksamhet där det uppstår skrot. Mycket skrot faller exempelvis hos televerket och elverken i form av kabel m.m. Det är vanligt att skrothandlaren har långtidsavtal med industrier m.fl. om köp av skrot. Skrothandlaren tillhandahåller containers eller andra behållare för skrotet som regelbundet hämtas. Skrotpartier köps också efter anbudsförfarande. Vissa skrothandlare åtager sig även att riva och demontera anläggningar av olika slag för att ta till vara skrot.

2.3.3 Järnskrót

Järnskrótet sorteras i olika kvalitetsklasser och klipps eller skärs ner till sådant format att det kan användas vid järnbruken utan ytterligare bearbetning. Noggranna bestämmelser om leverans och klassificering av stålskrót återfinns i den s.k. Skrotboken, utgiven av Skrotnämnden, ett samarbetsorgan för leverantörer och avnämare av järnskrót (ej att förväxla med den tidigare omnämnda Skrotbranschens nämnd).

Som tidigare angivits sköts bilskrötning av företag som specialiserat sig på sådan verksamhet. Vanligen tas först användbara

delar till vara. De säljs sedan som reservdelar. Bils-krotaren slutskrotar bilen eller plattar till den och skickar den till AB Bilfragmenterings anläggningar i Huddinge eller Halmstad. Ca 300 bils-krotare levererar bilar till fragmenteringsanläggningarna. F.n. skrotas ca 170 000 bilar per år och ca 80 procent av dessa fragmenteras. Vid fragmenteringen får man drygt 70 procent stål-skrot medan resten till största delen utgörs av för närvarande icke återvinningsbart avfall. Dock separeras också visst annat metallskrot vid fragmenteringen och detta tas till vara liksom den lilla mängd metallskrot som plockas ut manuellt efter fragmenteringen.

Som tidigare framgått är de slutliga avnämarna av järn-skrot järn- och stålbruken. De flesta järnbruk i landet, ca 20 stycken, är delägare i AB Järnbruksförsörjningsheter (JBF). JBF har som uppgift att ombesörja inköp och fördelning av järn-skrot för medlemmarnas räkning. Mellan järnbruken inbördes samt mellan JBF, som företrädare för bruken, och ett antal järn-skrotgrossister, s.k. verksleverantörer, f.n. tio stycken, föreligger avtal avseende handeln med stål-skrot och gjutjärnsskrot. Avtalen innebär bl.a. att endast verksleverantör får leverera skrot till avtalsbundna bruk. Dessa har å sin sida förbundit sig att ta emot allt erbjudet skrot. För att bli verksleverantör fordras bl.a. att företaget åtager sig att leverera viss arlig minimikvantitet skrot. Avtalen är registrerade i kartellregistret hos statens pris- och kartellnämnd.

Tvister mellan bruken och verksleverantörerna hänskjutes till den nyss omnämnda Skrotnämnden, som fattar för parterna bindande beslut. Ledamöterna i nämnden utses av JBF, Föreningen Järn-skrotgrossisterna och Svenska Järn- och Metallskrothandlareföreningen.

Förutom de tio verksleverantörerna är det ca 100 partihandlare som via en verksleverantör levererar järn-skrot till de till JBF anslutna järnbruken. Skrot från statens järnvägar och bilfragmenteringsanläggningarna levereras till järnbruken enligt särskilda avtal.

Enligt en uppskattning av JBF fördelade sig leveranserna av smidbart järnskrot år 1976 från de olika skrotleverantörerna till JBF-anslutna verk på följande sätt.

Leverantörer	Ton	Procent
Verksleverantörerna	551 000	68,3
Svenska Järn- och Metalls-krot-handlareföreningen	155 000	19,2
Svenska Återvinningsföreningen	15 000	1,9
Sveriges Bils-krotares Riksförbund	15 000	1,9
Övriga partihandlare, oorganiserade	40 000	4,9
SJ m.fl.	31 000	3,8
	807 000	100,0

I den angivna kvantiteten från verksleverantörerna ingår även skrot från bilfragmenteringsanläggningen i Halmstad, ca 50 000 ton.

2.3.4 Metalls-krot

Även metalls-krot kvalitetssorteras och bearbetas till sådant format att det kan användas direkt av avnämarna. Till ledning för handeln med metalls-krot har Föreningen Metalls-krotgrossisterna utarbetat "Handelsregler och standard-sorteringslista för metalls-krothandeln i Sverige" (FM-reglerna).

Metallsmältverk m.fl. är de som slutligen nyttiggör metalls-krot. Någon gemensam inköpsorganisation liknande JBF på järnskrotsidan finns inte. Försäljningen till de slutliga avnämarna sker företrädesvis genom de större metalls-krothandlarna, ca 20 stycken. Metallsmältverk, gjuterier m.fl. köper, som tidigare nämnts, i viss utsträckning även skrot direkt från verkstadsindustrier m.fl. företag där skrot faller.

2.3.5 Lump, textilavfall och returpapper

Handeln med lump och textilavfall har fått en allt mindre betydelse för skrothandeln. Lump insamlad från allmänheten torde numera saknas helt. Det textilavfall som uppstår vid spinnerier,

väverier och annan textilindustri köps upp direkt av ett fåtal skrotföretag. Efter sortering och rivning eller annan behandling, ibland avancerad, säljs merparten till olika tillverkningsindustrier som textilindustri och pappersbruk. En del av textilavfallet görs i ordning och säljs som putsappar. En mindre mängd textilavfall exporteras.

Från hushållen insamlas textilvaror såsom kläder m.m. av bl.a. idéella organisationer i samarbete med skrothandelsföretag. Meningen är att den idéella organisationen skall få ett visst ekonomiskt utbyte av insamlingen. Skrothandelsföretaget sorterar godset, varefter merparten av de användbara kläderna exporteras till olika länder bl.a. Nordafrika.

Som tidigare framgått handlar vissa skrothandlare också med returpapper. Från industrier som wellpapp- och kartongfabriker, tryckerier och bokbinderier samlar skrothandeln in avfall från produktionen. Pappersavfall samlas också in från affärer, kontor och hushåll. Skrothandeln sorterar det insamlade papperet i olika kvaliteter och försäljer det till de slutliga avnämarna, pappersbruken. Större delen av returpapperet säljs inom landet men en icke obetydlig mängd exporteras.

Enligt beräkningar grundade på den förutnämnda enkäten till polisen om antalet gällande tillstånd enligt nuvarande skrothandelsförordningen skulle det totalt finnas ca 2 200 tillstånd för handel med begagnat gods. Göteborgs polisdistrikt uppgav 210, Malmö 205 och Stockholms 548 tillstånd.

Beträffande uppgifterna om antalet handlare med begagnat gods kan inte med någon högre grad av säkerhet anges hur tillstånden fördelar sig på de skilda slagen begagnat gods; en av orsakerna härtill är de olika polisdistriktens varierande praxis vid utformningen av tillståndens omfattning. Av materialet från polisdistriktet kan emellertid utläsas att kontrollen över denna handel torde vara otillfredsställande och eftersatt. Uppgifterna om antalet handlare bör därför tas med stor försiktighet. Som exempel kan nämnas att företrädare för polisen i Stockholm beräknar att endast ca 50 procent av dem som handlar med tillståndspliktiga begagnade föremål har tillstånd.

Butiker såsom auktionsgodsaaffärer, kommissionsaffärer och antikvitetsaffärer köper och säljer enbart eller till övervägande del begagnade varor. Varorna, som är av högst varierande slag, köps upp av affärsidkaren från privatpersoner, dödsbon samt andra handlare i samma bransch eller på auktioner. Det förekommer också ofta att handlare åtager sig att sälja föremål som privatpersoner lämnar in till försäljning. Många av de föremål som omsätts i denna affärsverksamhet ingår i uppräknningen i 1 § i nuvarande förordningen. Någon tillförlitlig siffra på omsättningen av tillståndspliktigt gods i dessa butiker har utredningen inte lyckats få fram. Begagnat gods som omfattas av den nuvarande förordning-

en försäljs även på olika slag av auktioner. Dessa frågor behandlas närmare i ett särskilt avsnitt om auktioner.

Antalet affärer som enbart sysslar med sådant gods som begagnade radio- och TV-apparater, kameror, kikare, klockor, cyklar, mopeder, utombordsmotorer, skriv- och räknemaskiner samt musikinstrument torde såvitt utredningen kunnat finna vara litet. Det vanliga är att handel med sådant begagnat gods sker vid sidan av den ordinarie handeln med nya varor av samma slag. Handeln med de begagnade varorna är därvid normalt av underordnad betydelse.

Vid utredningens kontakter med riksförbund och andra intresseföreningar inom dessa områden har det framkommit att man där inte närmare känner till förekomsten eller omfattningen av handeln med begagnade varor i de anslutna företagen. En företrädare för en sammanslutning av urmakare har uppgivit att det enligt hans uppfattning hör till de absoluta undantagen att en medlem i föreningen handlar med begagnade klockor; det är icke ekonomiskt lönsamt att syssla med sådana varor. I den mån begagnade klockor köps och säljs torde detta ske i antikaffärer och liknande och klockorna torde då snarare vara att bedöma som samlarföremål eller antikviteter än som bruksföremål.

Ett förhållandevis ringa antal fotohandlare synes ha specialiserat sig på handel med begagnade kameror och begagnad annan fotoutrustning. I Stockholm rör det sig - enligt uppgift från polisen - om fyra eller fem företag. De fotohandlare som enbart - eller huvudsakligen - handlar med begagnade varor torde, i vart fall såvitt avser Stockholmsområdet, ha erforderligt tillstånd enligt skrothandelsförordningen. Med stöd av 25 § i förordningen har Stockholmspolisen inom sitt område ålagt dessa handlare skyldighet att omgående underrätta polisen om gjorda inköp. Formulär för detta ändamål jämte portofria adresserade kuvert tillhandahålls av polisen.

Från Fotohandlarnas Riksförbund har uppgivits att till förbundet är ca 1 050 butiker anslutna. Av dessa är 450-500 välsorterade. Mer än hälften av de egentliga fotohandlarna är anslutna. Förbundets uppfattning är att ett litet antal handlare sysslar affärs-

mässigt med begagnade varor; uppskattningsvis kan det röra sig om ca 10 procent av handlarna. De många handlare som har tyngdpunkten på billigare kameror såsom pocketkameror och film samt ombesörjer framkallning och kopiering sysslar inte med begagnade varor utan sådan handel är begränsad till de större och mer väl-sorterade företagen i branschen.

Enligt uppgift från Sveriges Juvelerare och Guldsmedsförbund uppgår antalet försäljningsställen i landet för guldsmedsvaror o.dyl. till ca 775. Ca 675 av dessa får anses höra till den något större och seriösa handeln. Förbundet har ca 470 medlemmar med tillsammans 530 butiker. Utanför förbundet står bl.a. Guldfynd med sina omkring 75 affärer samt vissa varuhus. Ca 400 av medlemsbutikerna beräknas ha utrustning och kunskap för att själva kunna utföra reparationer och nyarbeten. Förbundets uppfattning är att handeln inom branschen med begagnat guld, skrotguld m.m. gått ner under senare år. Däremot torde de flesta handlare sälja och återta briljantringar under parollen "ringen som växer" eller liknande, dvs. kunden köper en ring med en liten sten med rätt att inom viss tid successivt byta till sig ringar med allt större sten.

Att få fram tillförlitliga siffror på omfattningen och värdet av de begagnade varor som yrkesmässigt omsätts i landet har visat sig mycket svårt. På goda grunder kan dock antas att det rör sig om ganska stora värden. Som exempel kan nämnas att enbart det statliga företaget Förenade Fabriksverken Allmaterial, som säljer begagnade varor av skilda slag, enligt uppgift i dagspressen, hade en omsättning 1976/77 på ca 70 milj. kr. Förutom begagnade varor och överskottsmaterial från staten försäljs begagnade varor på uppdrag av kommuner, landsting och privata industriföretag.

4 BRANSCHFÖRENINGAR

4.1 Järn- och övrig metallskrothandel

Inom detta område finns f.n. fem branschorganisationer för fast handel nämligen Föreningen Järnskrotgrossisterna, Föreningen Metallskrotgrossisterna, Svenska Järn- och Metallskrothandlareföreningen, Sveriges Bilskrotares Riksförbund samt Svenska Återvinningsföreningen. Svenska Järn- och Metallskrothandlareföreningen och Sveriges Bilskrotares Riksförbund har under våren 1978 fattat principbeslut om samgående. Arbete pågår att tillskapa en gemensam huvudorganisation, vilken skall sköta frågor av allmänt intresse för branschen och företräda denna utåt.

Föreningen Järnskrotgrossisterna har 9 aktiva och 4 passiva medlemmar. I Föreningen Metallskrotgrossisterna är 17 grossistföretag medlemmar. Svenska Järn- och Metallskrothandlareföreningen är den äldsta organisationen och har ca 110 medlemmar. Dessa är med få undantag partihandlare. Bland medlemmarna ingår emellertid ett antal företag som också tillhör grossistorganisationerna. Sveriges Bilskrotares Riksförbunds medlemsantal är ca 120. Svenska Återvinningsföreningen, den yngsta föreningen, som anger sig avse att organisera de mindre och medelstora företagen, har ca 25 medlemmar.

Föreningen Järnskrotgrossisterna, Föreningen Metallskrotgrossisterna, Svenska Järn- och Metallskrothandlareföreningen och Sveriges Bilskrotares Riksförbund ingår i Skrothandelns Branschkommitté (SBK). Branschkommittén handlägger frågor av allmän och idéell natur och kommittén skall framför allt beakta lagstiftningsfrågor, tillämpningen av gällande författningar, branschens rekryteringsfrågor samt branschens höjande i etiskt och tekniskt

avseende. Vidare utser branschkommittén Skrotbranschens nämnd, vilken närmast fullgör uppgiften att bevaka lagstiftningsärenden, lagtillämpning och rekryteringsfrågor. Nämnden tillkom år 1952 som ett led i branschens strävanden att arbeta för förbättrade förhållanden inom skrothandeln. Den har sitt ursprung i de förhållanden som rådde före och under andra världskriget inom handeln med skrot och lump då dessa och andra förnödenheter var underkastade beslag och handelsreglering. Nämnden skall i regel bestå av branschens ombudsmän jämte en opartisk ordförande. Skrotbranschens nämnd har från början haft som en av sina huvuduppgifter att avgiva yttranden i ärenden rörande beviljande eller indragning av handelstillstånd och godkännande av föreståndare. Utredningen kommer i ett senare avsnitt att ytterligare något beröra nämndens verksamhet.

Branschkommittén utger tidningen Nordisk Atervinning, tidigare benämnd SBK Meddelanden. Tidningen är ett organ för skrotindustrin i de nordiska länderna. Intressenter i Sverige är de fyra branschföreningar som ingår i Branschkommittén, i Finland Finlands Skrothandlareförbund och i Norge Norges Råvarugjenvinningsförening.

Uppköparna har icke, såvitt utredningen kunnat finna, någon branschorganisation eller liknande sammanslutning.

4.2 Handel med begagnade varor

Rikstäckande sammanslutningar av handlare med begagnade varor saknas såvitt utredningen kunnat finna.

De riksförbund och liknande intresseorganisationer som finns för guldsmeder, fotohandlare, radiohandlare m.fl. tar naturligt nog främst sikte på handeln med nya varor och ger inte någon bild av handeln med begagnade varor.

På antikvitetsområdet torde f.n. finnas endast en rikstäckande förening som arbetar aktivt, nämligen Sveriges konst- och antikhandlareförening. Antalet medlemmar i föreningen är ca 45.

I Stockholm finns en sammanslutning, Galleristerna, av ett 60-tal konsthandlare och gallerier som företrädesvis sysslar med modern bildkonst och utställningsverksamhet.

För auktionister och auktionsföretag finns en intresseorganisation, Sveriges Auktionsförbund, med ca 50 medlemmar.

5 KORTFATTAD HISTORISK ÖVERSIKT ÖVER LAGSTIFTNINGEN

5.1 1918 års förordning

Handeln med skrot, lump och vissa begagnade varor har varit reglerad alltsedan tillkomsten av 1918 års förordning angående handeln med vissa begagnade föremål m.m. Av förarbetena till förordningen framgår att syftet med denna var att försvåra avsättningen av olovligen tillgripet gods samt att underlätta polisens efterspaning av dylikt gods. Förhoppningen hade varit att man genom reglering av denna handel skulle kunna nedbringa antalet tillgreppsbrott. Erfarenheten hade visat att lättheten att finna avsättning för stöldgods i skrot- och lumpaffärer gjort att många förövare av tillgreppsbrott fallit för frestelsen att begå sådana brott.

1918 års förordning avsåg yrkesmässig handel med skrot eller lump eller med dit ej hänförliga begagnade metallvaror, begagnade beklädnadspersedlar eller begagnade skodon eller med artiklar, jämförliga med sådana föremål. Förordningen ägde inte tillämpning på bl.a. handel som endast avsåg antikviteter (föremål med konst- eller samlarevärde). I fall där tillstånd icke erfordrades enligt då gällande författningar för handel i allmänhet, krävdes för handelsrörelse enligt förordningen tillstånd av länsstyrelsen. Länsstyrelsen gjorde därvid en lämplighetsprövning av sökanden. Särskilda regler gällde om rörelsen bedrevs som grosshandel eller som försäljning från bod eller liknande. Förordningen innehöll detaljerade regler om affärsboks förande, godsets märkning och förvaring. Beviljat tillstånd kunde förverkas i vissa situationer eller indragas.

5.2 1949 års förordning

I skrivelse till Kungl. Maj:t 1941 hemställde två branschföreningar - däribland Svenska Järn- och Metalls krothandlareföreningen - att 1918 års förordning måtte bli föremål för omarbetning. Föreningarna framhöll bl.a. att förhållandena inom branschen och inom handeln med avfallsrävaror dämera var annorlunda än då förordningen tillkom. Förordningens tillämpningsområde borde göras mer avpassad till då rådande förhållanden. I branschen förekom två skilda grupper av rörelseidkare, uppköpare och fasta handlare. Dessa begrepp borde definieras i förordningen. Bestämmelserna om affärsbokens förande borde omarbetas och anpassas till vad som för näringsidkarna visat sig lämpligt och praktiskt genomförbart.

Kungl. Maj:t bemyndigade den 15 juni 1945 chefen för handelsdepartementet att tillkalla sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande frågan om revision av förordningen den 28 maj 1918 angående handel med vissa begagnade föremål m.m.

De sakkunniga avlämnade den 10 mars 1947 sitt betänkande med förslag till ändrad lagstiftning angående handel med skrot, lump och begagnat gods (SOU 1947:22). Förslaget ledde till förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods, som trädde i kraft den 1 april 1950. Vissa sakliga ändringar gjordes 1963. Dessutom har några formella justeringar vid ett par tillfällen vidtagits.

Enligt förarbetena till 1949 års förordning (prop. 1949:137) hade förslaget liksom den då gällande författningen huvudsakligen till syfte att motverka egendomsbrottslighet. Emellertid måste beaktas att varuomsättningen inte i onödan borde försväras genom hindrande bestämmelser. För att en viss varugrupp skulle föras in under regleringen syntes böra fordras dels att godset i mera betydande utsträckning var föremål för tillgreppsbrott, dels ock att det tillgripna också i någorlunda stor omfattning brukade avyttras till personer som drev yrkesmässig handel med sådant gods varom fråga var.

Förordningen äger tillämpning på yrkesmässig handel med järn- och annat metallskrot, tackor av annat metallskrot än järnskrot, textilavfall, lump samt begagnat gods av följande slag: kläder, pälsverk, mopeder, cyklar, utombordsmotorer samt delar av och tillbehör till dylika föremål, kameror, klockor, kikare, smycken, äkta pärlor, ädla och halvädla stenar, samt ej tidigare nämnda föremål, vilka helt eller till väsentlig del består av guld, silver, platina, nysilver, koppar, mässing, tenn eller brons.

Förordningen är också tillämplig på yrkesmässig handel med begagnade skriv- och räknemaskiner, radio- och televisionsapparater samt musikinstrument. Handel som uteslutande avser föremål som tages i vederlag vid försäljning av nya föremål är undantagen reglering.

Bevis om pantsättning av begagnat gods likställs med sådant gods.

Till handel hänförs i förordningen även rörelse där förvärvat gods avyttras efter reparation, nedsmältning eller mindre bearbetning. Förordningen skall också tillämpas på rörelse där gods industriellt utnyttjas, om godset förvärvats från annan än fast handlande eller industriföretag.

Handel å marknad är undantagen från regleringen. Utöver skrot-handelsförordningens bestämmelser skall gälla de föreskrifter som är meddelade i andra författningar rörande idkande av handel.

I förordningen förstås med fast handlande den som för rörelsens utövande innehar kontors- eller butikslokal eller upplagsställe. Uppköpare är varje annan person som idkar handel enligt skrot-handelsförordningen.

Handel, som avses i denna förordning, får inte utövas utan särskilt tillstånd. Tillstånd utfärdas normalt av den lokala polismyndigheten och kan beviljas bolag, ekonomisk förening och enskild person. För att enskild person skall få tillstånd fordras att han gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet samt i övrigt anses lämplig. Tillståndet skall avse visst eller vissa slag av gods. Bedrivs rörelsen av bolag eller ekonomisk förening

måste för rörelsens behöriga utövande finnas av polisen godkänd föreståndare. Denne skall uppfylla samma lämplighetskrav som tillståndsberättigad enskild person.

Tillstånd för uppköpare skall vara tidsbegränsat, till högst tre år, och skall normalt avse visst polisdistrikt. Uppköpare är skyldig att under yrkesutövning medföra tillståndsbeviset - som skall vara försett med fotografi - och att kräva legitimation av okänd säljare om förvärvet ej sker i överlåtarens bostad eller affärslokal.

Uppköpare skall vidare på numrerade inköpsnotor, hophäftade i block, göra anteckningar om varje affär varigenom gods förvärvas. Notan skall bevaras under ett år efter det anteckningen gjorts.

Fasta handlande får inte för rörelsens utövande eller för godsets förvaring använda annat ställe än det som blivit godkänt av polismyndigheten i orten. Vidare skall fast handlande kräva legitimation av okänd säljare och han är skyldig att förvissa sig om att säljaren i förekommande fall har erforderligt tillstånd till skrothandel. Fast handlande är skyldig föra särskild bok (affärsbok) för inskrivning av varje affär varigenom tillståndspliktigt gods förvärvas för rörelsen eller eljest mottages för försäljning. Författningen innehåller noggranna föreskrifter om hur affärsboken skall föras och om hur gods skall märkas och förvaras; undantag från anteckningsskyldigheten görs i vissa hänseenden för textilavfall, lump och järnskröt. Vissa möjligheter till lättnader i anteckningsskyldigheten finnes. Affärsboken skall förvaras under en tid av tio år. Inskrivet gods skall i princip kvarbli hos handlanden i oförändrat skick i minst sju dagar.

Skyldighet att göra anteckningar föreligger inte beträffande gods som rörelseidkaren förvärvat å offentlig auktion, från kronan, kommun, annan sådan menighet, dödsbo, kommunikationsföretag, industriell anläggning eller från den som har tillstånd till fast handel enligt förordningen.

Rörelseidkare kan av polismyndighet medgivas rätt att anställa föreståndare för filial m.m. Polismyndighet äger också, om sär-

skilda skäl föreligger, ålägga handlanden att anställa föreståndare.

Förordningen innehåller bestämmelser om att rörelseidkare inte får vägra polismyndighet att undersöka lokaler eller lager eller att granska affärsbok eller inköpsnotor.

I kungörelsen (1949:725) med vissa föreskrifter angående tillämpningen av skrothandelsförordningen ges bestämmelser om skyldighet för polismyndighet att föra anteckningar i liggare eller kortregister över utfärdade tillstånd till handel. Vidare är åklagare och domstol skyldiga att underrätta polismyndighet om åtal och målets utgång i fall där tillståndshavare eller föreståndare åtalas för vissa brott. Slutligen anges att affärsbok bör föras enligt ett till kungörelsen fogat formulär.

5.3 Tillämpningen av 1949 års förordning

På vissa punkter synes tillämpningen i praktiken av skrothandelsförordningen avvika något från dennas bokstav.

Enligt författningen skall sålunda fast handlare föra affärsbok för inskrivning av alla förvärv av gods om inte polismyndigheten medger att anteckningarna får göras i annan ordning. En särskild bestämmelse ger handlaren rätt att ersätta affärsboken med inköpsnotor vid anteckningar om förvärv av järnskröt. Emellertid synes fasta skrothandlare, med polisens goda minne men normalt utan särskilt beslut, föra anteckningar på inköpsnotor om förvärv av allt slags skrot. Affärsbok torde över huvud inte förekomma inom skrothandeln.

Vidare torde uppköpare regelmässigt föra anteckningar på inköpsnotor om inköp av järnskröt trots att förvärv av sådant skrot är undantaget från anteckningsskyldighet för uppköpare.

Uppköpardistrikt skall enligt förordningens lydelse normalt omfatta visst eller vissa polisdistrikt. För att tillstånd skall avse större område fordras att särskilda skäl föreligger. Det synes emellertid vara mycket vanligt att uppköpare rutinmässigt

tilldelats betydligt större områden utan att särskilda skäl här-
för angivits eller kan anses ha förelegat.

Enligt den s.k. sjudagarsregeln i förordningen skall gods som
mottagits av fast handlare normalt kvarbli hos handlaren i oför-
ändrat skick minst sju dagar. I vanliga fall iakttages denna re-
gel inte av skrothandlarna och polisen kräver inte heller att så
skall ske.

Utredningen har inhämtat uppgifter om viss utländsk lagstiftning rörande handeln med skrot och begagnade varor. Här nedan ges en översiktlig framställning över förhållanden i några länder.

6.1 Danmark

Handeln med begagnat gods regleras tillsammans med pantlånerörelse i "Lov om handel med brugte genstande samt pantlånevirkksomhed" av den 8 juni 1966. Lagens bestämmelser gäller självständig näringsverksamhet avseende bl.a. handel med eller köp av begagnade föremål, som icke sker som ett sedvanligt led i en handelsrörelse med nya föremål eller i en hantverks- eller industrirörelse. Lagen är inte tillämplig på handel med bl.a. registreringspliktiga motorfordon.

Den som driver handel som omfattas av lagen skall ha tillstånd från polismyndigheten i orten där verksamheten skall drivas. Asidosätts föreskrifter i lagen eller i förordning utfärdad med stöd av lagen kan tillståndet återkallas om det föreligger grundad anledning antaga att handlaren inte framledes kommer att driva rörelsen på ett försvarbart sätt. Polismyndigheten har rätt att företaga kontroll av lokaler, lager och böcker.

Justitieministern kan förordna att vissa delar av lagen skall gälla också för handel med andra begagnade föremål samt för auktionsförrättares auktionsförsäljning av begagnade föremål. Likaledes kan justitieministern utfärda närmare föreskrifter om bokföring, legitimationskrav m.m.

Av justitieministeriet utfärdade föreskrifter återfinns i en kungörelse benämnd "Bekantgørelse om handel med brugte genstande samt pantelånervirksomhed" av den 9 januari 1969. Där föreskrivs bl.a. att lagens bestämmelser skall tillämpas även på handel med eller köp av cyklar och cykeldelar, delar till motorfordon, guld- och silvervaror, juveler, ur, kläder, musikinstrument, bandspelare, radio och TV-apparater samt foto- och filmapparater oavsett om verksamheten i övrigt omfattas av lagen. Kungörelsen innehåller utförliga ordningsföreskrifter och regler om bokföring.

Regler om auktionsverksamhet återfinnes bl.a. i justitieministeriets "Bekantgørelse af Lov om offentlig auktion ved auktionsledere" av den 4 februari 1970. Häri stadgas att frivilliga offentliga auktioner skall - med vissa undantag - hållas av auktionsledare, som erhållit tillstånd av justitieministern. För att erhålla tillstånd, som skall avse visst område, krävs bl.a. att sökanden är vederhäftig. Tillståndet medför såväl rätt som skyldighet att hålla auktion inom angivet område. Tillstånd kan återkallas. Auktionsförrättare är skyldig att ställa säkerhet och att föra böcker på visst sätt. För varje auktion skall finnas en auktionskatalog upptagande auktionsvillkoren och en numrerad förteckning över de föremål som skall säljas. Andra föremål än sådana som har upptagits i katalogen får inte säljas. Om auktionen avser gods från flera säljare skall detta tydligt framgå. Vidare skall anges vilka föremål som hänföres till vilka namngivna personer eller bon.

Auktionsförrättaren får icke själv eller genom annan sälja egna varor eller köpa eller byta varor på en auktion som han själv eller någon på hans vägnar håller.

6.2 Finland

Handeln med skrot, lump och begagnat gods regleras i förordningen angående handel i öppen butik med begagnade varor samt skrot och lump 28.3.1941/218.

Förordningen avser handelsrörelse vilken köper och försäljer el-

och bruksföremål och -redskap, gång- och andra kläder, skodon, föremål av ädel- eller annan metall, smycken, musikinstrument, cyklar och andra dylika varor, huvudsakligen till användning för samma ändamål som tidigare, vidare lump- och skrothandel samt antikvariatsrörelse, som köper och säljer eller förmedlar huvudsakligen föremål med konst- eller samlarvärde. Enligt utslag av Högsta Domstolen innefattas handeln med begagnade motorfordon icke i denna lagstiftning.

För drivande av sådan rörelse fordras tillstånd av länsstyrelsen. Utförliga föreskrifter gives om tillståndsgivning, förvaring av gods, bokföring m.m. Polismyndighet äger rätt till tillträde till affärslokal, lagerbyggnad och annan förvaringsplats för att granska varulager, bokföring m.m.

Överträdes föreskrifter eller förekommer annat missbruk kan varning utdelas. Är överträdelserna eller missbruken av allvarigare slag eller rättelse icke sker kan tillstånd återkallas.

6.3 Frankrike

Handeln med lump, skrot och begagnade varor regleras genom "Loi relative au Commerce de brocanteur" av den 15 februari 1898. För att driva sådan verksamhet krävs att handlaren är registrerad hos en myndighet, i regel polisen i den ort där handlaren bor. Handlaren är skyldig att fortlöpande göra anteckningar i en särskild bok om namn, adress m.m. för den med vilken han gör affärer och beträffande det gods affären avser. Han är vidare skyldig att förete boken om så begäres. Handlaren får inte köpa föremål av personer som är för honom okända utan att först kräva att vederbörandes identitet styrkes på visst sätt.

6.4 Norge

Föreskrifter om "Antikvar- og skraphandel" återfinnes i "Lov om handelsnaering" av den 8 mars 1935. Den som köper eller säljer begagnade eller obrukbara föremål (inbegripet begagnade konstföremål och antikviteter) skall ha skriftligt tillstånd till detta av polisen i orten där verksamheten bedrivs.

Närmare föreskrifter för sådan rörelses utövande kan ges i form av "kommunal vedtekt", närmast lokal ordningsstadga. Sådan stadga kräver för att bli gällande handelsdepartementets stadfästelse. Kungen kan utfärda föreskrifter för rörelses utövande avseende hela landet. Genom kungl. resolution den 15 oktober 1976 har utfärdats "Forskrift om handel med och auksjonssalg av brukte och kasserte ting". Föreskrifterna, som är tillämpliga på hela landet, trädde i kraft den 1 januari 1977.

Den som driver handel med begagnade eller obrukbara föremål eller som självständig mellanman förmedlar köp och försäljning av sådant gods skall ha tillstånd av polisen. Tillståndet är icke tidsbegränsat, om inte polisen i ett enskilt fall beslutar annorledes. Tillstånd kan när som helst återkallas om handlaren överträder bestämmelser i lagen om handelsnärings eller föreskrifterna i stadgan eller i övrigt icke längre anses lämplig att driva sådan verksamhet. Handeln må bedrivas endast i lokaler och på områden som godkänts av polis och som står under polisens kontroll. Som huvudregel skall mottagna föremål förvaras på godkänd lokal under minst 14 dagar innan någon förändring får vidtagas med föremålet. Protokoll skall föras över mottagna föremål. Noggranna anvisningar gäller för protokollens förande. Bland annat skall namn, adress och yrke anges för såväl den som lämnar in godset som för den som tar emot det. För gods som mottages skall utfärdas kvitto, på vilket betalningen skall erkännas av säljaren; därjämte skall, om varan transporterats med bil, bilens kännetecken antecknas. Vidare skall okänd säljare avkrävas legitimationshandling. Varje handlare är, på anmodan, skyldig att visa polisen såväl protokoll och bilagor som allt gods som finns i hans besittning. Försäljning av uppköpta pantsedlar är icke tillåten.

Polismyndigheten har rätt att medge undantag från antecknings-skyldighet m.m.

Bestämmelserna i förordningen gäller även, i tillämpliga delar och med visst undantag, auktionsförrättningar; alla auktionsförrättare är skyldiga att på anmodan visa polisen auktionsboken.

6.5 Schweiz

Näringsfriheten är i Schweiz garanterad i förbundsförfattningen och några regler om koncession eller andra inskränkningar för handel med vissa varor kan inte ske utan särskilt stöd i författningen. Inte heller finns någon federal lagstiftning om handel med skrot och begagnade varor. Däremot har några kantoner meddelat ordningsföreskrifter för kringförings- och liknande handel.

Exempelvis innehåller den för kantonen Bern sedan maj 1969 gällande näringsrättslagen (Gewerbe-gesetz) bestämmelser om kringföringshandel med huvudsakligen begagnade kläder och begagnat husgeråd och mindre handel med begagnade bruksföremål (Trödler-gewerbe); undantag har gjorts för handel som uteslutande avser antikviteter. Övrig handel av detta slag fordrar tillstånd som ges på fem år. Särskilda föreskrifter gäller för affärslokal och bokföring. Polisen har rätt att kontrollera bokföring och varor. Handlaren är vidare skyldig att omgående underrätta polisen om han fattat misstanke om att utbudet gods oärligen åtkommit.

6.6 Storbritannien

Sedan 1964 regleras handeln med metallskrot av "Scrap Metal Dealers Act 1964". Regleringen avser handeln i England och Wales. Enligt denna lag skall den lokala myndigheten föra ett register över alla personer som bedriver affärer som metallskrothandlare inom myndighetens område. Handlaren skall till registret anmäla namn, adress och uppgift på affärsställe samt förändringar i dessa förhållanden. Det åligger den lokala myndigheten att genomdriva att uppgifter lämnas till registret av berörda personer inom området. Med metallskrothandlare förstås en person som bedriver affärer bestående i att köpa och sälja metallskrot. Den som köper metallskrot för att använda vid tillverkning av andra varor eller som säljer skrot vilket faller vid tillverkning av andra varor är ej att anse såsom skrothandlare i lagens mening. Lagen innehåller en utförlig definition av "metallskrot". Metallskrothandlare är ålagda att föra utförliga anteckningar om saljaren av godset och dettas art, beskaffenhet m.m. Om varan transporterats med bil skall registreringsnumret antecknas. Noggranna

anteckningar skall göras även då godset överlåtes till annan. Den lokala myndigheten kan föreskriva att en person, som bedriver kringföringshandel, får följa särskilda, mindre omfattande bokföringsregler. Gör sig skrothandlaren skyldig till förseelser mot lagens föreskrifter kan han dömas till bötesstraff. Om en domstol finner en person övertygad om att bedriva handel med metallskrot utan att vara registrerad eller finner en registrerad metallskrothandlare övertygad om antingen vissa angivna förseelser mot "Scrap Metal Dealers Act" eller någon förseelse vilken domstolen finner innefatta oärlighet kan domstolen, om den finner det lämpligt, förordna att handlaren under en tid av längst två år ej får mottaga metallskrot mellan klockan 18.00 och 8.00 samt att mottaget gods skall bevaras på den plats och i den form det mottogs under minst 72 timmar. Polisman har vidare rätt att inspektera utrymmen som angivits i registret samt böcker och gods.

6.7 Österrike

Handeln med skrot och lump m.m. regleras av näringsfrihetslagen från 1973 (Gewerbeordnung 1973).

Lagen omfattar i princip all yrkesmässig verksamhet, som inte är förbjuden i lag. Från lagens tillämpningsområde görs en mängd specificerade undantag. För att utöva vissa näringar krävs tillstånd och för andra anmälan. Den senare kategorin uppdelas i hantverk, för vars utövande krävs mästarbrev, bundna näringar, som kräver annan form av kompetensförklaring, samt fria näringar, där krav på viss kompetens ej uppställs.

Till gruppen bundna näringar räknas handel, med undantag för bl.a. antikvitetshandeln och handeln med konstföremål, som hör till de tillståndspliktiga näringarna. Även handeln med "Altwaren" undantages och hänföres till de fria näringarna.

En handlare har, inom sitt verksamhetsområde, rätt att sälja begagnade varor om lagligt hinder inte möter däremot.

Antikvitetshandlare och handlare med konstföremål är skyldig att lämna tillträde till affärslokalerna för polismyndigheten och låta denna ta del av affärsböcker m.m. samt att bistå med upplysning om en varas härkomst m.m.

Skrothandel får inte bedrivas samtidigt med vapenhandel, för vilken kräves tillstånd. Skrothandlare är vidare underkastad samma bestämmelser som antikvitetshandlare m.fl. avseende polisens rätt till tillträde m.m.

6.8 Belgien och Nederländerna

Dessa länder saknar, enligt vad utredningen inhämtat, bestämmelser om handel med skrot och begagnade föremål.

7 TILLSTANDSTVANG ELLER AUKTORISATION FÖR ANDRA NÄRINGS- UTÖVARE

7.1 Inledning

Tillstånd, auktorisation, annan kompetensförklaring eller registrering fordras för yrkesutövare eller verksamhet inom ett flertal områden. Behörighet meddelas i vissa fall av myndighet, i andra av branschsammanlutningar eller liknande organ.

I vissa fall avser tillståndet eller auktorisationen att skapa en garanti för att innehavaren genomgått viss föreskriven utbildning eller innehar viss bestämd kompetens eller har en viss fristående verksamhet. Exempel på denna typ av auktorisation är förordningen (1973:221) om auktorisation och godkännande av revisorer och förordningen (1975:590) om godkännande av tolkar och auktorisation av översättare. Annan person än sådan med godkännande eller auktorisation är dock icke förbjuden att utöva sådan verksamhet, dock att i vissa företag auktoriserad eller godkänd revisors medverkan är obligatorisk.

På andra områden har utövandet av verksamheten bl.a. av säkerhetsskäl förbundits med ett obligatoriskt krav på tillstånd.

Några exempel på tillstånds- eller registreringspliktig verksamhet anges nedan.

7.2 Bevakningsföretag

Bevakningsföretag var tidigare underkastat en frivillig auktorisation. Numera gäller för sådan verksamhet lagen (1974:191) om bevakningsföretag och bevakningsföretagskungörelsen (1974:462).

I dessa författningar ställs krav på statlig auktorisation som förutsättning att driva bevakningsverksamhet.

För att företag skall få tillstånd att bedriva bevakningsverksamhet fordras att verksamheten kan antagas bedriven på ett sak-kunnigt och omdömesgillt sätt. Företaget skall vidare ha en lämp-lig organisation och planläggning. Särskild föreståndare skall utses. Styrelseledamöter, föreståndare och anställd personal skall godkännas med avseende på laglydnad, medborgerlig pålit-lighet och allmän lämplighet.

Auktorisation av företag prövas av länsstyrelsen i det län där företaget har sitt säte. Innan beslut om auktorisation fattas skall rikspolisstyrelsens yttrande inhämtas. I de fall länssty-relsen och rikspolisstyrelsen har skilda uppfattningar avgörs frågan av regeringen.

Prövningen av enskilda personer görs för storstadsområdena (Stockholm, Göteborg och Malmö) samt Visby av respektive polis-styrelse och i övrigt av länsstyrelsen i det län sökanden har sitt hemvist.

Länsstyrelsen utövar kontrollen och tillsynen över bevaknings-företagen.

Om förhållandena så påkallar kan auktorisation eller godkännan-de återkallas.

Rikspolisstyrelsen kan efter samråd med berörda organisationer på området meddela föreskrifter om utbildning av väktare samt om dessas uniform och utrustning.

Den som uppsatligen eller av oaktsamhet bedriver bevakningsverk-samhet utan erforderligt tillstånd dömes till böter eller fäng-else i högst sex månader.

7.3 Inkassoverksamhet m.m.

Enligt inkassolagen (1974:182) krävs tillstånd för yrkesmässigt bedriven inkassoverksamhet, bestående i indrivning av fordringar för annans räkning eller fordringar som övertagits för indrivning.

Verksamhet hos exekutiv myndighet omfattas ej av lagen. Tillstånd fordras inte för inkassoverksamhet bedriven av bl.a. advokat.

Tillstånd beviljas av datainspektionen för en tid av högst tio år i sänder och kan förbindas med föreskrifter. Tillstånd får meddelas endast om verksamheten kan antagas bli bedriven på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt. Verksamheten skall bedrivas enligt god inkassosed.

Datainspektionen utövar tillsyn över lagens efterlevnad. Inspektionen har rätt att företaga inspektion hos den som bedriver inkassoverksamhet och ta del av samtliga handlingar som rör verksamheten. Den som driver verksamheten skall vidare lämna inspektionen de upplysningar inspektionen begär för sin tillsyn.

Asidosättes bestämmelser i lagen eller med stöd av lagen utfärdad föreskrift kan inspektionen, om rättelse ej sker, återkalla tillståndet.

Den som uppsätligen eller av oaktsamhet bedriver inkassoverksamhet utan erforderligt tillstånd eller som lämnar inspektionen osann uppgift dömes till böter eller fängelse i högst ett år.

Mot datainspektionens beslut får talan föras hos regeringen. Justitiekanslern får föra talan för att tillvarata allmänna intressen.

Yrkesmässigt bedriven kreditupplysningsverksamhet regleras genom kreditupplysningslagen (1973:1173). För sådan verksamhet fordras som regel tillstånd av datainspektionen. Tillstånd får meddelas endast om det från allmänna synpunkter finns behov av verksamheten och den kan antagas bli bedriven på ett sakkunnigt och omdö-

mesgillt sätt. I övrigt motsvarar regleringen i huvudsak vad som gäller för drivande av yrkesmässig inkassoverksamhet.

7.4 Vapenhandel

Huvudregeln i vapenlagen (1973:1176) är att tillstånd kräves för innehav av skjutvapen, förvärv av ammunition, införande av skjutvapen eller ammunition till riket samt handel med skjutvapen.

Polismyndighet prövar frågan om tillstånd enligt lagen. Tillstånd att driva handel med skjutvapen får meddelas den som är berättigad att driva handel i allmänhet och som har gjort sig känd för ordentlighet och palitlighet. Tillståndet får återkallas om bestämmelse i lagen eller med stöd därav utfärdad föreskrift åsidosättes eller förutsättningar för tillståndet eljest ej längre föreligger.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet idkar handel med skjutvapen utan tillstånd dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Enligt vapenkungörelsen (1974:123) aligger det polismyndigheten att minst en gång årligen lata granska handlares inköpsböcker och försäljningsböcker med bilagor samt, när anledning därtill förekommer, hans lager av vapen.

7.5 Hotell- och pensionatrörelse

Bestämmelser som reglerar verksamheten på detta område återfinns i lagen (1966:742) om hotell- och pensionatrörelse.

För att yrkesmässigt driva hotell eller pensionat fordras i regel tillstånd av polismyndigheten i orten. Tillstånd meddelas om det icke finns anledning antaga att den som söker tillståndet skall driva rörelsen så att fara för allmän ordning och säkerhet uppkommer.

Den som driver rörelse utan erforderligt tillstånd dömes till böter. Är tillståndshavaren icke lämplig att driva rörelsen av den anledningen att han upprepade gånger funnits skyldig till brott mot lagen eller annan bestämmelse som gäller för rörelsen och ej heller på anmaning vidtagit rättelse skall tillståndet återkallas.

För att tillse att bestämmelserna i lagen iakttages äger polismyndigheten tillträde till hotell och pensionat.

7.6 Handel med ädla metaller

Genom lagen (1974:283) om handel med arbeten av guld, silver eller platina och tillhörande kungörelse (1974:284) regleras främst kontrollstämplingen av ädelmetallarbeten och handeln med sådana föremål.

Lagen är tillämplig på yrkesmässig handel med arbeten av guld, silver och platina som innehåller viss i lagen angiven minimikvantitet av resp. metall. Sådant arbete är underkastat kontroll enligt lagen med avseende på tillverkning, försäljning och införsel till riket. Undantag göres för arbeten som är avsedda utslutande för bl.a. medicinsk användning eller som uppenbarligen har antikvariskt värde.

Den som yrkesmässigt inom riket tillverkar eller försäljer ädelmetallarbete eller till riket inför sådant arbete eller annat arbete av guld, silver eller platina skall vara registrerad hos tillsynsmyndigheten, som enligt kungörelsen är statens provningsanstalt.

Tillverkare skall enligt kungörelsen föra arbetsbok över tillverkade eller bearbetade arbeten. Tillverkare, försäljare och importörer är alagda att föra journal över köp och byten av guld, silver eller platina och arbeten av dessa metaller. Tillsynsmyndigheten skall utfärda föreskrifter för journalföring m.m.

Den som bryter mot föreskriften om registrering dömes till böter eller fängelse i högst sex månader.

Kungörelsen innehåller vissa föreskrifter om försäljning. Bl.a. får försäljning av ädelmetallarbete ej ske under kringföring. Annat arbete av guld, silver eller platina än ädelmetallarbete får med visst undantag försälas på offentlig auktion endast om arbetet tagits i mät eller tillhör konkursbo eller dödsbo och inte tillverkats eller inköpts för sådant bo. Förseelse mot dessa föreskrifter är straffbelagd.

Enligt den proposition (1974:43) som lag till grund för den nuvarande lagen hade det huvudsakliga syftet med lagstiftningen på detta område ursprungligen varit att skapa en offentlig kvalitetsgaranti i fråga om ädelmetallarbetens finhalt. Departementschefen konstaterade i propositionen att den obligatoriska kontrollstämplingen emellertid också försvårade den illegala handeln med guld därigenom att en jämförelse bleve möjlig mellan å ena sidan legalt inköpt mängd guld och å andra sidan guld som använts för tillverkning av guldarbeten. Om häleriguld användes för upparbeting kan kontrollstämpling inte ske utan risk för upptäckt. Falska stämplingar som anbringades på sådana arbeten kunde av fackman skiljas från äkta.

Utredningen vill i detta sammanhang i korthet nämna något om handeln med guld i form av jungfrulig metall. All import av guld sker av Riksbanken eller med stöd av av banken utfärdad importlicens enligt kungörelsen (1960:485) om förbud i vissa fall mot införsel och utförsel av obearbetat guld m.m. Riksbanken har uppdragit åt Guldcentralen Ek. Förening att ombesörja vidareförsäljningen och kontrollen av handeln med guld. Guldcentralen säljer guld för yrkesmässig användning till envar som förbinder sig att, enligt av Guldcentralen utfärdade anvisningar, redovisa vidareförsäljning eller mängd upparbetade arbeten.

Under varen 1971 uppdagades stora stölder inom Örebro län av koppar, nickel, mässing m.m. Spaning och utredning igångsattes. Utredningarna blev mycket omfattande och brottsligheten visade sig vara förgrenad till flera län. Brotten hänförde sig till bl.a. stöld, häleri, skattebrott och brott mot skrothandelsförordningen.

Länsstyrelsen i Örebro län lämnade i skrivelse till justitieministern 18.2 1972 en redovisning för erfarenheterna av dessa brottsutredningar och förslag på åtgärder som borde vidtagas. Den sannolika totalspridningen, den dittills konstaterade brottslighetens stora omfattning, de mycket stora ekonomiska följdverkningarna och brister i gällande skrothandelsförordnings utformning beträffande tillståndsmyndighet, tillstånd, verksamhetsområde, bokföring och kontroll av tillståndsmyndighet, samt annan kontroll vid förråd och på arbetsplatser syntes länsstyrelsen utgöra tillräckliga skäl för behov av ändring eller omarbetning av skrothandelsförordningen och vidtagande av olika andra åtgärder i brottsförebyggande syfte.

Skrivelsen jämte bilaga överlämnades till handelsdepartementet. Beredningen inom departementet resulterade i tillsättandet av skrothandelsutredningen.

Till skrivelsen var fogad en av dåvarande länspolischefen i Örebro län, Nils H. Swensson, upprättad promemoria, vari bl.a. framföres förslag och önskemål om förändringar av skrothandelsförordningen.

I promemorian sägs bl.a. följande. Erfarenheterna av utredningsarbetet visade att bristerna vid tillståndsgivningen och kontrollen av handeln var mycket stora. Tillstandsprovningen borde skärpas med avseende på redbarhet, ordentlighet och lämplighet. Klara- rare författningsbestämmelser var nödvändiga särskilt beträffande alla fragor som hörde samman med tillstandsprovning sasom till- ståndstid, verksamhetsområde, utformningen av och innehållet i den särskilda bokföringen. Den godsbeskrivning som återfanns i inköpsnotor och affärsböcker var ofta - i den mån anteckningar över huvud fanns - ofullständig och understundom missvisande. Det var därför önskvärt att en fast nomenklatur tillskapades för skrot- bokföring. De undantagsbestämmelser som finns i 19 § i nuvarande förordning omöjliggjorde kontroll av godsets härkomst och identi- fiering. Undantagsbestämmelserna utnyttjades på ett otillbörligt sätt. Ett borttagande av dessa skulle sanera skrothandeln. Före- skrifter om varning borde införas och bestämmelserna om indrag- ning av tillstånd borde skärpas. Likaledes måste påföljden för brott mot förordningen bli strängare.

Vid det tidigare nämnda, av utredningen anordnade sammanträdet med myndigheter, branschorganisationer och företagare, som hölls i februari 1975, framfördes likartade synpunkter. Därjämte fram- kom starka önskemål om utökad kontakt mellan polismyndigheter och skrotbranschen, möjlighet till utbildning för såväl polismän som branschfolk samt intensifierad brottsförebyggande verksamhet.

Svaren på den till polismyndigheter m.fl. riktade enkäten inne- håller ett stort antal önskemål och förslag till förändringar av lagstiftningen på detta område. Vissa av dessa förslag, liksom andra till utredningen framförda synpunkter, behandlas i anslut- ning till resp. avsnitt.

Brottsförebyggande rådet har i skrivelse den 19 maj 1976, som överlämnats till utredningen av handelsdepartementet, framfört synpunkter och förslag beträffande handeln med begagnade bilar och bildelar. Dessa förslag tas upp till behandling i avsnittet om begagnade bilar och bildelar.

Slutligen skall här omnämnas talmannen Karl Erik Erikssons förslag i motion till riksdagen om förteckning över köp och byten inom konst- och antikvitetshandeln. En närmare redogörelse för detta finns i avsnittet om antikviteter och konst.

9 BROTTLIGHET

9.1 Skrot

9.1.1 Allmänt

Våren 1971 påbörjades spanings- och utredningsarbete beträffande stölderna inom Örebro län av koppar, nickel, mässing, kvicksilver m.m. Brottsligheten visade sig vara förgrenad till ett stort antal län bl.a. Värmlands, Västmanlands och Kopparbergs län och berörde såväl den legala som den illegala skrothandeln.

Utredningsarbetet blev mycket omfattande och tidsödande. Samtliga uppgifter samlades i ett register, placerat i Örebro. Genom detta register och en av riksåklagaren förordnad förundersökningsledare sammanhölls arbetet i de olika länen; arbetsgruppen fick benämningen skrotkommissionen. Registret lades upp på sådant sätt att det blev möjligt att granska på vilket sätt stölderna skett, hur varorna i olika led överlätits, transporterats och nedsmälts.

Kommissionens arbete upphörde successivt i och med att förordnanden för gruppens medlemmar utgick. Kommissionen var verksam senast hösten 1974. F.n. är större delen av registret arkiverat hos polisen i Örebro. Spaningsregistret finns i rikspolisstyrelsens arkiv.

Kommissionen kunde konstatera att inom handeln med skrot, särskilt metallskrot, förekom en utbredd brottslighet som under de senaste åren hade tilltagit i omfattning. Utredningarna visade bl.a. att oärligen åtkommen nickel till stora värden hade hantlerats inom skrotbranschen under den s.k. nickeln krisen 1969/70. Nickel var då på grund av sitt höga pris, 100 kr/kg, ytterst

stöldbegärligt och stals och förskingrades från industrier och andra företag. Senare hade andra metaller och metallegeringar såsom ferrowolfram blivit begärligt också på grund av det höga priset. Följden av detta hade blivit en ökad brottslighet i anslutning till denna vara.

De uppdagade brotten hänförde sig till stöld, häleri, häleriförseelse, skattebrott, förskingring, begräveri, urkundsförfalskning, osant intygande förutom brott mot skrothandelsförordningen. Brottsligheten ansågs ha gynnats av brister i nuvarande skrothandelsförordningens regler beträffande tillstånd, verksamhetsområde, bokföring och kontroll av handeln.

Hiffel med mervärdesskatt i skrotbranschen befanns vara oroväckande. Kommissionens utredningar visade bl.a. att en skrothandlare under loppet av två år genom att köpa upp svarta lager från andra handlare i branschen och från industrier uppburit 1,5 milj. kr. i mervärdesskatt. Vederbörande var inte känd vid länsstyrelsens mervärdesskatteenhet och hade inte heller själv betalt moms vid sina inköp.

Vidare kunde konstateras att "felvägningar" var en realitet inom handeln med skrot, dvs. skrotföretagets representant "vägde fel" till fördel för det egna företaget.

Utredningar visade att metallskrot i stor omfattning stals från lager och förråd hos olika företag liksom från materialförråd hos televerk och kraftbolag och att stöldgods i stor omfattning så småningom fått avsättning inom skrothandeln.

Utredningarna gav vidare vid handen att metaller till mycket stora värden tillgripits från kommuner och sålts till handlare inom skrotbranschen. Flera elverkschefer visade sig ha förskingrat kommunen tillhörig egendom och fått avsättning för detta genom medverkan från skrothandeln.

I en promemoria till handelsdepartementet har vissa uppgifter lämnats om kommissionens arbete i Skaraborgs län. Där uppdagades under tiden november 1971 - april 1973 613 brott. Brotten fördelade

sig på 132 stölder, 80 förskingringar, 87 urkunds förfalskningar, 129 osant intygande, 2 tjänstemissbruk, 136 hälerier, 39 förseelser mot skrothandelsförordningen samt 10 "övriga brott". Till länsstyrelsen översändes för vidare bearbetning uppgifter på protokollerade försäljningar å tillhoppa 7 963 893 kronor inräknat mervärdeskatt.

Av uppgifter som lämnats utredningen från Sundsvalls polisdistrikt avseende skrotkommissionens arbete där under tiden mars 1973 - april 1974 framgår att därvid granskades sammanlagt 310 personer innefattande såväl inom branschen yrkesverksamma som enskilda. Ett flertal dömdes som resultat av dessa utredningar för stölder, hälerier, skattebrott, urkunds förfalskningar, osanna intyganden m.m. Bl.a. upptäcktes att en person under 1 1/2 års tid utan något som helst tillstånd till fast handlare på annan ort levererat skrot till ett värde av drygt 1 1/2 milj. kr. I summan ingick mervärdeskatt med över 200 000 kronor. Någon redovisning av denna skatt eller inkomsten i övrigt hade ej lämnats.

I en enkät till bl.a. polisdistrikten, för vilken utredningen redogör i ett senare avsnitt, ombads distrikten att lämna en redogörelse för utvecklingen av brottsligheten i anslutning till handeln med skrot och begagnade föremål.

I sina svar angav flera distrikt att en omfattande brottslighet kunnat konstateras på detta område under den senaste tioårsperioden. Exempelvis uppgav distrikten i Skaraborgs län att det inom länet hade konstaterats en betydande brottslighet det senaste decenniet inom handeln med skrot. Huruvida brottsligheten hade ökat var svart att ange, då de uppdagade brotten nästan undantagslöst bestod av "dold brottslighet". Anledningen härtill torde vara, att verksamheten icke ägnats tillräcklig kontroll av tillståndsmyndigheten. De vanligaste typerna av brottslighet var, förutom olika brott mot skrothandelsförordningen, stöld, bedrägeri, häleri, förskingring, urkunds förfalskning och osant intygande. Dessutom hade framför allt skattebrott i stor omfattning konstaterats.

Flera distrikt uppgav att stölder från byggarbetsplatser, uppgiftsplatser och industrier hade varit vanligt förekommande. Tillgreppen hade bl.a. gällt koppar - särskilt kabel, mässing och kvicksilver, vilket sedermera försålts till skrothandeln.

Flera distrikt inom län där skrotkommissionen hade varit verksam angav att brottsligheten med anknytning till skrot och skrothandel föreföll ha minskat efter de utredningar som kommissionen gjorde. Härefter hade också i många distrikt kontrollen av handeln skärpts och olika brottsförebyggande åtgärder företagits.

Ett distrikt uppgav i sitt svar att en omfattande brottslighet i samband med skrothantering hade förekommit i distriktet under det senaste artiondet. I de flesta fall hade det rört sig om tillgrepp av gods på olika platser i och utom distriktet. Godset hade sedan sålts till såväl fasta handlare som uppköpare. I samband med utredningarna framkom att handlarna inte alltid begärde legitimation eller efterfrågade atkomsten oaktat skäl förelåg att misstänka att godset på grund av sin beskaffenhet åtkommit oärligt. Emellertid utbildades under utredningarna ett samarbete mellan polismyndigheten och skrotbranschen. En intensifierad kontroll vidtogs också hos handlare och uppköpare. Dessa åtgärder hade lett till att den tidigare förekommande brottsligheten syntes helt ha avstannat.

Brottslighet i samband med handeln med skrot och begagnade varor uppmärksammades i en promemoria "Organiserad och ekonomisk brottslighet i Sverige. Ett åtgärdsförslag." publicerad i maj 1977 av en arbetsgrupp tillsatt av rikspolisstyrelsen.

I promemorian konstateras i fråga om organiserat häleri bl.a. att polisiära erfarenheter visade att vissa branscher ofta förekom i detta sammanhang. Till de speciellt kritiska branscherna tycktes höra bl.a. handeln med skrot och lump.

Vidare anges att den av polisen uppdagade olagliga hanteringen av guld, silver, koppar och andra ädla metaller omfattade metallvärden för flera milj. kr. enbart under de två senaste åren.

Slutligen understryks i promemorian att erfarenheterna visat att skattebrotten spelade en central roll i den ekonomiska brottsligheten. Bl.a. redovisas uppgifter från Stockholmspolisen rörande omfattande skattebrott i anslutning till handeln med skrot. Även i Norrköping utreddes systematiska skattebrott i samband med skrothandel där drygt en milj. kr. undanhållits från beskattning.

9.1.2 Mervärdeskattefrågor

Från branschhåll har vid skilda tillfällen framhallits att mervärdeskatten utgjorde ett stort problem inom skrothandeln. Utredningar hade visat att oegentligheter förekom i anslutning till mervärdeskatt bl.a. på så sätt att mindre nogräknade företag anger att mervärdeskatt har utgått för inköp av skrot också i fall då säljaren inte är skattskyldig för moms. Skrothandlaren får då ett oberättigat avdrag vid sin redovisning. Vidare förekom i stor utsträckning att yrkesmässiga uppköpare, som säljer till fast handlare, underlåter att leverera in skatt. Ibland kan skrothandlare, som gör affärer med varandra, handla i maskopi i fråga om skatten. Oegentligheter av detta slag snedvrider konkurrensen och är även eljest till stort men för den seriöst arbetande handeln.

Polisutredningar har, som framgått ovan, också visat på förekomsten av felaktigheter i samband med mervärdeskatt inom skrothandeln. Av svaret från ett distrikt på frågan i enkäten om brottsligheten, framkom vidare att en kontroll av handlarna i Hallands län år 1974 givit vid handen bl.a. följande.

Med de inhämtade uppgifterna som grund kunde mervärdeskattekontoret tvångsvis registrera ca 30 personer som yrkesmässigt salt skrot för mer än 10 000 kronor per år. För kontroll hade mervärdeskattekontoret ur de insamlade uppgifterna beträffande de tvångsvis registrerade handlarna samt ett antal (ca 5) tidigare registrerade handlare inhämtat uppgifter på utgående mervärdeskatt om ca 800 000 kronor, varav ca 700 000 kronor, vid en preliminär kontroll ej syntes vara redovisade i avgivna deklarationer eller inbetald till mervärdeskattekontoret.

I samband med den riksomfattande skattekontrollaktionen "Reg.-75" insamlades en mängd kontrolluppgifter från ett antal "stora" skrothandlare och dessas inköp från "mindre" skrothandlare kartlades. Därefter kontrollerades hur de mindre handlarna hade redovisat dessa intäkter. Enligt uppgifter i en promemoria från länsstyrelsen i Stockholm framkom det att många av dessa hade varken redovisat intäkterna i sina deklarationer, registrerat sig till mervärdeskatt eller ansökt om skrothandelstillstånd. Utfallet av "Reg.-75" visade för skrothandeln bl.a. följande. Två handlare var registrerade för mervärdeskatt, tjugutva var inte registrerade, varav tre inte heller skulle vara registrerade på grund av för låg omsättning. Utgående mervärdeskatt till ett belopp av 1 269 007 kronor hade ej redovisats.

I samband med ansökningar av förnyelse av uppköpartillstånd 1977/78 gjorde polisen i Göteborg bl.a. en kontroll av uppköparnas mervärdeskatteförhållanden. Resultatet av dessa undersökningar visade att uppköpare i icke ringa omfattning underlåtit att i tid inleverera mervärdeskatt. I vissa fall - icke så få - hade uppköparen endast låtit registrera sig hos mervärdeskattekontoret men i övrigt helt underlåtit att fullgöra sin skyldighet att betala in mervärdeskatt. I flera fall uppgick den icke inlevererade skatten till avsevärda belopp. Som en följd av dessa undersökningar avslogs ett antal ansökningar om förnyelse av uppköpartillstånd. I flera fall besvarade sig sökanden hos länsstyrelsen.

Länsstyrelsen ändrade polismyndighetens beslut i några av fallen och medgav tillstånd oaktat skyldighet att inleverera mervärdeskatt ej fullgjorts.

9.2 Begagnade varor

9.2.1 Allmänt

Av uppgifter från bl.a. polismyndigheter framgår att antalet stölder och inbrott i lägenheter, villor och fritidshus ökat markant under senare år. Till viss del säges denna ökning sannolikt bero på de höga värden som de stulna föremålen betingar i handeln och den lätthet varmed de kan avyttras till mer eller

mindre nogräknade privatpersoner och handlare. Bland de föremål som ofta tillgrips märks konstföremål och antikviteter samt smycken och andra föremål av guld, silver och andra ädla metaller. Mycket stöldbegärliga är också föremål som musikinstrument, radio- och TV-apparater, bandspelare, skivspelare, högtalaranläggningar samt kameror och kameratillbehör, som likaledes i stor utsträckning tillgrips vid bostadsinbrott. Även cyklar, mopeder, symaskiner och motorsågar stjäls i stor omfattning. Ett icke ringa antal konstföremål och antikviteter stjäls vid inbrott i muséer, hembygdsgårdar och kyrkor. Det rör sig ofta om föremål som är mycket värdefulla och många gånger oersättliga.

Stölderna av värdefulla konstföremål m.m. har ofta sådan karaktär att tillgreppen har ansetts vara "beställningsarbeten". Mycket av det tillgripna antages föras ur landet och försäljas på den internationella marknaden:

Ur polisdistriktens svar på utredningens förutnämnda enkät om brottsligheten m.m. inom handeln med begagnat gods kan utläsas en allmänt utbredd oro över den ökande illegala handeln med begagnade föremål.

Antalet auktionsförrättare som annonserar att de tar emot föremål till försäljning sägs ha ökat starkt liksom antalet affärer som säljer antikviteter och annat begagnat gods. Kontrollen över handeln med begagnade varor anges av många polisdistrikt vara ytterst bristfällig och äsidosatt. Det finns inte tillräckligt med personal för att hålla efter de handlare som etablerar sig utan tillstånd eller att företaga rutinkontroller i erforderlig utsträckning hos de handlare som har tillstånd. Flera polisdistrikt anger i sina svar att de största problemen finns bland de handlare som inte har tillstånd, vilka i Stockholmsområdet uppskattas till ca 50 procent av samtliga handlare med begagnat gods.

Beträffande avsättningen av de stulna föremålen anses av såväl polismyndigheten som den seriöst arbetande handeln att man på goda grunder kan påstå att en större mängd stöldgods finner avsättning på auktioner runt om i landet än inom den stationära han-

deln. Antalet auktioner och auktionsliknande försäljningsformer har ökat påtagligt under senare år och polisen har uppgivit att de saknar möjlighet att kontrollera auktionsverksamheten i den form den numera bedrivs.

Av den tidigare omnämnda promemorian från rikspolisstyrelsen framgår att polisiära erfarenheter pekar på att även handeln med antikviteter, konst och auktionsgoods hörde till de branscher som ofta förekom i samband med organiserat häleri.

I promemorian anges vidare, som tidigare anförts, att den av polisen uppdagade olagliga hanteringen av guld, silver, koppar och andra ädla metaller omfattade metallvärden för flera milj. kr. enbart under de två senaste åren.

Värdet av mer värdefull konst, antikviteter, mattor etc. som stulits har enligt promemorian under de senaste åren uppgått till ca tio milj. kr. per år. Det finns starka skäl att anta att ett stort antal av dessa stölder har varit av "beställningskaraktär". Mycket litet av stöldgodset har återanträffats, bl.a. i Tyskland och Italien inom den legala antik- och konsthandeln.

9.2.2 Uppgifter från rikspolisstyrelsens godsregister

Inom rikspolisstyrelsen förs på data ett godsregister innehållande uppgifter från landets samtliga polisdistrikt över anmälningar om förkommet gods. En förutsättning för registrering är att föremålet kan identifieras genom tillverkningsnummer, gravyr, märkning eller liknande. Av detta register framgår bl.a. följande om gods som är av intresse i förevarande sammanhang.

Godsslag	1974	1975	1976
	a n t a l f ö r e m å l		
Foto/Optik	2 398	3 123	5 034
Kläder/Skor	2	13	139
Pälsar/Skinnavaror	39	106	232
Smycken	2 897	4 622	7 791
Ur	8 187	7 400	14 852

forts.

forts.

Förstärkare	4 035	1 459	2 274
Skivspelare	939	546	1 078
Bandspelare	175	3 514	8 105
Högtalare	90	175	437
Radioapparater	6 578	8 206	12 968
TV-apparater	1 250	1 118	1 867
Musikinstrument	16	159	320
Båtmotorer		2	2 709
Cyklar	15 154	19 600	21 402
Mopeder	5 966	7 609	9 814
Verktyg/Redskap ej motordrivna	62	70	671
Verktyg/Redskap motordrivna	1 639	2 020	3 389
Bordssilver	286	615	1 411
Hushålls-/Köksmaskiner	372	338	739
Konst/Prydnadsföremål	950	1 483	440
Kontorsmaskiner/Utrustning	2 094	2 639	3 764
Mattor	37	255	372

Som synes har siffrorna för vissa godsgrupper ökat markant mellan år 1975 och år 1976. Någon säker förklaring till detta har inte kunnat lämnas. Flera faktorer torde samverka. Från registerbyrån har bl.a. anförts att inrapporteringen har förbättrats; exempelvis har polisdistrikten först under år 1976 börjat rapportera anmälningar på båtmotorer. Vidare torde den intensiva kampanjen från olika håll om godsmärkning ha bidragit. Ökningen av radioapparater, bandspelare o.d. kan troligen till en del hänföras till att privatpersoner i större utsträckning än tidigare märkt sin egendom. Beträffande klockor kan nämnas att urmakare tillhörande intresseorganisationen Stjärnurnmakarna åtagit sig att med sitt medlemsnummer märka klockor som försäljs eller repareras genom deras försorg. Likaledes har päls-handlarna förbundit sig att märka sina pälsar.

Registerbyrån på styrelsen har också gjort sammanställningar över inbrott och stölder av speciellt slag avseende hela landet för åren 1972-1975. För vissa grupper finns siffror även för år 1976.

Antal brott	1972	1973	1974	1975	1976
<u>Inbrott och stölder</u>					
Muséer	60	99	134	180 ¹⁾	
Pälsaffärer	204	52	162	ca 175 ²⁾	171
Antikviteter (utom mynt och frimärken)	402 ³⁾	90 ³⁾	101 ³⁾	120 ³⁾	
Konstverk	52	211	188	321	428
<u>Inbrott</u>					
Ur- och guldsmedsaffärer	282	356	428	218 ⁴⁾	566
Radio- och TV-affärer	872	97 ⁵⁾	97 ⁵⁾	102 ⁵⁾	
Fotoaffärer	350	52 ⁵⁾	33 ⁵⁾	43 ⁵⁾	
Kläder	86 ⁵⁾	67 ⁵⁾	87 ⁵⁾	93 ⁵⁾	41 ⁵⁾

1) varav 66 brott riktats mot hembygdsgårdar

2) beräknad siffra

3) endast de brott har medtagits där godsvärdet uppgår till minst 3 000 kr.

4) brott med känt godsvärde

5) endast de brott har medtagits där godsvärdet uppgår till minst 10 000 kr.

De kända godsvärdena uppgår till avsevärda summor. Som exempel kan anföras värdena för åren 1975 och 1976. Siffrorna hänför sig till de tidigare omnämnda sammanställningarna.

Känt godsvärde i kr.	1975	1976
Muséer (inkl. hembygdsgårdar)	1 326 600	
Pälsaffärer	3 676 230	4 717 415
Antikviteter (utom mynt och frimärken)	1 748 300	
Konstverk	4 570 780	11 138 590
Ur- och guldsmedsaffärer	5 094 910	3 079 380
Radio- och TV-affärer	2 135 840	
Fotoaffärer	1 105 590	
Kläder	2 992 130	5 846 878

För grupperna antikviteter, radio- och TV-affärer, fotoaffärer och kläder har godsvärdesgränsen satts till minst 3 000 kr. för den första gruppen och till minst 10 000 kr. för de övriga.

Enligt rikspolisstyrelsens statistik uppgick anmälningarna rörande båtar till 1 870 brott för år 1974, 2 141 brott för år 1975 och 2 211 brott för år 1976. De kända godsvärdena var för samma år 5 517 586 kr., 8 154 753 kr. och 12 311 043 kr. I siffrorna ingår ej värdet på båtmotorer i de fall båten varit försedd med utombordsmotor.

Utredningen anordnade i februari 1975 ett sammanträde med representanter för riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, regionala och lokala polismyndigheter, televerket, statens järnvägar, riksskatteverket, kommerskollegium, generaltullstyrelsen, Svenska kommunförbundet, organisationer och företag på skrothandels område, metallsmältande verk, AB Järnförnödenheter och Sveriges Mekanförbund. Närvarande vid sammanträdet var en tjänsteman från handelsdepartementet. Avsikten med sammanträdet var att belysa och diskutera förhållandena inom skrothandeln mot bakgrund av bl.a. uppgifter från länsstyrelsen i Örebro län om det allvarliga läge som sades råda på detta område.

Inledningsvis lämnade dåvarande länspolischefen i Örebro län och personal från den s.k. skrotkommissionen redogörelser för förhållandena inom skrotbranschen och erfarenheter från kommissionens arbete.

Bl.a. framgick att upprinnelsen till skrotkommissionens arbete hade varit ett trettiotal anmälningar under våren 1971 om stölder av metall och skrot. En översiktlig redogörelse har lämnats här för i ett tidigare avsnitt. Här må endast upprepas att det visade sig vara fråga om en omfattande, s.k. dold brottslighet som berörde stora delar av landet. Arbetet var av sådan art att det krävdes speciella insatser från polis- och åklagarhåll och en särskild kommission bildades, skrotkommissionen. Kommissionen fann under sitt arbete brister och felaktigheter på flera områden inom skrothandeln: bokföringen var felaktig eller saknades helt, en del tillståndshavare var olämpliga, tillståndsgivningen oförklarligt generös, kontrollen från polisens sida dålig, felvägningar förekom liksom fiffel med mervärdeskatten. Ävenså var

kontrollen hos industrierna över metallager och material mycket dålig på många håll, vilket möjliggjorde stöld, förskingring m.m. av gods som kunde säljas till skrothandeln.

Vidare framhölls, att brottsligheten med anknytning till skrotbranschen numera hade sådan karaktär och sådan förgrening över landet att den sedvanliga polisspaningen inom ett distrikt eller ett län inte var tillräckligt effektiv. Önskvärt vore med en grupp polismän som stod till förfogande för spaning och utredning beträffande brott på skrothandels område över hela landet. En möjlighet vore att för denna verksamhet avdela en polisman inom varje eller några län.

Representanten från kommunförbundet menade att man tidigare inte på alla håll haft klart för sig hur stora värden som skrot representerade och som låg bundet i lager hos exempelvis televerk och elverk. Emellertid skulle förbundet ta initiativ för att skärpa internkontrollen över lager och dylikt inom kommuners olika verksamhetsgrenar. Kommunförbundet har senare, bl.a. som en följd av sammanträdet, i skrivelse till sina medlemmar påmint om att skrot faller inom vissa kommunala förvaltningar eller företag, främst elverken, och erinrat om angelägenheten av väl fungerande rutiner för tillgångar/inkomster av skrothanteringen.

Från televerket anfördes att man i samband med utredningar om påträffad telemateriel, främst metallskrot, hade konstaterat att man i televerket i likhet med andra statliga och kommunala företag i sin redovisning inte uppmärksammade uppkomna brister. Åtgärder hade dock vidtagits för att komma till rätta med detta. Arbete pågick också för att bokföringsmässigt lösa de problem, som sammanhängde med att svinn, som uppkommer på grund av att anläggningsmaterial gått förlorat, ej kunde utläsas ur bokföringen. Utredningen har senare upplysts om att detta arbete skulle påskyndas, som en följd av de uppgifter som framfördes på sammanträdet.

Bland de åtgärder som föreslogs för att söka komma till rätta med problemen inom skrothanteringen var alla eniga om nödvändigheten av bättre kontroll över hanteringen av skrot och att en förut-

Sättning härför bl.a. var en striktare lämplighetsprövning av handlare än vad som nu understundom tillämpades. Likaledes underströks samstämmigt att det var erforderligt med olika slag av brottsförebyggande åtgärder bl.a. för att förebygga oärlig åtkomst av gods som kunde vinna avsättning i skrothandeln. Slutligen framhölls det nödvändiga i att intresserad och kompetent polispersonal skötte ärenden rörande skrothandel och kontrollen av denna för att den eftersträlvade uppstramningen av skrothandeln skulle kunna komma till stånd och ge någon effekt.

11 UTREDNINGENS ENKÄT TILL POLISMYNDIGHETER M.FL.

11.1 Enkätens innehåll

För att kunna kartlägga förhållandena inom skrothandelsförordningens område och för att få synpunkter och önskemål från myndigheter och branschhåll sammanställde utredningen ett frågeformulär med frågor om tillämpningen av den nuvarande skrothandelsförordningen, önskemål om ändringar av lagstiftningen samt mer principiella synpunkter rörande lagstiftningen. Det är att märka att frågeformuläret sammanställdes och utsändes innan tanken hade väckts att eventuellt ersätta tillståndstvånget med ett registreringssystem för handlare med begagnade varor. Därför innehöll formuläret inga frågor om detta.

Frågeformuläret var i första hand avsett att besvaras av polisdistriktet och tillställdes dessa genom resp. länspolischefs försorg. Även länspolischeferna ombads att, i den mån det befanns möjligt och lämpligt, lämna synpunkter på de frågor som var av mer allmän natur.

Formuläret sändes även till Skrothandelns Branschkommitté, Föreningen Järnskrotgrossisterna, Föreningen Metallskrotgrossisterna, Svenska Järn- och Metalls krothandlareföreningen, Sveriges Bilskrotares Riksförbund och Svenska Atervinningsföreningen med hemställan om att frågorna i tillämpliga delar måtte besvaras av dessa organisationer.

Till frågeformuläret fogades en redogörelse från Skrotbranschens nämnd över nämndens praxis vid besvarande av remisser i tillståndsärenden och utredningen hemställde att myndighet eller organisation som ville framföra synpunkter på innehållet i denna

redogörelse måtte göra detta i anslutning till svaren på frågeformuläret.

Första delen av enkäten upptog frågor om tillämpningen av nuvarande författning.

Frågorna avsåg bl.a. antalet gällande tillstånd enligt förordningen, samarbetet mellan polis och tillståndshavare, praxis beträffande remiss till Skrotbranschens nämnd av tillståndsansökan och praxis vid beredning av tillståndsansökan med avseende på lämplighet. Till belysning av sistnämnda fråga fogades till frågeformuläret en redogörelse för riktlinjer vid tillståndsberedningen utarbetade av den tidigare i Örebro verksamma skrotkommissionen.

En fråga behandlade de undantag från bokföringsskyldighet som nu gäller beträffande förvärv från offentlig auktion m.m. Vidare frågades om problem hade uppkommit beträffande begagnat gods sedan auktionsmonopolet avskaffades.

Slutligen ombads polismyndigheterna att om möjligt i korthet redogöra för utvecklingen av brottsligheten i anslutning till handeln med skrot och begagnat gods inom resp. distrikt under det senaste årtiondet; om brottsligheten hade ökat eller minskat, vilka de vanligaste brotten var, om speciella åtgärder satts in mot brottsligheten.

I det avsnitt av enkäten som gällde önskemål om ändringar av lagstiftningen ställdes bl.a. frågan om den uppräknig av begagnat gods som finns i nuvarande författning var lämpligt avpassad eller om den behövde utvidgas eller inskränkas. Vidare innehöll avsnittet frågor om varning av tillståndshavare, om bokföringen hos handlarna kunde anses tillfredsställande ur kontrollsynpunkt och om fastare nomenklatur beträffande skrot var erforderlig.

En fråga tog upp affineriernas (företag för rening och bearbetning av ädla metaller) ställning. En annan behandlade de s.k. skrivbordsgrossisterna (skrothandlare utan egna lager).

Den nuvarande författningen omfattar bl.a. vissa slag av antikviteter och i skilda frågor begärdes synpunkter på behovet av en reglering av denna handel och av auktionsverksamhet avseende gods som omfattas av förordningen.

Frågeformulärets sista del upptog frågor av mer principiell art. Bl.a. ställdes frågan om det skulle vara bättre med skilda författningar för skrot och textilavfall å ena och begagnat gods å andra sidan, om det även i fortsättningen var lämpligt att skilja mellan fasta handlare och uppköpare samt om önskvärdheten av en centralisering av tillståndsprövningen. En fråga behandlade Skrotbranschens nämnds framtida ställning. Slutligen bereddes de tillfrågade tillfälle att ange synpunkter och önskemål i övrigt rörande skrothandelsförordningen, exempelvis beträffande information, utbildning, kontroll m.m.

11.2 Sammanfattning av svaren på enkäten

Så gott som samtliga polisdistrikt har besvarat enkäten helt eller delvis. Vissa distrikt, inom vilka handeln med skrot och begagnade varor är liten, har dock i sina svar förklarat att de på grund härav saknar erfarenhet av många av de problem som tas upp i enkäten och därför inte kan lämna några synpunkter. Tretton länsstyrelser har inkommit med egna yttranden. Skrotbranschens Branschkommitté, Föreningen Järnskrotgrossisterna, Föreningen Metallskrotgrossisterna, Svenska Järn- och Metallskrothandlarföreningen samt Sveriges Bilskrötares Riksförbund har avgivit ett gemensamt yttrande genom branschkommittén. Svenska Atervinningsföreningen har inkommit med eget yttrande.

De synpunkter och önskemål som har framförts i svaren tages delvis upp i de särskilda sakavsnitten. Detta gäller bl.a. frågor om brottslighet med anknytning till handeln med skrot och begagnade föremål, bilskrötning, auktioner, antikviteter, Skrotbranschens nämnds ställning och tillståndsmyndigheter.

För svaren på vissa andra frågor lämnas här nedan en sammanfattning.

Som tidigare framgått innehöll enkäten en fråga om vilken utredning som i regel begärdes i fråga om sökandens lämplighet enligt 3 § skrothandelsförordningen vid prövning av tillståndsansökan. För att belysa frågan fogades till frågeformuläret en redogörelse för riktlinjer som utarbetats av den tidigare i Örebro verkssamma skrotkommissionen och i enkäten angavs att svaren på frågan kunde anknyta till redogörelsen. Denna upptog omkring femton punkter innehållande utförliga anvisningar för beredning av ärenden enligt skrothandelsförordningen. Enligt anvisningarna skulle kontroll ske av den av sökanden uppgivna mantalsskrivningsorten de senaste tre åren och uppgifter begäras från de lokala polisregistren i de distrikt sökanden varit bosatt under den tiden. Anställningsförhållandena under de senaste tre åren skulle kontrolleras och - om möjligt - lämplighetsintyg inhämtas från tidigare arbetsgivare. Utdrag skulle inhämtas från rikspolisregistret och personkontroll vidtagas hos nykterhetsnämnd, kronofogdemyndighet och sociala myndigheter. Eftersom det hade förekommit att samma person fått tillstånd av flera polisdistrikt, skulle förekomsten av tidigare beviljade tillstånd undersökas och erforderliga kontroller göras hos berörda polismyndigheter. Noggrann kontroll skulle ske av de fordon som användes eller avsågs att användas i rörelsen; syftet med fordonskontrollen var att utröna om sökanden fullgjort de skyldigheter som är förknippade med fordonsinnehav. Ävenså skulle uppgifter inhämtas om sökandens/föreståndarens innehav av körkort och eventuella belastning i körkortshänseende. Den sökandes ekonomiska förutsättningar att driva den tilltänkta handeln skulle utredas. I skattehänseende skulle kontrolleras bl.a. om sökanden fullgjort sin allmänna deklarationsskyldighet de närmaste fem åren. Från länsstyrelsens mervärdeskatteenhet skulle inhämtas uppgifter om sökanden var registrerad för mervärdeskatt, om deklarationsskyldighet för mervärdeskatt fullgjorts, om sökanden blivit skönstaxerad eller om vitesförelägganden hade tillgripits. När ansökan gällde förnyelse av uppköpartillstånd skulle kontrolleras att den särskilda bokföringen enligt skrothandelsförordningen fullgjorts. Om ansökan om uppköpartillstånd avsåg mer än ett polisdistrikt skulle skälen härför undersökas.

Av svaren på denna fråga framgår att polisdistrikten i stor utsträckning har skilda rutiner för ärendeberedning och för att utreda den sökandes lämplighet för den tilltänkta verksamheten. Ett antal mindre distrikt menar att utredningen inte behöver göras så omfattande som anges i den bifogade redogörelsen beroende på att polisen på mindre orter besitter god personkännedom. Ett stort antal distrikt anger att de helt eller delvis tillämpar de principer och rutiner som anges i anvisningarna i redogörelsen. Utan att man direkt hänvisar till denna framgår det av svaren från ett flertal distrikt att man i stort sett gör samma undersökning. Vissa distrikt har anmärkt att i förekommande fall kontroll sker av lokal, upplagsplats och förefintligheten av erforderliga tillstånd från byggnadsnämnd m.m. Stockholmspolisen upplyser att man för att bedöma den sökandes branschkännedom och förmåga att sköta bokföring kallar upp vederbörande för ett personligt samtal. Några distrikt har bifogat skriftliga anvisningar, mer eller mindre omfattande, som skall iakttagas vid beredning av tillståndsärenden. Dessa anvisningar överensstämmer i mycket med den nyss angivna redogörelsen och innehåller även föreskrifter om kontroll av lokal, upplagsplats, erforderliga tillstånd m.m.

Länsstyrelsen i Malmöhus län finner det önskvärt att man genom anvisningar från central myndighet får till stånd enhetliga regler. Dessa synes lämpligen kunna utarbetas efter förebild av det inom skrotkommissionen i Örebro län tillämpade utredningsförfarandet.

Länsstyrelsen i Norrbotten menar att som förhållandena nu är har alltför många mer eller mindre nogräknade personer fått etablera sig i branschen utan den stränghet i prövningen beträffande lämplighetskravet etc. som är motiverad bl.a. mot bakgrund av de speciella förutsättningar som är förknippade med skrothandel. Länsstyrelsen föreslår därför en generell omprövning av samtliga utfärdade tillstånd till fast handel med skrot. Prövningen måste bli förbunden med en ytterst noggrann kontroll i fråga om sökandens redbarhet och ordentlighet samt lämplighet i övrigt för utövning av det slag av handel varom fråga är. Även länsstyrelsen i Norrbotten anser att den bifogade redogörelsen kan ligga till grund för utarbetande av anvisningar för beredningen av tillståndsärenden.

Beträffande frågan om bedömningen av en persons lämplighet att idka skrothandel hänvisar Skrothandelns Branschkommitté till den översikt av Skrotbranschens nämnds bedömningsgrunder vid besvärandet av remisser i skrothandelsärenden som tidigare tillställts utredningen och som bifogades enkäten. Enligt denna översikt är förmögenhetsbrott, urkundsförfalskning och liknande brott allmänna diskvalificeringsgrunder. Likställt med detta bör enligt branschens erfarenhet vara visad oredlighet i affärsförbindelser. Även brott som rattfylleri, misshandel, underlåtenhet att registrera motorfordon eller andra upprepade ordningsföreseelser betraktas i allmänhet som diskvalificerande. Emellertid bör inte en person, som begått sådana brott, automatiskt vara för all framtid avstängd från att handla med skrot. Nämndens praxis är att den som under de senaste fem åren fört en klanderfri tillvaro och också erhållit vederhäftiga positiva omdömen om redbarhet bör godtagas trots tidigare anmärkningar. Vidare anser nämnden att personer som är anställda vid industrier, byggen och transportväsendet eller eljest i sådan situation att vederbörande i yrket har tillgång till varor av sådan art att de kan avsättas inom skrothandeln inte kan bedömas ha uppfyllt lämplighetskravet. Anledningen till denna nämndens inställning är det stora antal fall av stölder på arbetsplatser som möjliggjorts genom anställningsförhållanden och i många fall dolts bakom ett skrothandeltillstånd. Även bulvanförhållanden bedöms som diskvalificerande. Skattebrottslighet och underlåtenhet att erlägga debiterad skatt är en omständighet som enligt nämnden måste beaktas vid tillståndsprövning och nämnden fäster också avgörande vikt vid den inställning sökanden visat i frågan att rätta sig efter myndighetsföreskrifter om miljövärd m.m.

Beträffande frågan om det ansågs erforderligt med en skärpning av kraven för att få tillstånd och i vilka hänseenden en skärpning i så fall borde ske framgår av svaren att det stora flertalet av polisdistrikten har den uppfattningen att någon skärpning av kraven - utöver vad nuvarande förordning föreskriver - inte är behövlig i och för sig. De brister som hittills förekommit anses till största delen bero på otillfredsställande beredning av tillståndsärendena. Ett distrikt konstaterar emellertid i sitt svar att kraven på senare tid skärpts med anledning av den upp-

märksamhet branschen rönt på senare år. Från några håll förmodas att avsaknaden på enhetliga anvisningar har lett till att olika praxis tillämpas i skilda distrikt. Flera distrikt berör också frågan om tillämpningsföreskrifter och anser att sådana bör utfärdas för att uppnå enhetligare normer för bedömningen. Tillämpningsföreskrifter eller riktlinjer för bedömningen av lämpligheten kunde - enligt några distrikt - utarbetas med ledning av de till enkäten fogade tidigare omnämnda redogörelserna från skrotkommissionen och Skrotbranschens nämnd.

Önskemål om skärpning av kraven i vissa hänseenden framförs av några distrikt. Bl.a. menar några distrikt att den sökande måste besitta viss bokföringsvana eller ha tillgång till kompetent personal för detta samt att högre krav än nu måste ställas på yrkeskunskap och yrkeserfarenhet. Vidare menar flera distrikt att kraven på den som ansöker om tillstånd som uppköpare måste skärpas bl.a. därför att brister föreligger när det gäller mervärdeskat-teredovisningen. Några distrikt anser att antalet tillstånd till skrothandel borde kunna begränsas av tillståndsmyndigheten.

Några svar tar upp frågan om tillstånd skall beviljas av s.k. sociala skäl. Det säges av ett distrikt vara vanligt att sådana skäl åberopas i ansökningar om tillstånd enligt skrothandelsförordningen; f.n. godtar polisstyrelsen ej sådana skäl. Det vore emellertid önskvärt om anvisningar utfärdades för tillämpningen av den blivande författningen och att däri klargjordes vilken hänsyn som fortsättningsvis skall tas till "sociala skäl".

Branschkommittén anger i sitt svar att en skärpning av kraven för att få tillstånd måste anses erforderlig om man utgår från nu tillämpad praxis men inte nödvändigtvis i jämförelse med lydelsen av skrothandelsförordningen. Kommittén anser det uppenbart att ett stort antal personer som under årens lopp fått skrothandelstillstånd inte bort betros med tillstånd. Detta har haft sin grund dels i en alltför slapp tolkning av bestämmelserna i 3 § och dels i en i och för sig förståelig och respektabel önskan att bereda personer med dåliga utkomstmöjligheter möjlighet till egen försörjning. Kommitténs uppfattning är dock att

tillstånd under inga förhållanden får ges endast i syfte att av sociala skäl bereda en person sysselsättning.

Enligt svaren på frågan om skäl finns att bibehålla det nu gällande undantaget för handel på marknad anser merparten av polisdistrikten att detta undantag skall tagas bort; som grund härför anförs bl.a. att erfarenheten har visat att stulet gods finner avsättning även på marknader. Ett tiotal distrikt menar att undantagen kan bestå bl.a. av det skälet att möjlighet att kontrollera denna handel ändå saknas.

Nu gällande förordning saknar bestämmelse om varning. I enkäten frågades om varning utdelades innan tillstånd återkallades och om det var önskvärt att det i författningen infördes en uttrycklig bestämmelse om varning.

Av svaren framgår att vissa distrikt utdelar varning eller annan erinran innan tillstånd återkallas. Andra distrikt har förklarat att varning ej används. Vidare framgår av svaren att ungefär hälften av landets polisdistrikt anser det önskvärt med uttryckliga bestämmelser om varning; en sådan bestämmelse skulle fylla en praktisk funktion genom att man på ett lämpligt sätt fick möjlighet att ingripa mot mindre allvarliga överträdelser och varningsinstitut finns i andra författningar bl.a. ölförsäljningslagen (numera lagen /1977:293/ om handel med drycker) och körkortskungörelsen (numera körkortslagen /1977:477/) och erfarenheterna härav är goda. Ett skäl till att införa en uttrycklig föreskrift om varning anges vara att - om rättelse ej sker - handläggningen av återkallelsen av tillståndet därefter skulle gå snabbare.

Ett mindre antal distrikt ställer sig av olika skäl negativa till införande av varningsinstitut och anser att förordningens nuvarande lydelse och förvaltningslagens bestämmelser lämnar utrymme för erforderliga åtgärder vid anmärkningar mot företag med tillstånd enligt skrothandelsförordningen innan återkallelse av tillstånd sker.

Beträffande frågan om det inom distrikten utbildats någon praxis om längden av den tidsfrist för avveckling av lager m.m. som

ibland torde böra beredas handlare innan tillstånd återkallas framgår av svaren att fast praxis saknas. Många distrikt anser det önskvärt med bestämmelser i författningen om avvecklingstid. Olika synpunkter har lämnats på tidsfristens längd. Några distrikt menar att tidsfristen bör anpassas till förhållandena i det enskilda fallet men att en bestämmelse om en längsta avvecklingstid bör införas. Ett mindre antal distrikt anser att bestämmelser om avvecklingstid inte behöver finnas i författningen; de nu gällande reglerna kan tillämpas så att handlaren vid återkallelse av tillstånd beredes möjlighet att sälja ut inneliggande lager.

Vidkommande frågan om föreskrifter med stöd av 25 § skrothandelsförordningen hade utfärdats för distrikt eller enskild skrothandlare visar svaren att denna möjlighet använts i mycket ringa omfattning. Några distrikt i Stockholmsområdet har ålagt handlare med begagnade kameror och begagnade båtmotorer att regelbundet insända förteckningar över gjorda inköp på särskilda listor som tillhandahålles av polisen. Polisen tillhandahåller även portofria adresserade kuvert för detta ändamål. Polisen i Göteborg har ålagt antikvitetshandlare m.fl. att vid köp av gods, som handlaren anser vara av sådan art att det bör komma till polisens kännedom, göra anteckningar på meddelandeblock och sända dessa anteckningar till polisen; polisen tillhandahåller block och portofria svarskuvert. Vidare har Göteborgspolisen i några fall där handlare förklarat att de hade för avsikt att hålla öppet endast under eftermiddags- och kvällstid anmodat handlaren att i varje fall hålla butiken öppen någon eller några timmar före kl. 16.00 för att bereda polispersonalen möjlighet att besöka butikerna. Några distrikt erinrar tillståndshavare om skyldighet att iakttaga bestämmelserna i skrothandelsförordningen, byggnads- och miljöskyddslagstiftning samt om skyldighet att låta registrera sig för mervärdeskatt hos länsstyrelsen.

Av svaren på frågor om bokföring framgår bl.a. följande.

Ett mindre antal distrikt anser att nuvarande regler om bokföring är tillfredsställande. Flera distrikt menar att bestämmelserna i och för sig är tillfredsställande men att tillämpningen och efterlevnaden visat sig bristfällig när kontroll gjorts. Många distrikt är av den uppfattningen att den nuvarande skrot-

bokföringen ur kontrollsynpunkt sällan är helt tillfredsställande; det föreligger behov av såväl effektivare bokföring som fastare nomenklatur, dvs. en noggrannare beskrivning av de olika slagen av skrot. Från flera håll framställs önskemål om krav på att säljarens personnummer skall antecknas. Ett distrikt påpekar att den affärsbok handlare med begagnade varor är skyldig att föra ofta sköts mycket dåligt bl.a. därför att handlaren vet att polisens personella resurser för tillfredsställande kontroll är obefintlig. Det framhålls från Stockholms polisdistrikt att sedan datorn har tagits i bruk för att spärra, söka och bevaka gods - genomflödet borde det system, som utformats och sedan länge använts i Göteborg med meddelandelapper som tillställs polisen, vara att föredra som bokföring för att underlätta och aktivera näringsidkare till samarbete med kontrollorganen.

Skrothandels Branschkommitté anser i sitt yttrande att bokföringsskyldigheten inte bör utsträckas utöver vad som gäller enligt nuvarande förordning. Däremot vore det påkallat med en effektivare och oftare återkommande kontroll från den övervakande polismyndighetens sida. Beträffande frågan om nomenklatur menar kommittén att de beteckningar som finns utarbetade av branschen och som användes av denna och återfinnes i "Skrotboken" (järnskrot) och "FM-reglerna" (annat metallskrot) kan användas som beskrivning av skrotet för bokföringsändamål.

Av svaren på den fråga som berörde de nuvarande undantagen från bokföringsskyldighet enligt 19 § skrothandelsförordningen (köp å offentlig auktion eller från kronan, kommun, annan sådan menighet, dödsbo, kommunikationsföretag, industriell anläggning eller från den, som behörigen idkar fast handel, som i förordningen avses) framgår att ett mindre antal distrikt anser att undantagen kan bibehållas; några olägenheter av dessa undantag har inte kunnat iakttagas. Det övervägande antalet distrikt menar att alla eller några av undantagen skall slopas. Som motivering härför anförts bl.a. att undantagsbestämmelserna skapar möjlighet för mindre seriösa företagare att underlåta att införa köp i sin bokföring och omöjliggör en effektiv kontroll från polisens sida. Vidare har erfarenheten visat att stöldgods i stor omfattning vinner avsättning på auktioner m.m.

Även Skrothandels Branschkommitté och Svenska Återvinningsföreningen anger i sina yttranden att samtliga undantag från bokföringsskyldigheten bör tagas bort.

Av svaren på frågan om den uppräknings av begagnade varor som görs i 1 § skrothandelsförordningen är lämpligt avvägd eller om visst gods bör tilläggas och annat tagas bort framgår bl.a. följande. Ett trettiotal distrikt anser att uppräkningsen är lämpligt avvägd. Från flera distrikt framhålls dock att det är angeläget att regleringen omfattar endast sådant gods som är stöldbegärligt och att andra föremål tas bort. Som exempel på icke stöldbegärlig egendom nämns kläder, textilavfall och lump. Flera distrikt vill utesluta även pälsverk. Med hänsyn till att varor som motorsågar, räknedosor, bandspelare, musikanläggningar, föremål av glas och porslin, antika vapen, tavlor och konst och antikviteter är mycket stöldbegärliga anser flera distrikt att dessa varugrupper bör underkastas reglering. Konstföremål och antikviteter behandlas närmare i avsnittet Antikviteter och konst. Några distrikt och några länsstyrelser uttrycker önskemål om att handeln med begagnade bilar och bildelar skall omfattas av regleringen. Denna fråga utvecklas närmare i avsnittet Begagnade bilar och bildelar. I anslutning till frågan om vilka slag av begagnade föremål som bör vara underkastad reglering har några distrikt påpekat att det nu gällande undantaget från tillståndstvång som gäller beträffande handel med vissa begagnade föremål som tages som vederlag vid försäljning av nya varor bör slopas ur kontrollsynpunkt.

Beträffande frågan om det även fortsättningsvis finns skäl att skilja mellan fasta handlare och uppköpare framgår av svaren att det är ungefär lika många distrikt som vill bibehålla uppdelningen som vill slopa den. Bland de skäl som anförs för ett bibehållande av de två kategorierna må nämnas följande. Samma regler torde knappast kunna tillämpas på uppköparna som åker runt och samlar in skrot som på den fasta handlaren med inköpsställe och skrotgård. Vidare framhålls att en person genom att erhålla tillstånd som uppköpare kan starta och driva skrothandel utan att ha det stora rörelsekapital som fordras för att driva rörelsen från ett fast driftsställe och det är väl känt att det f.n. bland upp-

köparna finns personer som väl uppfyller kraven för uppköpare men inte skulle fylla de strängare kraven på fast handlare. Ur kontrollsynpunkt är det vidare nödvändigt att verksamhet av sådan art som bedrivs av uppköpare begränsas såväl tidsmässigt som geografiskt.

De distrikt, som menar att endast en kategori handlare bör finnas i fortsättningen, grundar detta på att erfarenheten har visat att gränsen mellan fast handel och uppköpare blivit allt mer flytande och att man genom att uppställa samma krav på samtliga skrothandlare skulle få ökade kontrollmöjligheter.

Både Skrothandelns Branschkommitté och Svenska Återvinningsföreningen anser att skillnad fortfarande skall göras mellan uppköpare och fasta handlare bl.a. med hänsyn till de skilda ekonomiska förhållanden de olika kategorierna arbetar under och de skilda funktioner inom skrothanteringen som de fyller.

Av svaren på frågan om det vore bättre med skilda författningar för handeln med skrot och för handeln med begagnade varor framgår att flertalet distrikt ställer sig, ehuru i olika grad, negativa till en uppdelning på två författningar. Med hänsyn bl.a. till de skiftande typer av verksamheter som ryms inom förordningen anses en uppdelning bli svår att genomföra utan att dubbla tillstånd skulle komma i fråga för vissa näringsutövare. Ett icke ringa antal distrikt anser att det vore fördelaktigt att ha två författningar, en för skrot och en för begagnade varor.

Branschkommittén anser bestämt att återvinningsvaror i egentlig mening såsom järn- och annat metallskrot bör regleras i en särskild författning. En av anledningarna härtill är att begagnat gods är föremål för styckehandel av lätt identifierbara enheter under det att skrothandeln sysslar med mängdhantering i mycket stor skala och helt skilda betingelser gäller de olika slagen av verksamhet.

Av svaren på frågor om samarbetet mellan branschen och polismyndigheten framgår att omkring hälften av distrikten bedömer att samarbetet i stort sett fungerar tillfredsställande. Ett fåtal distrikt

uppger att de sänder ut meddelanden till handlarna om stulet gods. Flera av distrikten säger sig ha dålig erfarenhet av sådana meddelanden och hardärför upphört med att sända ut dem. Ett tjugotal distrikt uppger att de regelmässigt lämnar de fasta handlarna i distriktet underrättelse om gällande uppköpartillstånd och indragning av sådana tillstånd. Branschkommittén påpekar i sitt yttrande att inom de polisdistrikt där särskild personal avdelats att sköta skrotfrågorna har nästan undantagslöst ett mycket gott samarbete utvecklats mellan skrotföretagen på orten och polisen.

Beträffande synpunkter i övrigt har flera distrikt i sina yttranden bl.a. framhållit att förstärkningar på personalsidan krävs för att en effektiv kontroll och övervakning skall kunna ske av skrothandeln och handeln med begagnade föremål. Vidare framförs av många distrikt önskemål om utbildning av och information till den polispersonal som handlägger ärenden enligt skrothandelsförordningen och den som sköter övervakningen och kontrollen av att förordningen efterlevs. I några svar föreslås att en expert på skrotfrågor inom polisen borde finnas att tillgå i varje fall länsvis. Det påpekas också från flera håll att handlarna måste få information om gällande bestämmelser m.m. för handeln på dessa områden; ett distrikt föreslår att man för detta ändamål skall utarbeta ett "paket" med praktiska föreskrifter och anvisningar, som tillståndsgivande myndighet skulle tillhandahålla och ålägga handlarna att ta del av. Slutligen påpekas i många yttranden att i det brottsförebyggande arbetet måste polisens samarbete och samråd öka med skrothandels företrädare och med industrier där skrot faller.

AVD. II UTREDNINGENS ÖVERVÄGANDEN OCH FÖRSLAG

12 ALLMÄN MOTIVERING

12.1 Inledning

Den nuvarande regleringen på förevarande område omfattar å ena sidan skrot, lump och textilavfall och å andra sidan begagnat gods av diverse slag, såsom kläder, mopeder och cyklar, kameror, klockor, smycken samt andra föremål av metall. Den första kategorin är avfallsprodukter och uttrangerat gods. Detta gods skall alltså återvinnas och bli råvara för fortsatt industriproduktion. Den andra kategorin omfattar gods och föremål som skall användas på nytt i huvudsakligen oförändrat skick, ibland efter smärre reparationer.

Återvinningen av olika slags förbrukade produkter och avfall har ökat och breddats i hög grad under senare tid. Faktorer som medverkat härtill är hänsyn till framtida knapphet på naturtillgångar, det ökade miljövärdsintresset, lönsamhetssynpunkter och, särskilt vad gäller järn- och annat metalls-krot, betydelsen att i någon mån bromsa ökningstakten i energiåtgången.

Som förut närmare angetts insamlas i landet i genomsnitt 1-milj. ton järns-krot om året. Om man antar ett pris per ton hos järnbru-ken av 300 kronor, skulle detta skrot representera ett totalt värde av 300 milj.kr. Av annat metalls-krot insamlas årligen uppåt 135 000 ton. Detta skrot innefattar flera olika metaller, främst dock koppar, med varierande priser. Som råvara hos metallverken och andra bearbetare torde skrotet kunna antas motsvara ett värde som inte understiger i varje fall 280 milj. kr. Övriga återvin-ningsråvaror, som faller under den nuvarande regleringen, insam-las i mera blygsamma mängder.

Omsättningen av begagnade varor av olika slag torde ha ökat under senare år. Inte minst har den expanderande auktionshandeln bidragit till denna utveckling. Urvalet av olika slag av föremål och gods som omfattas av regleringen av handeln är ganska disparat. Det har, naturligt nog, dikterats av å ena sidan om godset är stöldfrekvent och å andra sidan om godset, då det olovligen åtkommes, i någon större omfattning vinner eller kan tänkas vinna avsättning inom handeln.

Den första fråga som utredningen har att besvara, när utredningen nu går att redovisa sina bedömningar, är om regleringen på detta område i fortsättningen skall behållas. Huvudsyftet med regleringen är att försvåra att stulet eller eljest olovligen åtkommet gods avsätts inom handeln och att, i den mån detta ändå skett, underlätta polisens spaning efter godset. Man har alltså genom regleringen velat söka förebygga brottslighet av olika slag, främst stölder. Men man kan också få, och har hoppats att få, vissa bieffekter i form av en viss allmän uppstramning inom den reglerade handeln till nytta för avnämarna, som i fråga om skrot-handeln är främst järnbruken och metallverken och i fråga om handeln med begagnade varor den konsumerande allmänheten.

Av de uppgifter som utredningen genom framställningar, i inlagor och i svaren på utredningens omfattande enkät och vid direkta överläggningar fått från polismyndigheter och andra myndigheter och även representanter från branschhåll, måste enligt utredningens bestämda uppfattning den slutsatsen dras att en fortsatt reglering på detta område är i hög grad påkallad. Stölder av olika slag av gods har ökat. Uppgifter i tidningar och från försäkringshåll bestyrker detta. Denna utveckling har skett också i fråga om handelsreglerade varor trots den nuvarande regleringen. Man skulle alltså kunna tänkas påstå att regleringen då egentligen inte haft någon större brottsförebyggande effekt. Men en sådan slutsats motsäges av uppgifter från polisen som menar att de möjligheter som regleringen erbjuder är viktiga led i polisens brottsförebyggande och spanande verksamhet. Det förhåller sig säkerligen så att situationen skulle vara sämre utan en reglering av det slag som skrothandelsförordningen omfattar. Utredningen anser därför att en reglering på detta område bör bibehållas för

framtiden. Emellertid är självfallet förekomsten av en lagstiftning på området i och för sig inte tillräcklig. Den måste upprätthållas genom en någorlunda konsekvent tillämpning. Vidare bör vissa förändringar vidtagas i syfte att få regleringen mera effektiv men samtidigt enklare. Slutligen är det sannolikt att den oroväckande utvecklingen gör andra, mera generella åtgärder påkallade.

I sistnämnda hänseende kan bl.a. anmärkas att vid utredningens överläggningar med polismyndigheter om lämpliga medel att förbättra situationen på detta område det har påpekats att reglerna om godtrosförvärv av lösöre och utformningen och tillämpningen av häleribestämmelserna gör det alltför lätt för brottslingar att avsätta tjuvgods. Man menar att en ändring på dessa områden skulle kunna ha en gynnsam effekt på utvecklingen. Enligt vad utredningen erfarit överväges det av en arbetsgrupp inom brottsförebyggande rådet (BRA) att göra en översyn av de nämnda reglerna.

För att återvända till den för utredningen aktuella handelsregleringen beträffande skrot och begagnade varor förutsätter denna självfallet en kontinuerlig aktivitet från de tillämpande myndigheternas sida. Ett led i polisens arbete är att vid tillståndsprövningen sälla bort sådana sökande som bedöms olämpliga som skrothandlare. Men inte mindre viktigt är att polisen kan avdela personal som får tid att utöva en någorlunda tillfredsställande tillsyn. Förhållandena i detta hänseende lämnar nu på sina håll en del övrigt att önska. Så uppger Stockholmspolisen att av de handlare i Stockholm som saluför begagnat gods underkastat regleringen endast omkring hälften torde ha vederbörligt tillstånd. Tillgängliga personalresurser räcker inte till för att kontrollera området tillräckligt. I Göteborg vet polisen också att långt ifrån alla handlare, som i och för sig faller under förordningens bestämmelser, verkligen har tillstånd, men polisen kan inte säga hur många som på detta sätt ligger utanför tillsynen. Detta är från flera synpunkter en otillfredsställande ordning.

Utredningen är emellertid väl medveten om att brottsutvecklingen på olika håll tagit så oroväckande proportioner att polisen måst

skjuta många i och för sig angelägna uppgifter åt sidan. För polisen blir det då fråga om en prioritering, och det förevarande området - tillsynen över skrothandeln och handeln med begagnade varor - kan ibland få stå tillbaka. Det är emellertid då särskilt viktigt att de tillgängliga personalresurserna utnyttjas på bästa sätt. Man har från olika håll betonat vikten av att polisens tillsynsarbete på skrotområdet och på marknaderna för begagnade varor utföres av personal med varukännedom och god kunskap om branscherna i övrigt. Det är alltså önskvärt med utbildning. Det är också önskvärt att det inte blir täta byten av polispersonal på dessa områden. I spaningshänseende är det av vikt, att samarbete äger rum över polisdistriktsgränserna och ibland också över länsgränserna. I Stockholmstrakten och Göteborgstrakten är redan nu ett regelbundet samarbete över distriktsgränserna organiserat. När större brottsaffärer är under utredning, kan särskilda organisationsåtgärder i syfte att öka samarbetet bli aktuella. Bl.a. kan i samverkan mellan olika länsstyrelser tillfälliga enheter (kommissioner) bildas för utredning och spaning över länsgränserna. Från rikspolisstyrelsen har inhämtats att ett tillfredsställande administrativt underlag finns för att organisera samarbete inom ett län eller mellan flera län.

En annan sida av tillsynen på dessa områden, som på åtskilliga håll betonats vara av stort värde, är att det kommer till stånd ett målinriktat samarbete mellan den övervakande polisen och den seriösa handeln. Det måste i hög grad ligga i de samvetsgranna handlarnas eget intresse att hjälpa polisen att i möjligaste mån sanera handeln. Och polisen kan å sin sida få mycken hjälp av dessa handlare. Det kan därför t.ex. många gånger vara på sin plats att polisen på lämpligt sätt lämnar handeln upplysningar om när större stölder eller kupper ägt rum, så att uppmärksamheten kan skärpas mot försök att sälja stöldgods.

Även om önskemålet om förstärkning av polisresurserna på detta område i och för sig möter förståelse hos de beslutande myndigheterna, är det säkerligen realistiskt att räkna med att behovet ej kommer att kunna helt täckas. Man måste säkerligen alltså få godta en viss knapphet på detta område. Med denna utgångspunkt bör man vid utformningen av regleringen göra en viss sovring vid

val av varuområden, så att inte polisens krafter splittras på ett sätt som gör att tillsynen blir ineffektiv på alla områden. Man bör till en början ta med endast någorlunda stöldfrekventa varugrupper och utesluta sådana objekt som ur denna synpunkt är mindre intressanta, även om då i vissa fall urvalet kan förefalla något inkonsekvent. Men man bör vidare undanta också varor eller föremål som visserligen är stöldbegärliga men som efter tillgreppen mera sällan når den reguljära handeln. Eljest nedläggs en mängd tämligen meningslöst arbete både hos handeln och av polisen utan nytta i spaningshänseende och till men för aktiviteten på andra mera givande varuområden. Ett exempel härpå är enligt utredningens uppfattning, som i ett följande avsnitt kommer att närmare utvecklas, handeln med bilar. Vidare måste det vara fråga om varor som med någorlunda säkerhet och utan alltför arbetskrävande åtgärder kan identifieras av de övervakande polismyndigheterna.

Av uppgifter inhämtade från rikspolisstyrelsen och andra polismyndigheter framgår att man nu i godsspaningsarbetet har börjat använda sig av datorbaserade metoder. Man förutser att metoderna här kommer att ytterligare utvecklas. Detta kommer att öka effektiviteten i godsspaningen. Utvecklingen kan också ge anledning till en framtida komplettering av varukategorierna inom regleringen av handeln med begagnade varor.

För att tillsynen och godsspaningen på förevarande område skall fungera fordras självfallet - förutom att polisen har insyn i och tillträde till handelns lokaler och bokföring - att handeln pålägges vissa arbetsmoment i form av anteckning av en del uppgifter och, i vissa fall, översändande av dessa till polisen. Utan en sådan skyldighet skulle regleringen bli ett skenförfarande. Skrothandelsorganisationerna har i sitt yttrande i anledning av utredningens enkät gjort uttalanden som tyder på farhågor att regleringen skulle bli så ekonomiskt betungande att den skulle avsevärt höja skrotbranschens kostnader och minska dess möjligheter att insamla skrot. Utredningen kan inte finna att den nuvarande regleringen i oskälig mån belastat de samvetsgranna handlarna. Och utredningen avser inte att med sina förslag försvåra dessa handlares verksamhet. Å andra sidan måste betonas att om

inte de enligt utredningens mening mycket måttfulla anspråk, som nämnda förslag ställer på handlarna, uppfylles, så skulle skrotregleringen bli tämligen meningslös. Uppfattningen hos polismyndigheterna och även hos åtskilliga skrothandlare är emellertid klart inställd på att regleringen har en viktig uppgift att fylla.

12.2 Huvuddragen av regleringen

Den nuvarande lagstiftningen bygger på tillståndstvång både för handeln med skrot och annat återvinningsgods och för handeln med begagnade föremål. De bärande principerna i övrigt innefattar antecknings- och uppgiftsskyldighet beträffande förvärvat gods och rätt för polisen till insyn i bokföring m.m. och tillträde till lokaler och lager.

Såsom i det föregående har angetts bör enligt utredningens uppfattning en reglering bibehållas på förevarande områden i brottsförebyggande syfte.

I fråga om handeln med skrot bör den i fortsättningen grundas i huvudsak på samma principer som nu. Tillståndstvånget bör alltså bibehållas. Och den uppdelning av tillståndsgivningen på fasta handlare och uppköpare som den nuvarande förordningen stadgar synes vara en lämplig anordning också för framtiden. Genom den prövning som föregår meddelande om tillstånd bör kunna vinnas en viss garanti för att olämpliga personer hålls borta från den yrkesmässiga skrothanteringen. Möjligheten att ett tillstånd kan återkallas torde dessutom innebära ett tryck på handlarna att iaktta gällande bestämmelser. Det torde vidare förhålla sig så att det för handlare med fasta lokaler är praktiskt taget omöjligt att driva skrothandel utan tillstånd någon längre tid utan att det upptäcks och alltså kan beivras. Det torde också möta svårigheter att någon längre tid oupptäckt driva yrkesmässig verksamhet som uppköpare, förutsatt att avnämarna - de fasta handlarna - fullgör sina skyldigheter enligt författningen. Utredningen föreslår således att yrkesmässig handel med skrot också i fortsättningen skall vara underkastad tillståndstvång. Emellertid bör en viss skärpning av tillståndsprövningen komma till stånd. Bl.a. bör när bolag eller annan juridisk person söker tillstånd, också

bedömas om företaget som sådant är lämpligt; det är alltså inte bara lämpligheten hos föreståndaren för rörelsen som skall bedömas. I likhet med vad som gäller nu skall behovet av sökandens verksamhet inte prövas. Någon begränsning av konkurrensen på detta område grundad på en bedömning av om den tilltänkta rörelsen behövs får således inte förekomma.

Jämväl övriga moment i handelsregleringen för skrot föreslås skola bibehållas, ehuru med vissa modifikation. Dessa innebär i vissa hänseenden skärpningar men innefattar också lättnader.

Beträffande handeln med lump och textilavfall har utredningen kommit till den slutsatsen att denna bör utmönstras ur lagstiftningen. Lump och textilavfall torde knappast vara stöldbegärligt. Det är då inte rationellt att tynga handeln och de övervakande polismyndigheterna med onödigt sysslande med dessa slag av gods. Utredningen upptar således inte några bestämmelser om lump och textilavfall i sitt förslag. Inte heller anser utredningen det befogat att, som ibland ifrågasatts, föra in returpapper under regleringen. Att reglera insamlingsverksamhet avseende returpapper, lump och liknande inom ramen för nu ifrågavarande lagstiftning bör alltså inte heller ifrågakomma.

För handeln med begagnade varor, dvs. varor som avses skola säljas vidare i oförändrat skick eller efter endast mindre reparationer eller liknande, gäller för närvarande, som förut framhållits, i princip samma bestämmelser som för skrothandeln. Tillstånd erfordras således. Författningen skiljer också här mellan fasta handlare och uppköpare, trots att sistnämnda kategori knappast torde förekomma inom handeln med begagnade varor. Antecknings- och uppgiftsskyldighet föreligger och polisen har rätt till insyn i bokföring m.m.

Den nuvarande författningen omfattar sådana slag av varor som kläder, pälsverk, mopeder, cyklar, kameror, klockor, smycken samt andra föremål vilka helt eller till väsentlig del består av guld, silver, platina, nysilver, koppar, mässing, tenn och brons. Vidare faller under förordningen bl.a. radio- och televisionsapparater och musikinstrument. Det är alltså fråga om en rad olika va-

ror, som till större delen saluföres i inbördes helt skilda branscher. Gemensamt för flertalet av varorna är att de handlare som saluför dem också säljer nya varor av samma slag. Den situationen föreligger alltså att handlaren får sälja de nya varorna fritt men att han skall ha tillstånd för att få handla med de begagnade varorna. Det torde vidare förhålla sig så, som i tidigare avsnitt framhållits, att kontrollen över den regleringspliktiga handeln med begagnade varor på många håll är mycket ofullständig, i huvudsak beroende på personalbrist hos de övervakande polismyndigheterna.

Dessa förhållanden gör att man måste i hög grad ifrågasätta om tillståndsplikten är den rätta grundvalen för tillsynen på detta område. Det väsentliga bör vara att tillsynsmyndigheten har någorlunda fullständiga uppgifter på vilka företag, som handlar med de reglerade varorna, och därigenom kan övervaka att uppgifts- och anteckningsskyldigheten iakttas. Om polisen, som läget är nu, upptäcker att exempelvis en fotohandlare med tillstånd gjort sig skyldig till häleri och därför drar in tillståndet att handla med begagnade kameror, skulle handlaren, som är i sin fulla rätt att handla med nya kameror, förmodligen inte alls upphöra med att köpa och sälja också begagnade kameror, utan den enda följden blev att handlaren mer eller mindre kom utanför polisens övervakning. Detta skulle ju direkt strida mot regleringens syfte. Och om polisen på sådana orter, där handlare med begagnade varor i större utsträckning arbetar utan tillstånd, skulle göra aktioner i syfte att få in dem under regleringen genom anmaningar att söka tillstånd, blev förmodligen resultatet i åtskilliga fall avslag på ansökningarna på grund av brister hos sökanden. Men dennes handel med begagnade varor jämsides med verksamheten med nya varor skulle troligen fortsätta som förut.

En utväg ur detta dilemma är att ersätta det nuvarande tillståndstvånget för handel med begagnade varor med ett registreringssystem. Polismyndigheten samlar i ett register - lämpligen tekniskt upplagt branschvis - handlare med fast försäljningsställe inom sitt distrikt. Handlarna ålägges skyldighet att göra anmälan till polisen om sin verksamhet. Finner polisen att handlare som inte har gjort anmälan likväl driver registreringspliktig handel skall

polisen registrera också sådan handlare. Denne skall av polisen underrättas om registreringen. Om en handlare med registreringspliktig verksamhet inte har fast försäljningsställe, göres registreringen av polismyndigheten i den ort där verksamheten är avsedd att huvudsakligen drivas. Har en handlare fast försäljningsställe inom flera polisdistrikt, sker registrering i varje sådant distrikt.

Utredningen har överlagt om detta registreringssystem med representanter för ett antal polismyndigheter. Flera av dessa anser att systemet erbjuder påtagliga fördelar framför det nuvarande tillståndsförfarandet, när det gäller handel med begagnade varor. Några av myndigheterna har emellertid ställt sig negativa och uttryckt farhågor att man skulle nödgas acceptera att handeln drivas av olämpliga personer.

Utredningen har för sin del funnit att det nuvarande systemet med tillståndstvång för begagnade varor inte kan anses tillfredsställande i alla de fall då handeln drivs tillsammans med handel med nya varor av samma slag. Om man bortser från antikvitetsaffärer torde det i våra dagar vara sällsynt att butikshandel drivs enbart med begagnade varor av de slag, som faller under ifrågavarande reglering. Utredningen föreslår därför att tillståndstvånget slopas för handeln med begagnade varor och ersätts med ett system med registrering med den innebörd som nyss angivits. Detta system torde bli mycket enklare och mindre byråkratiskt än det nuvarande. Det är att räkna med att det därigenom samtidigt blir effektivare. Polisen bör kunna skaffa sig ett betydligt fullständigare underlag för tillsynen och spaningen. För att få in en handlare i registret fordras i allmänhet ingen vidlyftig utredning. I förhållande till ett system med tillståndsprövning blir därför det grundläggande arbetet i ett registreringssystem enklare och mindre arbetskrävande. Polisen kan ägna huvuddelen av sin tid åt sina egentliga arbetsuppgifter på området, nämligen tillsynen och spaningen. Några större svårigheter i samband med övergången till det nya systemet torde inte behöva uppkomma; självfallet bör alla handlare med tillstånd enligt den nuvarande förordningen avseende sådana begagnade varor, som upptas i utredningens förslag, anses registrerade enligt den nya ordningen.

Sedan handlare registrerats, bör skyldighet att föra anteckningar och lämna uppgifter inträda. Vidare bör då också inträda skyldighet att lämna polisen tillträde till lokaler och lager och att låta polisen granska bokföring. I dessa hänseenden föreslås bestämmelser som anknyter till de nuvarande med vissa modifieringar.

I den nuvarande skrothandelsförordningen (24 §) stadgas att rörelseidkare som avses i förordningen inte får vägra polismyndighet att undersöka lokaler och lager eller granska affärsbok och inköpsnotor. Det råder ovisshet om bestämmelsen ger polisen tillträdes- eller granskningsrätt även i fråga om handlare som inte har tillstånd enligt förordningen men som misstänkes driva tillståndspliktig verksamhet. Flera polismyndigheter har förklarat sig tolka bestämmelsen så, att de inte har denna vidsträcktare rätt. Enligt utredningens uppfattning bör de nya bestämmelserna förtydligas i detta hänseende så att de uttryckligen ger polisen sådan kontrollmöjlighet i de fall då polisen har anledning antaga att vederbörande handlare driver tillståndspliktig skrothandel utan tillstånd eller registreringspliktig handel med begagnade varor utan att vara registrerad.

I fråga om urvalet av varor som skall omfattas av regleringen av handeln med begagnade varor föreslår utredningen vissa ändringar i förhållande till den nuvarande förordningen. Dessa avser både utvidgningar och inskränkningar. Utredningen återkommer här till i senare avsnitt.

12.3 Regleringens författningsmässiga utformning

Handeln med skrot och handeln med begagnade varor regleras nu i en och samma författning, nämligen förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods. Även om syftet med regleringen i stort sett är detsamma för de båda områdena, har denna sammanföring inte varit helt lycklig för tillämpningen av lagstiftningen. När utredningen nu i sitt förslag grundar regleringen för de båda områdena på olika system, nämligen tillståndstvång för skrothandeln och registrering för handeln med begagnade varor, har det tett sig naturligt att också formellt sära på

bestämmelserna. Dessa skall - för båda områdena - tillämpas av ett stort antal polismyndigheter och de berör ett stort antal handlare. Det är därför angeläget att man, för vardera området för sig, i en författning samlar och återger de bestämmelser som skall tillämpas på fältet. Atskilliga av de erforderliga bestämmelserna är av förhållandevis detaljartad karaktär och kan behöva jämkas från tid till annan. Lämpligt är därför att de upptas i förordningar som inte behöver underställas riksdagen. Å andra sidan kräver vissa delar av regleringen för sitt genomförande riksdagens medverkan. I en särskild lag, som kan och lämpligen bör vara gemensam för handeln med skrot och handeln med begagnade varor, bör de härför erforderliga föreskrifterna upptas. I lagen bör också anges syftet med föreskrifterna.

I enlighet med det nu angivna har utredningen upprättat följande författningsförslag, nämligen

- förslag till Lag om handel med skrot och handel med begagnade varor
- förslag till Förordning om handel med skrot
- förslag till Förordning om handel med begagnade varor.

Den praktiska tillämpningen av handelsregleringen kommer alltså att grundas på de båda förordningarna vilka som nämnts är avsedda att uttömmande behandla eller, i förekommande fall, genom hänvisning återge det materiella innehållet av regleringen. Ett viktigt led i tillämpningen är att sprida kännedom om bestämmelserna och dessas närmare innebörd till de lokala och regionala polismyndigheterna runt om i landet och till alla handlare som berörs av regleringen. Som omnämns på annat ställe i detta betänkande har Skrotbranschens nämnd gjort en kommentar till den nuvarande skrothandelsförordningen och spritt den till polismyndigheter och handlare. Denna kommentar har rönt mycken uppskattning. Om en ny lagstiftning kommer till stånd i enlighet med utredningens intentioner uppdelad på två förordningar, en för handeln med skrot och en för handeln med begagnade varor, är det angeläget att också var och en av dessa åtföljs av förklarande kommentarer till

polisens och branschernas tjänst. Det bör lämpligen få ankomma på rikspolisstyrelsen att låta utarbeta sådana kommentarer och sprida dem till lokala och regionala polismyndigheter. Därifrån bör kommentarerna på lämpligt sätt tillställas också skrothandlare med tillstånd respektive registrerade handlare med begagnade varor.

12.4 Översikt av författningsförslagen

12.4.1 Lagen om handel med skrot och handel med begagnade varor

Utredningens förslag till lag om handel med skrot och handel med begagnade varor innehåller i första hand bemyndiganden för regeringen att meddela föreskrifter om handelsregleringen på förevarande område. Den innefattar alltså för skrothandeln del att regeringen får föreskriva att tillstånd av myndighet skall behövas för att handel skall få drivas och för de begagnade varornas del att registrering skall ske hos myndighet av handeln i den omfattning regeringen närmare bestämmer. I fråga om skrotbranschen har utredningen funnit det behövligt att man liksom nu är fallet också i fortsättningen har särskild av myndighet godkänd föreståndare för verksamheten i sådana fall då innehavaren av tillståndet till handel är en juridisk person. Om skrothandeln drivs också vid filial med fast inköpsställe bör vidare finnas särskild föreståndare för verksamheten där. Med hänsyn till förhållandena inom branschen har utredningen vidare ansett det påkallat att låta fängelse ingå i straffskalan - jämte böter - för brott som innebär att man driver skrothandel utan att vara berättigad till det eller utan godkänd föreståndare när sådan skall finnas. Denna straffbestämmelse får ej meddelas av regeringen utan måste ingå i lagen. Lagtexten om huvudbemyndigandet till handelsregleringen har då gjorts något fylligare än vad som måhända i allmänhet anses erforderligt för att straffbestämmelsen skall bli förståelig.

Den nuvarande skrothandelsförordningen innehåller ingen ändamålsbestämmelse. Utredningen har ansett det önskvärt - både ur principiell synpunkt och för att underlätta förståelsen och tolkning-

en av föreskrifterna i författningarna - att i den sammanfattande lagen ange vad syftet med regleringen är. Det har skett på så sätt att i lagens 2 § har angetts att regeringen skall få meddela också andra föreskrifter än de grundläggande tillstånds- och registreringsbestämmelserna till förebyggande av att stöldgods och liknande avsätts inom handeln och till underlättande av polisens efterspaning härav. I fråga om skrothandeln, som ju enligt förslaget är beroende av tillstånd, anges som ytterligare syfte att föreskrifterna avses skola trygga att handeln med skrot i övrigt drivs med iakttagande av gällande författningsbestämmelser. Även härigenom har således lagtexten om bemyndigandet för regeringen blivit något utförligare än vad som är vanligt.

För att tillgodose lagstiftningens syften, både i preventivt hänseende och ur spaningssynpunkt, och för att möjliggöra en effektiv tillsyn i övrigt är en av hörnstenarna i den föreslagna lagstiftningen - liksom i den nuvarande regleringen - att polisen skall kunna gå in hos skrothandlare med tillstånd och handlare, som registrerats för handel med begagnade varor, och undersöka deras lokaler och lager och granska bokföringen. Dessa handlare bör alltså vara skyldiga att efter anmodan låta polismyndighet företa dessa åtgärder. Emellertid måste polisen ha möjlighet att kontrollera också annan handlare genom undersökning av lager och lokaler och granskning av bokföring, nämligen om det finns anledning att anta att denne handlar med skrot eller begagnade varor utan tillstånd respektive utan att vara registrerad. Handlare bör alltså vara skyldig underkasta sig sådant intrång. Som förut angivits bör detta uttryckligen slås fast i den nya regleringen. Bestämmelser om de nämnda skyldigheterna för handlare har sin plats i lag och någon möjlighet att genom bemyndigande överföra rätten att besluta därom till regeringen finns inte. Utredningen har därför i sitt lagförslag upptagit föreskrifter i dessa hänseenden. Rätten för polisen att se på bokföringen avser såväl den särskilda bokföringen på inköpsnotor m.m. enligt lagstiftningen om handel med skrot och handel med begagnade varor som den allmänna bokföringen enligt bokföringslagen (1976:125).

Som utredningen förut betonat är det emellertid synnerligen angeläget att man underlättar för polisen att tillämpa regleringen

och för handlarna att ta reda på vad de har att rätta sig efter bl.a. genom att man återger det materiella innehållet av regleringen för vardera området i en författning. Utredningen har därför i sina förslag till förordningar för skrothandeln respektive för handeln med begagnade varor tagit in ganska fylliga hänvisningar till föreskrifterna i lagen om dessa skyldigheter för handlarna att lämna polisen tillträde och uppvisa bokföringen.

12.4.2 Förordningen om handel med skrot

Förordningen om handel med skrot avser alltså som förut nämnts att uttömmande behandla eller, i några hänseenden, genom hänvisning återge det materiella innehållet av skrothandelsregleringen. Det föreskrivs således att förordningen är tillämplig på yrkesmässig handel med järn- och annat metallskrot och tackor av metallskrot och att all dylik handel får drivas endast efter tillstånd. Sådant kan ges till verksamhet som fast handlare eller som uppköpare. Tillståndsgivningen grundas på en bedömning av redbarheten och lämpligheten i övrigt hos den ansökande handlaren. Är sökanden bolag eller annan juridisk person, bedöms också lämpligheten hos den juridiska personen. För juridisk persons verksamhet och för verksamhet vid filial skall finnas särskild föreståndare som skall godkännas av vederbörande myndighet. Tillståndsmyndighet är enligt huvudregeln polismyndigheten i den ort där verksamheten huvudsakligen skall bedrivas. Tillstånd för fast handlare gäller i allmänhet tills vidare, men för uppköpare är det tidsbegränsat till högst tre år i sänder. Tillstånd för uppköpare skall vidare områdesbegränsas till visst eller vissa polisdistrikt, där vederbörandes uppköpsverksamhet får bedrivas. Skrotgård eller annan upplagsplats för skrot, får inte tas i bruk förrän den har godkänts av polismyndigheten i orten.

För fast handlare och enligt huvudregeln även för uppköpare skall gälla att han inte får köpa skrot av annan än den som är känd för handlaren eller kan legitimera sig med godtagbar identitetshandling. Han skall föra anteckningar om alla förvärv av skrot på numrerade inköpsnotor i kronologisk ordning. Polismyndigheten kan ge särskilda föreskrifter i olika hänseenden för skrothandlare. Polisen skall utöva tillsyn över skrothandlarna. I förordningen

erinras om att handlare enligt lagen om handel med skrot och handel med begagnade varor är skyldig att låta polis undersöka lager m.m. och se på bokföringen.

Tillstånd till handel och godkännande av föreståndare kan återkallas om vederbörande finnes olämplig. I ringa fall kan varning ges.

Tillstånd och godkännande som lämnats enligt äldre författning skall fortfarande gälla efter den nya regleringens ikraftträdande.

12.4.3 Förordningen om handel med begagnade varor

På motsvarande sätt som skrothandelsförordningen i fråga om handeln med skrot upptar förordningen om handel med begagnade varor det materiella innehållet av regleringen av handeln med sådana varor eller, i någon del, hänvisar till det. Förordningen är tillämplig på yrkesmässig handel med de begagnade varor som är uppräknade i 1 § i förordningen. Vid urvalet av varor har hänsyn tagits till bl.a. stöldbegärligheten, förekomsten av varorna i den reguljära handeln, möjligheterna att identifiera varorna och möjligheterna för den övervakande polisen och handeln att administrera en meningsfull tillsyn. Bland varorna kan här nämnas mopeder, cyklar, utombordsmotorer och delar till dessa föremål samt motorsågar. Vidare hör hit symaskiner, kameror och objektiv, projektorer, klockor och kikare. Också skrivmaskiner, elektroniska och andra räknemaskiner, radio- och televisionsapparater samt bandspelare, skivspelare och musikanläggningar är medtagna. Ytterligare kan här nämnas smycken av guld, silver eller platina och äkta pärlor. Slutligen omfattar uppräknningen andra föremål som består av ädla metaller eller koppar eller mässing (nysilver), tenn eller brons samt antika vapen, alster av bildkonst (tavlor och skulpturer) och konstalster av glas, porslin och annan keramik. I paragrafen anges uttryckligen att handel också omfattar auktionsförsäljning och liknande försäljning.

Handlare som driver handel som avses i förordningen och alltså även auktionsföretag och andra auktionsförrättare skall registre-

ras hos tillsynsmyndigheten som är polismyndigheten i den ort där handeln drivs från fast försäljningsställe eller, om handlare, exempelvis auktionsföretag, inte har sådant, i den ort där verksamheten är avsedd att huvudsakligen drivas. Har handlare fast försäljningsställe i orter inom flera polisdistrikt, skall registrering ske i varje sådant distrikt. Handlare är skyldig att själv anmäla sig för registrering. Underlåter han det och polisen upptäcker detta, skall polisen likväl införa handlare i registret.

Registrerad handlare får inte köpa eller eljest motta, exempelvis för auktionsförsäljning, begagnade varor av de slag som anges i förordningen från andra än de som är kända av handlaren eller som kan legitimera sig med godtagbar identitetshandling. Handlare skall föra anteckningar om alla affärer med begagnade varor på, som regel, särskilda inköpsnotor. Polisen kan medge att exempelvis vissa kategorier handlare gör anteckningarna på annat sätt. Handlare skall fortlöpande delge polisen anteckningarna, om inte polisen bestämmer annat. Inköpt begagnad vara får inte säljas vidare förrän efter sju dagar utan polisens medgivande. Detsamma gäller redan enligt nuvarande förordning. Men i övrigt innefattar utredningens förslag lättnader för handeln i fråga om försäljningsbestämmelserna.

För auktionsförrättare skall enligt utredningens förslag gälla den särskilda bestämmelsen att de skall underrätta polisen i orten om tid och plats för auktionsförsäljningen minst en vecka i förväg och därvid lämna uppgift bl.a. om vilka slag av begagnade varor enligt förordningen som skall salubjudas. Dessa uppgifter blir av betydelse särskilt för polisens tillsyn över auktionsförsäljning av begagnade varor av ambulerande auktionsföretag.

Polisen har också i övrigt en allmän tillsyn över hela handeln med begagnade varor som omfattas av regleringen och kan ge särskilda föreskrifter för att genomföra tillsynen. Liksom i skrothandelsförordningen erinras i förordningen om handel med begagnade varor om skyldigheten enligt lagen för handlare att låta polisen undersöka lager m.m. och granska bokföringen.

Den nuvarande författningen är, som tidigare framgått, tillämplig endast på yrkesmässig handel med skrot och begagnat gods av vissa slag. Utredningen, vilken anser det uteslutet att - som föreslagits från några håll - göra bestämmelserna tillämpliga på all form av handel på dessa områden, vill inte föreslå någon ändring på denna punkt. Sålunda skall enligt de nya förslagen regleringen även i fortsättningen gälla endast yrkesmässig handel med skrot och med vissa begagnade varor.

Det framgår emellertid av svaren på den enkät som tillställdes polisdistrikten m.fl. att tolkningen och tillämpningen av begreppet yrkesmässig tycks ha varit förenade med vissa svårigheter på sina håll.

Utredningen vill erinra om att uttrycket "yrkesmässig" återfinns i ett flertal andra författningar av delvis näringsrättslig karaktär exempelvis i lagen (1971:238) om hemförsäljning, resegarantilagen (1972:204), konsumentköplagen (1973:877) samt lagen (1975:985) om tillfällig handel.

Lämpligen bör man i de nu föreslagna författningarna följa mönstret från de nyssnämnda lagarna och sålunda endast ange att regleringen avser yrkesmässig handel. Att söka att i själva författningstexten på just detta område närmare beskriva förutsättningarna för att en verksamhet skall bedömas som yrkesmässig skulle te sig något oegentligt. I fråga om innebörden av begreppet yrkesmässig i rättspraxis vill utredningen hänvisa till lagrådets uttalande i samband med förslaget till lag om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet, numera resegarantilagen (prop. 1967:106 s. 44).

Lagrådet uttalade bl.a.

För att kravet på yrkesmässighet skall anses uppfyllt lärers --- vanligen krävas att verksamheten skall ha en viss varaktighet eller åtminstone vara inriktad på en serie affärshändelser. Oftast utmärks den yrkesmässiga verksamheten också av att den bedrivs i vinst- eller förvärvssyfte men undantagsvis kan förekomma att sådant syfte inte förefinnes eller kan påvisas. Verksamhetens omfattning tillmäts sålunda avgörande betydelse om avgränsningen av begreppet.

För att en verksamhet skall kunna betecknas som yrkesmässig torde alltså fordras bl.a. en viss varaktighet och omfattning.

Skrothandel, som drives med skrotgård eller annat fast uppköpställe, torde regelmässigt vara av sådan omfattning och varaktighet att den måste bedömas som yrkesmässig. Några svårigheter torde således icke möta för denna handels del. Likaledes utgör handel med begagnade varor som sker från ett fast försäljningsställe normalt yrkesmässig handel.

Möjligen kan ibland problem uppstå beträffande handlare utan butikslokal eller annat fast försäljningsställe såsom uppköpare och auktionsförrättare. Emellertid bör i allmänhet ingen tvekan behöva råda, om verksamheten har en viss omfattning och regelbundenhet, att den då också måste bedömas som yrkesmässig. Utredningen vill i detta sammanhang påpeka att en person kan driva yrkesmässig handel med skrot även om han har sin huvudsakliga inkomst från annan anställning eller annan syssla. Tillstånd blir alltså erforderligt även för den som driver yrkesmässig skrothandel vid sidan av ordinarie verksamhet.

Likaledes kan den som handlar med begagnade varor bli registreringsskyldig enligt förslaget till förordning om handel med begagnade varor, om förutsättningarna i övrigt är uppfyllda, även om denna handel skulle vara en bisyssla. En auktionsförrättare som åtar sig att sköta auktioner med viss grad av regelbundenhet - alltså mer än enstaka gånger med exempelvis års mellanrum - torde också klart böra anses driva yrkesmässig auktionshandel.

Verksamhet som består i insamling och vidareförsäljning av sådana begagnade varor, som ingår i uppräkningsen i 1 §, blir i den

mån verksamheten bedrivs yrkesmässigt underkastad handelsregleringen på detta område på samma sätt som andra former av dylik handel.

14 TILLSTÅNDS- OCH TILLSYNSMYNDIGHETER

14.1 Nuvarande förhållanden

Enligt den gällande förordningen om handel med skrot och med begagnat gods m.m. är det polismyndigheten som lämnar tillstånd till såväl handel med skrot som handel med begagnat gods. Närmare bestämt tillkommer denna uppgift polismyndigheten i den ort där rörelsen huvudsakligen skall bedrivas. Polismyndigheten har att fatta beslut också i andra frågor enligt förordningen. Bl.a. skall skrotgård eller annan plats för förvaring av gods godkännas av polisen. För förvaringsplatsen inom den ort där en handlares huvudsakliga verksamhet bedrivs är det den tillståndsgivande polisen som gör prövningen. Men för skrotgårdar och förvaringsplatser i övrigt på andra orter är det den lokala polisen som skall pröva ärendet. Förordningens syfte är att försvåra avsättningen av stulet gods inom handeln och att underlätta polisens spaning efter sådant gods. I sakens natur ligger därför att den löpande tillsynen över handlarna tillkommer polismyndigheterna.

Överklagande av polismyndighets beslut enligt förordningen sker hos länsstyrelsen. Mot denna myndighets beslut föres talan hos regeringen. Besvärärendena handläggs inom handelsdepartementet.

Från handelsdepartementet har inhämtats att under åren 1971-1977 förekom 34 besvärärenden enligt skrothandelsförordningen. Samtliga ärenden gällde tillstånd att driva handel; flertalet avsåg handel med skrot. I 21 fall avslogs handlarens besvär. I återstående 13 ärenden bifölls klagandens talan helt eller delvis.

14.2 Skrotbranschens nämnd

Förut har i avsnitt 4.1 i detta betänkande redogjorts för olika organisationer inom skrotbranschen. Därav framgår att flertalet av föreningarna bildat en gemensam organisation, Skrothandels Branschkommitté (SBK), som handlägger frågor av allmän och ideell natur. SBK utser i sin tur Skrotbranschens nämnd. På denna ankommer att i första hand fullgöra uppgiften att i branschens intresse bevaka lagstiftningsärenden, lagtillämpningen och rekryteringsfrågor.

Skrotbranschens nämnd har kommit att i praktiken fungera som remissorgan till polis- och andra myndigheter i tillståndsärenden och i tolkningsfrågor i avsevärd omfattning. Nämnden har också i övrigt blivit ett betydelsefullt serviceorgan för både branschen och myndigheterna i hithörande frågor. I det följande skall något utförligare redogöras för nämndens verksamhet och förhållanden i övrigt.

Nämnden tillkom 1952. Den skall bestå av branschens ombudsmän - jurister med tingsmeritering - samt en opartisk ordförande. Som ordförande har sedan nämndens bildande fungerat ordföranden i den utredning som år 1947 framlade det betänkande som ledde till den nuvarande skrothandelsförordningen. Vice ordförande och sekreterare har hela tiden varit advokaten Greger Lewenhaupt, tidigare ombudsman i båda skrotgrossistföreningarna (och i ett skede dessförinnan i Svenska Järn- och Metalls krothandlareföreningen); han har varit den verkställande ledamoten i nämnden.

Som exempel på remissverksamhetens omfattning kan följande anföras.

<u>Antal</u>	<u>1975</u>	<u>1976</u>	<u>1977</u>
sammanträden	26	25	20
ärenden	298	261	193
tillstyrkta tillstånd	173	134	73
avstyrkta tillstånd	53	50	26
andra yttranden till myndigheter	72	77	84

Sammanlagt har nämnden under årens lopp avgivit inte mindre än 6 083 skriftliga yttranden till myndigheter. Nämnden har i praktiken kommit att anlitas av det övervägande antalet myndigheter som har med tillståndsgivning att göra.

På nämndens initiativ har vidare i samarbete med polismyndigheterna utarbetats en broschyr "Lagtext och anvisningar" rörande den nuvarande skrothandelsförordningen. Denna broschyr har av skrotbranschen kostnadsfritt tillställts alla polismyndigheter och andra handläggande myndigheter samt alla företag inom skrotbranschen. Enligt vad utredningen erfarit under sitt arbete har broschyren fått stor användning i polisens verksamhet.

Nämnden har på utredningens uppmaning sammanställt en översikt över de bedömningsgrunder nämnden tillämpar i yttranden rörande skrothandelstillstånd. Denna översikt har genom utredningens försorg översänts till landets samtliga länsstyrelser och polisdistrikt såsom bilaga till utredningens tidigare omnämnda enkät. Utredningen redovisar närmare innehållet i översikten i avsnitt 11.2.

Nämnden har tillvunnit sig stor uppskattning och respekt hos de på området arbetande myndigheterna och visat en påfallande objektivitet i arbetet. Den auktoritativa ställning som nämnden kommit att få är i betydande grad att hänföra till den verkställande ledamotens intresserade och skickliga arbete.

14.3 Synpunkter hos myndigheter och branschen

Utredningen har undersökt myndigheternas och organisationernas uppfattning om vilka myndigheter som i fortsättningen bör handha tillståndsgivningen på detta område och vidare om skrotbranschens nämnds ställning och verksamhet som remissorgan. Utredningen ställde därför i sin förut omnämnda enkät några frågor som berörde dessa förhållanden. Enkäten utgick och frågorna gjordes alltså innan tanken ännu uppkommit att man för handeln med begagnade varor inte skulle kräva tillstånd utan i stället ha ett system med registrering. Som förut i avsnitt 12.2 angivits föreslår utredningen att handlare med begagnade varor av de slag som avses

i lagstiftningen skall registreras hos polisen. De frågor för vilka nu redovisas är alltså inte längre relevanta för handeln med sådana varor, om utredningens ståndpunkt beträffande denna handel godtas.

Den första frågan i enkäten som är av intresse i detta sammanhang gällde om det ansågs önskvärt att tillståndsprövningen centraliseras till förslagsvis en enhet i varje län. Av polisdistrikten har ca 50 stycken uttalat sig för att tillståndsärendena bör centraliseras. Några av dessa myndigheter erinrar om att länsstyrelserna redan nu har hand om tillståndsgivningen på några näringsrättsliga områden nämligen i fråga om bilskrötning, tillfällig handel och pantlånerörelse. Det framhålls emellertid också att länsstyrelserna i ärendena måste anlita polisens lokal- och personkännedom och alltså remittera ansökningarna till polisen. Ett 40-tal polismyndigheter motsätter sig en centraliserad tillståndsprövning. Man menar bl.a. att med hänsyn till polisens lokalkännedom denna myndighet alltid måste medverka och att därför en centralisering skulle medföra dubbelarbete och ökad byråkrati. Det sägs vidare att med hänsyn till de kontakter i spanings- och brottsförebyggande syfte, som polisen måste ha med skrothandeln, det får anses vara en fördel att också tillståndsgivningen ligger på de lokala organisationerna. Ett mindre antal polisdistrikt har lämnat frågan obesvarad. Av de länsstyrelser som svarat på denna fråga vill flertalet att länsstyrelserna skall överta tillståndsgivningen. Länsstyrelsen i Örebro, som i ett tidigare skede sysslat mycket med skrothandelsfrågor, anser, att prövningen skall ligga kvar hos polisstyrelserna, att emellertid tillstånd inte av polisstyrelse skall få ges mot ett avstyrkande yttrande av Skrotbranschens nämnd samt att, om polisen och nämnden har olika uppfattning, ärendet skall hänskjutas till länsstyrelsen.

Beträffande Skrotbranschens nämnd ställdes i enkäten två frågor. Den ena gällde i vad mån remisser av tillståndsansökningar nu sker till nämnden. Av svaren framgår att flertalet polisdistrikt sänder ärendena till nämnden för yttrande.

Den andra frågan avsåg nämndens allmänna ställning. Det frågades om nämnden borde ha en mera officiell prägel och bli obligatorisk

remissinstans i alla ärenden om tillstånd eller återkallande därav och vidare om i så fall sammansättningen borde regleras i författningen i något hänseende. Ett ganska stort antal polisdistrikt ställde sig positiva till dessa tankar. Några menade att nämnden i så fall borde få prägel av statlig myndighet. Några instanser pekade på att nämnden nu inte kan delges sekretessbelagda polisregisteruppgifter men att det skall kunna ske om nämnden blev myndighet. Också flera länsstyrelser ansåg det värdefullt om nämnden kunde ges en mera officiell ställning. Svenska Återvinningsföreningen uttalade att nämnden nu borde bekostas av statliga medel och sålunda upphöjas till officiell institution och att den borde vid sin sida ha lokala nämnder i samtliga län.

14.4 Utredningen

I fråga om handeln med begagnade varor föreslår utredningen att tillståndstvånget slopas och ersättes med ett registreringssystem. Tillsynen över denna handel skall naturligt nog, med hänsyn till regleringens syfte att försvåra avsättningen av stulna varor och underlätta spaningen efter sådana, ligga hos polisen. Självfallet bör det då också ankomma på polismyndigheterna att registrera handlare. Närmare bestämt bör registreringen ombesörjas av polismyndigheten i den ort, där handeln skall drivas från fast försäljningsställe, eller, om handlaren inte har sådant, i den ort där verksamheten är avsedd att huvudsakligen drivas. I förslaget till förordning om handel med begagnade varor (3 §) benämns denna polismyndighet tillsynsmyndighet. Har handlaren fast försäljningsställe i orter inom skilda polisdistrikt skall registrering ske i varje sådant distrikt.

Tillståndstvång kvarstår alltså enligt utredningens förslag endast för handeln med skrot. Också på detta område är det polismyndigheterna som måste ha tillsynen och kontrollen över handeln och utföra spaningen efter gods. Även om några fördelar i form av en något mera enhetlig tillståndspraxis skulle stå att vinna genom att lägga tillståndsprövningen hos länsstyrelsen, har utredningen funnit att tillsynen och prövningen av tillstånd m.m. är sakligt så nära förbundna att man bör bibehålla den nuvarande ordningen med polismyndigheterna som tillståndsprövande instans-

er. Tillämpningen torde bli smidigast på det sättet och man undviker säkerligen, som några myndigheter påpekat, en del onödig byråkrati. Och den enskilde handlaren har alltid möjlighet att, om han anser ett beslut av polismyndigheten felaktigt, överklaga detta hos högre instans.

Utredningen föreslår alltså att ansökningar om tillstånd enligt förordningen om handel med skrot skall prövas av polismyndighet, närmare bestämt, av polismyndigheten i den ort där verksamheten huvudsakligen skall bedrivas. Dock skall frågor om tillstånd för vissa utlännningar prövas av den myndighet som har att pröva frågan om tillstånd för utlännning att idka näring i allmänhet. Denna myndighet är f.n. kommerskollegium.

Också frågor om godkännande av föreståndare för filial m.m. liksom om återkallelse av tillstånd eller godkännande skall enligt förslaget i regel ankomma på polismyndighet.

I ärenden om tillstånd till handel med skrot inhämtar polismyndigheterna f.n. i stor utsträckning yttrande från Skrotbranschens nämnd, och denna har en betydande auktoritet. Enligt utredningens uppfattning, grundad på enkätsvaren och även muntliga överläggningar med myndigheter, är det mycket önskvärt att så blir fallet också i framtiden. Nämnden bör alltså vara ett branschens organ och någon författningsmässig reglering av dess sammansättning eller verksamhet bör inte komma i fråga. Det är inte heller nödvändigt att nämnden är underbyggd av samtliga organisationer på området. Men självfallet måste nämnden, för att kunna fylla sin funktion, företräda flertalet föreningar. Den måste alltså med andra ord vara ett representativt gemensamt organ för skrotbranschen. Från något håll har framkastats att nämnden borde bekostas med statliga medel. Detta bör enligt utredningens mening inte komma i fråga. Branschen bör själv stå för kostnaderna.

Utredningen har funnit det önskvärt, för att nämndens ställning ytterligare skall betonas, att man i förordningen tar in bestämmelser om hörande av ett sådant branschorgan i tillståndsärenden liksom i fråga om återkallelse av tillstånd eller godkännande av

föreståndare eller varning. Emellertid bör remiss till branschorganet inte vara obligatorisk utan det bör stadgas att yttrande bör inhämtas i den mån det behövs. Häri ligger också att om branschorganet i en framtid inte skulle motsvara de krav på saktighet och objektivitet, som man rimligen bör kunna ställa på ett branschorgan av denna karaktär och som Skrotbranschens nämnd nu väl uppfyller, så skall myndigheterna också kunna och även böra underlåta att höra organet. Utredningen har alltså i författningsförslaget intagit bestämmelser av den nu redovisade innebörden. Bestämmelser om inhämtande av yttrande från intresseorganisation eller liknande finns också i annan lagstiftning såsom skeppsklarerarförordningen (1934:119) och förordningen (1940:910) om yrkesmässig trafik.

Ibland förekommer i nuvarande tillämpning att en tillståndsprövande myndighet - polismyndighet eller, i andra instans, länsstyrelsen - gett tillstånd till handel i ärenden, där enligt en striktare bedömning så inte bort ha skett. I sådana fall är det svårt att få en omprövning till stånd. Har tillstånd vägrats på alltför hårda grunder av första eller andra instans, finns som nyss angivits alltid möjlighet för sökanden att överklaga. Utredningen har övervägt om man skulle kunna tillskapa en anordning som skulle göra det möjligt att få till stånd en omprövning även i fall av den först angivna karaktären. Man skulle kunna tänka sig någon slags företrädare för de allmänna intressena som på eget initiativ skulle kunna överklaga en tillståndsmyndighets beslut att ge tillstånd. Exempel på sådana anordningar finns på vissa andra områden; här må nämnas naturvårdsverkets möjlighet att föra talan i vissa fall. Emellertid har utredningen inte funnit tillräckliga skäl föreligga att något liknande genomföres på förevarande lagstiftningsområde. Skrotbranschens nämnd kan i viss mån fylla bevakningsuppgiften genom att göra föreställningar till myndigheten, om man skulle finna att en olycklig praxis kan vara att befara.

Beslut av polismyndighet enligt den nuvarande förordningen kan som nyss nämnts överklagas hos länsstyrelsen och därifrån föres, i händelse av missnöje hos part, ärendet till regeringen. Helt naturligt bör också ärenden avgjorda av polismyndighet enligt den

av utredningen föreslagna lagstiftningen i andra instans handläggas i länsstyrelserna. I fråga om överklagande av länsstyrelsebeslut är det mera tveksamt om man skall följa den nuvarande ordningen. Såvitt gäller ärenden enligt den nya skrothandelsförordningen blir det framför allt fråga om tillstånd att driva handel. Ett avslag innebär en inskränkning i näringsfriheten. Det kan förefalla rimligt att säga att en sådan fråga i sista instans skall prövas av regeringen. Vidare torde, när det gäller ärenden på vissa andra områden som handläggs av polismyndigheten, prövningen i sista instans tillkomma regeringen. Exempel härpå är vissa ärenden enligt vapenlagen och lagen om bevakningsföretag. Å andra sidan finns ju en klar strävan att ur arbetssynpunkt avlasta regeringen från mera detaljbetonade ärenden. Antalet besvärärenden i sista instans torde emellertid bli ganska begränsat. Som nyss nämnts förekom under åren 1971-1977 i handelsdepartementet sammanlagt 34 ärenden enligt den nuvarande förordningen. Alternativet till regeringen som sista instans skulle vara kommerskollegium. Mot detta alternativ kan möjligen anföras, att det kan förefalla något oegentligt att låta ett beslut av länsstyrelsen överprövas av en närmast jämställd myndighet, ett centralt ämbetsverk. Exempel härpå finns dock. Så överklagas länsstyrelses beslut i ärenden om försäljning av spritdrycker m.m. hos socialstyrelsen.

Utredningen har stannat vid att föreslå en oförändrad instansordning för såväl ärenden enligt den nya skrothandelsförordningen som ärenden enligt förordningen om handel med begagnade varor. Författningstexten har utformats i enlighet härmed.

Dock har utredningen i specialmotiveringen upptagit författningstext till en alternativ besvärordning med kommerskollegium som i princip sista instans.

15 REDBARHETS- OCH LÄMPLIGHETSPRÖVNINGEN VID SKROT-
HANDELSTILLSTÄND M.M.

Enligt den nuvarande skrothandelsförordningen må tillstånd för handel med skrot och begagnat gods ges till bolag eller ekonomisk förening samt enskild person som har gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet och även i övrigt finnes lämplig. Bestämmelsen om lämplighetsprövning är alltså tillämplig endast på fysisk person. Någon annan bestämmelse av liknande innebörd för bolag och ekonomisk förening finns inte.

Som tidigare framgått - bl.a. genom svaren på utredningens enkät (se avsnitt 11.2) - har från åtskilliga håll gjorts gällande att bedömningen av redbarhet och lämplighet vid tillståndsgivning ibland skötts alltför släpphänt och att härigenom för verksamheten ej lämpliga personer fått tillstånd till handel med skrot eller begagnat gods. Det har vidare påpekats att tillstånd enligt skrothandelsförordningen ibland synes ha beviljats klart olämpliga personer av sociala skäl, vilket sägs vara helt förkastligt och öka riskerna för oegentligheter. Det har också från polisen på fältet och branschföreträdare angetts vara en brist att någon form av lämplighetsprövning inte är föreskriven i författningen för juridiska personer. Beträffande dessa har man att hålla sig till prövningen av lämpligheten hos föreståndaren vilken är obligatorisk för bolags eller ekonomisk förenings rörelse. Emellertid har detta, påpekats det, ibland inte varit tillfyllest, eftersom rörelsen i verkligheten dirigerats av ägare eller andra intressenter som inte varit lämpliga. Polisen har inga verkliga sanktioner mot dessa.

I avsikt bl.a. att inhämta synpunkter på ärendeberedning och lämplighetsbedömning fogades till utredningens enkät, som tidigare nämnts, en promemoria innehållande anvisningar för beredning av

ärenden enligt skrothandelsförordningen. Promemorian, som hade utarbetats av den i Örebro tidigare verksamma skrotkommissionen, upptog ett femtontal punkter med utförliga anvisningar om kontroll av den sökandes personliga förhållanden såsom mantalsskrivningsort, anställning, körkorts- och fordonsinnehav, skatteförhållanden, ekonomiska möjligheter att driva den tilltänkta verksamheten samt om kontroll hos olika myndigheter och register. Många polisdistrikt har i sina enkätsvar angett att de helt eller delvis följer de principer och rutiner som upptas i promemorian vid ärendeberedning. Några distrikt har till svaren fogat egna anvisningar för beredning av ärenden; dessa anvisningar överensstämmer till viss del med promemorian. Från några distrikt har gjorts invändningar mot promemorian bl.a. därför att den anses alltför omfattande och delvis avser förhållanden som snabbt ändras, såsom exempelvis uppgifter om fordon. Från flera distrikt har önskemål framförts om centralt utfärdade anvisningar för ärendeberedning och lämplighetsbedömning för att härigenom söka åstadkomma enhetligare praxis i bl.a. tillståndsärenden.

Som framgår av avsnitt 12.2 i utredningens allmänna motivering föreslår utredningen att tillståndstvång skall bibehållas endast för handeln med skrot. Någon prövning av lämpligheten blir alltså inte aktuell för handlare med begagnade varor. Utredningen hänvisar till nämnda avsnitt beträffande skälen för utredningens förslag härutinnan.

För att de allmänna syftena med regleringen av skrothandeln - nämligen att avsättningen av stöldgods skall försvåras och att skrothandeln i övrigt drivs i enlighet med gällande föreskrifter - skall kunna uppnås, bör personer olämpliga att driva skrothandel i görligaste mån hindras från att yrkesmässigt syssla därmed. En lämplighetsprövning är alltså nödvändig. Denna prövning avseende redbarhet och lämplighet i övrigt måste göras omsorgsfullt och noggrant. Sökandens allmänna laglydnad måste därvid tillmätas betydelse. Brott som häleri och andra egendomsbrott bör normalt anses diskvalificerande, såvida inte brotten ligger långt tillbaka i tiden och inga anmärkningar förekommit därefter.

Avser ansökan förnyelse av uppköpartillstånd eller har sökanden tidigare drivit rörelse av annat slag kan vederbörandes vilja att

i de sammanhangen efterkomma myndighets föreskrifter och påbud beträffande mervärdeskatt m.m. få betydelse för bedömningen av förnyelse av uppköpartillstånd (som gäller högst tre år i sänder) eller av lämpligheten att driva skrothandel. Om exempelvis en uppköpare har underlåtit att inleverera mervärdeskatt av inte endast obetydlig omfattning kan det vara ett skäl till att inte förnya tillståndet. Detsamma bör gälla om en skrothandlare på annat sätt bryter mot momsskattebestämmelserna i mera utpräglad grad.

Beträffande frågan om tillstånd till handel med skrot av sociala skäl vill utredningen uttala att vid beviljande av tillstånd de allmänna kraven på redbarhet och lämplighet bl.a. i fråga om allmän laglydnad inte får åsidosättas eller förbises. Inom ramen för dessa krav bör emellertid i vissa fall sociala skäl kunna tillmätas betydelse vid bedömningen. Härvid måste hänsyn tas till arten och omfattningen av den tilltänkta verksamheten. Sociala skäl med anknytning till sökandens personliga förhållanden i fråga om kunskaper, utbildning m.m. kan då ibland vinna rimligt beaktande.

Med hänsyn till vad som påtalats om svårigheterna ibland beträffande juridiska personers verksamhet anser utredningen det erforderligt att vid fråga om tillstånd för juridisk person också företaget som sådant, alltså den juridiska personen, och inte endast den tilltänkta föreståndaren för rörelsen provas med avseende på lämplighet att driva skrothandel. Man måste ha rimliga garantier för att företaget kommer att driva rörelsen på ett riktigt sätt och med iakttagande av de särskilda regler som finns för skrothandeln. I prövningen ingår alltså att bedöma lämpligheten hos styrelseledamöter och andra personer med avgörande inflytande i företaget. Det bör också tillses att föreståndaren har sådan ställning inom företaget att han självständigt kan utöva den kontroll över verksamheten som är erforderlig enligt skrothandelsförordningen. Vid lämplighetsprövning av juridisk person måste hänsyn också tas till de bakomliggande ägarförhållandena. Om det finns skäl till antagande att bulvanförhållande föreligger kan olämplighet hos de egentliga intressenterna medföra att ansökan om skrothandelstillstånd bör avslås.

Exempel på lämplighetsprövning av juridisk person i annan lagstiftning finns i bestämmelserna i lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet, skeppsklarerarförordningen (1934:119) och lagen (1974:191) om bevakningsföretag.

Bestämmelser om lämplighetsprövning upptas i 4 § i förslaget till förordning om handel med skrot. I anslutning till vad som nu gäller får tillstånd ges till enskild person som gjort sig känd för redbarhet och som även i övrigt finnes lämplig. Uttrycket "ordentlighet" som återfinns i 3 § i den nuvarande förordningen har inte medtagits i förslaget. Någon ändring i sak är dock inte avsedd. Beträffande juridisk person sägs i förslaget att tillstånd får även beviljas sådan person som finnes lämplig för verksamheten.

Samtliga länsstyrelser och polisdistrikt har i samband med utredningens enkät fått del av Skrotbranschens nämnds översikt av de bedömningsgrunder som nämnden tillämpar vid besvarandet av remisser i skrothandelsärenden; en sammanfattning av innehållet i översikten återfinns i avsnitt 11.2. Utan att utredningen ställer sig bakom alla uttalanden som görs i översikten, vill utredningen framhålla att den innehåller åtskilliga synpunkter som kan vara av värde för polisen vid prövning av skrothandelstillstånd.

Beträffande beredningen av skrothandelsärenden inför tillståndsprövningen erinrar utredningen om att samtliga länsstyrelser och polisdistrikt i landet fått del av den promemoria med anvisningar för ärendeberedning, som utarbetats av den i Örebro län tidigare verksamma skrotkommissionen, i samband med att utredningen gjorde sin enkät. Dessa anvisningar torde kunna tjäna som underlag för riktlinjer för ärendeberedningen. Med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet och den personkännedom som finns i vissa distrikt torde dock beredningen ofta kunna göras mindre ingående än vad som anges i dessa anvisningar.

Från olika håll har önskemål framförts om centralt utfärdade anvisningar om ärendeberedning och tillståndsprövning. Det är möjligt att sådana anvisningar skulle vara till nytta och kunna bidra till en enhetlig tillämpning av förordningen. Sådana anvis-

ningar måste dock med hänsyn till de olikartade förhållanden som råder inom skilda distrikt vara mycket flexibla och de får inte vara tvingande. Skulle det visa sig vara erforderligt med centrala råd och anvisningar torde det böra ankomma på rikspolisstyrelsen att utfärda sådana med stöd av 2 § i instruktionen (1965:674) för rikspolisstyrelsen.

Utredningen ämnar i samband med att utredningens betänkande avges till styrelsen översända skrotkommissionens promemoria för ärendeberedning och de övriga anvisningar härför som bifogades enkätsvaren samt den tidigare omnämnda översikten av de bedömningsgrunder som Skrotbranschens nämnd tillämpar vid besvarandet av remisser i skrothandelsärenden. Om det skulle bli aktuellt att senare utarbeta centrala råd och anvisningar torde dessa handlingar innehålla material som kan tjäna som underlag vid arbetet.

16 KONTROLLBESTÄMMELSER

16.1 Inledning

Som framgår av den tidigare redogörelsen för gällande rätt (avsnitt 5.2) innefattar den nuvarande skrothandelsförordningens kontrollsystem åtskilliga skyldigheter för handlarna. Dessa skall sålunda kontrollera identiteten hos de personer av vilka gods köpes. De skall vidare anteckna säljarnas namn m.m., det inköpta godsets art m.m., priset för godset och vissa andra uppgifter. Denna särskilda bokföring sker numera, såvitt avser handeln med skrot, på numrerade inköpsnotor. Detta system har helt godtagits av polisen. Om godset förändras genom bearbetning eller säljes vidare inom ett år från förvärvet skall anteckning ske härom. Inköpt gods skall märkas på sådant sätt att anteckningarna i bokföringen lätt kan återfinnas. Inköpt gods får inte utlämnas utan tillstånd av polisen förrän efter sju dagar efter inköpet. Härutöver finns i förordningen vissa andra, smärre detaljföreskrifter av kontrollnatur.

Kontrollbestämmelserna (dock ej identitetskontrollen) är enligt förordningen inte tillämpliga på gods, som förvärvas på offentlig auktion eller från kronan, kommun, dödsbo, kommunikationsföretag, industriell anläggning eller från fast handlare. Vissa av kontrollbestämmelserna är inte tillämpliga på järnskrot. Slutligen gäller enligt förordningen att polismyndigheten kan, om särskilda skäl föreligger, medge undantag (dispens) bl.a. från anteckningsbestämmelserna.

Enligt förordningen gäller vidare att polisen får undersöka lokaler och lager och granska inköpsnotor. Polisen får också ge

särskilda ordningsföreskrifter och vidare ålägga handlare att anmäla förvärv av föremål av visst eller vissa slag.

I det sålunda gällande kontrollsystemet gör utredningen i sina förslag inga större principiella ändringar. Den praktiska utformningen jämkas emellertid i åtskilliga hänseenden. Utredningen gör härvidlag viss skillnad mellan skrothandeln och handeln med begagnade varor. Skyldigheten att göra identitetskontroll av säljare bibehålles för bada områdena. Detsamma gäller skyldigheten att bokföra inköpt skrot och inköpta begagnade varor. För handlare med begagnade varor skall dessutom enligt utredningens förslag gälla att handlaren skall fortlöpande delge polisen anteckningarna om köpen genom att översända kopia av inköpsnotorna, om inte polisen bestämmer annat. Skyldigheten att anteckna förändring av godset och försäljning därav slopas för skrothandeln del, eftersom enligt uppgift från polishall sådana anteckningar inte är av större praktisk nytta. I fråga om handeln med begagnade varor har däremot skyldigheten bibehållits, eftersom sådana varor kan identifieras på ett annat sätt än skrot. Dock har anteckningsskyldigheten begränsats till förändringar och försäljningar som sker inom en månad från förvärvet. Detta innebär alltså en avsevärd lättnad för handeln i förhållande till vad som nu gäller. Utredningen återkommer något till bestämmelsen senare. Den nuvarande märkningsbestämmelsen slopas i fråga om skrot men bibehålles, i förenklat skick, för begagnade varor. Regeln att gods inte får, utan tillstånd, förändras eller säljas förrän efter sju dagar från förvärvet har i princip tagits bort beträffande skrot men finns kvar för begagnade varor. I fråga om skrot skall polisen dock kunna föreskriva att visst parti inte får utlämnas eller bearbetas förrän efter viss tid, högst en månad, från förvärvet.

Utredningen bibehåller i sina förslag möjligheterna för polisen att, då särskilda skäl föreligger, medge dispenser från anteckningsbestämmelserna m.m. Enligt utredningens uppfattning bör dessa möjligheter utnyttjas i åtskilliga fall. I de särskilda avsnitten om antikviteter och konst, om handeln med ädla metaller och om auktionshandel pekar utredningen på flera fall, då dispenser från bestämmelserna lämpligen bör kunna ifragakomma, bl.a. i

form av värdegränser. Också i andra fall bör dispensmöjligheten kunna utnyttjas.

Som nyss nämnts är den nuvarande förordningens kontrollbestämmelser (bortsett från dem som rör identitetskontrollen) inte tillämpliga på gods som förvärvas på offentlig auktion, eller från kronan m.m. eller från fast handlare. Det har bl.a. från polishåll påtalats att dessa undantag kan avsevärt försvåra kontrollen. Undantagen kan utnyttjas som kryphål på så sätt att mindre nogräknade handlare kan göra gällande att misstänkta föremål eller varupartier förvärvats under sådana förhållanden att anteckningsskyldigheten inte förelegat. Utredningen har funnit denna argumentering bärande. Regleringarna skulle klart vinna i effektivitet om undantagen tas bort. Då det å andra sidan inte torde innebära någon större merbelastning för de seriösa handlarna om de får anteckna i den särskilda bokföringen också de nu ifrågasvarande förvärven, föreslår utredningen att kontrollbestämmelserna blir i princip tillämpliga på alla förvärv.

I detta sammanhang vill utredningen erinra om det - i och för sig självklara - förhållandet att den allmänna bokföringslagen (1976:125) är tillämplig för handlare som driver yrkesmässig handel med skrot eller med begagnade varor. Enligt lagens 1 § är näringsidkare bokföringsskyldig. Enligt motiven skall termen näringsidkare fattas i vidsträckt mening, dvs. såsom omfattande varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk art. För enskilda näringsidkare med mindre rörelse - dvs. verksamhet som drives utan biträde av flera än två årsanställda personer och vari den årliga bruttoomsättningssumman understiger 200 000 kronor - är skyldigheten såtillvida begränsad att bestämmelserna om årsbokslut inte är tillämpliga. Men vad som ur handelsregleringarnas synpunkt är av intresse nämligen bestämmelserna om den löpande bokföringen av uppkomna affärshändelser gäller också för dessa mindre näringsidkare.

I fråga om den särskilda bokföringen för handlare med skrot och med begagnade varor, dvs. anteckningarna på inköpsnotor eller i affärsbok, erinrar utredningen om att man från polishåll - såsom framgår av redogörelsen för svaren på utredningens enkät till po-

lisdistriktet m.fl. i avsnittet därom - framfört önskemål om förändring och skärpning i olika avseenden. Bokföringen säges nu ofta vara ofullständig och ibland saknas helt. Även vid utredningens övriga kontakter med företrädare för polismyndigheterna har man framhållit problemen med bokföringen på detta område samt de svårigheter som en bristfällig eller felaktig bokföring innebär för polisens arbete.

Bokföringen utgör grundmaterialet för kontrollen av efterlevnaden av handeln med skrot och begagnat gods. Den är i stor utsträckning det viktigaste spaningsunderlag som står polisen till buds för att spåra stulet gods av nu ifrågavarande slag. Det är därför av vikt, för att det allmänna syftet med regleringarna av handeln med skrot och med begagnade varor skall uppnås, att bokföringen görs med noggrannhet och att den korrekt återger innebörden av affärstransaktionen. Den bör vara direkt inriktad på de för polisens kontroll- och spaningsarbete väsentliga uppgifterna.

16.2 Handeln med skrot

I fråga om skyldigheten för skrothandlare att kontrollera säljarens identitet, om denne är okänd, gör utredningen i sitt förslag i princip ingen ändring i förhållande till vad som nu gäller.

I fråga om anteckningarna om förvärvat gods har polismän på fältet, som utredningen haft kontakt med, framhållit att det ur polisiär synpunkt är helt tillfredsställande om dessa anteckningar görs på inköpsnotor och att det inte ur kontrollsynpunkt är nödvändigt att inköpsnotorna är hophäftade i block. Däremot är det av väsentlig betydelse att notorna numreras och förs i kronologisk ordning.

Utredningen föreslår således att fasta handlare och uppköpare skall vara skyldiga att göra anteckningar om affärshändelser på inköpsnotor. Notorna, som inte behöver vara hophäftade i block, skall vara numrerade och föras i kronologisk ordning.

Det är av grundläggande betydelse för polisens arbete att notorna utvisar vem som är överlåtare av skrotet. Namn och adress på denne måste antecknas och är överlåtaren inte känd av handlaren eller dennes personal avkräves han legitimation och identitetshandlingens art och fullständigt personnummer skall antecknas.

Vidare måste anteckningar om skrotets mängd, art och beskaffenhet utformas så att polisen med hjälp av anteckningarna har möjlighet att utläsa om skrotpartiet motsvarar visst efterspanat gods eller inte. Sedan skrotet sorterats och bearbetats, kan det ofta mer eller mindre mista sin identitet och blir då svårt att skilja från annat skrot. Priset på godset är också många gånger av betydelse för polisens spaningsarbete och detta, eller om avtalet avser annat än köp villkoren häri, bör framgå av bokföringen.

I olika sammanhang har till utredningen framförts synpunkter och önskemål om fastare nomenklatur i bokföringen för i första hand metallskrot, alltså skrot av andra metaller än järn. De beteckningar som finns i de s.k. F-M reglerna, dvs. den regelsamling som utges av Föreningen Metalls্কrotgrossisterna, används i stor utsträckning inom handeln med metallskrot men dessa benämningar är inte tjänliga för att identifiera gods i polisens spaningsarbete. Utredningen har haft ett flertal överläggningar med företrädare för polisen i Stockholm och för skrotbranschen om nomenklaturfrågor. En överenskommelse uppnåddes därvid mellan polisen och branschen. Denna innebär att koppar och kopparskrot i skrotbokföringen alltid skall rubriceras som något av följande varuslag: tråd, lina, plåt, rör, övrigt. Skrot av andra metaller och legeringar kan rubriceras enbart med angivande av materialets art. Industriell kodifiering i faktura, som avser reguljära försäljningar, kan även godtas som materialbeskrivning.

Polisens berättigade krav på en ur spaningssynpunkt användbar beskrivning på skrotet måste tillgodoses för att regleringen av skrothandeln inte skall bli meningslös. Den överenskommelse som träffats mellan Stockholmspolisen och branschen kan anses motsvara ett minimikrav. Utredningen utgår från att skrotbranschens organ har bringat innehållet av överenskommelsen till medlemmar-

nas kännedom. Skulle polisen vilja ha mer specificerad beskrivning är handlarna skyldiga att tillgodose sådana krav. Varje polismyndighet har i princip bestämmanderätten i detta hänseende för sitt distrikt. Det torde emellertid vara naturligt att kraven blir enhetliga, ehuru måhända i vissa undantagsfall lokala förhållanden kan motivera någon avvikelse.

Polisens spaningsarbete kan också underlättas om av anteckningarna framgår numret på den bil med vilken skrotet forslats till handlaren. Redan nu antecknar många skrothandlare enligt vad som meddelats utredningen bilnummer och detta har ibland varit till god hjälp i polisens arbete. Med få undantag har de handlare som utredningen har tillfrågat förklarat att det skulle innebära praktiskt taget intet eller i varje fall mycket ringa merarbete att anteckna bilnummer. Utredningen föreslår därför att på inköpsnota alltid skall göras sådan anteckning.

Efter sortering och bearbetning vidareförsäljs skrotet till de slutliga avnämarna; antalet avnämare är förhållandevis begränsat. Några önskemål från polishåll om att det av anteckningarna skall framgå till vem skrotet vidareförsålts, har inte framförts till utredningen. Inte heller har i övrigt framkommit något som talar för att den särskilda skrotbokföringen också bör utvisa vem som köper skrotet av skrothandlaren.

Som angivits tidigare i avsnittet om brottslighet (närmare bestämt 9.1.2) förekommer problem inom skrotbranschen i fråga om mervärdesskatten. Detta är ju främst en angelägenhet för skattelagstiftningen och skattemyndigheterna. Den fiskala sidan är inte i första hand en uppgift för handelsregleringen för skrot och alltså inte heller för utredningen. Emellertid torde de oegentligheter som uppenbarligen förekommer på åtskilliga håll också innebära risker för obehörig snedvridning av konkurrensen till men för de seriösa handlarna. Förhållandena är av intresse från handelsregleringssynpunkt också i det hänseendet att man när det gäller en näring som är tillståndsbunden har anledning att söka förebygga alla slag av oegentligheter som anknyter till själva näringen, således också exempelvis brott mot momsskattebestämmelserna. Utredningen har därför undersökt möjligheterna att medelst

skrothandelsförordningens bestämmelser och dessas tillämpning i någon mån bidra till en bättre tingens ordning i dessa hänseenden. Som utredningen uttalat i fråga om redbarhets- och lämplighetsprövningen vid tillståndsgivning (avsnitt 15) kan det vara skäl att inte förnya tillstånd för uppköpare, som gjort sig skyldig till momsskatteoegentligheter av inte endast obetydligt slag. På motsvarande sätt kan det - som utredningen kommer att ange beträffande sanktioner mot skrothandlare som ger anledning till anmärkning (avsnitt 17.2) - vara skäl att utdela varning till eller, i allvarliga fall, dra in tillstånd för skrothandlare som missköter momsskatteskyldigheterna. För att bidra till kontrollen över att yrkesmässiga skrothandlare verkligen blir registrerade för momsskatteändamål föreslår utredningen att tillståndsbevis för skrothandel skall innehålla uppgift om tillståndshavarens registreringsnummer för mervärdeskatt (9 § förslaget till förordningen om handel med skrot). Eftersom uppköparens tillstånd som regel gäller för tre år i sänder, kommer, om förslaget antas, senast omkring tre år efter förordningens ikraftträdande alla uppköparens tillståndsbevis att vara försedda med sådan uppgift.

För att kontrollen av momsskatteförhållandena inom skrothandeln och hos dess leverantörer skall kunna ytterligare underlättas i någon mån anser utredningen vidare att skrothandlare skall, då han förvärvar skrot från momsskatteskyldig leverantör, anteckna dennes registreringsnummer på inköpsnotan. Bestämmelsen härom blir aktuell framför allt vid försäljningar från uppköpare och ibland fasta handlare liksom från industrier och liknande företag, som avyttrar sitt skrotavfall. Denna anteckningsskyldighet medför självfallet visst merarbete för skrothandlarna. Relativt snart kommer emellertid som nyss nämnts tillståndsbevisen, som ju alltid skall medföras av uppköpare, att innehålla uppgift om registreringsnumret. Vidare torde det ofta förhålla sig så att skrothandlarna har en relativt fast kundkrets både bland uppköparna och industrierna. Detta gör att anteckningsskyldigheten inte torde bli särskilt betungande på någon sikt.

Utredningen har diskuterat de här angivna åtgärderna berörande mervärdeskatten med representanter för riksskatteverket, polisen

och skrotbranschen. Uppfattningen hos dem har varit att åtgärder-
na bör vara av värde som hjälp till en viss sanering av förhål-
landena.

16.3 Begagnade varor

Den skyldighet som enligt utredningens förslag åvilar registre-
rad handlare att göra anteckningar om affärshändelser överstämmer
till stora delar med motsvarande skyldighet för skrothandlare. I
förslaget till förordning om handel med begagnade varor åläggs
emellertid registrerad handlare vissa skyldigheter beträffande
godsets märkning och förvaring m.m. som saknas beträffande han-
deln med skrot.

I fråga om skyldigheten att kontrollera identiteten hos en för
handlaren okänd säljare gör utredningen inte heller för registre-
rad handlare någon ändring i förhållande till vad som gäller nu.

I den mån handlare med begagnade varor nu gör anteckningar om
affärshändelser förs dessa i en särskild bok, affärsbok, i över-
ensstämmelse med huvudregeln i nuvarande förordningen. På sina
håll, nämligen i Göteborg och för vissa varor i Stockholm, sän-
der en del av handlarna dessutom på lösa blanketter in uppgifter
fortlöpande till polisen.

Enligt uppgift från polishåll är det ur polisiär synpunkt av un-
derordnad betydelse om anteckningarna förs i affärsbok eller på
annat sätt. Från polismän på fältet har framhållits att spanings-
och kontrollarbetet i hög grad skulle underlättas om handlaren
ålades att meddela polisen om förvärv av varor som regleringen
omfattar.

Utredningen slopar i sitt förslag även för registrerad handlares
del - i likhet med vad som utredningen gjort beträffande skrot-
handlarna - skyldigheten att anteckna i affärsbok. I stället
skall de registrerade handlarna föra anteckningar om affärshän-
delserna i kronologisk ordning på inköpsnotor. Förslaget inne-
håller också en föreskrift om att polisen skall underrättas om
registrerad handlares förvärv av varor som anges i förordningen

genom översändande av kopia av inköpsnota om polisen inte bestämmer annat. Avsikten är att härigenom underlätta polisens arbete genom att det snabbt skall kunna kontrolleras om varan överensstämmer med gods som anmälts stulet bl.a. med hjälp av det datorbaserade godsspaningsregistret.

Ur kontrollsynpunkt är det erforderligt att inköpsnotan utvisar vem som sålt eller eljest inlämnat varan. Namn och adress på denne måste antecknas och i förekommande fall identitetshandlingens art samt fullständigt personnummer.

Beträffande varan skall av bokföringen framgå dess art och beskaffenhet, antal, mängd eller vikt. Fabrikat eller tillverkningsnummer skall också antecknas. Har föremålet gravyr eller annat speciellt kännetecken skall detta anges. Varans pris eller, om affären innebär annat än köp, det närmare innehållet i avtalet skall antecknas.

Mottagen vara som antecknats på inköpsnota måste kunna återfinnas så länge den är i handlarens besittning och varan skall därför föras med beteckning som hänvisar till vederbörande inköpsnota.

Huvudregeln innebär alltså att registrerad handlare skall göra erforderliga anteckningar om mottagna varor på inköpsnotor. Det kan emellertid finnas skäl att låta vissa handlare eller grupper av handlare fullgöra den särskilda bokföringen i annan ordning. Som exempel kan nämnas att vissa auktionsföretag regelmässigt torde göra förteckningar på listor eller liknande över gods som mottagits för försäljning. Sådana noteringar bör kunna ersätta anteckningar på inköpsnotor, eventuellt efter vissa justeringar av utformningen av listorna.

Enligt förslaget avser anteckningsskyldigheten m.m. samtliga mottagna varor som anges i 1 §. De begagnade varor som regleringen omfattar är av vitt skilda slag och av varierande värde. Uppgifter om en del av de mindre värdefulla föremålen torde vara av förhållandevis ringa betydelse i polisens spaningsarbete. Polisen kan därför många gånger ha anledning att i olika hänseenden

medge inskränkningar i anteckningsskyldigheten för vissa varor eller varugrupper. Utredningen återkommer till detta i avsnittet om antikviteter och konst samt i specialmotiveringen.

Medgivanden om inskränkningar i eller dispenser från skyldigheterna kan allt efter omständigheterna avse samtliga eller vissa handlare inom polismyndighetens område. Det väsentliga är att dispensmöjligheterna används så att polisens kontroll- och spaningsarbete kan koncentreras på sådana delar av handeln där det är meningsfullt att lägga ner arbete.

För att polisen skall få möjlighet att hos handlare med begagnade varor företa kontroll och spana efter gods som anmälts förkommet är det nödvändigt att mottagen vara i vart fall under någon tid är tillgänglig för undersökning eller kan spåras till ny innehavare. Polismän på fältet har framhållit att den tiden inte får göras alltför kort utan måste bl.a. tillåta inmatning av uppgifter och kontroll av uppgifter i det datorbaserade godsspaningsregistret. Därför föreslår utredningen att i likhet med vad som nu gäller bearbetning, försäljning eller annat utlämnande av mottagen vara inte får göras - utan tillstånd av polisen - förrän efter sju dagar från det att handlaren emottagit den.

När varan utlämnas till annan måste handlaren åläggas att göra sådana anteckningar att varan kan återfinnas hos den nye innehavaren. Företrädare för konst- och antikvitetsbranschen som utredningen talat med har förklarat sig vara införstådd med polisens önskemål på denna punkt och har uppgivit att skyldighet att anteckna sådana uppgifter inte skulle vara till stort besvär för handeln under förutsättning att anteckningsskyldigheten begränsas till en kortare tid efter det att varan mottagits av handlaren.

Förslaget till förordning om handel med begagnade varor upptar en bestämmelse om att registrerad handlare är skyldig att på inköpsnotan anteckna om en vara försäljes, bearbetas till oigenkännlighet eller eljest utlämnas inom en månad från förvärvet eller mottagandet av varan. Utlämnas varan till annan skall mottagarens namn och adress anges. För att undvika att regeln kring-

gås genom att felaktiga uppgifter lämnas måste handlaren begära legitimation av en för honom okänd mottagare. Identitetshandlingens art och fullständigt personnummer skall antecknas.

Förslaget innebär en viss skärpning i förhållande till vad som nu gäller; nuvarande förordning ålägger inte handlaren skyldighet att kontrollera mottagarens identitet. Å andra sidan har tiden under vilken uppgifter om försäljning m.m. skall antecknas starkt förkortats, från ett år till en månad. Detta innebär en avsevärd lättnad för handeln.

Som framgår av tidigare avsnitt har polisen stora svårigheter att kunna överblicka auktionshandeln med varor som regleringen omfattar. För att i någon mån underlätta polisens arbete med detta föreslår utredningen att auktionsförrättare åläggs skyldighet att senast en vecka före den planerade auktionsdagen underrätta polismyndigheten i orten om tid och plats för auktionen. Därvid skall också anges vilka slag av registreringspliktiga varor som försäljningen avser. Det är alltså inte fråga om en individualiserande specifikation av varorna. För att bereda polisen möjlighet att titta på och undersöka godset skall också anges var godset förvaras fram till försäljningsdagen.

17 SANKTIONER

17.1 Inledning

Enligt den nuvarande skrothandelsförordningen kan tillstånd till handel med skrot och begagnat gods och godkännande av föreståndare återkallas när anmärkning mot vederbörandes lämplighet därtill föranleder.

I förordningen stadgas vidare straff för den som utövar tillståndspliktig handel utan erforderligt tillstånd eller utan föreståndare där sådan skall finnas liksom för den som bryter mot bestämmelser i övrigt i förordningen eller mot föreskrift som meddelats med stöd av förordningen.

Av de uppgifter som utredningen inhämtat framgår att förseelser mot skrothandelsförordningen torde vara relativt vanliga. Även om förseelserna anmäls till åtal synes emellertid sådant sällan väckas. I den mån det sker tycks det oftast vara i samband med åtal för andra, allvarligare gärningar. Från bl.a. polismän på fältet har också påpekats att straffet för framför allt olaga handel är alltför lågt för att ha någon avhållande effekt.

17.2 Handeln med skrot

Som framgår av det tidigare anförda har i utredningens förslag tillståndstvång bibehållits för handeln med skrot. Eftersom den nuvarande skrothandelsförordningens straffbestämmelser tydligen har haft mycket liten betydelse ur sanktionssynpunkt, bör enligt utredningens uppfattning tyngdpunkten i myndigheternas arbete att tillse att handeln drivs under iakttagande av gällande föreskrif-

ter läggas på tillståndsgivningen, tillsynen samt ett varnings- och återkallelse-system.

Om en omsorgsfull sovring sker vid provningen för tillstånd till handel eller godkännande som föreståndare, vinnes vissa garantier för en hygglig ordning inom skrothandeln. Parallellt med polisens spaning efter stulet eller eljest förkommet gods sker en tillsyn över att skrothandlarna följer gällande föreskrifter. När felaktigheter och brister upptäcks, bör polisen, på samma sätt som torde regelmässigt ske nu, i första hand söka åstadkomma rättelse genom informella tillsägelser och erinringar. Sådana torde ibland få upprepas åtskilliga gånger. Nästa steg i polisens reaktionssystem bör vara att tilldela varning. Nuvarande förordning upptar inte regler om något varningsinstitut, men varning synes på sina håll ha tillgripits utan direkt författningsstöd. Enligt utredningens uppfattning bör möjligheten att ge varning uttryckligen skrivas in i författningen. I sista hand, eventuellt efter flera varningar, bör så återkallelse av tillstånd eller godkännande kunna ifrågakomma. Är det fråga om allvarliga brott eller felaktigheter skall återkallelsen kunna användas som omedelbar sanktion.

I utredningens författningsförslag har återkallelse- och varningssystemet uttryckts så, att om fast handlare eller uppköpare eller ansvarig föreståndare gör orätt i sin verksamhet eller om han eljest åsidosätter de skyldigheter, som åvilar skrothandlare eller föreståndare enligt förordningen eller annan författning, eller om i övrigt omständighet framkommer, som visar vederbörandes olämplighet, får tillståndet eller godkännandet återkallas. I ringa fall kan varning meddelas.

Utredningen erinrar om att enligt förslaget vid provning om fråga om tillstånd för bolag, förening eller annan juridisk person att driva skrothandel också lämpligheten hos den juridiska personen som sådan skall bedömas. Härom hänvisas till avsnittet om redbarhets- och lämplighetsprovningen (avsnitt 15). Av nämnda bestämmelse följer självfallet att också ett tillstånd för en juridisk person som sådan skall kunna återkallas, om omständighet framkommer som visar olämplighet hos denna.

Vidare vill utredningen framhålla att eftersom underlåtenhet att iaktta gällande bestämmelser om mervärdesskatt, som ju har direkt samband med näringen, bör kunna vara diskvalificerande vid tillståndsprövningen, så bör sådan underlåtenhet också kunna föranleda varning eller återkallelse av tillstånd, såvida det inte är fråga om obetydligheter eller enstaka förseelse.

En omsorgsfull prövning vid meddelande av tillstånd och godkännanden, en effektiv tillsyn och ett förnuftigt användande av möjligheterna till varning och återkallelse är således enligt utredningens uppfattning verksammare medel än straff för att få tillstånd goda förhållanden inom skrothandeln.

I linje härmed har i förslaget till förordning om handel med skrot straff stadgats endast i några få fall, framför allt där fråga är om brott eller förseelse av annan än skrothandlare med tillstånd eller godkänd föreståndare.

I första hand kvarstår en straffbestämmelse för olovlig handel, dvs. handel utan erforderligt tillstånd eller utan föreståndare där sådan skall finnas. Straffet har å andra sidan skärpts av hänsyn till den allmänna laglydnaden. Den som gör sig skyldig till olovlig handel kan sålunda enligt förslaget dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Då fängelse ingår i straffskalan har straffbestämmelsen insatts i förslaget till lag om handel med skrot och handel med begagnade varor.

Som närmare utvecklats i avsnitt 12.2, skall inte bara skrothandlare utan också annan näringsidkare, som polismyndighet har anledning anta driva tillståndspliktig skrothandel utan tillstånd, vara skyldig att låta polismyndighet undersöka lokaler och lager och granska bokföring. Denna bestämmelse finns också i förslaget till lag om handel med skrot och handel med begagnade varor. Förseelse mot bestämmelsen är belagd med bötesstraff i lagen.

Slutligen innehåller förslaget till förordning om handel med skrot en bestämmelse om penningböter för några smärre ordningsförseelser.

17.3 Handeln med begagnade varor

För handeln med begagnade varor föreslår utredningen som förut angivits att tillståndstvånget slopas. I stället skall handlare registreras av tillsynsmyndigheten, dvs. polisen. Någon möjlighet att använda varnings- och återkallelsesanktionen finns alltså inte. Eftersom någon annan sanktion än straff inte står till buds, upptar utredningens förslag till förordning om handel med begagnade varor därför bestämmelser om bötesstraff för förseelser mot föreskrifterna. Den nyss omnämnda straffbestämmelsen i förslaget till lag för vägran att låta polismyndighet undersöka lokaler och lager m.m. gäller även för registrerad handlare med begagnade varor respektive näringsidkare som misstänks för att handla med sådana varor utan att vara registrerad.

18 ANTIKVITETER OCH KONST

18.1 Nuvarande förhållanden

Det främsta syftet med regleringen av handeln med skrot och med begagnat gods är att försvåra avsättningen och underlätta efterspaningen av stulet gods. Regleringen skall på så sätt verka allmänt brottsförebyggande i fråga om stölder och inbrott. Under senare år har en ökning av antalet stölder av konstföremål och antikviteter kunnat konstateras och i anslutning därtill har åtgärder mot denna brottslighet aktualiserats. Bl.a. har ifrågasatts att regleringen av handeln med begagnat gods skall på lämpligt sätt kompletteras.

Handeln med konst och antikviteter faller endast i begränsad omfattning under bestämmelserna i den nuvarande förordningen om handel med skrot och med begagnat gods. Så är fallet i den mån konstalster och antikviteter inrymmes under kategorierna smycken eller andra föremål av guld, silver, platina, koppar m.fl. metaller i uppräknningen i 1 §. Utanför faller exempelvis tavlor, skulpturer och konstföremål av glas och keramik.

18.2 Önskemål om skärpta bestämmelser

Den olyckliga brottsutvecklingen på detta område har uppmärksamats i riksdagen. Där väcktes år 1975 en motion (1975/76:639 av Karl Erik Eriksson i Arvika) om införande av skyldighet för konst- och antikvitethandlare att journalföra sina köp. Motionen siktede i första hand till utredning av frågan. Näringsutskottet, som behandlade motionen (betänkande 1976/77:5), inhämtade uppgifter från rikspolisstyrelsen om tillgrepp av konst och antikviteter.

Nedan återges delar av en sammanställning som upptogs i betänkandet om antalet brott (i viss mån ofullständig såvitt gäller gods-värdet).

År	Övriga antikviteter		Konst		Muséer och hem- bygdsgårdar	
	Antal brott	Känt gods- värde tkr	Antal brott	Känt gods- värde tkr	Antal brott	Känt gods- värde tkr
1972	402	2 870	52	1 712		
1973	90	1 969	211	3 830		
1974	101	2 531	188	3 579		
1975	120	1 748	321	4 570	180	1 326

Näringsutskottet sade sig dela den i motionen hävdade uppfattningen att åtgärder bör vidtas för att underlätta efterspaning av och försvåra handeln med stulna konstverk och antikviteter, och utskottet pekade också på den i motionen anvisade möjligheten att införa journalföring inom handeln. Med hänsyn både till utredningen om skrothandelsförordningen och till en inom brottsförebyggande rådet igångsatt utredning beträffande häleribrotten, ansågs det inte erforderligt att göra framställning till regeringen i frågan.

Av uppgifter i dagspressen och från försäkringsbolagen framgår att antalet inbrott och stölder i lägenheter och villor är betydande och stadda i ökning, och bland stöldbytet är konst och antikviteter inte ovanliga. Från Stockholmspolisen har uppgetts att konstföremål stjäls i stor utsträckning och att de ofta är mycket värdefulla. Mycken stulen konst återfinns i butiker av olika slag. Enligt uppgifter i en inom rikspolisstyrelsen upprättad promemoria finns det skäl att anta att ett stort antal av stölderna av konst och antikviteter m.m. har varit av beställningskaraktär. Atskilligt stöldgods torde utföras ur landet.

I den enkät som utredningen gjorde hos länsstyrelser, polismyndigheter och organisationer och för vilken närmare redogjorts i avsnitt 11, avsåg en av frågorna om den nuvarande förordningens urval av begagnat gods var lämpligt avvägt eller om förordningen

borde utvidgas att omfatta ytterligare slag av gods. Atskilliga instanser anser en utvidgning till att omfatta konst (tavlor, statyetter) vara angelägen. Flera instanser nämner föremål av glas, porslin och keramik. En annan punkt i enkäten ställde direkt frågan om det föreligger behov att reglera handeln med antikviteter. Inte mindre än 80 polisdistrikt ansåg att så är fallet. Endast 18 distrikt besvarade frågan nekande och 20 distrikt lämnade frågan obesvarad. Vissa av de instanser som ville ha reglering ansåg att antikhandeln i sin helhet bör regleras, medan andra menade att man bör ta in under regleringen endast vissa av antikviteterna. Ett polisdistrikt anförde att tillgreppsbrotten avseende antikviteter har ökat starkt under senare år, bl.a. från muséer och gammalgårdar. Ett distrikt uttalade att handeln med antikviteter är ett vida större problem än skrothandeln. I den affärsverksamhet som rör antikviteter köps och säljs mängder med gods som vid polisens utredningar visat sig vara stulet.

18.3 Utredningen

Som nyss nämnts är nuvarande bestämmelser om handel med begagnat gods tillämpliga endast på vissa konstalster och antikviteter, nämligen sådana som omfattas av kategorierna smycken samt andra föremål av guld, silver, platina, koppar, mässing m.fl. metaller. Regleringens tillämplighet på konst och antikviteter är alltså mycket begränsad. Det är allmänt känt att tillgrepp av sådana föremål har ökat i oroväckande grad. Detta bestyrkes av många upplysningar utredningen har fått vid muntliga överläggningar med liksom vid skriftliga förfrågningar hos polismyndigheter och andra instanser. Därifrån har också uppgetts att åtskilligt av stöldgodset har påträffats i butiker av olika slag. Men än vanligare torde vara, också enligt uppgifter från dessa myndigheter, att det stulna godset finner sina vägar till auktioner av olika slag. Utredningen kommer att återkomma till detta i avsnittet 19 om auktionshandel.

Starka skäl talar alltså för att man söker vidga kontrollen över handeln på detta område för att försvåra avsättningen av det stulna godset och för att ge polisen ett bättre spaningsunderlag. Utredningens förslag i fråga om handeln med begagnade varor in-

nebär, som framgår av tidigare avsnitt, att handlare skall registreras, vara underkastade viss tillsyn av polisen samt vara skyldiga att på inköpsnotor, som också skall tillställas polisen, anteckna namn på säljare av de begagnade varorna. Om man vidgar bestämmelserna till att avse konst och antikviteter i mera betydande omfattning, blir följden att flertalet konsthandlare och antikvitetshandlare skulle omfattas av tillsynen. Utredningen har diskuterat detta med några framstående representanter för dessa kategorier av handel. En av dessa företräder också Sveriges konst- och antikhandlareförening och den andre är medlem i föreningen Galleristerna. Dessa två organisationer synes vara de enda representativa på detta område f.n. Båda representanterna förklarade att enligt deras bedömning det av utredningen tilltänkta systemet inte kunde anses innefatta alltför stora pålagor för handlarerna och att det rimligen inte borde möta någon erinran från den seriösa handelns sida.

Utredningen har mot bakgrunden av det anförda kommit till den slutsatsen att tillämpligheten av regleringen i fråga om konst och antikviteter bör utvidgas. Vissa svårigheter möter självfallet att avgränsa området så att regleringen blir hanterlig och meningsfull. Till att börja med anser utredningen att de nuvarande kategorierna smycken samt andra föremål av guld m.fl. metaller bör bibehållas, båda kategorierna med vissa jämkningar som närmare redovisas i specialmotiveringen. Därutöver bör regleringen bli tillämplig på alster av bildkonst. Dit räknas - såsom angetts i betänkandet SOU 1964:22 om Förbud mot utförsel av kulturföremål - i första hand måleri, teckning, grafik och skulptur men också andra konstnärliga metoder kan förekomma. Avgörande om ett verk skall kunna rubriceras som alster av bildkonst är enligt samma källa om verket fullföljer uteslutande estetiska syften och om det besitter åtminstone ett visst mått av originalitet. Enligt utredningens uppfattning bör för den här ifrågasättande regleringen de nu avsedda verken i författningen lämpligen kunna rubriceras som alster av bildkonst med tillägg inom parentes (tavlor och skulpturer). Vidare bör medtagas under regleringen konstalster av glas, porslin och annan keramik. Slutligen bör också antika vapen falla under regleringen; avgränsningen mellan antika och andra vapen kommer att beröras i specialmotiveringen.

Utredningen har inte medtagit antika möbler. Stölder förekommer men förekomsten av stulna antika möbler i handeln torde inte vara så frekvent att någon reglering är påkallad. Inte heller matador har medtagits i förslaget.

Regleringen avser begagnade varor. Denna bestämmning vållar inga problem i fråga om antikviteter. Däremot kan man vara i något tvivelsmål om när ett konstverk skall anses ha blivit "begagnat". Självfallet skall konstnärens avyttring av sitt verk inte omfattas av bestämmelserna, liksom inte heller den första försäljningen i en konsthandel till allmänheten. Utredningen återkommer något utförligare till avgränsningen i specialmotiveringen.

Även med de begränsningar som utredningen nu gjort i fråga om konst och antikviteter blir bestämmelserna formellt tillämpliga på en mängd föremål som helt saknar intresse för lagstiftningens allmänna syften. Att i lagtexten söka sortera ut föremål som är ointressanta möter mycket stora svårigheter och skulle för övrigt säkerligen inte göra tillämpningen mycket lättare. Utredningens förslag ger emellertid de tillämpande polismyndigheterna vidsträckta möjligheter att medge dispenser av olika slag. Det synes mycket lämpligt att polismyndigheterna på detta område verkligen begagnar dessa möjligheter. Till en början må framhållas att en värdegräns synes lämplig i fråga om tavlor och skulpturer. Också för konstalster av glas, porslin och annan keramik kan en värdegräns - måhända lägre - vara lämplig. I fråga om föremål vars värde ligger uppenbart under den tillämpliga gränsen skall alltså några inköpsnotor inte behöva ifyllas eller andra anteckningar göras. Även andra dispenser bör ges. Utredningen återkommer till frågan i specialmotiveringen.

19 AUKTIONSHANDEL

19.1 Nuvarande förhållanden

Under utredningens arbete har det framgått att handel på auktioner med begagnat gods av de slag, som omfattas av den nuvarande skrothandelsförordningen, bereder polismyndigheterna åtskilliga bekymmer. I inte så liten utsträckning synes stöldgods avsättas på auktioner. Å andra sidan råder stor osäkerhet och delade meningar hos de tillämpande myndigheterna om auktionshandeln faller under förordningen. Och i den mån bestämmelserna ansetts i och för sig tillämpliga på denna form av handel har de ofta nog visat sig svåra att använda.

Enligt utredningens mening är försäljning på auktion som handhas av ett yrkesmässigt arbetande auktionsföretag (auktionsförrättare) att anse som handel. I den mån försäljningen gäller begagnat gods som anges i 1 § av den nuvarande förordningen, borde bestämmelserna anses tillämpliga. En av anledningarna till att det råder sådan osäkerhet bland de tillämpande myndigheterna är att den nuvarande förordningen, som ju stadgar tillståndstvång, förutsätter att man ger vederbörande näringsidkare tillstånd som fast handlare eller tillstånd som uppköpare. Detta gäller inte bara skrothandel, för vilken uppdelningen är väl lämpad, utan också handel med begagnat gods. Men för åtskilliga auktionsföretag torde båda benämningarna fast handlare och uppköpare vara mycket dåligt lämpade. Detta har väl gjort att en del myndigheter haft svårt att veta hur man skulle ställa sig. Auktionshandeln behandlades inte närmare vid förarbetena till den nuvarande förordningen. Den naturliga förklaringen härtill är att städernas auktionsmonopol då gällde och att den fria auktionsverksam-

heten utanför städernas auktionsinrättningar var relativt begränsad, i varje fall om man jämför med förhållandena nu.

19.2 Behov av kontroll

I den enkät, som utredningen enligt vad som i tidigare avsnitt redovisats, gjorde hos polismyndigheter, andra myndigheter och organisationer fanns också några frågor som gällde auktioner.

Av svaren framgick till en början det nyss berörda förhållandet att de tillämpande myndigheterna är osäkra om innebörden av bestämmelserna i den nuvarande förordningen i avseende på auktioner. Men framför allt kan av svaren utläsas att det råder en utbredd och bestämd uppfattning att det är angeläget att kontrollen över handeln med begagnade varor skall avse också auktioner. På åtskilliga håll är man säker på och i andra fall förmodar man på goda grunder att åtskilligt stöldgods finner sina vägar till vissa auktioner. Kontrollen eller uppmärksamheten hos en del auktionsförrättare över de förvärvade eller eljest mottagna varornas ursprung är inte tillfredsställande. De ambulerande auktionsföretagen är ofta en källa till bekymmer för polismyndigheterna. Bättre tillsynsmöjligheter bedöms som angelägna. Man pekar vidare på att konst och antikviteter av olika slag ofta avsätts vid auktioner. Och man anser sig ha anledning misstänka att olovligt åtkomna sådana föremål därvid inte är ovanliga vid vissa slag av auktioner. Det förekommer att auktionsförrättare vid s.k. dödsboauktioner blandar upp dödsboets gods med föremål som förrättaren förvärvat eller mottagit från andra håll. Där kan lätteligen stöldgods avsättas på ett enkelt sätt. En del remissinstanser anser att man vid en ny reglering bör göra vissa särbestämmelser för auktionsföretag. Bl.a. menar länsstyrelsen i Kopparbergs län samt polismyndigheterna i Stockholm och Göteborg att auktionsföretag (auktionsförrättare) skall vara skyldiga att underrätta polismyndigheten i orten om auktioner i förväg. Det betonas också i åtskilliga av enkätsvaren att det av en kommande lagstiftning bör klart framgå att den är tillämplig på auktioner.

Också vid de muntliga överläggningar som utredningen haft med representanter för polismyndigheter har betonats behovet av att

auktionshandeln med begagnat gods blir kontrollerad i de hänseenden som ligger till grund för nu ifrågavarande lagstiftning.

19.3 Auktionsbranschen

Förra året igångsattes inom konsumentverket en undersökning om frivilliga auktioner i syfte att förbättra konsumentskyddet genom riktlinjer eller på annat sätt. Som ett led i denna utredning har pris- och kartellnämnden på konsumentombudsmannens anmodan gjort en kartläggning av branschen och verksamheten där. Kartläggningen är redovisad i en promemoria (SPK 184/77 Dnr IV:11/77) benämnd Auktionsverksamhet 1976. I det följande skall återges vissa uppgifter från promemorian.

Priskontoren registrerade omkring 500 auktionsföretag som anordnat, utlyst och administrerat frivilliga lösöreauktioner. Av dessa var 75 aktiebolag, 62 handelsbolag, 157 enskilda firmor och 188 enskilda personer utan registrerad firma. Antalet auktioner uppgick år 1976 till ca 7 000. Den totala omsättningen uppgick till 250 milj. kr. (exkl. moms). Aktiebolagen svarade därav för ca 150 milj. kr. Auktionsverksamheten i Stockholms, Göteborgs och Bohus län samt Malmöhus län svarade för 57 procent av omsättningen i hela landet men endast 13 procent av företagen fanns i dessa län. Beträffande storleken av verksamhetsområdena bedrev drygt 85 procent av företagen verksamhet inom ett län, 10 procent höll auktioner i två län och endast 3 procent i tre eller flera län.

Drygt 60 procent av företagen använde lokaler som hyrdes eller uppläts tillfälligt eller under del av året. Ca 28 procent utnyttjade egna eller under hela året hyrda lokaler, medan 11 procent använde såväl tillfälliga som fasta lokaler.

Värdemässigt svarade de företag som arbetade enbart i fasta lokaler, egna eller förhyrda, för nära hälften av den totala omsättningen i branschen. De företag som tillfälligt hyrde lokaler och de som både hade egna och tillfälliga lokaler svarade för 27 procent vardera.

Större delen - 62 procent av företagen - uppgav sig arbeta i huvudsak som ombud/förmedlare, dvs. varorna såldes för annans räkning i dennes namn. Ca 14 procent sålde huvudsakligen varor i kommission, dvs. annans varor i eget namn, medan 5 procent av företagen sålde egna varor. Resterande 19 procent sålde vanligtvis varor i någon kombination av dessa tre former.

Något mindre än 40 procent av kommissionärerna/ombuden uppgav att de vanligtvis hade fler än 4 säljare per auktionstillfälle, nästan lika många eller 38 procent hade en säljare per auktion medan drygt 20 procent vanligtvis hade mellan 2-4 säljare per auktionstillfälle. Enskilda personer utan registrerad firma hade i större utsträckning än övriga företagsformer vanligtvis försäljningsuppdrag för en persons räkning medan statliga, kommunala myndigheter, aktiebolagen och handelsbolagen i större utsträckning än övriga hade varor från fler än 4 säljare.

Drygt 90 procent av företagen, som svarade för knappt 90 procent av den totala omsättningen i branschen, sålde huvudsakligen begagnade varor, 2 procent sålde nya varor och övriga 8 procent sålde såväl begagnade som nya varor.

Varuområden som svarade för minst 20 procent av omsättningen uppgavs vara

möbler	hos 75 % av företagen
porslin	" 71 % " "
silver, tenn, koppar, mässing	" 28 % " "
mattor	" 21 % " "

Auktionsföretagens betalning för utfört arbete vid kommissions- och ombudsförsäljning utgår vanligtvis i form av provision. Genomsnittligt erhöll kommissionärerna/ombuden 16 procent i ersättning.

19.4 Utredningen

Tidigare har sedan gammalt rikets städer haft privilegium att hålla offentliga auktioner på enskild egendom. Privilegierätten

gällde i princip för alla städer. En stad kunde emellertid inte göra anspråk på något monopol förrän staden inrättat auktionsverk. Monopol gällde vid mitten av 1960-talet i ett 40-tal städer. I åtskilliga städer hade auktionsverk aldrig inrättats, i andra åter hade auktionsverk tidigare funnits men blivit nedlagda med följd att monopolrätten upphört. Det förekom också att städer uppgivit monopolet, men behållit auktionsverket. I anslutning till införandet av en enhetlig kommuntyp avskaffades städernas auktionsmonopol i början av 1970-talet. På sina håll ifrågasattes i samband därmed om man borde överväga någon form av auktorisation av auktionsföretag. Det ansågs emellertid inte då föreligga tillräckliga skäl därför.

Som antytts i föregående avsnitt håller konsumentverket på med en undersökning om auktionsverksamhet i syfte att förbättra konsumenternas ställning i sammanhanget.

I direktiven för skrothandelsutredningen angavs att om denna utredning skulle finna att auktionsverksamheten kräver en ny reglering för att det allmänna syftet med skrothandelsförordningen skall uppnås, detta skulle anmälas för eventuell utvidgning av utredningsuppdraget. Utredningen anser sig inte ha anledning eller böra för sitt arbete väcka frågan om en näringspolitisk reglering av auktionsbranschen som sådan och gör därför ingen anmälan av nyss angivet slag till regeringen. Emellertid bör inom ramen för utredningens uppdrag att föreslå bestämmelser för handeln med begagnade varor självfallet också den typ av handel som auktionerna representerar uppmärksammas. Härvid bör vissa särskilda bestämmelser för auktionsförsäljning av sådana begagnade varor, som lagstiftningen omfattar, aktualiseras. De förslag som föranleds härav omfattas således av utredningens nuvarande uppdrag.

Som framgår av den nyss lämnade, översiktliga redogörelsen för utredningens enkät såvitt den gäller auktionsförsäljning är det en klar uppfattning hos polismyndigheter att stulna varor i inte obetydlig omfattning avsättes vid auktionsförsäljning, och det bedöms därför angeläget att auktionerna omfattas av förevarande reglering. Härvidlag är det av betydelse både att avsättningen

av stöldgods via auktioner försvåras och att polisen får ökade möjligheter till insyn i auktionslagren som underlag för sin spaning efter förkomna varor. Utredningen anser det självklart att auktionshandel skall falla under regleringen. Emellertid torde det väl praktiskt taget aldrig förekomma att järn- och metallskrot som sådant försäljs på auktioner. Vad som i sammanhanget är av intresse torde i huvudsak vara försäljningen på auktioner av begagnade varor av de slag som anges i utredningens förslag.

Försäljning på auktion av varor är en form av handel i näringspolitisk mening. Om handeln sker yrkesmässigt torde den alltså falla under den föreslagna förordningen.

En parallell erbjuder lagen (1975:985) om tillfällig handel. Under begreppet tillfällig handel faller även auktioner. Undantagen från lagen är f.n. sedvanlig auktionsförsäljning av lösöre som tillhör dödsbo eller enskild person. Emellertid har nyligen (prop. 1977/78:186) föreslagits den ändringen att sådan auktionsförsäljning inte längre undantas från begreppet tillfällig handel utan endast från det i lagen stadgade tillståndstvånget. Sedvanlig auktionsförsäljning av lösöre som tillhör dödsbo eller enskild person blir alltså underkastad bestämmelsen om uppgiftsplikt i lagens 9 §, om lagens förutsättningar i övrigt för tillfällig handel föreligger. Och enligt uttalande i propositionen är det auktionsförrättaren som uppgiftsplikten åvilar.

Enligt utredningens uppfattning bör auktionsförsäljning vara att anse som handel i näringspolitisk mening vare sig auktionsföretaget (auktionsförrättaren) salubjuder egna varor eller bjuder ut annans varor i eget namn och alltså säljer i kommission eller uppger sig sälja varorna som ombud eller förmedlare för andra. De olika typer av auktioner som avses i pris- och kartellnämndens nyss angivna promemoria skulle alltså i och för sig bli handel enligt den av utredningen föreslagna förordningen, om de förrättas yrkesmässigt.

I och för sig skulle således i författningstexten auktionsförsäljning inte behöva särskilt anges. Som framgår av vad nyss redovisats från utredningens enkät har flera polismyndigheter ut-

tryckt önskemål att det klart skall framgå att lagstiftningen är tillämplig också på auktioner. Med hänsyn härtill har utredningen funnit att försiktigheten bjuder att man i författningstexten uttryckligen anger att handel också omfattar auktionsförsäljning och liknande försäljning. Med det sistnämnda uttrycket åsyftar utredningen exempelvis sådan handel som drives av Prylbanken i Stockholm och som ibland benämns anbudsauktioner. Även andra verksamheter av likartad beskaffenhet kan bli aktuella.

Auktionsföretag (auktionsförrättare) skall alltså registreras och blir skyldiga att följa förordningens bestämmelser om inköpsnotor m.m. På sådana skall antecknas de varor som företagen själva förvärvar liksom sådana varor som de eljest mottar för försäljning på auktioner. Troligt är att polismyndigheterna bör kunna i åtskilliga fall genom dispenser förenkla uppgiftslämnandet för auktionsförrättare.

Ett särskilt problem för polisen är de ambulerande auktionsförrättarna. Polisen på den ort där en auktion skall hållas är oftast inte tillsynsmyndighet enligt förordningen för auktionsförrättaren i fråga. Inte heller vet polisen alltid på förhand om när en auktion skall hållas. I utredningens enkät har från flera håll begärts att en auktionsförrättare skall bli skyldig att i förväg underrätta polismyndigheten i orten om en auktion. Enligt utredningens uppfattning skulle en sådan anordning betyda mycket för polisens spanande verksamhet. Och belastningen för auktionsförrättarna av en sådan skyldighet skulle knappast bli särskilt stor. Utredningen har ställt frågor till en representant för organisationen Sveriges Auktionsförbund om underrättelseskyldigheten skulle bli betungande. Representanten var inte helt övertygad om nyttan därav men ansåg inte skyldigheten skulle innebära några större problem för auktionsförrättarna.

Utredningen har för egen del kommit till den uppfattningen att en bestämmelse om en skyldighet av avsett slag skulle vara av stort värde för lagstiftningens effektivitet och väl tillgodose dess syften utan att betunga företagarna i nämnvärd mån. Utredningen föreslår därför att auktionsförrättare skall vara skyldig att en vecka i förväg underrätta polismyndigheten i orten om en

auktion där begagnade varor av sådant slag som omfattas av regleringen kommer att säljas. I underrättelsen bör anges tid och plats för auktionen samt de huvudsakliga varuslagen och vidare varvarorna förvaras under tiden till auktionen.

För auktionsföretag med kommunal anknytning såsom Aktiebolaget Stockholms Auktionsverk och andra liknande företag, vilka håller regelbundna och ofta förekommande auktioner, bör polismyndigheterna kunna medge att denna uppgiftsskyldighet fullgörs så att företaget i förväg skickar in programmet för samtliga auktioner under auktionssäsongen. På dessa auktioner torde regelmässigt försäljas begagnade varor av de slag som omfattas av förevarande reglering, och det torde därför inte behövas att företagen anger för varje auktion särskilt vilka slags varor som skall salubjudas.

20.1 Nuvarande förhållanden

Den nuvarande förordningen är, som anförts tidigare, tillämplig på yrkesmässig handel med begagnade smycken och andra föremål vilka helt eller till väsentliga delar består av guld, silver eller platina. Dessutom omfattas självfallet yrkesmässig handel med skrot av ädla metaller, där sådan förekommer, av de allmänna skrothandelsbestämmelserna i förordningen.

Begagnade smycken och andra föremål av guld eller andra ädla metaller såsom silver och platina köps upp av guldsmeder, juvelerare, antikvitetshandlare och liknande yrkesutövare. Begagnade föremål av ädla metaller torde, när det gäller antikvitetshandlare, i stor utsträckning därefter återförsäljas i oförändrat skick eller efter endast smärre uppslusing och reparation. Det inköpta godset är emellertid ibland så medfaret eller eljest av sådan art att det kan vara att betrakta både som begagnat gods och som skrot. I sådana fall smälts det ner och används vid framställning av nya föremål eller också skickas det till ett s.k. affineri för utbyte eller vidare bearbetning på samma sätt som sker med det ädelmetallavfall som uppstår vid exempelvis guldsmedsarbete.

I den mån uppköp av begagnade guldsmycken m.m. sker yrkesmässigt fordras alltså att handlaren har tillstånd enligt nuvarande förordning. Ett icke oväsentligt antal guldsmeder och antikvitetshandlare innehar också, enligt uppgift från bl.a. polishåll, sådant tillstånd.

Affinerier är företag för rening och legering av enbart ädla metaller. I affineriet framställs även halvfabrikat såsom tråd,

plåt, stänger och andra formvaror för guldsmedsarbeten m.m. I sin tillverkning använder affineriet jungfrulig metall men också i icke ringa omfattning metall från skrot och annat avfall från guldsmeder, tandtekniker m.fl.

Även om affineriernas verksamhet är av sådan art som avses i 1 § 1 mom. sista stycket i den nuvarande förordningen, nämligen rörelse vari förvärvat skrot utnyttjas industriellt, synes skrothandelstillstånd tidigare icke ha krävts för affineriverksamhet enär skrotet antingen inköpts från något slag av industriföretag eller av sådana personer som rätteligen skulle ha tillstånd som fasta handlare, till exempel en guldsmed som köper gammalt guld från sina kunder.

De tre i landet f.n. verksamma affinerierna har numera tillstånd enligt skrothandelsförordningen sedan de börjat göra inköp av guldvaror m.m. också från allmänheten.

Avfall av ädla metaller uppkommer exempelvis även vid sådan verksamhet som bedrivs av tandtekniker och dentallaboratorier. Också sådant guldskrót lämnas regelmässigt till ett affineri för bearbetning. Det torde även förekomma att tandtekniker och liknande näringsidkare köper guldskrót från kunder och andra. I de fall guld- eller annat ädelmetallskrot köps upp från allmänheten torde köparen vara att anse som skrothandlare enligt den nuvarande skrothandelsförordningen och tillstånd skulle sålunda krävas för sådan verksamhet. Det är dock osäkert om skrothandelstillstånd har utfärdats för tandtekniker.

Som angetts tidigare (se avsnitt 7.6) är handeln med varor av guld och andra ädla metaller också underkastad bestämmelserna i lagen (1974:283) om handel med arbeten av guld, silver eller platina och dithörande kungörelse (1974:284). Föreskrifterna är i princip gällande även för handeln med begagnat gods av guld, silver eller platina. Den på föreskrifterna grundade regleringen avser framför allt att skapa en offentlig kvalitetsgaranti i fråga om ädelmetallarbetens finhalt.

Enligt ädelmetallsregleringen skall den som yrkesmässigt inom riket tillverkar eller försäljer ädelmetallarbeten eller till riket inför sådant arbete av guld, silver eller platina, vara registrerad hos tillståndsmyndigheten, dvs. statens provningsanstalt. Tillverkare, försäljare och importörer av arbeten av guld, silver eller platina skall föra journal över köp och byten av guld, silver eller platina eller arbeten av sådana metaller. Vidare skall tillverkare föra arbetsbok över tillverkade eller bearbetade arbeten. Statens provningsanstalt skall meddela närmare föreskrifter om journal och arbetsbok. Sådana föreskrifter beräknas komma ut i år.

En närmare redogörelse för innehållet i dessa författningar har lämnats i avsnitt 7.6.

20.2 Kontrollen av affinerier

I samband med förberedelsearbetet för lagen (1974:283) om handel med arbeten av guld, silver eller platina behandlades frågan om kontrollen av affinerier.

Rikspolisstyrelsen lämnade i skrivelse den 3 september 1973 till industridepartementet synpunkter på ädelmetallkontrollen ur polisiära synpunkter och föreslog bl.a. att kontrollen av affinerier och liknande verksamhet skulle skärpas genom krav på auktorisation av dessa företag. Auktorisationsmyndighet skulle vara riksbanken.

I en inom industridepartementet upprättad promemoria "Ädelmetallkontroll" (Ds I 1973:3) uttalades att affineriernas verksamhet borde tagas upp i annat sammanhang än det då aktuella, vilket närmast avsåg frågan om kontrollstämpling av ädelmetallarbeten och handeln med dessa.

Rikspolisstyrelsen upprepade i sitt yttrande över promemorian att det var angeläget med skärpt kontroll över affinerierna eftersom den sammantagna effekten av ädelmetallkontrollen i hög grad var beroende av att även affineriernas verksamhet reglera-

des. Styrelsen anförde vidare att osäkerhet rådde huruvida affineriernas verksamhet föll under skrothandelsförordningen.

Fullmäktige i Sveriges Riksbank förklarade i sitt yttrande att man delade rikspolisstyrelsens uppfattning om önskvärdheten av förbättrad kontroll över handeln med guld i affinerierna.

I propositionen (1974:43) som följde på departementspromemorian anförde departementschefen beträffande affinerierna att kontrollen av dessa visserligen var angelägen från polisiär synpunkt men att den inte borde regleras i samband med föreskrifterna om kontrollstämpling av ädelmetallvaror. Departementschefen hänvisade till de överväganden inom handelsdepartementet som pågick om en översyn av skrothandelsförordningen och anförde att det kunde bli aktuellt att i det sammanhanget ta upp också denna fråga.

I direktiven till skrothandelsutredningen anges, som framgår av det tidigare anförda, att utredningen bör pröva frågan om affineriernas verksamhet.

Företrädare för statens provningsanstalt, rikspolisstyrelsen samt polisen i Stockholm har till utredningen framfört bestämda önskemål om ökade möjligheter till tillsyn av affineriernas verksamhet för att man därigenom skall få en mera sammanhängande kontroll av framför allt handeln med guld. Om polisen får rätt att gå in i affinerierna för tillsyn och rutinkontroll och rätt att ta del av bokföringen och på så sätt möjlighet att avstämma sparningsresultaten från andra håll, skulle det bli lättare att uppdaga transaktioner med oärligt åtkommen ädelmetall. Även vetskapen om att polisen har dessa möjligheter till kontroll skulle kunna verka dämpande på den som överväger att söka leverera exempelvis häleriguld till ett affineri.

20.3 Utredningen

20.3.1 Begagnade varor av ädla metaller

Utredningens förslag innebär i fråga om handel med begagnade varor att tillståndstvånget slopas och ersätts med krav på registrering. Föremål av guld eller andra ädla metaller är mycket stöldbegärlig egendom och handeln med begagnade varor av dessa metaller bör därför även fortsättningsvis underkastas kontroll. Utredningen föreslår således att nämnda varor skall omfattas även av den nya handelsregleringen.

Den som yrkesmässigt handlar med begagnade varor av guld, silver eller andra ädla metaller skall alltså registreras hos tillsynsmyndigheten, i regel polismyndigheten på orten. I och med registreringen blir näringsidkaren skyldig att i föreskriven omfattning göra anteckningar om emottaget gods av ädla metaller och blir i övrigt underkastad polismyndighetens tillsyn och kontroll.

Merparten av de handlare som skall registreras enligt den föreslagna förordningen är emellertid också, som framgått tidigare, registreringsskyldiga jämlikt lagen om handel med arbeten av guld, silver eller platina. Även denna registrering medför viss bokföringsskyldighet.

Utredningen har haft ingående överläggningar med företrädare för provningsanstalten, polismyndigheten i Stockholm och Guldcentralen för att söka samordna skyldigheten att föra anteckningar enligt de båda regleringarna med varandra bl.a. genom att sammanföra föreskrifterna till en av författningarna. Ett sådant sammanförande har emellertid visat sig vara ur praktisk synpunkt mycket svårt att genomföra utan betydande omläggningar av regleringarna, som ur andra synpunkter inte skulle vara lämpliga. En av orsakerna till svårigheterna är regleringarnas delvis olika syften. Vidare är det olika tillsynsmyndigheter. Slutligen sammanfaller inte tillämpningsområdena. Provningsanstalten avser att f.n. begränsa skyldigheten att föra journal över köp och byten till enbart tillverkare. En sådan begränsning är självfallet inte möjlig för handelsregleringen för begagnade varor. Vidare

är exempelvis föremål av guld eller annan ädel metall som "uppenbarligen har antikvariskt värde" undantagna från provningsanstaltens tillsyn.

Utredningen har därför, för att tillgodose polisens berättigade önskemål om kontrollmöjligheter via inköpsnotor och annan bokföring, funnit att några särbestämmelser för bokföringsskyldigheten enligt utredningens förslag inte bör göras för handeln med begagnade varor av ädla metaller. Handlarna på detta område blir alltså i princip underkastade samma regler som gäller för näringsidkare som handlar med andra begagnade varor som faller under regleringen med de möjligheter till dispenser eller särskilda föreskrifter som föreligger för de olika polismyndigheterna, var och en för sitt distrikt. Eventuellt kan tänkas att vissa enhetliga särregler bör åstadkommas för denna bransch på grundval av rikspolisstyrelsens rätt att enligt sin instruktion ge råd till polismyndigheterna i distrikten.

Provningsanstalten har för sin del förklarat att föreskrifterna om journalföring m.m. för tillverkare skall utformas så att dubbelarbete med bokföringen i görligaste mån undviks.

När guldsmeder, juvelerare, antikvitetsaffärer och liknande köper upp begagnade smycken m.m. kan dessa ibland som förut angivits vara att betrakta både som begagnade föremål och som skrot. En del av dessa smycken smälts ned eller säljs till affinerier och är sålunda då närmast skrot. Emellertid är det naturligt att dessa näringsidkare bedöms som handlare med begagnade varor och enbart detta och inte samtidigt som skrothandlare. De bör alltså vara underkastade endast förordningen om handel med begagnade varor. Något tillståndstvång enligt den nya skrothandelsförordningen skall därför inte tillämpas för dem.

20.3.2 Skrot av ädla metaller

Guld, silver och platina betingar höga priser även när metallerna har formen av skrot och annat avfall. Föremål av sådana metaller kan med lätthet göras oigenkännliga genom att brytas sönder

eller smältas ner till göt. Skrot och göt måste emellertid i regel bearbetas i ett affineri för att kunna användas vid framställning av nya föremål.

Avsättningen av häleriguld och dylikt blir lättare om ingen kontroll sker av försäljning av ädelmetallskrot till affinerier och leveranser dit av sådana varor i utbyte mot motsvarande mängd halvfabrikat. För att syftet med ifrågavarande handelsreglering, nämligen att i görlig mån förebygga att olovligen åtkommet gods avsätts inom handeln, skall kunna uppnås framstår det för utredningen som angeläget att polisen får ökade möjligheter till kontroll över avfall och skrot av ädla metaller även hos affinerierna.

I förslaget till ny förordning om handel med skrot anges i 1 § att förordningen skall tillämpas även på rörelse, i vilken skrot som förvärvats från annan än fast handlare enligt förordningen eller industriföretag, utnyttjas industriellt. Med fast handlare förstås enligt förslaget skrothandlare som har fast inköpsställe för rörelsen.

Som framgått tidigare i detta avsnitt består en väsentlig del av affineriernas verksamhet i rening och legering av ädla metaller. Skrot och annat avfall av dessa metaller ingår som en icke obetydlig del i materialet för framställning av olika slag av halvfabrikat. Affineriverksamhet är sålunda en rörelse i vilken förvärvat skrot utnyttjas industriellt. Ädelmetallskrot inköps i relativt stor omfattning från andra än industriföretag eller fasta skrothandlare enligt den föreslagna skrothandelsförordningen. Att märka är nämligen att guldsmeder, antikvitetsaffärer m.fl. inte är fasta handlare enligt skrothandelsförordningen utan deras verksamhet regleras i den andra av de föreslagna förordningarna, nämligen den om handel med begagnade varor.

Den föreslagna förordningen om handel med skrot kommer följaktligen att bli tillämplig jämväl på affinerier. Den som driver affineriverksamhet måste då ha vederbörligt tillstånd enligt förordningen och kommer att bli skyldig att följa förordningens bestämmelser om anteckningar på inköpsnotor vid alla inköp av skrot

och avfall av metaller. Affinerierna kommer också i övrigt under samma kontroll och tillsyn som gäller för övrig skrothandel. De polisiära synpunkterna torde härmed få anses tillgodosedda i görligaste mån. Det må här erinras om att samtliga tre i landet verksamma affinerier redan har skrothandelstillstånd. Skillnaden enligt utredningens förslag mot nu blir att affineriernas anteckningsskyldighet blir utvidgad, i det att också inköpen från guldsmeder och övriga nyss nämnda handlare med föremål av ädla metaller skall antecknas.

Med hänsyn till den speciella verksamhet som affinerier bedriver kan sådana skäl föreligga att affinerier bör få rätt att anordna sin bokföring enligt skrothandelsförordningen på annat sätt än genom förande av inköpsnotor. Polismyndighet kan då med stöd av 16 § i förslaget bevilja undantag från dessa och andra bokföringsbestämmelser.

Guld- och annat ädelmetallskrot faller också i sådan verksamhet som bedrivs av tandtekniker och i dentallaboratorier. I de fall en näringsidkare säljer enbart avfall som uppkommit i den egna tillverkningen blir skrothandelslagstiftningen icke tillämplig på honom, eftersom han rimligen inte kan anses driva handel med avfallet. Det förekommer emellertid ibland att tandteknikerna och laboratorierna också inköper eller övertar ädelmetallskrot från sina kunder. I den mån sådant ädelmetallskrot - annat än vid något enstaka tillfälle - säljes till affinerier eller andra blir verksamheten att betrakta som skrothandel både enligt den nuvarande förordningen och enligt den föreslagna nya förordningen. Verksamheten blir sålunda även i fortsättningen tillståndspliktig och i övrigt underkastad de föreskrifter om bokföring, kontroll och tillsyn som gäller för skrothandeln i allmänhet.

21 BEGAGNADE BILAR OCH BILDELAR

21.1 Nuvarande förhållanden

Bilar och bildelar ingår inte i uppräkningsarna i 1 § 1 mom. nuvarande förordningen av begagnat gods som omfattas av regleringen. Handel med begagnade bilar och bildelar faller sålunda i och för sig inte under nuvarande lagstiftning. Däremot torde en skrot-handlare som i huvudsak sysslar med verksamhet som innebär, att skrotfärdiga bilar uppköps som skrot för slutskrotning (och för tillvaratagande av bildelar för försäljning) och sedan säljes vidare i nedskrotat skick eller till slutskrotning, få anses driva yrkesmässig handel med skrot. Förordningens bestämmelser om skrot-handel torde alltså vara tillämpliga på honom.

För några år sedan infördes en ny reglering som berör bilhandeln, nämligen bilskrotningslagstiftningen. Denna syftar till att utrangerade bilar och bilvrak skall omhändertas för att inte skräpa i naturen och vålla olägenheter ur miljövårdssynpunkt. Vidare avses att i större utsträckning än förut tillvarata och nyttiggöra metaller och andra återvinningsprodukter från de utrangerade bilarna. Regleringen innefattas i bilskrotningslagen (1975:343) och bilskrotningsförordningen (1975:348).

Regleringen bygger på ett system med särskilda skrotningsintyg för avregistrering av utrangerade bilar, auktorisation av bils-krotare, skrotningspremier och skrotningsavgifter.

För att en utrangerad bil skall avregistreras fordras att ett skrotningsintyg företes utvisande att bilen omhändertagits för slutskrotning. Skatte- och försäkringsplikt upphör således inte i princip förrän sådant intyg uppvisats. Skrotningsintyg får ut-

färdas endast av auktoriserad bilskrotare (eller kommuner i vissa fall). Bilskrotare auktoriseras av länsstyrelsen. Efter avregistreringen av bilen utbetalas en skrotningspremie till den sist registrerade ägaren enligt bilregistret. Premien är avsedd att utgöra en ekonomisk stimulans för ägare av skrotfärdiga bilar att skrota bilen lagligt. Den uppgår f.n. till 300 kronor. Premierna finansieras genom ett avgiftssystem. Skrotningsavgiften utgörs f.n. 250 kronor. Den betalas för personbil och lastbil i de fall då försäljningsskatt skall betalas för sådan bil, dvs. som regel då tillverkaren eller importören av bilen levererar denna till köparen. Skrotningsavgifterna samlas i en särskild fond, bilskrotningsfonden. Ur fonden bestrides - förutom kostnaden för premierna - också bidrag till kostnad som kommun har för att ställa i ordning på plats där bilvrak eller upplag av sådana medför olägenhet från miljö- eller naturvårdssynpunkt. Bilskrotningsregleringen överses f.n. inom jordbruksdepartementet, eftersom den inte visat sig helt motsvara de avsedda syftena.

Enligt 3 § bilskrotningsförordningen gäller som villkor för auktorisation som bilskrotare bl.a. att vederbörande fått det tillstånd som kan behövas enligt 1949 års förordning om handel med skrot etc. Som ovan nämnts torde sistnämnda förordnings bestämmelser i princip omfatta bilskrotare, och dessa bör alltså alltid ha skrothandelstillstånd.

Enligt vad utredningen inhämtat från bilskrotarnas branschorganisation, Sveriges Bilskrotares Riksförbund, krävs för medlemskap såväl tillstånd till fast handel enligt skrothandelsförordningen som auktorisation enligt bilskrotningslagen.

Antalet auktoriserade bilskrotare i landet uppgick i mars 1977 enligt uppgifter från länsstyrelserna till ca 410. Därtill kom ett antal av kommuner anordnade mottagningsställen för skrotbilar. Bilskrotarnas Riksförbund har ca 120 medlemmar.

Enligt uppgift från förbundet sysslar dess medlemmar inte med handel med begagnade bilar som sådana. Däremot handlar de med användbara bildelar, som demonterats från bilar som skall skrota. Slutskrotningen av bilarna utföres i vissa fall av bil-

skrotarna men till största delen av särskilda bilfragmenteringsanläggningar, en vid Halmstad och en strax söder om Stockholm.

Slutliga avnämare av bilskrotet är järnbruken och företag som nyttiggör metallskrot.

21.2 Framställningar beträffande begagnade bilar och bildelar

21.2.1 Tidigare framställningar

Vid flera tillfällen förut har prövats frågan om att föra in begagnade bilar och bildelar under bestämmelserna om handel med begagnat gods. Sålunda föreslog 1947 års skrothandelskommitté, vilkas betänkande ligger till grund för den nuvarande lagstiftningen, att denna skulle omfatta också bilar och bildelar. Departementschefen (prop. 1949:137) anslöt sig inte till sakkunnigas förslag i denna del. Han fann det ovisst om det fanns tillräckliga skäl att ta in denna varugrupp under lagstiftningen. Visserligen fränhändes bilar i stor utsträckning ägaren, men det var mest fråga om s.k. billån, vilka icke berörde bilhandeln. Om särskilda åtgärder skulle anses påkallade för att sanera bilhandeln, föreföll det lämpligt att andra medel söktes än att sammanföra bilhandeln för bestående reglering med exempelvis skrot- och lumphandel.

I en departementspromemoria 1963 från handelsdepartementet framfördes på nytt förslag att inbegripa handel med begagnade motorfordon i lagstiftningen. I den proposition (1963:166) om ändringar i 1949 års förordning som följde på departementspromemorian togs emellertid förslaget inte upp. Promemrieförslaget hade i första hand motiverats med önskemålet om att nå bättre och effektivare kontroll över förfarandet med utrangerade bilar och de s.k. bilkyrkogårdarna. Detta ändamål ansågs emellertid i propositionen ligga utanför förordningens egentliga syfte. Det framhölls också att utredningar pågick i syfte att sanera handeln med begagnade bilar och att lösa bilskrotningsproblemet.

Som ovan nämnts har därefter en särskild lagstiftning införts om bilskrotning med syfte bl.a. att tillgodose naturvårdsintressen.

21.2.2 Framställning från BRÅ

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har i skrivelse den 19 maj 1976 hemställt att i förevarande utredning skall prövas frågan att låta handeln med begagnade bilar och bildelar omfattas av en blivande ny skrothandelsförordning.

I BRÅ:s skrivelse anföres bl.a. följande.

En brottslighet som medför betydande kostnader och olägenheter för samhället och den enskilde är biltillgreppen i dess olika former. Till de negativa effekterna av själva stölderna kommer också det förhållande att de stulna bilarna ofta får tjäna som verktyg i annan allvarlig brottslighet t ex inbrott, rån och narkotikabrott. Hänsynen till trafiksäkerheten gör sig också starkt gällande.

Under år 1975 anmälades till polisen i Sverige 24 936 fullbordade biltillgrepp (preliminära siffror) medan motsvarande antal för åren 1973 och 1974 uppgick till 20 646 resp. 19 872. En minskning år 1974 med 3,7 % jämfört med år 1973 har för år 1975 jämfört med år 1974 förbytts i en ökning med 25,5 %. De högsta siffrorna uppvisar storstäderna. År 1975 var ökningen, i Göteborg 29,1 %, i Stockholm 27,2 % och i Malmö 27,1 %.

Denna brottsutveckling har föranlett BRÅ att genom brotts-skyddsgruppen starta en utredning i syfte att kunna presentera förslag till brottsförebyggande åtgärder på bilstöldsområdet.

En svårighet i detta arbete har visat sig vara den osäkerhet som råder kring orsakerna till den stora brottsökningen på detta område.

Från vissa håll har sålunda framförts uppfattningen att organiserad bilstöldsverksamhet och försäkringsbedrägerier ökat på bekostnad av de s k billånen. En sådan utveckling ställer naturligtvis krav på helt andra åtgärder än sådana som kan förekomma vid billån och andra egenmäktiga förfaranden där t ex förbättrade stöldlås kan ge en god brottspreventiv verkan.

Som exempel på åtgärder som är tänkbara för att förebygga eller åtminstone försvåra avsättningen av stulna bilar har brottskyddsgruppen angivit - såvitt nu är i fråga - inskränkning av godtroshet förvärv av stulna bilar samt auktorisation av den yrkesmässiga handeln med begagnade bilar och bildelar.

I rättspraxis har uppställts en ganska långt gående undersökningsplikt för köpare av bil för att denne skall kunna åberopa god tro. Omfattningen av denna undersökningsplikt bestäms bl a av säljarens förhållanden. Vid köp hos en välrenommerad auktoriserad bilfirma torde sålunda inte några särskilda krav uppställas beträffande köparens åligganden i detta avseende.

Ett stort antal auktorisationssystem eller liknande ordningar existerar för närvarande i samhället. En del auktorisationssystem administreras av näringslivet, andra av offentliga organ. Till de förra hör bilbranschens auktorisationssystem. Långtifrån alla försäljare av begagnade bilar och bildelar är emellertid auktoriserade.

Åtskilliga former av näringsverksamhet får dock bara drivas efter särskilt tillstånd av statlig myndighet. Detta gäller t ex bank- och försäkringsverksamhet, yrkesmässig biltrafik, tillfällig handel, pantlånerörelse samt skrothandel.

Skrothandelsförordningen är inte tillämplig på handel med begagnade bilar och bildelar, något som från brottsförebyggande synpunkt vore önskvärt. En sådan ordning skulle ge även polisen möjlighet att företa inspektioner hos bilhandlare och upptäcka stulna fordon. En sådan kontroll skulle ytterligare tjäna det från trafiksäkerhetssynpunkt väsentliga intresset av att trafikfarliga bilar inte utan vidare förs ut i trafiken.

Från BRA:s sekretariat har lämnats följande kompletterande upplysningar.

Av alla stöldanmälda bilar kommer mellan 80 och 90 % till rätta - mer eller mindre skadade - inom en relativt kort tid. Av de bilar som inte kan tillrättaskaffas, är det stora flertalet värdefulla bilar av de senaste årsmodellerna. I Sverige försvinner årligen cirka 2 000 motorfordon till ett uppskattat värde av minst 10 miljoner kronor. Försäkringsbolagens utredningsavdelning har gjort en uppskattning av vart dessa bilar har tagit vägen. Enligt denna uppskattning skulle det i 200 fall vara fråga om verklig stöld där fordonet slaktats och delarna sålts som reservdelar, i 50 fall skulle fordonet, efter verklig stöld, helt berövats sin identitetsmärkning och i 400 fall skulle det röra sig om verklig stöld där fordonet omidentifierats. En förutsättning för att en stulen bil skall kunna avyttras utan risk är att dess identitet förändrats. Som ett led i arbetet med att skaffa den stulna bilen en ny identitet införskaffas ett bilvrak av relativt ny årsmodell, krockskadat eller skrotat. Av vraket används bl.a. chassinumret. På goda grunder kan även antagas att reservdelar från stulna fordon säljs i icke obetydlig omfattning. En marknad tycks finnas hos personer som bygger om bilar till vissa tävlings- och utställningsfordon.

BRA har inte kunnat göra någon uppskattning av antalet stulna bilar som efter omidentifiering försålts genom sådan handel som -

därest BRA:s förslag genomfördes - kan antas skola komma under regleringen. Inte heller har någon sådan uppskattning kunnat göras beträffande reservdelar från stulna och slaktade bilar.

BRA:s skrivelse delgavs vissa myndigheter och branschorganisationer, vilka på så sätt fick tillfälle att lämna synpunkter på BRA:s förslag.

Uppfattningarna om ändamålsenligheten av den av BRA ifrågasatta regleringen är delade hos de instanser som yttrat sig.

Rikspolisstyrelsen, länsstyrelsen i Stockholms län, polisstyrelserna i Stockholm och Lindesberg samt Försäkringsbolagens Bilreparationskommitté förordar en reglering i anslutning till BRA:s förslag att handeln med begagnade bilar och bildelar inordnas under regler motsvarande den nuvarande skrothandelsförordningens. Man menar att man skulle få ökade möjligheter att uppdaga slaktning av stulna bilar och även att få insyn i annan brottslighet som har samband med tvivelaktiga bilaffärer. Polisstyrelsen i Göteborg finner en vidgad kontroll över handeln med begagnade bilar angelägen men anser BRA:s förslag alltför omfattande och vill därför att handeln med begagnade bilar skall komma in under endast vissa av förordningens bestämmelser.

Även i några av svaren på utredningens ovan redovisade allmänna enkät (se avsnitt 11) uttrycks önskemål om att handeln med begagnade bilar och bildelar skall inbegripas under regleringen. Det är fyra eller fem polisdistrikt som uttalat sig i sådan riktning.

Motorbranschens Riksförbund (MRF) hänvisar i sitt yttrande i anledning av BRA:s skrivelse till riktlinjerna för hemförsäljningskommitténs arbete och menar att en lagstiftning enligt nämnda riktlinjer torde leda till mer generellt verkande lösningar än om lagstiftningen begränsas på det sätt BRA förutsatt.

Här må erinras om att hemförsäljningskommittén sedermera framlagt sitt betänkande Konsumentskydd vid köp av begagnad personbil (SOU 1977:32). Betänkandet innefattar förslag om två lagar som berör handeln med begagnade personbilar. Den ena lagen ger

köparen viss ångerrätt. Enligt den andra lagen skall den som yrkesmässigt saluhåller begagnade personbilar till konsumenten registreras och ställa ekonomisk säkerhet hos kommerskollegium.

Mot BRÅ:s tanke att låta handeln med begagnade bilar och bildelar omfattas av en blivande skrothandelsförordning uttalar sig länsstyrelserna i Örebro, Jönköpings och Malmöhus län samt polisstyrelserna i Malmö, Vetlanda och Värnamo. Polisstyrelserna i Eksjö och Jönköping finner inte den föreslagna regleringen särskilt angelägen.

Från de avstyrkande instansernas sida anföres bl.a. att det endast torde vara ett mindre antal stulna bilar som efter omidentifiering säljes genom sådan handel med begagnade bilar som skulle bli reglerad och att förhållandet torde vara detsamma beträffande reservdelar från stulna och slaktade bilar.

Skrotbranschens nämnd - som säger sig sakna erfarenhet av handeln med begagnade bilar - avstyrker att handeln med begagnade bildelar förs under skrothandelsförordningen. Nämnden framhåller att handeln med begagnade bildelar kräver en högst avsevärd organisation och systematisering för att kunna bedrivas med framgång. De företag som sysslar med denna verksamhet torde också i allmänhet väl ha löst den organisatoriska sidan av verksamheten. Att belasta denna med föreskrifter utöver vad bokföringslagen innehåller synes icke motiverat och skulle troligen inte medföra någon förändring av nu rådande förhållanden.

Vissa av remissinstanserna har lämnat uppgifter om antalet stulna bilar m.m. Här nedan följer en sammanställning av vissa av dessa uppgifter avseende år 1975.

Polisdistrikt	Tillgripna fordon	Ej återfunna fordon
Eksjö	183	4
Jönköping	458	16
Malmö	1 746	105
Stockholm	3 967	400 ¹⁾
Vetlanda	82	1
Värnamo	160	3

¹⁾ Beräknad siffra, erfarenhetsmässigt återfinns aldrig ca 10 % av tillgripna fordon.

21.3 Utredningen

Som ovan i detta avsnitt angivits utgör yrkesmässig verksamhet, som innefattar köp av skrotfärdiga eller utrangerade bilar och efterföljande försäljning, eventuellt efter demontering av användbara reservdelar, av återstoden av bilarna i mer eller mindre nedskrotat skick, otvivelaktigt handel med skrot. Verksamheten faller alltså under den nuvarande förordningens skrotbestämmelser. På samma sätt blir sådan verksamhet handel med skrot också enligt den av utredningen föreslagna nya skrothandelsförordningen. Tillstånd behöves alltså för verksamheten. Alla bilskrotare som skall auktoriseras enligt bilskrotningslagstiftningen måste därför ha också vederbörligt skrothandelstillstånd. Men i den mån bilskrotaren även säljer begagnade bildelar som sådana för användning, och alltså inte som skrot, blir den delen av verksamheten inte handel med skrot och faller inte i och för sig under skrothandelsförordningen.

I fråga om handel med begagnade varor innebär ju, som utvecklats i tidigare avsnitt, utredningens förslag att tillståndstvånget slopas och ersättes med ett registreringssystem. Handlare med begagnade varor av de slag som anges i förordningen om handel med begagnade varor skall registreras hos tillsynsmyndigheten, dvs. som regel polismyndigheten i orten. Handlare skall föra anteckningar om köp av begagnade varor och lämna polismyndigheten upplysning därom. Och polismyndigheten har rätt att i sin verksamhet för efterspaning av förkomna varor gå in i registrerad handlares rörelselokaler och granska lager och bokföring m.m.

Frågan blir då om denna reglering skall gälla också handel med begagnade bilar och bildelar. Utredningen erinrar till en början om att äganderättsförändringar beträffande bilar är underkastade kontroll via bilregistret (bilregisterkungörelsen 1972:599). Om den nu föreslagna regleringen utsträcks att omfatta begagnade bilar och bildelar, skulle det förutsätta att alla bil- eller bildelhandlare som köper och säljer begagnade sådana varor registreras och att handlarna blir underkastade förordningens antecknings- och underrättelsebestämmelser liksom föreskrifterna om polisens insynsmöjligheter i övrigt i rörelsen. Utredningen vill redan

här förutskicka att det enligt utredningens mening inte bör komma i fråga att som någon remissinstans förordnat göra endast vissa av förordningens bestämmelser tillämpliga på bilhandeln. De olika delarna i förordningen hör ihop på ett sådant sätt att en reglering, som skulle innebära en endast begränsad tillämpning, skulle bli haltande och därför olämplig. Begränsningar i tillämpningen bör kunna göras endast på så sätt att den tillämpande myndigheten, polisen, skall kunna göra undantag för vissa handlare eller beträffande vissa delar av varusortimentet, exempelvis genom en undre värdegräns eller liknande. Författningsförslaget innehåller därför föreskrifter som möjliggör en sådan ordning på tillämpningsplanet.

BRA:s förslag är föranlett av oro för det ökande antalet bilstöld-der. Denna utveckling är allvarlig och bör självfallet ge anledning till överväganden om lämpliga åtgärder för att bryta tendensen.

Av de uppgifter som utredningen inhämtat framgår att av de tillgripna bilarna de allra flesta, ca 90 procent, återfinns inom relativt kort tid. Återstoden, ca 10 procent, kan anses försvunna. Av dessa torde enligt polisens bedömning en del - företrädesvis av nyare och dyrbarare modeller - smugglas utomlands för att säljas. Andra skaffas undan, exempelvis genom att sänkas i sjön, eller "slaktas" av ägaren som ett led i försäkringsbedrägeri. Några bilar demonterar tjuven för att skaffa reservdelar. Ett visst antal torde ändras om, förses med nya chassinummer m.m. och utbjudas till försäljning. Hur många stulna bilar som försäljs på detta sätt har inte gått att klarlägga. Inte heller kan man säga hur många sådana bilar som försäljs genom den handel som skulle bli registrerad enligt den nya förordningen. Av den utredning och de uppgifter som utredningen införskaffat kan dock icke annan slutsats dragas än att detta antal måste vara mycket ringa såväl absolut som i förhållande till det totala antalet stulna bilar.

Detta får ses i belysningen också av att övervakningen av alla bilhandlare skulle, för att ha någon mening, bli ganska omfattande. Och det vore mycket svårt att tänka sig en reglering som omfattade bara begagnade bilar och inte samtidigt också begagna-

de bildelar. Om perspektivet - att kontrollera handeln med begagnade bildelar - har några polistjänstemän, som arbetar på fältet på hithörande område, yttrat att "det orkar vi inte med". Utredningen är övertygad om att detta yttrande har giltighet inte bara för de till antalet relativt begränsade polisgrupper som nu är avdelade för godsspaningen utan även för det fall att en rätt betydande förstärkning sattes in. Om man skulle föreskriva en kontroll av handeln med bilar och bildelar enligt den av utredningen föreslagna förordningen om handel med begagnade varor, skulle med stor sannolikhet - utan att några påtagliga vinster gjordes i fråga om bilarna och bildelarna - åtskilliga andra spaningsuppgifter bli eftersatta på områden där insatser lönar sig. Detta skulle innebära en uppenbar felanvändning av de tillgängliga personalresurserna inom polisväsendet.

Med hänsyn till å ena sidan det förmodligen ringa antal stulna bilar som passerar genom den etablerade yrkesmässiga handeln och å andra sidan de uppenbara stora svårigheterna att lägga en meningsfull kontroll av här avsett slag över handeln med begagnade bilar och bildelar upptar utredningen alltså inte begagnade bilar och bildelar i sitt förslag till reglering av handeln med begagnade varor.

Anses bilhandeln böra regleras särskilt bör det ske i annan ordning. Utredningen vill i sammanhanget erinra om de ovan angivna förslagen av hemförsäljningskommittén (SOU 1977:32).

22 PANTLÅNERÖRELSE

22.1 Direktiven

Enligt utredningens direktiv skall utredningen inte behandla frågor som rör pantlåneverksamhet. Skulle emellertid utredningen finna att också denna verksamhet kräver ny eller förändrad reglering för att det allmänna syftet med skrothandelsförordningen skall uppnås skall detta anmälas till regeringen, varefter ställning får tas till om utredningsuppdraget bör utvidgas.

22.2 Nuvarande förhållanden

Pantlåneverksamheten är reglerad i lagen (1949:722) om pantlånerörelse.

För drivande av sådan verksamhet fordras tillstånd av länsstyrelsen. Tillstånd får meddelas bara om behov av sådan kan anses föreligga.

Tillstånd skall företrädesvis lämnas antingen kommuner eller bolag eller ekonomisk förening som har till syfte att driva rörelsen på villkor, fördelaktiga för låntagarna och utan rätt för delägare eller annan att njuta del av vinst. Enskild person får beviljas tillstånd endast om han gjort sig känd för redbarhet och ordentlighet och i övrigt anses lämplig. Tillstånd meddelas på viss tid, högst tio år. Länsstyrelsen fastställer låneavgifter och meddelar ordningsföreskrifter. Över pantlånerörelse skall föras bok (pantbok). Lagen innehåller noggranna föreskrifter om hur pantbok skall föras. Utöware av pantlånerörelse är skyldig att låta polismyndighet undersöka lokaler samt granska pantbok.

Den som utövar pantlåneverksamhet utan att vara därtill berättigad dömes till böter.

Enligt uppgifter från polisen i Stockholm har antalet pantbanker stadigt sjunkit under årens lopp. För närvarande (nösten 1978) finns knappt trettio pantlånekontor i hela landet. Hälften av dem finns i Stockholm. De övriga är belägna i större städer.

Vid utredningens kontakter med polismän i Stockholm, som har hand om kontrollen av pantbanker, har det framkommit att pantlånerörelser generellt sköts på ett tillfredsställande sätt. Stockholmspolisen har med stöd av lagen ålagt rörelseidkaren skyldighet att omgående underrätta polisen om de varor som mottagits. Underrättelse sker på fastställda formulär som polisen tillhandahåller tillsammans med portofria adresserade kuvert. Detta system fungerar bra liksom kontrollen i övrigt av pantlåneverksamheten. Några önskemål om förändring av lagen på detta område finns inte från polisens sida.

Inte heller har önskemål i sådan riktning framförts vid utredningens kontakter med andra polisdistrikt.

22.3 Utredningen

Eftersom kontrollen över pantlåneverksamheten är tillfredsställande ur den synpunkt utredningen har att beakta nämligen att avsättningen av tjuvgods i möjligaste mån skall motverkas och försvåras, saknas anledning att överväga förändringar av lagen om pantlånerörelse i sammanhang med översynen av skrothandelsförordningen.

23 SPECIALMOTIVERING TILL FÖRFATTNINGSFÖRSLAGEN

23.1 Lag om handel med skrot och handel med begagnade varor

1 §

Regeringen bemyndigas att föreskriva att handel med järn- och annat metallskrot får drivas endast efter tillstånd av myndighet samt att för sådan verksamhet skall, när det är påkallat, finnas ansvarig föreståndare som är godkänd av myndighet.

Regeringen bemyndigas vidare att föreskriva att handel med begagnade varor, i den omfattning som regeringen närmare bestämmer, skall vara underkastad registrering hos myndighet.

De erforderliga bemyndigandena för regeringen att föreskriva tillståndstväng för skrothandeln och registreringssystem för handeln med begagnade varor har upptagits i lagens 1 §. I bemyndigandet har medtagits också föreskrift om ansvarig föreståndare som skall godkännas av myndighet; detta har gjorts för att straffbestämmelsen i 4 § första stycket, som bör avse också drivande av handel utan godkänd föreståndare där sådan skall finnas, skall bli förståelig.

2 §

Regeringen eller, i den mån regeringen bestämmer det, myndighet får meddela även andra föreskrifter än som anges i 1 § för handel med skrot och handel med begagnade varor till förbyggande av att stulet eller eljest olovligen åtkommet sådant gods avsätts inom handeln och till underlättande av polisens efterspaning härav samt till tryggnad av att handeln med skrot i övrigt drivs med iakttagande av gällande författningar.

I denna paragraf anges uttryckligen huvudsyftena med regleringarna avseende handeln med skrot och handeln med begagnade varor.

I direktiven för denna utredning har angivits att utredningen

bör precisera syftet med regleringarna. Så har skett i den allmänna motiveringen. Men utredningen anser att det är av värde att huvudsyftena anges också i lagtexten. Detta kan bidra till att underlätta för tillämpande myndigheter och för handeln att lösa uppkommande tolkningsfrågor. Upplysning i själva lagtexten om lagstiftningens syften kan också vara ägnad att rent allmänt öka förståelsen för regleringarnas innebörd men också deras begränsningar.

3 §

För tillgodoseende av de i 2 § angivna ändamålen eller eljest för tillsynen över efterlevnaden av de föreskrifter som har meddelats enligt denna lag är handlare, som har tillstånd till handel med skrot eller som efter registrering driver handel med begagnade varor, skyldig att efter anmodan låta polismyndighet undersöka hans lokaler och lager och granska hans bokföring. Sådan skyldighet åvilar även annan näringsidkare, om polismyndigheten har anledning att antaga att denne driver tillståndspliktig handel med skrot utan att ha tillstånd till det eller registreringspliktig handel med begagnade varor utan att vara registrerad.

Bestämmelserna i denna paragraf är närmare belysta i den allmänna motiveringen. De har sådant innehåll att de grundlagsenligt skall ha sin plats i lag. De gäller såsom också förut angivits skrothandlare med tillstånd och registrerad handlare med begagnade varor men också annan näringsidkare, om polisen har anledning att anta att han driver olovlig skrothandel eller handel med begagnade varor utan att vara registrerad. I förordningarna (20 § resp. 16 §) finns relativt utförliga hänvisningar till dessa lagbestämmelser för att underlätta tillämpningen. Det må erinras om att innebörden av bestämmelsen om polisens rätt att granska bokföringen avser både den gängse bokföringen enligt bokföringslagen (1976:125) och den särskilda bokföringen i form av anteckningar på inköpsnotor m.m. som åvilar skrothandlare och registrerade handlare på grund av förevarande regleringar. Polisen har således rätt att ta del av alla noteringar i den rörelse som granskas.

4 §

Den som driver handel med skrot utan att vara berättigad till det eller utan godkänd föreståndare där sådan skall finnas döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som bryter mot 3 § döms till böter.

Som framgår av avsnittet om sanktioner (avsnitt 17.2) i den allmänna motiveringen har utredningen i betydande utsträckning "avkriminaliserat" förseelser mot förordningen om handel med skrot och i stället förordat att man skall söka komma till rätta med oegentligheter inom skrothandeln med hjälp av en ordning med omsorgsfull tillståndsgivning, effektiv tillsyn och ett förnuftigt användande av möjligheterna till varning och återkallande av tillstånd m.m. För vissa fall är emellertid straffsanktionen den enda möjliga, framför allt vid olovlig skrothandel dvs. handel som drivs av den som inte har tillstånd. Härmed bör likställas handel utan godkänd föreståndare, där sådan skall finnas. För dessa fall har utredningen bl.a. med stöd av uppgifter som lämnats utredningen under arbetets gång funnit att straffskalan bör skärpas så, att också fängelse - i högst sex månader - får ingå däri.

Inte heller förseelse mot 3 §, som begås av annan än skrothandlare med tillstånd, kan mötas med reaktion i form av varning eller återkallelse. En straffbestämmelse är alltså erforderlig som sanktion. Den bör då avse samtliga fall, alltså också förseelser av skrothandlare.

5 §

Näringsidkare ansvarar för gärning som avses i 4 §, om den har begåtts i hans rörelse och han har haft eller bort ha vetskap om gärningen.

Den nuvarande skrothandelsförordningen innehåller en bestämmelse om företagares ansvar för anställdas förseelser. Utformningen är emellertid ganska ålderdomlig. Utredningen anser att en bestämmelse av här avsett slag bör finnas för att inte de materiella föreskrifterna i regleringen alltför lätt skall kunna kringgås utan reaktion. Bestämmelsen i förevarande paragraf har utformats med 53 § förfogandelagen (1978:262) och 48 § ransoneringslagen

(1978:268) som förebilder. Motsvarande bestämmelse finns upptagen i 19 § förslaget till förordningen om handel med begagnade varor.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

Denna lag träder i kraft den

Genom lagen upphävs förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods och kungörelsen (1949:725) med vissa föreskrifter angående tillämpningen av nämnda förordning. Regeringen bemyndigas meddela övergångsbestämmelser i anslutning till föreskrifter som utfärdas med stöd av nya lagen.

Övergångsbestämmelserna i utredningens förslag till förordningar innebär att gamla tillstånd till handel med skrot skall gälla också i fortsättningen och att gamla tillstånd till handel med begagnade varor skall anses motsvara registrering enligt nya förordningen om handel med begagnade varor.

Utredningen har ansett det följdriktigt att i övergångsbestämmelserna till lagen ta upp ett bemyndigande att meddela föreskrifter av nyss nämnt slag i förordningarnas övergångsbestämmelser.

23.2 Förordning om handel med skrot

1 §

Denna förordning är tillämplig på yrkesmässig handel med järn- och annat metallskrot och tackor av metallskrot.

Handel med skrot omfattar också verksamhet, i vilken skrot som har förvärvats från annan än fast handlare som avses i 3 § eller industriföretag, utnyttjas industriellt.

I fråga om definition av begreppet skrot har utredningen haft överläggningar med representanter för tekniska nomenklaturcentralen, som har utgivit Avfallsordlista, Nordiska termer med definitioner på svenska och engelska, Stockholm 1977. Ordlistan innehåller bl.a. definitioner på "skrot" m.m. Dessa överensstämmer inte i alla delar med det språkbruk som används inom skrot-handeln. Utredningen har inte ansett det erforderligt att söka

närmare avgränsa eller definiera begreppet skrot. Detta begrepp måste fattas i vid mening. Ordet har gammal hävd i lagstiftningen och några tolkningssvårigheter torde inte vara att befara. Inom nordisk skrothandel skiljer man av tradition mellan järn-skrot och metallskrot; med metallskrot avses då skrot av andra metaller än järn. Utredningen har därför ansett det lämpligt att i förordningen uttryckligen ange att den gäller handeln med järn- och annat metallskrot; med metall förstås då ämne som kemiskt är att anse som metall, även exempelvis kvicksilver.

Enligt förordningen hänförs till handel också verksamhet där förvärvat skrot utnyttjas industriellt i sådana fall där förvärvet skett från annan än fast skrothandlare eller industriföretag. Som exempel på sådan verksamhet kan nämnas affinerier, vilka från olika håll köper upp skrot av ädla metaller, som efter rening används vid framställning av halvfabrikat m.m. för guldsmedsändamål. Driver affineriet verksamheten så att det gör uppköp av skrot också från andra än fasta skrothandlare eller industriföretag fordras alltså tillstånd för verksamheten. Som framhållits i den allmänna motiveringen (avsnitt 20.3.2) blir guldsmeder, antikvitetsaffärer m.fl., som säljer gulds-krot och liknande i stor utsträckning till affinerier, i regel inte fasta handlare enligt den nya skrothandelsförordningen, utan de blir registrerade handlare enligt förordningen om handel med begagnade varor.

Utredningen erinrar också om vad som anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 20.3.2) om tandtekniker och dentallaboratorier. Säljer de bara eget metallavfall till affinerier eller andra, anses de rimligen inte som skrothandlare. Men köper de upp skrot av ädla metaller från kunder och andra och säljer det vidare, torde de otvivelaktigt, både enligt den gamla och den nya förordningen, böra anses driva skrothandel, och tillstånd torde alltså vara erforderligt.

Den nuvarande skrothandelsförordningen avser med handel även rörelse i vilken förvärvat gods avyttras efter reparation, nedsmältning eller mindre bearbetning. Någon bestämmelse av motsva-

rande innebörd har inte ansetts erforderlig i fortsättningen och har därför inte upptagits i förslaget till ny förordning.

Emellertid omfattar förslaget - i likhet med nuvarande förordning - även handel med tackor framställda av metallskrot; också tackor i vilka ingår, förutom skrot, vissa mängder jungfrulig metall inbegrips. I de fall skrot bearbetas på olika sätt, bl.a. för att få hanterligare format, är godset även efter bearbetningen att bedöma som skrot.

Som närmare utvecklas i avsnittet om begagnade bilar och bildelar (avsnitt 21) faller handeln med bilskrot i egentlig mening under förslaget till förordning.

Den nuvarande förordningen undantar från tillämpningsområdet handel på marknad. Skrot torde väl knappast eller i varje fall endast i mycket ringa omfattning säljas på marknader och i den mån så sker saknas anledning att undanta handeln från regleringen. Utredningen har alltså slopat undantaget.

2 §

För handel med skrot gäller även de föreskrifter som är tillämpliga på drivande av handel i allmänhet eller vissa slag av handel.

Exempel på föreskrifter som avses i paragrafen är föräldrabalkens bestämmelser om behörighet att idka näring, byggnadslagens bestämmelser om upplag och miljöskyddslagstiftningens bestämmelser till skydd för miljön. Även bokföringslagen (1976:125) gäller, som redan framhållits i den allmänna motiveringen (avsnitt 16.1), för skrothandlare.

3 §

Handel som avses i denna förordning får drivas endast efter tillstånd.

Tillstånd ges till verksamhet som fast handlare eller som uppköpare.

Med fast handlare förstås den som har fast inköpsställe för rörelsen och med uppköpare annan skrothandlare.

Tillstånd till handel med skrot skall avse verksamhet som fast handlare eller som uppköpare; dubbla tillstånd skall inte förekomma.

I stor utsträckning torde inköp ske på skrotgårdar. Dessa är då att bedöma som fasta inköpsställen och tillstånd till fast handel krävs för verksamheten. Inom skrothandeln används uttrycket skrivbordsgrossister för en typ av handlare som gör affärer per telefon eller brevledes från sitt kontor men som inte har upplagsplatser och inte lager. En sådan handlares rörelse drivs alltså från kontoret och han får anses ha fast inköpsställe där. Skrivbordsgrossisten bör alltså bedömas som fast handlare.

Skillnaderna mellan bestämmelserna för fast handlare och för uppköpare behandlas bl.a. under 8 och 10 §§.

4 §

Tillstånd får beviljas enskild person som har gjort sig känd för redbarhet och även i övrigt finnes lämplig att driva den avsedda verksamheten.

Tillstånd får även beviljas juridisk person som finnes lämplig för verksamheten.

Tillstånd till handel med skrot kan beviljas såväl enskild som juridisk person. Med hänsyn till arten och omfattningen av uppköparens arbete torde det naturliga vara att verksamheten drivs, inte i bolagsform, utan av enskild person och att tillståndet ges åt denne personligen. I undantagsfall kan möjligen uppköparverksamhet tänkas bedrivas av bolag eller annan juridisk person och utredningen har inte funnit skäl att föreslå något författningsmässigt hinder däremot.

Beträffande redbarhets- och lämplighetsprövningen som skall föregå tillståndsgivningen hänvisas till avsnitt 15 i den allmänna motiveringen.

5 §

Fråga om tillstånd för svensk medborgare, svensk juridisk person eller utlänning som är bosatt här i riket och som har permanent uppehållstillstånd eller är medborgare i Danmark, Finland, Island eller Norge prövas av polismyndigheten i den ort där verksamheten huvudsakligen skall bedrivas.

Fråga om tillstånd för annan utlänning eller för utländsk juridisk person prövas av den myndighet som har att pröva fråga om tillstånd för utlänning eller utländskt företag att här i riket idka näring i allmänhet.

Bestämmelser om utlännings rätt att bedriva näring återfinns i lagen (1968:555) om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket. Utlänning som är bosatt i riket och som har permanent uppehållstillstånd eller är medborgare i Danmark, Finland, Island eller Norge är likställd med svensk medborgare i detta hänseende. Annan i riket bosatt utlänning är likställd med svensk medborgare beträffande rätten att idka vissa angivna näringar; skrothandel ingår inte bland dessa.

I övrigt får utlänning idka näring endast efter särskilt tillstånd (näringstillstånd). För utländskt företag krävs också tillstånd.

Närmare bestämmelser om rätt att idka näring återfinns i kungörelsen (1968:556) om näringstillstånd m.m. Enligt denna prövas fråga om näringstillstånd av kommerskollegium och fråga om tillstånd för utländskt företag att idka näring i landet av regeringen. Ansökan om tillstånd skall i båda fallen göras hos länsstyrelsen i det län där verksamheten huvudsakligen skall bedrivas.

6 §

Den som ansöker om tillstånd som fast handlare skall lämna uppgift om var rörelsen skall utövas och skrotet förvaras.

Sökes tillstånd som uppköpare skall sökanden ange det område inom vilket uppköpsverksamheten avses skola bedrivas. Avser sökanden att förvara inköpt skrot på egen upplagsplats, skall detta anges. Vid ansökningshandlingen skall fogas välliknande fotografi av sökanden.

Ansökan görs på blankett enligt formulär som fastställs av rikspolisstyrelsen.

Över ansökan bör tillståndsmyndigheten, i den mån det behövs, inhämta yttrande, förutom från andra myndigheter, även från representativt gemensamt organ för skrotbranschen, om sådant finns inrättat.

Denna paragraf reglerar vad ansökningar om tillstånd skall innehålla. De uppgifter som anges sammanhänger med bestämmelserna i senare paragrafer om tillståndets innehåll och utformning.

I sista stycket av paragrafen ges några anvisningar för remissbehandlingen av ansökningar. Som utredningen utvecklat i avsnitt 14.4 bör som regel Skrotbranschens nämnd höras, så länge denna bedöms vara ett representativt gemensamt organ för skrotbranschen.

7 §

Om juridisk person har fått tillstånd till handel, skall ansvarig föreståndare finnas för verksamheten.

Driver fast handlare sin rörelse även genom filial med fast inköpsställe, skall för verksamheten där finnas ansvarig föreståndare.

Föreståndare som anges i första eller andra stycket skall godkännas av tillståndsmyndigheten eller, i fall som avses i 5 § andra stycket, av polismyndigheten i orten. Därvid äger 4 § första stycket motsvarande tillämpning.

Ansvarig föreståndare godkänd av myndighet bör finnas inte bara för verksamhet som drives av bolag eller annan juridisk person utan också för verksamhet vid filial med fast inköpsställe, oavsett om det är en juridisk eller enskild person som har skrot-handelstillståndet. Härigenom vinnes vissa garantier för att verksamheten sköts på ett korrekt sätt.

Föreståndare skall som regel godkännas av tillståndsmyndigheten. Är tillståndshavaren utlänning eller utländskt företag och tillståndet därför lämnats av kommerskollegium eller regeringen, bör emellertid beslutanderätten i fråga om föreståndare tillkomma polismyndigheten i orten.

Innan polismyndighet prövar fråga om godkännande av föreståndare för filial, som ligger utanför myndighetens distrikt, bör den samråda med polismyndigheten i filialorten. Sistnämnda myndighet torde i allmänhet ha den bästa lokal- och personkännedomen. Det är vidare den myndigheten som i fortsättningen har den faktiska tillsynen över filialens verksamhet.

I fråga om godkännande av föreståndare skall bestämmelserna i 4 § om redbarhets- och lämplighetsprövning vid beviljande av skrothandelstillstånd äga motsvarande tillämpning. Föreståndare för bolags eller annan juridisk persons verksamhet eller för verksamheten vid filial skall alltså fylla sedvanliga krav på redbarhet och lämplighet för föreståndarskapet.

Den nuvarande förordningen innehåller föreskrift att polisen kan godkänna vikarie vid förfall för tillståndshavaren eller den ordinarie föreståndaren. Utredningen har inte funnit det nödvändigt att ta med en motsvarighet härtill i sitt författningsförslag. Polisen torde utan stöd av särskild författningsbestämmelse därom kunna lämna sådant godkännande, om det skulle vara påkallat.

8 §

Tillstånd som fast handlare gäller tills vidare. Om särskilda skäl föreligger, får det tidsbegränsas.

Tillstånd som uppköpare skall gälla för viss tid, högst tre år. Det skall avse visst eller vissa polisdistrikt, där uppköpsverksamheten får bedrivas.

Regelmässigt skall enligt utredningens förslag tillstånd till fast handel liksom nu gälla tills vidare. Förhållandena kan dock i ett enskilt fall vara sådana att tillståndet bör tidsbegränsas. Utredningen har ansett att denna möjlighet uttryckligen bör framgå av förordningen. En tidsbegränsning kan medföra stora problem för tillståndshavaren, bl.a. med hänsyn till de inte obetydliga investeringar som är förbundna med anläggandet av skrotgård m.m. Möjligheten att tidsbegränsa ett tillstånd för en fast handlare bör därför användas med försiktighet.

A andra sidan må framhållas att den omständigheten att ett tillstånd till fast handel meddelats att gälla tills vidare inte innebär att det gäller för evigt. Om tillståndshavaren inte sköter sig, kan tillståndet återkallas. Bestämmelsen därom finns i 21 §. Se även avsnitt 17.2 i den allmänna motiveringen.

För uppköpare bör gälla att tillstånden begränsas såväl tidsmässigt som geografiskt. Därigenom får polisen rimlig möjlighet att kontrollera och övervaka denna mycket heterogena företagargrupp. Tillstånd skall sålunda alltid avse viss tid, högst tre år. Området inom vilket uppköparverksamheten skall bedrivas skall avse visst eller vissa polisdistrikt. Det bör inte göras så stort så att tillsyn och kontroll omöjliggöres. Meddelar en polismyndighet tillstånd för uppköparverksamhet utanför det egna distriktet bör polisen i övriga berörda distrikt underrättas om beslutet.

Innebörden av den geografiska begränsningen är att uppköparen får göra uppköp av skrot endast inom det område som tillståndet avser. Däremot står det honom fritt att vidareförsälja skrotet till annan skrothandlare eller avnämare utanför uppköparområdet.

9 §

Om meddelat tillstånd utfärdas särskilt bevis enligt formulär som fastställs av rikspolisstyrelsen. Bevis skall innehålla uppgift om tillståndshavarens registreringsnummer för mervärdeskatt.

Tillståndsbevis för uppköpare skall vara försett med välliknande fotografi av tillståndshavaren. Beviset skall medföras för att kunna företes under dennes yrkesverksamhet. Det skall på begäran uppvisas för polisman.

I fall som avses i 5 § andra stycket skall tillståndsmyndigheten underrätta polismyndigheten i den ort, där verksamheten huvudsakligen skall bedrivas, om det meddelade tillståndet.

När tillstånd meddelas för verksamhet som fast handlare eller som uppköpare skall bevis härom utfärdas. Beviset skall, som närmare utvecklas i den allmänna motiveringen, innehålla uppgift om tillståndshavarens mervärdeskattenummer.

Uppköpare är skyldig att ha med beviset under sin yrkesutövning för att vid behov kunna förete det vid försäljning av skrot till fasta handlare. Dessa är enligt 11 § ålagda att undersöka huruvida överlåtare har tillstånd till skrothandel, om anledning finns att anta att denne driver skrothandel yrkesmässigt. Uppköpare är också skyldig att förete beviset om polisman begär det.

10 §

Skrotgård eller annan upplagsplats för skrot får ej tagas i bruk förrän den har godkänts av polismyndigheten i orten. Skrot får ej av fast handlare eller uppköpare förvaras på annat ställe än godkänd upplagsplats.

Det åvilar i första hand den lokala polisen att ha tillsynen och kontrollen över skrothandeln inom distriktet. Det bör därför ankomma på denna myndighet att godkänna upplagsplats för skrot. I de fall då skrothandelstillståndet har meddelats av annan polismyndighet skall sistnämnda myndighet underrättas om godkännandet av upplagsplatsen.

Efter vad som upplysts utredningen förstås med skrotgård enligt fast praxis inom branschen en upplagsplats för skrot som är utrustad med maskinella hjälpmedel för bearbetning av skrotet och där inköp av skrot sker från allmänheten. Skrotgårdar kan vara av mycket olika storlek och den maskinella utrustningen varierande men det är endast fasta handlare som har skrotgårdar. Godkännande av skrotgård som upplagsplats för skrot kan således endast komma i fråga för fast handlares verksamhet.

I samband med att skrotgård godkännes bör lämpligen kontrolleras om skrotgården är att bedöma som filial med fast inköpsställe, för vilken särskild ansvarig föreståndare skall finnas enligt 7 §.

Även om uppköpare som regel får antas vidareleverera förvärvat skrot till fast handlare eller annan avnämare tämligen omedelbart efter uppköpen torde det ibland vara rationellt och även nödvändigt att han har möjlighet att i viss utsträckning och under kortare tid förvara skrot på egen upplagsplats. Också sådan upplagsplats måste godkännas av polisen. Det är alltså här fråga om en

ren upplagsplats utan samband med uppköp från allmänheten. Om uppköparen börjar göra sådana uppköp och upplagsplatsen blir ett fast inköpsställe blir verksamheten att anse som fast handlares, och detta kräver då tillstånd härför med de större krav som måste ställas på en fast handlare med hänsyn till verksamhetens karaktär.

Bestämmelser som är eller kan vara tillämpliga på upplag för skrot finns även i en rad andra författningar, bl.a. allmänna ordningsstadgan (1956:617), hälsovårdsstadgan (1958:663), byggnadsstadgan (1959:612), naturvårdslagen (1964:822), miljöskyddslagen (1969:387) och miljöskyddskungörelsen (1969:388).

Enligt allmänna ordningsstadgan (2 §) får allmän plats inte användas som upplag för skrot utan tillstånd av polisen. Hälsovårdsstadgan (62 §) föreskriver att upplag skall anordnas och skötas så att det ej medför sanitär olägenhet. Enligt byggnadsstadgan (5 kap. 52 §) får skrotupplag inte anordnas så att det orsakar brandfara eller risk för olycksfall, skymmer sikten eller eljest vållar olägenhet av betydelse. Byggnadslov erfordras för att inrätta upplag (5 kap. 54 § 1 mom.).

Med stöd av naturvårdslagen (19 §) kan länsstyrelse förordna att visst slag av företag inte får utföras utan länsstyrelsens tillstånd inom visst område, där åtgärden kan antagas väsentligt skada landskapsbilden. Föreligger inte tillståndstvang finns möjlighet att ingripa på annat sätt mot företag som väsentligt kan ändra landskapsbilden (20 §).

Enligt miljöskyddskungörelsen (2 §) krävs tillstånd eller dispens för vissa typer av fabriker eller andra inrättningar. För vissa andra företag däribland skrotupplag och anläggningar för skrothantering, fordras anmälan till länsstyrelsen i god tid innan verksamheten där påbörjas (8 §).

Kontrollen av att dessa villkor och föreskrifter för anläggande av skrotupplag med tillhörande utrymmen och anläggningar har

iakttagits bör regelmässigt ske i samband med polisens beredning av godkännandeärendet. Normalt bör villkoren och föreskrifterna vara uppfyllda innan polismyndighet slutligt godkänner skrotupplaget enligt skrothandelsförordningen.

11 §

Fast handlare får ej förvärva skrot av annan än den som är känd för handlaren eller hans personal eller som kan legitimera sig med godtagbar identitetshandling. Finns anledning antaga att överlåtare driver yrkesmässig handel med skrot, skall handlaren dessutom undersöka om överlåtaren har tillstånd till sådan handel.

Förevarande stadgande är ett av de grundläggande i regleringen av skrothandeln. Om skrothandlarna lojalt följer bestämmelsen, skulle åtskilligt vara vunnet för att få hyggliga förhållanden inom branschen.

Med godtagbar identitetshandling avses i första hand de handlingar som godtas av banker och postanstalter, bl.a. identitetskort, pass och körkort.

Om skrothandlaren finner eller har skälig anledning misstänka att en överlåtare driver yrkesmässig skrothandel utan att ha tillstånd, är han enligt 18 § skyldig att underrätta polismyndigheten i orten om detta.

12 §

Uppköpare får ej förvärva skrot av okänd person, såvida ej denne kan legitimera sig med godtagbar identitetshandling eller förvärvet sker i överlåtarens bostad eller affärslokal.

Även uppköpare är skyldig att begära att okänd säljare företer godtagbar identitetshandling. I likhet med vad som gäller enligt den nuvarande förordningen bör av naturliga skäl skyldigheten inte gälla vid förvärv som sker i överlåtarens bostad eller affärslokal.

13 §

Fast handlare och uppköpare skall vid alla affärer, genom vilka skrot förvärvas för rörelsen eller eljest mottas för försäljning, göra anteckningar om affärerna i kronologisk ordning på särskilda numrerade inköpsnotor.

Anteckning om förvärvat eller eljest mottaget skrot skall alltid göras på inköpsnotor. Av skäl som har angetts i den allmänna motiveringen upptar förslaget inte de generella undantag från anteckningsskyldigheten för vissa förvärv som finns i den nuvarande förordningen.

Skrotföretagen tillämpar något olika rutiner för sin vanliga bokföring. Någon olägenhet torde inte följa av att inköpsnotorna i viss mån anpassas efter de olika företagens speciella förhållanden. Utredningen föreslår därför inte att myndighet skall fastställa formulär för inköpsnotorna. Självfallet måste skrotföretag överenskomma med den lokala polismyndigheten om utformningen.

Generellt sett gäller att anteckningarna skall göras i kronologisk ordning och notorna skall vara numrerade.

Antecknandet sker vid mottagandet, i förekommande fall alltså vid filial.

14 §

På inköpsnota antecknas dagen för affären, skrotets art och beskaffenhet samt vikt. Vidare antecknas för- och tillnamn, yrke och bostad för den person, med vilken affären görs, samt, i förekommande fall, dennes registreringsnummer för mervärdesskatt, identitetshandlingens art, fullständigt personnummer och numret på bilen varmed skrotet har transporterats till skrothandlaren. Därjämte anges det avtalade priset eller, om affären innebär annat än köp, det närmare innehållet av avtalet. Skall leverans ske senare, anges leveransdagen.

Polismyndigheten får föreskriva närmare hur anteckningar om skrotets art och beskaffenhet skall utformas.

För att regleringen skall fylla sina syften att förhindra eller försvåra avsättningen av stöldgods, att underlätta polisens efterspaning härav och att trygga att skrothandeln iakttar gällande författningar är det nödvändigt att handeln lojalt fullgör

anteckningsskyldigheten. Inköpsnotorna är ofta det huvudsakliga underlaget för polisens tillsyn och spaning. Bl.a. måste handeln tillgodose polisens krav på beskrivning av godsets art och beskaffenhet. Utredningen hänvisar i detta hänseende till vad som anförts i avsnitt 16.2 i den allmänna motiveringen om överenskommen mellan polisen i Stockholm och branschen. I förevarande paragraf har uttryckligen angivits att polisen får bestämma om detaljutformningen av beskrivningar av skrotets art och beskaffenhet.

15 §

Anteckning på inköpsnota får ej utplånas eller göras oläslig. Inköpsnotorna för ett kalenderår skall av fast handlare bevaras i ordnat skick under tio år från utgången av anteckningsåret och av uppköpare under minst tre år från nämnda tidpunkt. Överlats rörelsen till annan, skall de bevarade inköpsnotorna överlämnas till denne.

Tiden under vilken fast handlare skall bevara inköpsnotorna, tio år, är densamma som nu gäller. Motsvarande är föreskrivet i bokföringslagen beträffande räkenskapsmaterialet hos näringsidkarna.

För uppköpare har tiden för bevarande av inköpsnotor begränsats till tre år. Det erinras om att enligt 8 § tillstånd för uppköpare gäller högst tre år i taget.

16 §

Om särskilda skäl föreligger, får polismyndigheten medge undantag från bestämmelserna i 13-15 §§.

Enligt förevarande paragraf har polismyndigheten, i den mån särskilda skäl föreligger, möjlighet att ge dispens, helt eller delvis, från de generella bestämmelserna i 13-15 §§. Det är exempelvis sannolikt att polisen bör kunna ge vissa metallsmältande verk, i den mån de enligt 1 § är att anse som fasta handlare, rätt att avvika från bestämmelserna i vissa hänseenden.

17 §

Polismyndigheten får i fråga om visst skrotparti besluta att skrotet ej får utlämnas eller förstöras eller nedsmältas el-

ler bearbetas på annat sätt förrän efter viss tid, dock högst en månad, från den dag då skrotet kom i fast handlares eller uppköparens besittning. Polismyndigheten får vidare ålägga fast handlare eller uppköpare skyldighet att anmäla förvärv av skrot av visst slag. Behövs i övrigt särskilda ordningsföreskrifter för skrothandlares rörelse får polismyndigheten meddela sådana.

Den nuvarande skrothandelsförordningen har en bestämmelse som i huvudsak innebär att skrothandlare inte får utlämna eller smälta skrot förrän efter sju dagar efter förvärvet. Denna bestämmelse har utredningen slopat i sitt förslag. Fast handlare och uppköpare får sålunda fritt förfoga över skrotet så snart det kommit i deras besittning och erforderliga anteckningar gjorts på inköpsnotor. Polisen kan emellertid ibland finna det behövligt att visst skrotparti förblir hos handlaren under någon tid för att kontroller och undersökningar skall medhinnas. För att tillgodose detta behov har i förevarande paragraf intagits en bestämmelse om rätt för polisen att besluta att visst skrotparti inte får försäljas, förstöras, bearbetas eller nedsmältas förrän efter viss tid. Om det ur polisens synpunkt är till fyllest kan beslutet inskränkas till att avse endast prov från eller viss del av skrotpartiet.

18 §

På begäran av polismyndighet i samband med brottsundersökning är fast handlare eller uppköpare skyldig att genast själv eller tillsammans med polisman undersöka om visst skrotparti finns i hans besittning eller om han har gjort anteckning om partiet på inköpsnota. Polismyndigheten skall, om den ej har medverkat vid undersökningen, omedelbart underrättas om resultatet.

Får fast handlare eller uppköpare eljest kännedom om att den som utbjuder eller överlämnar skrot till honom har olovligt åtkommit detta eller av annan anledning inte är behörig att avyttra skrotet, eller har handlaren skälig anledning att misstänka detta, skall han genast underrätta polismyndigheten i orten.

Skriftliga meddelanden från polismyndighet om förkommet skrot skall bevaras i ordnat skick under ett år.

I första stycket behandlas skyldighet för fast handlare och uppköpare att biträda med undersökningar av sitt lager och sina inköpsnotor i samband med brottsundersökning. Andra stycket upptar skyldighet för tillståndshavare att underrätta polisen om han får kännedom om eller misstänker att den som utbjuder skrot har

oärligen åtkommit det eller av annan anledning saknar rätt att förfoga över det; exempel på det senare kan vara säljare som yrkesmässigt sysslar med skrot utan att ha erforderligt tillstånd.

19 §

Polismyndigheten har tillsyn över att denna förordning och de föreskrifter som meddelas med stöd av förordningen efterlevs och att fasta handlare och uppköpare redbart fullgör vad som åligger dem i och för rörelsen.

Polismyndigheten skall föra anteckningar över fasta handlare och uppköpare med verksamhet inom orten.

Tillsynen över att förordningens bestämmelser efterlevs och att tillståndshavaren på ett riktigt sätt fullgör de skyldigheter som åligger honom, åvilar i första hand den lokala polisen. I vissa fall kan de lokala förhållandena vara sådana att polisdistrikten i ett område lämpligen kan samverka vid tillsyn och övervakning av skrothandeln genom att en överenskommelse träffas om att personal från ett distrikt sköter detta arbete inom samtliga distrikt; som exempel härpå kan nämnas att polisen i Stockholm sköter övervakning och kontroll av skrothandeln inom samtliga distrikt i Stockholms län.

För att tillsynsskyldigheten över uppköpare skall kunna fullgöras måste den polismyndighet, som meddelar uppköpare tillstånd gällande utanför det egna distriktet, utan dröjsmål underrätta övriga berörda distrikt.

I de fall tillsynen sköts av annan polismyndighet än den som meddelat tillståndet eller godkännandet av föreståndare är det nödvändigt att de olika myndigheterna snabbt underrättar varandra om gjorda iakttagelser, om åtgärder som vidtagits eller som bör vidtagas beträffande rörelsens skötsel m.m. för att en meningsfull kontroll och övervakning skall kunna komma till stånd.

I sista stycket i förevarande paragraf föreskrivs att polismyndighet skall föra anteckningar över fasta handlare och uppköpare med verksamhet inom orten. I första hand gäller stadgandet skrothandlare beträffande vilka myndigheten själv meddelat tillstånd

eller godkänt föreståndare eller upplagsplats för skrot. Även uppköpare, som enligt tillstånd av annan polismyndighet får driva uppköpsverksamhet inom orten, bör medtas i anteckningarna.

20 §

I den mån det behövs för polisens efterspaning av förkommet gods eller för tillsynen enligt 19 § är fast handlare eller uppköpare skyldig att efter anmodan lämna polismyndighet uppgifter om sin rörelse.

Om skyldighet för fast handlare, uppköpare eller annan näringsidkare att låta polismyndighet undersöka hans lokaler och lager och granska hans bokföring finns föreskrifter i lagen (1979:000) om handel med skrot och handel med begagnade varor.

Första stycket i förevarande paragraf stadgar en allmän skyldighet för skrothandlare att lämna polisen uppgifter om sin rörelse, när det behövs för polisens efterspaning av gods eller för tillsynen. Andra stycket innehåller en hänvisning till bestämmelsen i lagen om handel med skrot och handel med begagnade varor beträffande skyldighet för skrothandlare och andra näringsidkare att låta polisen undersöka lokaler m.m. och granska bokföring. Som angivits i den allmänna motiveringen har hänvisningen upptagits i förordningen för att underlätta för polisen och handlarna att tillämpa och förstå regleringsbestämmelserna. Rätten att granska bokföringen avser inte bara anteckningarna enligt skrothandelsförordningen utan också den allmänna bokföringen enligt bokföringslagen. Polisen har således rätt att ta del av alla noteringar i den rörelse som granskas.

21 §

Gör fast handlare eller uppköpare eller ansvarig föreståndare orätt i sin verksamhet eller åsidosätter han eljest de skyldigheter, som åvilar skrothandlare eller föreståndare enligt denna förordning eller annan författning, eller framkommer i övrigt omständighet, som visar vederbörandes olämplighet, får tillstånd till handel eller godkännande av föreståndare återkallas. I ringa fall kan varning meddelas.

Vid återkallelse av tillstånd eller godkännande bör skäligt rådrum ges för avveckling av rörelsen eller anställande av ny föreståndare.

Fråga om återkallelse eller varning prövas av den myndighet som har meddelat tillståndet eller godkännandet. När det be-
hövs, bör det i 6 § fjärde stycket avsedda branschorganet
höras.

Utredningen har i den allmänna motiveringen (avsnittet om sank-
tioner 17.2) närmare utvecklat innebörden av bestämmelserna i
första stycket av förevarande paragraf.

Det torde i många fall vara nödvändigt att tillståndshavare får
viss tid på sig att avveckla rörelsen eller skaffa fram ny före-
ståndare när tillstånd eller godkännande återkallas. En uttryck-
lig bestämmelse om detta har ansetts behövlig och har upptagits
i andra stycket. Med hänsyn till de skilda förhållanden som kan
råda har utredningen inte ansett det lämpligt att ange någon be-
stämd tid för avveckling eller anskaffande av föreståndare; till-
ståndsmyndigheten får alltså bedöma frågan från fall till fall.

22 §

Nedläggs rörelse, för vilken tillstånd har meddelats, eller
lämnar ansvarig föreståndare sin anställning, skall detta ge-
nast anmälas till tillståndsmyndigheten eller, i fall som av-
ses i 5 § andra stycket, polismyndigheten i orten.

För att polisen skall ha översikt över skrothandeln måste den
underrättas när rörelse läggs ner eller ansvarig föreståndare
lämnar sin anställning. I det första fallet bör tillståndet åter-
kallas, i det senare fallet bör polisen vidta lämpliga åtgärder
om inte tillståndshavaren självmant ansöker om godkännande av ny
föreståndare.

23 §

Har fast handlare eller uppköpare avlidit eller försatts i
konkurs, får rörelsen fortsättas för dödsboets eller konkurs-
boets räkning av ansvarig föreståndare under högst ett år från
dödsfallet eller första borgenärssammanträdet i konkursen. An-
mälan om dödsfallet eller konkursen skall göras av dödsboet
eller konkursförvaltaren inom en månad från tidpunkt som nyss
nämnts till tillståndsmyndigheten eller, i fall som avses i
5 § andra stycket, polismyndigheten i orten. Myndighet som
nu sagts skall godkänna föreståndare, varvid 4 § första styck-
et äger motsvarande tillämpning.

Vill dödsbo eller konkursbo fortsätta rörelse för vilken finns vederbörligt skrothandelstillstånd bör detta få ske under begränsad tid utan att nytt tillstånd krävs.

En lämplig högsta gräns för tiden torde vara ett år från dödsfallet eller första borgenärssammanträdet i konkursen. Förutsättning för att dödsboet eller konkursboet skall få driva rörelsen är att verksamheten förestås av en ansvarig föreståndare; finns sådan inte förut måste alltså ny tillsättning och godkännande ske.

Nytt tillstånd fordras sålunda inte för dödsboet eller konkursboet men anmälan skall göras inom en månad från dödsfallet eller konkursen att verksamheten skall fortsättas.

24 §

Har tillstånd återkallats eller på annat sätt upphört att gälla, skall tillståndsbeviset genast tillställas den myndighet som har utfärdat beviset.

Av ordningsskäl skall tillståndsbevis, som inte gäller längre, återsändas till vederbörande myndighet.

Det kan vara lämpligt att polismyndighet underrättar tillståndshavare i distriktet om nedläggning av rörelse (jfr 22 §) eller återkallelse av tillstånd. Sådana meddelanden kan utgå fortlöpande eller, som nu förekommer på vissa håll, en eller några gånger per år. Någon särskild författningsföreskrift härom synes inte erforderlig.

25 §

Om ansvar för olovlig handel med skrot och om ansvar för vägran att låta polismyndighet undersöka lokaler och lager och granska bokföring finns föreskrifter i lagen (1979:000) om handel med skrot och handel med begagnade varor.

Den som underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet enligt 23 § eller underlåter att fullgöra vad som åligger honom enligt 24 § döms till böter, högst femhundra kronor.

Straffbestämmelser för olovlig handel med skrot och för vägran att låta polismyndighet undersöka lokaler och lager och att granska bokföring återfinns, som förut utvecklats, i lagen om handel med skrot och handel med begagnade varor. Den som yrkesmässigt handlar med skrot utan erforderligt tillstånd eller utan föreståndare där sådan skall finnas kan med stöd av 4 § i lagen dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Näringsidkare som obehörigt förvägrar polis att undersöka lokaler eller lager eller granska bokföring kan enligt samma paragraf dömas till böter. Till nämnda paragraf anknyter en bestämmelse - 5 § i lagen - om, moderniserat, husbondeansvar.

Som framgår av avsnittet om sanktioner är meningen att varning och återkallelse av tillstånd och godkännande i stor utsträckning skall ersätta straff vid förseelser mot skrothandelsförordningen. I fråga om underlåtenhet att anmäla dödsbos eller konkursbos verksamhet enligt 23 § eller underlåtenhet att återställa gammalt tillståndsbevis (jfr 24 §) kan emellertid sanktionsformerna varning och återkallelse inte användas. I andra stycket av förevarande paragraf har därför upptagits en bestämmelse om bötesstraff för dessa fall.

För underlåtenhet att fullgöra anmälningsskyldighet enligt 22 § har däremot något straff inte stadgats. Underlåter skrothandlare att anmäla nedläggning av rörelse följer alltså inget straff, men om han dessutom låter bli att insända det gamla tillståndsbeviset blir han förfallen till straff. Detta kan vara till fyllest. Vid underlåtenhet att anmäla att föreståndare slutat sin anställning kan sanktionsformen varning komma till användning.

26 §

Atalas fast handlare, uppköpare eller godkänd föreståndare för brott som avses i 8-11 eller 14 kap. brottsbalken eller för överträdelse av föreskrift om handel med skrot skall åklagaren snarast möjligt underrätta den polismyndighet, som har meddelat tillståndet eller godkännandet, eller i fall som avses i 5 § andra stycket polismyndigheten i den ort där skrothandlaren huvudsakliga verksamhet bedrivs. Sedan målet har avgjorts, skall domstolen snarast möjligt underrätta polismyndighet som nyss har nämnts om utgången.

Det är av vikt att polisen får underrättelse om åtal mot tillståndshavare eller föreståndare för brott som kan påverka bedömningen av vederbörandes lämplighet för skrothandelsverksamheten. Åklagaren bör därför åläggas att underrätta vederbörande polismyndighet om åtal för vissa brottsbalksbrott och för överträdelse av föreskrift om handel med skrot. Vidare bör domstol som avgör målet vara skyldig, utan att invänta laga kraft, att underrätta polismyndigheten om utgången.

27 §

Talan mot polismyndighets beslut enligt denna förordning förs hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelsens beslut eller beslut av förvaltningsmyndighet som avses i 5 § andra stycket förs talan hos regeringen genom besvär.

Beslut enligt denna förordning länder till efterrättelse utan hinder av anförda besvär, om ej annat förordnas. Beslut om återkallelse av tillstånd eller av godkännande av föreståndare länder dock till omedelbar efterrättelse endast om förordnande härom ges i beslutet. Sådant förordnande får ges om särskilda skäl föreligger.

Polismyndighetens beslut enligt skrothandelsförordningen överklagas hos länsstyrelsen.

Som tidigare motiverats i avsnitt 14.4 har utredningen stannat för att föreslå att talan mot länsstyrelsens beslut skall föras hos regeringen. Har beslut fattats av förvaltningsmyndighet enligt 5 § andra stycket, alltså kommerskollegium, skall också då talan föras hos regeringen.

Om det skulle finnas önskvärt att avlasta regeringen från dessa besvärsmål, bör överklagande av länsstyrelsernas beslut i stället ske hos kommerskollegium, som sista instans. Väljes detta alternativ bör andra stycket av förevarande paragraf lämpligen utbytas mot följande text:

"Mot länsstyrelsens beslut förs talan hos kommerskollegium genom besvär.

Mot beslut av kommerskollegium med anledning av besvär över länsstyrelsens beslut får talan ej föras.

Talan mot beslut av förvaltningsmyndighet som avses i 5 § andra stycket förs i samma ordning som gäller i ärenden om tillstånd för utlänning eller utländskt företag att här i riket idka näring i allmänhet."

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

Denna förordning träder i kraft den

Tillstånd till handel med skrot, godkännande av föreståndare för rörelse eller filial eller godkännande av skrotgård, som vid utgången av är gällande enligt förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods, eller rätt till sådan handel eller rätt att använda skrotgård, som vid samma tidpunkt innehas med stöd av övergångsbestämmelserna till nämnda förordning, skall fortfarande gälla.

De tillstånd, som meddelats enligt den nuvarande förordningen och som nu gäller, avser tillstånd som fast handlare, i regel tills vidare, eller som uppköpare, för begränsad tid i regel tre år. Enligt förevarande övergångsbestämmelse kommer alltså dessa tillstånd att gälla tidsmässigt i oförändrat skick. I övrigt blir den nya förordningens regler obegränsat tillämpliga.

Det torde finnas några rättigheter till handel med skrot som är grundade på 1918 års förordning och som alltså är gällande enligt övergångsbestämmelserna till den nuvarande förordningen. Dessa tillstånd skall också i fortsättningen gälla tills vidare.

Hänvisning till den nuvarande förordningen finns i två paragrafer i bilskrotningsförordningen (1975:348). Om utredningens förslag tas, behöver dessa paragrafer ändras formellt. Om denna ändring finnes lämpligen böra anstå tills någon materiell ändring blir aktuell i bilskrotningsförordningen, kan saken tills vidare lösas så att man i ett nytt stycke i övergångsbestämmelserna till den föreslagna nya skrothandelsförordningen tar in en föreskrift av exempelvis följande lydelse:

"Hänvisningarna i bilskrotningsförordningen (1975:348) till föreskrifter i förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods skall i stället avse motsvarande bestämmelser i den nya förordningen."

Enligt avgiftslistan till expeditionskungörelsen (1964:618) utgår avgift för tillstånd att idka handel med skrot, lump och begagnat gods och för godkännande av ny föreståndare för sådan handel. Som utredningen anger i följande avsnitt 24 om kostnader bör denna bestämmelse ändras i formellt hänseende om utredningens förslag genomföres.

23.3 Förordning om handel med begagnade varor

1 §

Denna förordning är tillämplig på yrkesmässig handel med begagnade varor av följande slag:

1. mopeder, cyklar, utombordsmotorer samt delar av och tillbehör till sådana föremål, motorsågar,
2. symaskiner,
3. kameror och objektiv, projektorer, klockor, kikare,
4. skrivmaskiner, elektroniska och andra räknemaskiner,
5. radio- och televisionsapparater, bandspelare, skivspelare, musikanläggningar, musikinstrument,
6. smycken av guld, silver eller platina, äkta pärlor, ädla och halvädla stenar,
7. ovan ej nämnda föremål, vilka helt eller till väsentlig del består av guld, silver, platina, koppar eller mässing (nysilver), tenn eller brons, samt antika vapen, alster av bildkonst (tavlor och skulpturer) och konstalster av glas, porslin och annan keramik.

Med begagnad vara likställs

1. vara, som utbjuds icke yrkesmässigt av privatperson, även om varan ännu icke har varit i användning för sitt ändamål,
2. bevis om pantsättning av begagnat föremål.

Handel omfattar även auktionsförsäljning och liknande försäljning. Som handel anses vidare rörelse, där förvärvad vara avyttras efter reparation eller mindre bearbetning.

Förordningen är ej tillämplig på pantlåneverksamhet.

Förslaget till ny förordning upptar flertalet av de slag av begagnade varor som omfattas av den nuvarande regleringen. Vissa uteslutningar har skett. Men framför allt har några betydelsefulla grupper varor och föremål tillkommit.

Enligt uppgift från polisen kan begagnade kläder och pälsverk inte längre räknas till stöldbegärlig egendom. I den mån nya pälsverk stjåles och till följd av andra stycket 1. i förevarande paragraf skulle bli likställda med begagnade varor, torde emellertid pälsverken regelmässigt inte utbjudas till eller vinna avsättning hos handlare som omfattas av förordningen om handel med begagnade varor. Det synes därför vara föga meningsfullt att behålla kläder och pälsverk under regleringen. Dessa varor har alltså slopats.

Motorsågar och symaskiner är enligt uppgift från polishåll begärliga stöldobjekt och marknaden för begagnade varor av dessa slag är relativt omfattande. Motorsågar och symaskiner har därför medtagits i uppräknningen i förevarande paragraf.

Från några håll har ifrågasatts om "räknemaskiner" enligt den nuvarande förordningen innefattar även elektroniska s.k. räknedosor eller fickräknare. För att undanröja tvivelsmål härvidlag har i paragrafen uttryckligen nämnts också elektroniska räknemaskiner.

Projektorer och objektiv till kameror samt bandspelare, skivspelare och musikanläggningar hör till de varor som är mycket stöldbegärliga. Dessa föremål har därför tillkommit.

Den nuvarande förordningen omfattar "smycken" utan närmare begränsning. Från polishåll har framhållits att det vanligtvis endast är smycken av ädla metaller som är av intresse i polisens spaningsarbete. Regleringen har därför inskränkts till att avse smycken av guld, silver och platina. I likhet med vad som nu gäller omfattas begagnade pärlor, ädla och halvädla stenar av förslaget.

Den gällande förordningen omfattar också föremål som "helt eller till väsentlig del består av guld, silver, platina, nysilver, koppar, mässing, tenn och brons" (utöver de särskilt specificerade). En bestämmelse av motsvarande innebörd har upptagits i förslaget.

Polisen uppger att antika vapen är mycket stöldbegärliga. Nu är sådana inbegripna om de kan anses motsvara beskrivningen föremål helt eller delvis bestående av nyss angivna metaller. I förslaget har antika vapen uttryckligen upptagits. Med antika vapen avses då i fråga om skjutvapen sådana vapen på vilka vapenlagen (1973:1176) ej är tillämplig, dvs. skjutvapen som har tillverkats före år 1860.

Konstföremål ingår i mycket begränsad omfattning i den nuvarande regleringen. Endast om föremålet är tillverkat av någon eller några av de metaller som anges i förordningen blir förordningen tillämplig. Tavlor och föremål av glas, porslin m.m. ligger alltså utanför regleringen. Som närmare utvecklas i den allmänna motiveringen har utredningen ansett att den nya förordningen bör omfatta också alster av bildkonst och konstalster av glas, porslin och annan keramik. Bestämmelser härom upptas i förevarande paragraf. Regleringen avser endast begagnade varor. Tveksamhet kan uppstå om när en tavla eller annat konstalster skall anses vara "begagnat". När konstnären/upphovsmannen första gången säljer sitt alster själv eller genom ett galleri, en konstsalong eller annat ombud faller alstret utanför förslaget oavsett om verket är nyproducerat eller framställt för lång tid sedan. Samma sak måste gälla om verket avyttras av upphovsmannens dödsbo. Nästa gång verket försäljs eller avyttras på annat sätt är det däremot, i förordningens mening, att anse som begagnat.

Det kan ifrågasättas om en i och för sig oanvänd, fabriksny vara kan anses som "begagnad" då den utbjuds av en privatperson. Ett praktiskt exempel är att en ny kamera tillgrips i en affär och strax därefter av tillgriparen salubjuds i en annan fotoaffär. Kameran har under mellantiden inte begagnats för sitt ändamål. Uppenbart är att i ett sådant fall förordningens bestämmelser sakligt sett bör vara tillämpliga. För att undvika tveksamhet

har utredningen ansett det lämpligt att i förordningen uttryckligen ange att med begagnad vara likställs vara som utbjuds icke yrkesmässigt av privatperson, även om varan ännu inte har varit i användning för sitt ändamål.

I överensstämmelse med vad som gäller nu skall även i fortsättningen bevis om pantsättning av begagnat föremål vara likställt med begagnad vara.

Som framgår av den allmänna motiveringen har utredningen ansett det behövt att uttryckligen ange att handel omfattar även auktionsförsäljning och liknande försäljning. I fråga om auktioner avses självfallet endast frivilliga lösöresauktioner. Också den form av handel som sker via annonsering och telefonförsäljning utan att förmedlaren ser varorna är att anse som handel i förordningens mening. Även denna handel blir alltså, i den mån den avser varor som omfattas av regleringen, underkastad förordningens bestämmelser.

Också rörelse, där förvärvad vara avyttras efter reparation m.m. bör, liksom nu, vara att anse som handel.

Det torde på sina håll förekomma att pantlånerörelse har, förutom tillstånd till pantlåneverksamhet, även tillstånd till handel enligt nuvarande skrothandelsförordning också i sådana fall där verksamheten enbart avser pantsatta föremål. Som framgår av avsnittet om pantlånerörelse är pantlåneverksamhet reglerad i särskild ordning och kontrollen däröver får anses tillfredsställande. Ytterligare kontrollåtgärder kan inte anses nödvändiga f.n. Utredningen anser att det av författningstexten klart skall framgå att förordningen om handel med begagnade varor ej är tillämplig på pantlåneverksamhet. En bestämmelse härom har därför upptagits i förevarande paragraf. I den mån ett företag vid sidan av pantlånerörelse driver handel med begagnade varor förvärvade från annat håll blir däremot den sistnämnda verksamhetsgrenen underkastad regleringen av handeln med begagnade varor om förutsättningarna härför i övrigt är uppfyllda.

Den nuvarande förordningen gör undantag från tillämplighetsområdet för handel på marknad. Det är svårt att bedöma i vilken omfattning begagnade varor, som är underkastade regleringen, försäljs på marknader. I den mån detta förekommer saknas emellertid anledning att undanta sådan handel från regleringen. Utredningen har därför slopat undantaget.

I fråga om skriv- och räknemaskiner m.m. undantar den nuvarande förordningen handel med föremål som tas i vederlag vid försäljning av nya varor. Från polishåll har påpekats att detta undantag har använts för att kringgå förordningens bestämmelser och för att dölja lusskygga affärer. Med hänsyn härtill och till att ett slopande av undantaget inte torde medföra annat än förhållandevis obetydligt merarbete för handeln har undantaget för vederlagshandel slopats i utredningens förslag.

2 §

För handel med begagnade varor gäller även de föreskrifter som är tillämpliga på drivande av handel i allmänhet eller vissa slag av handel.

Exempel på föreskrifter som avses i paragrafen är föräldrabalkens bestämmelser om behörighet att idka näring, lagen (1974:283) om handel med arbeten av guld, silver eller platina och lagen (1975:985) om tillfällig handel. Även bokföringslagen (1976:125) gäller, som redan framhållits i den allmänna motiveringen (avsnitt 16.1), för handlare med begagnade varor.

3 §

Handlare som driver handel som avses i denna förordning skall registreras hos polismyndigheten i den ort, där handeln skall drivas från fast försäljningsställe, eller, om handlaren inte har sådant, i den ort där verksamheten är avsedd att huvudsakligen drivas, (tillsynsmyndighet).

Har handlare fast försäljningsställe i orter inom skilda polisdistrikt skall registrering ske i varje sådant distrikt.

Handlare som avses i denna paragraf är skyldig att anmäla sig för registrering.

Som utvecklas i den allmänna motiveringen innebär utredningens förslag att kravet på tillstånd för att få handla med begagnade varor ersätts av ett registreringssystem. Alla handlare som sysslar med begagnade varor upptagna i 1 § skall alltså utan föregående lämplighetsprövning upptas i register.

Handlare är skyldig att självmant anmäla sig för registrering. Underlåter han detta kan emellertid polisen registrera handlaren med stöd av 5 §.

4 §

Anmälan skall innehålla uppgift om vilka slag av de i 1 § första stycket angivna varorna som verksamheten skall omfatta samt om den eller de fasta försäljningsställen inom orten varifrån handeln skall drivas.

Anmälan skall göras på blankett enligt formulär som fastställs av rikspolisstyrelsen.

Förevarande paragraf upptar bestämmelser om vad anmälan skall innehålla.

Om handlaren, sedan han har blivit registrerad, utökar eller inskränker sitt sortiment av varor som faller under förordningen, är det lämpligt att vederbörande polismyndighet underrättas. Det har emellertid inte ansetts nödvändigt att i förordningen uppta särskild bestämmelse härom. För det fall handlaren underlåter att underrätta polisen, torde denna i samband med tillsyn och kontroll få kännedom om förändringar i varusortimentet; polisen kan sedan göra behövliga anteckningar i registret.

5 §

I register upptar tillsynsmyndigheten de handlare som har anmält sig enligt 3 §. Finns myndigheten att annan handlare driver registreringspliktig handel inom myndighetens distrikt, skall också denne införas i registret. Om registrering skall handlaren underrättas skriftligen.

Rikspolisstyrelsen utfärdar anvisningar om registret och dess förande.

Polismyndigheten skall alltså föra register över samtliga handlare med begagnade varor enligt 1 § som har fast försäljningsställe eller bedriver sin huvudsakliga verksamhet inom distriktet. Underlåter handlare att fullgöra sin skyldighet jämlikt 3 § att anmäla sig för registrering, kan polismyndigheten det oaktat, sedan den konstaterat att verksamheten avser handel med begagnade varor som avses i förordningen, enligt förevarande paragraf registrera handlaren.

Handlare skall alltid underrättas om registrering vare sig denna föregåtts av anmälan eller inte. Det må erinras om att polisen med stöd av 3 § i lagen om handel med skrot och handel med begagnade varor har rätt att undersöka näringsidkares lokaler och lager och granska bokföring för att kontrollera om registreringspliktig handel bedrivs utan erforderlig registrering om anledning finns att antaga att denne driver registreringspliktig handel utan att vara registrerad.

6 §

Vara som anges i 1 § får av registrerad handlare ej förvärfvas eller eljest mottas från annan än den som är känd för handlaren eller hans personal eller som kan legitimera sig med godtagbar identitetshandling.

Detta stadgande är ett av de grundläggande i regleringen av handeln med begagnade varor. Om handlarna lojalt följer bestämmelsen försvåras i hög grad avsättningen av stöldgods.

Med godtagbar identitetshandling avses i första hand de handlingar som normalt godtas av banker och postanstalter, bl.a. identitetskort, pass och körkort.

7 §

Registrerad handlare skall vid alla affärer, genom vilka varor som anges i 1 § förvärfvas för rörelsen eller eljest mottas för försäljning eller hel omarbetning, göra anteckningar om affärerna i kronologisk ordning på särskilda inköpsnotor eller efter tillsynsmyndighetens bestämmande på annat sätt. Handlare skall fortlöpande delge tillsynsmyndigheten dessa

anteckningar genom att översända kopia av notorna, om ej myndigheten bestämmer annat.

Rikspolisstyrelsen fastställer formulär för inköpsnotor i den mån det behövs.

Enligt huvudregeln i den nuvarande förordningen skall handlare göra anteckningar om mottaget gods i en bunden affärsbok. Som berörts i den allmänna motiveringen innebär förslaget att anteckningarna i fortsättningen skall göras på inköpsnotor. Detta skall ske vid förvärvet eller mottagandet av varorna. Förvärv för rörelsen avser både köp och byte och andra förvärvsformer. Mottar exempelvis en guldsmed begagnade guldvaror i utbyte mot nytillverkade varor blir han alltså skyldig att göra erforderliga anteckningar om inlämnaren och den inlämnade varan och även i övrigt iakttaga förordningens bestämmelser. I fråga om auktionsföretag förekommer både att företaget själv förvärvar varor, som sedan skall vidareförsäljas, och att företaget mottar varor för försäljning för annans räkning. Om en guldsmed eller liknande näringsidkare mottar ett begagnat guldföremål för hel omarbeting till ny vara eller till guldtackor skall anteckning om detta mottagande också göras.

I fråga om affärer vid fast försäljningsställe (filial) i annat polisdistrikt än huvudortens skall inköpsnotorna självfallet insändas till polisen i distriktet för filialorten, som ju är tillsynsmyndighet för filialen.

I enlighet med vad som närmare utvecklats i den allmänna motiveringen upptar förslaget inte de generella undantag från anteckningsskyldigheten för vissa förvärv som finns i den nuvarande förordningen, såsom förvärv på offentlig auktion eller från kronan, kommun, dödsbo etc.

Enligt förslaget skall alltså registrerad handlare göra anteckningar på inköpsnotor. Men för vissa handlare eller grupper av handlare bör polisen kunna medge att den särskilda bokföringsskyldigheten får fullgöras på annat sätt. Som berörts tidigare torde exempelvis vissa auktionsföretag göra förteckning på listor över varor som mottagits för försäljning. Sådana noteringar

bör efter polisens prövning kunna ersätta anteckningar på inköpsnota. Även andra av auktionsföretag tillämpade system för anteckningar om inlämnare och inlämnade varor torde i stor utsträckning kunna godtagas som ersättning för inköpsnotor.

En av de viktigaste bestämmelserna i förslaget är bestämmelsen om skyldighet för registrerad handlare att delge polisen uppgifter om mottaget gods. Enligt huvudregeln skall detta ske genom att kopior av inköpsnotorna fortlöpande tillställs polismyndigheten. Polisen kan om den bedömer det lämpligt föreskriva att uppgiftsskyldigheten får fullgöras i annan ordning. I vissa fall kan förhållandena vara sådana att det för polisens kontroll räcker att anteckningar göres på notor och att dessa finns tillgängliga hos handlaren och att det alltså inte är behövt att notorna sänds in till polisen fortlöpande. Polisen kan då bestämma att handlaren får underlåta att sända in kopior av notorna.

I flertalet fall kommer dock rimligen uppgifter om förvärvade eller eljest mottagna varor att lämnas till polisen i form av kopior av inköpsnotor. Uppgifterna på dessa notor torde komma att få stor betydelse i polisens spaning efter stulet gods. Polisens arbete torde i åtskillig mån underlättas om notorna har en någorlunda enhetlig utformning. Formulär för inköpsnotor bör därför fastställas av central myndighet, nämligen rikspolisstyrelsen, i den utsträckning detta finnes behövt.

De av rikspolisstyrelsen fastställda notorna bör tillhandahållas handlaren utan kostnad för honom. Insändandet av notor till polisen - i den mån detta skall ske - bör inte heller få föranleda särskilda kostnader för handlarna. Dessa bör alltså få göra det portofritt. Genom portofriheten torde också viss garanti vinnas för att handlarna verkligen fullgör skyldigheten.

Enligt gällande bestämmelser för postbefordran kan vissa brev till polismyndighet postas utan att porto erläggs vid inlämnandet. Kungl. Maj:t har i beslut den 16 december 1965 medgivit att vanlig brevförvändelse adresserad till polismyndighet må avlämnas till postbefordran utan att postavgiften betalas vid avlämnandet om försändelsen innehåller uppgifter från företagare som

handlar med begagnat gods och uppgifterna är av betydelse för polisens spaning efter förkommet gods. Sådana försändelser skall vara försedda med beteckningen "Begärd handling/uppgift" och viss text som anger att försändelsen ej skall frankeras. Polismyndigheten bör alltså med stöd av detta medgivande kunna tilldela handlarna adresserade, frankeringsfria kuvert att användas vid insändandet av kopior av inköpsnotor. Denna möjlighet att låta handlare använda frankeringsfria kuvert vid insändandet av begärda uppgifter om mottagna varor används, som antytts tidigare, redan nu i viss utsträckning av polisen i Stockholm och Göteborg.

8 §

På inköpsnota antecknas dagen för affären, varans art och beskaffenhet, vidare antal, mängd eller vikt, och, såvida inte det är praktiskt omöjligt på grund av att affären omfattar ett stort antal varor, varans fabrikat och tillverkningsnummer eller annat särskilt kännemärke. Ytterligare antecknas för- och tillnamn, yrke och bostad för den person, med vilken affären görs, samt, i förekommande fall, identitetshandlingens art och fullständigt personnummer. Därjämte anges det avtalade priset eller, om affären innebär annat än köp, det närmare innehållet av avtalet.

Tillsynsmyndigheten får föreskriva närmare hur anteckningar om varans art och beskaffenhet skall utformas.

För att regleringen skall fylla sina syften att förhindra eller försvåra avsättningen av stöldgods och att underlätta polisens efterspaning därav är det nödvändigt att handlarna lojalt fullgör anteckningsskyldigheten. Inköpsnotorna eller motsvarande anteckningar är ofta det huvudsakliga underlaget för polisens tillsyn och spaning. Polisen kan inom ramen för vad som anges i förevarande paragraf lämna närmare anvisningar om hur varans art och beskaffenhet skall anges, om polisen skulle finna detta behövt för vissa branscher eller beträffande vissa varor.

9 §

Mottagen vara skall av handlaren förseas med beteckning som hänvisar till vederbörande inköpsnota.

För att polisen skall kunna utan alltför stor omgång fullgöra tillsynen måste mottagna varor, så länge de är i handlarens be-

sittning, kunna lätt återfinnas och hänföras till vederbörande inköpsnotor. Varorna skall därför förses med beteckning som gör detta möjligt.

10 §

Om en förvärvad eller eljest mottagen vara inom en månad från förvärvet eller mottagandet bearbetas eller ändras så att den inte kan igenkännas till sitt förutvarande skick eller utlämnas till annan, skall handlaren göra anteckning härom på inköpsnotan. Därvid skall anges dagen för åtgärden eller utlämnandet och, i sistnämnda fall, för- och tillnamn, yrke och bostad för den som har erhållit varan och, om denne ej är känd, hans fullständiga personnummer enligt identitetshandling samt, i förekommande fall, försäljningssumman eller eljest villkoren för överlåtelsen.

Åtgärd eller utlämnande som anges i första stycket får ej ske förrän efter sju dagar från förvärvet eller mottagandet utan tillsynsmyndighetens medgivande. I fråga om viss vara får tillsynsmyndigheten förlänga nämnda tid, dock till högst en månad.

Som i den allmänna motiveringen har närmare framhållits måste, för att polisens spaningsarbete skall fungera, en mottagen vara under viss tid finnas tillgänglig för polisens undersökning och vidare måste varan under ytterligare någon tid kunna spåras till ny innehavare.

I likhet med vad som gäller enligt den nuvarande förordningen stadgas i förevarande paragraf att mottagen vara inte får bearbetas eller utlämnas till annan förrän sju dagar efter mottagandet om inte tillsynsmyndigheten lämnat medgivande till åtgärden.

Enligt den nuvarande förordningen gäller vidare att om handlaren säljer eller bearbetar varan inom ett år från mottagandet, han är skyldig att anteckna köparens namn och adress m.m. Som närmare utvecklats i den allmänna motiveringen har i förslaget tiden för denna skyldighet begränsats till en månad. Utlämnas varan under denna tid skall handlaren alltså göra anteckningar om åtgärden.

11 §

Anteckning på inköpsnota får ej utplånas eller göras oläslig. Inköpsnotorna för ett kalenderår skall av handlaren bevaras i ordnat skick under tio år från utgången av anteckningsåret. Överlåts rörelsen till annan, skall de bevarade inköpsnotorna överlämnas till denne.

Tiden under vilken handlare skall bevara inköpsnotorna, tio år, är densamma som gäller nu. Motsvarande är föreskrivet i bokföringslagen beträffande räkenskapsmaterialet hos näringsidkare.

12 §

Om särskilda skäl föreligger, får tillsynsmyndigheten medge undantag från bestämmelserna i 7-11 §§.

Som berörts i den allmänna motiveringen är omständigheterna ofta sådana att polisen bör medge undantag från eller lättnader i olika hänseenden från skyldigheten att göra anteckningar på inköpsnotor m.m.

I fråga om konstföremål och antikviteter kan det, som tidigare anförts, vara lämpligt att medge att endast föremål vars värde överstiger visst belopp behöver antecknas. Olika värdegränser torde böra sättas för skilda föremålsgrupper. För att polisen skall ha en hygglig möjlighet att praktiskt dra nytta av uppgifterna på de insända kopiorna av inköpsnotorna får mängden av kopior inte bli ohanterlig. Värdegränserna bör därför anpassas så att ur spaningssynpunkt mindre intressanta varor utmönstras.

Även i fråga om auktionshandel torde, som tidigare angetts, undantag och lättnader kunna medges i skyldigheten att göra anteckningar m.m. Också beträffande auktionsgods bör polisens arbete inriktas på de varor som bedöms vara betydelsefullast ur spaningssynpunkt. Medgivande om undantag från anteckningsskyldighet för åtskilliga varor med ringa värde torde därför i stor utsträckning kunna lämnas.

Undantag från andra bestämmelser torde även böra övervägas för auktionshandelns del. Följande exempel må nämnas. Större seriösa

auktionsföretag med kommunal eller liknande anknytning med regelbundna och tätt återkommande försäljningstillfällen har i stor utsträckning sin verksamhet upplagd så att genomströmningen av varor som mottas för försäljning skall vara så snabb som möjligt. Varorna mottas, visas och försäljs inom loppet av några dagar. Det är antagligt att det skulle stöta på stora svårigheter för auktionsföretaget att alltid kvarhålla varorna de föreskrivna sju dagarna. Efter prövning bör polisen i sådana fall kunna medge en förkortning av denna tid. Vidare försäljer ifrågavarande auktionsföretag regelmässigt vid varje auktionstillfälle en stor mängd varor av vilka endast en del ingår i uppräkningsen i 1 §. De flesta varor betalas kontant och köparen får varan samtidigt som han erlägger betalningen. Det torde under sådana förhållanden möta stora praktiska svårigheter för auktionsförrättaren att alltid anteckna uppgifter om den som förvärvat varan. Undantag eller lättnader i skyldigheten att göra sådana anteckningar bör ofta kunna medges utan att detta menligt påverkar polisens spaningsverksamhet.

13 §

Om auktionsförsäljning av varor, som anges i 1 §, skall auktionsförrättaren underrätta polismyndigheten i orten. Underrättelsen, som skall ha inkommit till myndigheten senast en vecka före auktionsdagen, skall innehålla uppgift om tid och plats för auktionen, vilka slag av de i 1 § angivna varorna, som skall salubjudas, samt förvaringsplatsen för varorna under tiden intill auktionen. Om särskilda skäl föreligger, får myndigheten medge att underrättelseskyldigheten fullgörs i annan ordning.

Av skäl som anges i den allmänna motiveringen föreslår utredningen att auktionsförrättaren viss tid före auktionsförsäljning skall lämna polisen i orten uppgifter om auktionen och de varor som skall försälas. Härigenom bereds polisen tillfälle att, i den mån det finnes erforderligt, göra en förhandsgranskning av auktionsgodset.

Vissa auktionsföretag bör, som närmare utvecklats i avsnittet om auktionshandel, efter polisens medgivande kunna få fullgöra underrättelseskyldigheten i annan ordning än den som anges i huvud-

regeln i paragrafen, exempelvis genom att översända program för auktionstillfällena under en auktionssäsong eller liknande.

14 §

Behövs särskilda ordningsföreskrifter för registrerad handlares rörelse får tillsynsmyndigheten meddela sådana.

De ordningsföreskrifter som skall kunna meddelas med stöd av förevarande paragraf måste vara sådana att de tar sikte på att underlätta polisens tillsyn och kontroll.

15 §

På begäran av polismyndighet i samband med brottsundersökning är registrerad handlare skyldig att genast själv eller tillsammans med polisman undersöka om viss vara finns i hans besittning eller om han har gjort anteckning om varan på inköpsnota. Polismyndigheten skall, om den ej har medverkat vid undersökningen, omedelbart underrättas om resultatet.

Får registrerad handlare eljest kännedom om att den som utbjuder eller överlämnar vara till honom har olovligen åtkommit denna eller av annan anledning inte är behörig att avyttra varan, eller har handlaren skälig anledning att misstänka detta, skall han genast underrätta polismyndigheten i orten.

I första stycket behandlas skyldighet för registrerad handlare att biträda med undersökningar av sitt lager och sina inköpsnotor i samband med brottsundersökning. Andra stycket upptar skyldighet för sådan handlare att underrätta polisen om han får kännedom om eller misstänker att den som utbjuder begagnade registreringspliktiga varor oärligen har åtkommit dessa eller av annan anledning saknar rätt att förfoga över varorna.

16 §

I den mån det behövs för polisens efterspaning av förkommet gods eller för tillsynen över efterlevnaden av denna förordning och de föreskrifter som har meddelats med stöd av förordningen är registrerad handlare skyldig att efter anmodan lämna polismyndighet uppgifter om sin rörelse.

Om skyldighet för registrerad handlare eller annan näringsidkare att låta polismyndighet undersöka hans lokaler och lager

och granska hans bokföring finns föreskrifter i lagen (1979:000) om handel med skrot och handel med begagnade varor.

Första stycket föreskriver en allmän skyldighet för registrerad handlare att lämna polisen uppgifter om sin rörelse när det behövs för polisens efterspaning av förkommet gods eller för tillsynen. Andra stycket upptar en hänvisning till bestämmelsen i lagen om handel med skrot och handel med begagnade varor om skyldighet för registrerad handlare och andra näringsidkare att låta polisen undersöka lokaler m.m. och granska bokföring. Som har angivits i den allmänna motiveringen har hänvisningen upptagits i förordningen för att underlätta för polisen och handlarna att tillämpa och förstå regleringens bestämmelser. Rätten att granska bokföringen avser inte bara anteckningarna enligt förordningen om handel med begagnade varor utan också den allmänna bokföringen enligt bokföringslagen. Polisen har således rätt att ta del av alla noteringar i den rörelse som granskas.

17 §

Nedlägger registrerad handlare sin handel med varor som anges i 1 § skall han underrätta tillsynsmyndigheten därom.

Finner tillsynsmyndigheten efter underrättelse enligt första stycket eller eljest att registrerad handel har upphört eller har flyttats till annat polisdistrikt, skall handlaren avföras ur registret.

För att polisen skall ha översikt över den registreringspliktiga handeln med begagnade varor måste den underrättas när verksamheten nedlägges. Föreskriften avser inte fall då en handlare upphör med handel med ett eller några slag av registreringspliktiga varor men fortsätter handeln med andra sådana varor.

18 §

Om ansvar för vägran att låta polismyndighet undersöka lokaler och lager och granska bokföring finns föreskrifter i lagen (1979:000) om handel med skrot och handel med begagnade varor.

Den som bryter mot 3 § tredje stycket, 6 §, 7 § första stycket, 8-11 §§, 13 §, 15 § första stycket eller 16 § första stycket

et eller mot föreskrift som har meddelats med stöd av 14 § döms till böter.

Den som underlåter att fullgöra anmälningsskyldighet enligt 17 § första stycket döms till böter, högst femhundra kronor.

Straffbestämmelser om ansvar för vägran att låta polismyndighet undersöka lokaler och lager och att granska bokföring återfinns, som förut utvecklats, i lagen om handel med skrot och handel med begagnade varor. Näringsidkare som obehörigt förvägrar polis att granska lokaler eller lager eller granska bokföring kan med stöd av 4 § i lagen dömas till böter. Till nämnda paragraf anknyter en bestämmelse i 5 § i lagen om, moderniserat, husbondeansvar.

Andra och tredje styckena innehåller bestämmelse om straff för förseelser mot förordningen.

19 §

Näringsidkare ansvarar för gärning som avses i 18 § andra stycket, om den har begåtts i hans rörelse och han har haft eller bort ha vetskap om gärningen.

Den nuvarande förordningen innehåller föreskrifter om husbondeansvar. I förevarande paragraf har upptagits motsvarande bestämmelser i moderniserad form.

20 §

Talan mot polismyndighets beslut enligt denna förordning förs hos länsstyrelsen genom besvär.

Mot länsstyrelsens beslut förs talan hos regeringen genom besvär.

Beslut enligt denna förordning länder till efterrättelse utan hinder av anförda besvär, om ej annat förordnas.

Polismyndighetens beslut enligt förordningen om handel med begagnade varor överklagas hos länsstyrelsen. Som tidigare motiverats i avsnitt 14.4 har utredningen stannat för att föreslå att talan mot länsstyrelsens beslut skall föras hos regeringen.

Om det skulle finnas önskvärt att avlasta regeringen från dessa besvärsmål, bör överklagande i stället ske hos kommerskollegium, som sista instans. Väljs detta alternativ bör andra stycket av förevarande paragraf lämpligen utbytas mot följande text:

"Mot länsstyrelsens beslut förs talan hos kommerskollegium genom besvär.

Mot kommerskollegiets beslut får talan ej föras."

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna

Denna förordning träder i kraft den

Handlare som vid utgången av har tillstånd eller eljest rätt till handel med något av de slag av begagnat gods som anges i 1 § 1 mom. första stycket punkterna 2-5 eller andra stycket förordningen (1949:723) angående handel med skrot, lump och begagnat gods skall anses som registrerad enligt den nya förordningen och upptas i det i 5 § angivna registret. Handlaren skall underrättas härom.

De tillstånd till handel med begagnat gods, som meddelats med stöd av den nuvarande förordningen och som nu gäller, torde regelmässigt avse tillstånd till fast handel. Enligt förevarande övergångsbestämmelser kommer handlare med tillstånd till handel med sådant begagnat gods på vilket den nuvarande förordningen är tillämplig och som också omfattas av förslaget till ny förordning att anses som registrerad enligt den nya förordningen. Handlaren blir därmed underkastad den nya förordningens bestämmelser.

Det torde vidare finnas några rättigheter till handel grundade på 1918 års förordning och som alltså är gällande enligt övergångsbestämmelserna till den nuvarande förordningen. I den mån sådan rätt avser handel med varor som upptas i förslaget skall även dessa handlare anses registrerade enligt den nya förordningen.

Utredningens förslag till nya bestämmelser för handeln med skrot och handeln med begagnade varor förutsätter för sin tillämpning i och för sig inte att fler polismän avdelas för spaningsverksamheten, kontrollen och tillsynen på dessa områden.

Från polismyndigheter i olika delar av landet har som tidigare antytts framförts önskemål om förstärkningar på personalsidan för ifrågavarande uppgifter. Självfallet är det angeläget att tillräckliga personalresurser kan disponeras för verksamheten. Utredningen är emellertid medveten om att resurserna är hårt ansträngda och att också åtskilliga andra områden pockar på ökning av polispersonalen.

Utredningens förslag innefattar i vissa avseenden förenklingar av bestämmelserna och dessas tillämpning. De föreslagna regleringarna av handeln på dessa områden bör alltså medföra att polisen bör kunna arbeta rationellare och effektivare än med de nuvarande bestämmelserna.

Utredningen har också haft att överväga om förslagen eljest medför särskilda merkostnader för statsverket. I fråga om kostnaderna för erforderligt tryck har samråd skett med rikspolisstyrelsen. Det tryck som härvid främst är aktuellt är blanketter för registreringsanmälningen m.m. samt inköpsnotor för handeln med begagnade varor ävensom kommentarer, en för handeln med skrot och en för handeln med begagnade varor, till regleringsförfattningarna.

För blanketterna för ansökan om upptagande i register behövs inga kopior. För underrättelser att handlaren upptagits däri erford-

ras en kopia, som lämpligen kan användas såsom polisens registerkort, samt troligen ytterligare två kopior för polisens arbete. Anmälningssblanketter och blanketter med ett original och tre kopior kan i en upplaga anpassad för det omedelbara behovet och för något eller några år därefter beräknas uppgå till ca 4 000 à 5 000 kronor.

Enligt utredningens förslag skall registrerad handlare tilldelas inköpsnotor för de anteckningar om förvärv av begagnade varor som han är skyldig att göra. Kopior av inköpsnotorna skall fortlöpande översändas till polisen.

Enligt beräkningar baserade på uppgifter från polisdistrikten uppgår antalet handlare med tillstånd till handel med begagnat gods enligt den nuvarande förordningen till drygt 2 000. Som antytts tidigare torde det faktiska antalet handlare som yrkesmässigt sysslar med sådana föremål vara betydligt större. Dessutom tillkommer några kategorier handlare enligt utredningens förslag. Om samtliga handlare insänder kopior av inköpsnotor för alla förvärv av varor som förslaget omfattar är det troligt att mängden insända kopior skulle bli helt ohanterlig. För att polisen praktiskt skall kunna använda sig av uppgifterna på kopiorna på ett meningsfullt sätt bör, som tidigare framhållits, skyldigheten att anteckna på notor och att insända sådana begränsas i åtskillig mån genom en smidig tillämpning från polisens sida. Förslaget lämnar polisen möjligheter att medge undantag och lättnader i olika hänseenden. Vägledande för polisen bör vara att polisens arbetsinsatser kan koncentreras på sådana varor och föremål beträffande vilka spaningsverksamheten kan väntas ge resultat.

En upplaga på 100 000 inköpsnotor, bestående av original och en kopia, kan antas räcka åtminstone några år. Den beräknas kosta ca 15 000 kronor.

Kostnaderna för ansökningsblanketter och blanketter för tillståndsbevis på skrotområdet torde bli obetydliga i sammanhanget.

I viss utsträckning tilldelas handlare med begagnade varor redan nu frankeringsfria kuvert för att sända in uppgifter om visst

gods. Kostnaderna i detta sammanhang för porto m.m. utgör endast en del av polisens kostnader för kuvert, portoavgifter m.m. och kan inte särskilt anges. Utredningens förslag medför att handlare med begagnade varor i ökad utsträckning åläggs att sända in handlingar, framför allt kopior av inköpsnotor. Kostnaden för frankeringsfria kuvert och hanteringen av försändelserna kommer alltså att öka. Den torde dock beloppsmässigt bli liten.

För underrättelse till handlare med begagnade varor om att han upptagits i registret bör inte utgå expeditionsavgift enligt expeditionskungörelsen (1964:618). I fråga om expeditionsavgiften för tillståndsbevis för handel med skrot och godkännande av ny föreståndare har utredningen i och för sig ej anledning föreslå ändring av det belopp, 60 kronor, som nu utgår enligt expeditionskungörelsen. Viss ändring av texten i den vid kungörelsen fogade avgiftslistan behövs emellertid om utredningens förslag genomföres.

Det omedelbara behovet och behovet för ett antal år framåt av kommentarer till de båda av utredningen föreslagna förordningarna kan beräknas till en upplaga av 10 000 exemplar för vardera av de två kommentarerna (ca 30-35 sidor i A5-format för var och en). Kostnaden för pappersmaterial till och tryckning av de båda kommentarerna kan uppskattas till ca 7 000-8 000 kronor.

BILAGA LISTA ÖVER UTREDNINGENS KONTAKTER MED MYNDIGHETER M.FL.

Utredningen har haft överläggningar eller kontakt genom remissförfarande eller eljest under hand med företrädare för eller befattningshavare hos nedan förtecknade myndigheter, organisationer m.fl.

Justitiedepartementet
Jordbruksdepartementet
Handelsdepartementet
Industridepartementet

Riksåklagaren
Rikspolisstyrelsen
Länspolischeferna
Lokala polisdistrikten
Brottsförebyggande rådet
Televerket
Statens järnvägar
Riksskatteverket
Kommerskollegium
Generaltullstyrelsen
Konsumentverket
Statens provningsanstalt

Svenska kommunförbundet

Hemförsäljningskommittén
Utredningen om insamlingar

Tekniska nomenklaturcentralen

AB Järnbruksförnödenheter
 Föreningen Järnskrotgrossisterna
 Föreningen Metalls্কrotgrossisterna
 Skrothandels branschkommitté
 Skrotbranschens nämnd
 Svenska Järn- och Metalls্কrothandlareföreningen
 Svenska Återvinningsföreningen
 Sveriges Bilskrotares Riksförbund

Försäkringsbranschens Service AB (Försäkringsbolagens
 bilreparationskommitté)
 Galleristerna
 Guldcentralen Ekonomisk Förening
 Motorbranschens riksförbund
 Sveriges Auktionsförbund
 Sveriges konst- och antikhandlareförening
 Sveriges Mekanförbund

Utredningen har därutöver besökt nedan angivna företag och i avslutning därtill haft överläggningar med företrädare för företagen.

AB Stockholms Auktionsverk, Stockholm

Halmstads Järnverk AB, Halmstad

AB Arvid Andersson, Skellefteå och Piteå
 AB Bilfragmentering, Halmstad
 AB Enköpings Avfallsråvaror, Enköping
 AB E.W. Nilsson, Eskilstuna
 AB Gotthard Nilsson, Ålmhult
 AB Ivar Thulin, Västerås
 Bil & Allskrot AB, Huddinge
 Fahléns eftr. Yngve Pettersson, Strängnäs
 Gösta Ohlander AB, Stockholm
 K. Granaths Bildelar i Jönköping AB, Jönköping
 K. Svanljung Skrot, Stockholm
 Lindberg & Son AB, Stockholm
 Perry Norling AB, Stockholm

PLM Återvinning AB, Jönköping
Sollentuna Bildemontering AB, Sollentuna
V. Winberg Skrot, Sollentuna

AB Nordiska Affineriet ANA, Helsingborg

Ovanstående kontakter har innefattat sammanträden eller andra personliga sammanträffanden med drygt hundralet befattningshavare och andra. Det närmaste samarbetet har utredningen haft med verkställande ledamoten i Skrotbranschens nämnd Greger Lewenhaupt och kriminalinspektörerna Olof Gardelach och Bengt Jonsson vid polisen i Stockholm. Dessa har reellt, ehuru ej formellt, fungerat som experter åt utredningen.

Sammanställning av remissyttrandena över betänkandet (Ds H 1978: 5) *Handeln med skrot och handeln med begagnade varor*

Mot bakgrund av de förslag som läggs fram i propositionen redovisas i det följande remissinstansernas yttranden vad avser förordningen om handeln med skrot och förordningen om handeln med begagnade varor i endast begränsad utsträckning. De redovisade remissyttrandena återges som citat. Endast en redigering av materialet på nedan angivna rubriker har gjorts.

Innehåll

1 Allmänna synpunkter	273
2 Handeln med skrot	278
2.1 Tillståndstvång och lämplighetsprövning	278
2.2 Anteckningsskyldighet m. m.	283
2.3 Uppköpare och upplagsplats	285
3 Handeln med begagnade varor	287
3.1 Registreringssystemet	287
3.2 Handeln med bilar och bildelar	293
3.3 Handeln med pälsverk och äkta mattor	295
3.4 Auktionshandel och handeln med antikviteter, konst, m. m.	296
3.5 Handeln med inbytesvaror	299
4 Handeln med ädla metaller	301
5 Tillträdesrätt för polisen	303
6 Tillstånds- och registreringsmyndighet	304
7 Sanktioner	307
8 Besvärsordningen	310
9 Den författningsmässiga uppläggnings	312

1 Allmänna synpunkter

Förslagen i sin helhet tillstyrks eller lämnas utan erinran av NO, SPK, länsstyrelserna i Södermanlands län, Östergötlands län, Blekinge län, Hallands län, Älvsborgs län, Västmanlands län och Västernorrlands län, LON, polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt, televerket, SJ, Svenska kommunförbundet, Sveriges auktionsförbund, Motorbranschens riksförbund samt Sveriges tandteknikers riksförbund.

Göta hovrätt

Redan enligt nu gällande förordning har polismyndigheten möjlighet till i huvudsak samma kontroll som utredningen föreslår. Utredningen har emellertid funnit att förhållandena inom handeln inte är tillfredsställande och att detta delvis beror på att polismyndigheterna inte kunnat fullgöra kontrollen effektivt, delvis kan tillskrivas en otillfredsställande beredning av tillståndsärendena. Hovrätten anser att en författningsmässig reglering av handeln alltså är påkallad och vill framhålla vikten av att polisen får möjlighet att ägna denna handel erforderlig uppmärksamhet.

Kammarrätten i Jönköping

Behov har sedan länge funnits att reglera handeln med skrot och begagnade varor. Det främsta syftet med regleringen har varit att söka bekämpa tillgrepp av dessa varor genom att försvåra deras avsättning inom den reguljära handeln samt att underlätta polisens efterspaning av sådant gods. Under de snart tre årtionden som den nuvarande skrothandelsförordningen varit gällande synes särskilt skrotbranschen ha genomgått en kraftig utveckling samtidigt som branschstrukturen delvis förändrats. På senare tid har även en utbredd och tilltagande brottslighet kunnat förmärkas. Om de brottsförebyggande åtgärder som föreskrivs i gällande förordning vidtogs på åsyftat sätt skulle sannolikt en stor del av ifrågavarande handel ha sanerats. Den knapphet på resurser som stått polisen till buds vid fullgörandet av sina åligganden har utan tvekan bidragit till de kvarstående eller fördjupade problemen inom den reguljära handeln. Utvecklingen torde emellertid ha nått därhän att vissa föreskrifter i förordningen inte längre är ändamålsenliga, varför en ny reglering nu är motiverad.

Utredningen har haft till uppgift att göra en översyn av gällande bestämmelser och att därvid bl. a. överväga om nuvarande tillämpningsområde och kontrollsystem framstår som lämpliga med hänsyn till rådande förhållanden. Utredningen synes med fog ha utgått ifrån att de polisiära resurserna även i framtiden blir begränsade för tillsynen av de förhållanden som förordningen reglerar. Genom sitt framlagda förslag har utredningen åstadkommit en lösning som både skapar förutsättningar för effektiv kontroll av handeln och medför sådana lättnader i polisens arbete att den utan alltför stor omorganisation torde kunna fullgöra sina föreslagna åligganden. Förslaget kan å andra sidan ej heller anses innebära en onödig belastning för den seriösa handeln.

RÅ

Som jag har framhållit i mitt yttrande över brottsförebyggande rådets promemoria (1978: 1) Sakhäleri m. m. är häleribrott ofta förknippade med andra brott. Handeln med skrot har i detta sammanhang visat sig vara en speciellt kritisk bransch. Kontroll av denna bransch är därför av stor betydelse i kampen mot häleri och därmed förknippad allvarlig brottslighet. Samma kontrollbehov gör sig gällande vid yrkesmässig handel med begagnade varor.

Huvudsyftet med den nu föreslagna regleringen, som i sina huvuddrag ansluter till nuvarande ordning, är att försvåra att stulet eller eljest olovligt åtkommet gods avsätts inom handeln och att underlätta polisens gods-spaning. Den skall på så sätt verka allmänt brottsförebyggande i fråga om stöld och inbrott. I allt väsentligt kan jag tillstyrka att utredningens förslag blir föremål för lagstiftning.

RPS

De framlagda författningsförslagen innebär en inskränkning i näringsfriheten. Det ligger i sådan lagstiftnings natur att inskränkningen inte skall göras mer betungande för den enskilde än vad som är klart motiverat. Med beaktande av samhällets intresse av att försöka stävja häleribrottsligheten och med den polisiära erfarenheten om omfattning och utbredning av denna slags brottslighet anser rikspolisstyrelsen att förslagen är i huvudsak väl avvägda och uppfyller ett uttalat behov. Möjligheten till en polisiär direkttillsyn är av stor betydelse.

Frågan om intensivare kontroll av skrot- och begagnade varumarkna-

derna är emellertid inte bara beroende av lagstiftning på området. Polisens bristande personaltillgång utgör redan idag hinder mot en tillfredsställande och önskvärd godsspaning. Utredningen har berört frågan om polisens personalresurser (sid. 141) utan annan slutsats än att de föreslagna ändringarna trots allt bör medverka till att göra kontrollen lättare. Rikspolisstyrelsen delar utredningens uppfattning i denna del och ser fram emot de nya och mera lätthanterliga reglerna med förhoppning att det därigenom skall kunna verkställas erforderlig spaning på ett enklare och effektivare sätt än hittills.

BRA

Vid sidan av den straffrättsliga lagstiftningen om häleri, de straffprocessuella bestämmelserna om förvarstagande av stöldgods och de civilrättsliga reglerna om godtrosförvärv, har lagstiftaren prövat näringspolitiska åtgärder för att stävja handeln med stöldgods. Vad som därvid kommit i fråga är skärpt kontroll av branscher som ger särskilt stora möjligheter att föra ut stöldgods i den allmänna handeln.

Det främsta syftet med regleringen av handeln med skrot och handeln med vissa begagnade varor är att söka bekämpa stölden av dessa varor genom att avsättningen till den reguljära handeln försvåras och att polisen får underlag för efterspaning av varor som stulits. Syftet bakom denna lagstiftning är således dikterat främst av kriminalpolitiska hänsyn och inte, som beträffande t. ex. den tillfälliga handeln, av näringspolitiska.

Rådets synpunkter i det följande på skrothandelsutredningens förslag skall ses mot bakgrund av detta förhållande och de insatser som rådet gjort mot häleri- och tillgreppsbrotsligheten.

NO

Den första fråga som skrothandelsutredningen haft att besvara gäller om handeln med skrot och begagnade varor även i fortsättningen skall omfattas av en särskild offentlig reglering i syfte att motverka tillgreppsbrott. Denna fråga är också den grundläggande från konkurrenssynpunkt, bl. a. mot bakgrund av att hittillsvarande reglering inneburit ett visst hinder för det fria tillträdet till marknaden. Regleringen kan härigenom sägas i viss mån ha kommit i konflikt med en ur konkurrensrättslig synpunkt viktig princip. NO finner dock att utredningen på ett övertygande sätt har visat att behovet av offentlig reglering kvarstår på ifrågavarande marknad. Av det material utredningen redovisar framgår nämligen att regleringen spelar en betydande roll dels i brottsförebyggande syfte, dels när det gäller att underlätta polisens spaningar när brott redan har begåtts. Mot denna bakgrund tillstyrker NO utredningens förslag att i stort sett behålla den offentliga regleringen av handeln med skrot och begagnade varor.

Enligt NOs uppfattning har skrothandelsutredningen över huvud taget i sina förslag gjort en rimlig avvägning mellan å ena sidan vad som erfordras för att syftet med regleringen skall uppnås och å andra sidan att i möjlig mån undvika onödigt byråkratiskt krångel. Ett exempel härpå är också vad utredningen anför som motivering för att inte uppta begagnade bilar och bildelar i sitt förslag till reglering av handeln med begagnade varor.

Länsstyrelsen i Uppsala län

I betänkandet framlagda förslag innebär uppenbara förbättringar gentemot rådande ordning med hänsyn särskilt till polisens möjligheter till kontroll av verksamheten, spaning efter stöldgods etc.

Länsstyrelsen i Kronobergs län

De överväganden och förslag som utredningen framlagt för att effektivisera kontrollen över handeln med skrot och handeln med begagnade varor, finner länsstyrelsen väl underbyggda och ägnade att förbättra den nuvarande situationen. Länsstyrelsen finner förslaget väl uppfylla syftet med regleringen, nämligen att förebygga stölder, hindra och försvåra avsättningen av stöldgods samt att underlätta polismyndigheternas efterspaning av sådant gods.

Länsstyrelsen i Västerbottens län

Med hänsyn till att handeln med skrot och begagnade varor ökar i omfattning och får allt större ekonomisk betydelse, är det nödvändigt med en effektiv kontroll av verksamheten. På grund av den ökade frekvensen av tillgreppsbrott och att tillgripet gods i mycket stor omfattning säljs som begagnade varor, är det framförallt angeläget att bestämmelserna rörande handeln med begagnat gods möjliggör att polisen kan utöva en kontinuerlig godsspaning. Utredningens betänkande är väl anpassat för att öka polisens möjligheter att utöva en effektiv kontroll av såväl handeln med skrot som handeln med begagnade varor.

Länsstyrelsen i Norrbottens län

I det led av åtgärder som kan vidtas för att stävja handeln med stöldgods får skärpt kontroll av handeln med skrot och begagnade föremål ses som en viktig del. De möjligheter som fortsatt reglering erbjuder är betydelsefulla led i polisens brottsförebyggande och spanande verksamhet. Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att en reglering på detta område bör bibehållas för framtiden.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

Förslaget innebär både en förenkling och en utvidgning enligt nu gällande reglering. Ändamålssynpunkterna är hela tiden dominerande. Stölder av olika slag av gods har ökat och detta förhållande motiverar dels en skärpning av redbarhets- och lämplighetsprövningen vid skrothandelstillstånd och dels att uppgifts- och anteckningsskyldigheten noga iakttas.

Länsstyrelsen i Hallands län

Länsstyrelsen finner förslaget till ny lagstiftning om handel med skrot och begagnade varor väl avvägt och har ingen erinran mot utformningen. Särskilt tillfredsställande synes det länsstyrelsen att utredningen föreslår separata förordningar, en för handel med skrot och en för handel med begagnade varor. Tillståndskravet kvarstår endast beträffande handeln med skrot och polismyndigheten är alltfört tillståndsmyndighet. Beträffande handel med begagnade varor har sortimentsgruppen gjorts enklare och tydligare. Handlare med begagnade varor skall endast behöva anmäla sig för registrering hos polismyndigheten. Det nuvarande tillståndskravet när det gäller handel med begagnade varor har i praktiken visat sig svårt att tillämpa, varför ett registreringssystem får anses vara ett smidigare förfaringssätt. Polismyndigheten skall också kunna låta registrera sådan handlare med begagnade varor, som underlåter att anmäla sig till registrering. Detta kommer att underlätta polisens tillsynsskyldighet och möjlighet att bedriva efterspaning av stulet gods.

Länsstyrelsen i Blekinge län

Syftet med gällande reglering på ifrågavarande område – att hindra eller försvåra avsättningen av oärligt åtkommet gods och att underlätta polisens efterspaning av sådant gods – synes inte ha uppnåtts huvudsakligen till följd av direkta brister i författningen och i tillämpningen av densamma. Länsstyrelsen hälsar därför med tillfredsställelse det förslag till ny reglering som nu föreligger och som ger polisen betydligt större möjligheter att utöva en effektiv kontroll över verksamheten. De detaljregister som föreslås tycks i allt väsentligt tillgodose de polisiära intressen som i första hand måste beaktas.

Länsstyrelsen i Kristianstads län

En fortsatt reglering av handeln med skrot och begagnade varor torde vara påkallad. Utredningens förslag synes medföra att man på ett rationellare och effektivare sätt än vad som hittills varit fallet kan minska eller begränsa häleribrotten och därmed på sikt ställdbrotten. Polisen får genom förslaget bättre möjligheter till insyn i handeln med skrot och begagnade varor.

DEFU

Utredningens förslag syftar till att öka samhällets möjligheter att komma till rätta med försäljning av stulet gods. För att ge polismyndighet bättre förutsättningar i detta arbete föreslås nu flera åtgärder som syftar till att öka polisens kännedom om handeln med begagnade varor. I sin tur leder detta enligt förslaget till ett ökat uppgiftslämnande på flera punkter för företagen.

DEFU delar utredningens uppfattning att det är angeläget för samhället att effektivisera möjligheterna att spara stöldgods i den mån försäljning av sådant gods förekommer inom den ordinarie handeln. Även för de berörda branscherna är det givetvis mycket värdefullt att ett effektivt informations-system utvecklas. Utredningens förslag innebär i vissa hänseenden förbättringar i förhållande till den nuvarande ordningen. DEFU redovisar i det följande modifieringar och förenklingar i utredningens förslag. Syftet med dessa är såväl att ytterligare effektivisera systemet som att förenkla uppgiftslämnandet för företagen. DEFU vill därvid stryka under att det föreligger ett klart samband mellan kravet på enkelhet för företagen och effektiviteten i systemet. Ett omfattande och krångligt uppgiftslämnande kommer i praktiken att leda till en varierande efterlevnad.

Länsåklagarmyndigheten i Uppsala län

Syftet med regleringen av handeln med skrot och begagnade varor är att försvåra avsättningen av olovligen tillgripet gods samt att underlätta polisens efterspaning av sådant gods. Skälen för en reglering är idag minst lika starka som tidigare. Utredningens redovisning (s. 107 ff) ger anledning anta att det förekommer en utbredd brottslighet på området. I likhet med utredningen anser jag därför en fortsatt reglering påkallad. Lagstiftningen på området bör därvid ge uttryck för de krav som ställs.

Polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt

Nuvarande reglering på det aktuella området utgör ett viktigt inslag i den brottsförebyggande verksamheten inom polisen. De ändringar i utformningen som föreslås av skrothandelsutredningen synes bl. a. ge en möjlighet till en ännu effektivare kontroll av handeln med skrot och begagnat gods.

Sveriges grossistförbund

Handeln med skrot och handeln med vissa begagnade varor är reglerad genom särskild förordning. Syftet med regleringen är att bekämpa stölder av dessa varor genom att avsättningen till den reguljära handeln försvåras och att polisens efterspaning av stulna varor underlättas.

Detta syfte är i och för sig vällovligt, och vi kan från denna utgångspunkt acceptera en fortsatt reglering. Vi vill dock samtidigt understryka att regleringen ofrånkomligen innebär en administrativ belastning på de berörda företagen. Det är därför angeläget att belastningen inte blir större än vad som kan anses oundgängligen nödvändigt för att syftet med regleringen skall uppnås. Detta önskemål måste anses stå i överensstämmelse med regeringens mål att motverka byråkratisering i samhället.

Svenska handelskamarförbundet

Svenska Handelskamarförbundet anser inledningsvis att de framlagda förslagen är väl genomarbetade och väl belyser de speciella förhållanden och problem som är förknippade med de berörda branscherna. Betänkandet bygger i allt väsentligt på den nu gällande skrothandelsförordningen från 1949 och den praxis som därefter utvecklats.

Förbundet anser det vara motiverat att särskilja lagstiftningen beträffande handeln med skrot från lagstiftningen beträffande begagnade varor. Vidare är det angeläget att en ny lagstiftning utformas på ett sådant sätt att en enkel rättstillämpning är möjlig och att osunda företeelser inom branschen motverkas.

2 Handeln med skrot

2.1 Tillståndstvång och lämplighetsprövning

BRÅ

I fråga om handeln med skrot föreslår utredningen att den i fortsättningen bör grundas på i huvudsak samma principer som f. n. gäller, dock att en viss skärpning av tillståndsprövningen föreslås liksom att vissa undantag från kontrollbestämmelserna som försvårat övervakningen och spaningen föreslås bli slopade i den nya förordningen. Rådet har ingen erinran mot dessa förslag. BRÅ delar vidare utredningens uppfattning att handeln med lump och textillavfall bör utmönstras ur lagstiftningen.

KK

Utredningen föreslår ett fortsatt tillståndstvång, vilket kollegiet tillstyrker. Tillståndsprövningen tillsammans med nu föreslagna skärpta krav bör kunna öka förutsättningarna för sanering av branschen.

NO

Det måste således enligt NO accepteras att yrkesmässig handel med skrot även i fortsättningen endast får bedrivas efter tillstånd och att lämplighetsprövning föregår beviljande av tillstånd. Att lämplighetsprövningen utsträcks till att omfatta även juridiska personer förefaller välmotiverat. NO vill understryka utredningens uttalande att tillståndsgivningen i likhet med vad nu gäller inte skall kopplas till en prövning av behovet av sökandens verksamhet.

Länsstyrelsen i Stockholms län

Utredningen föreslår en skärpning vid tillståndsprövningen innebärande att inte bara lämpligheten hos föreståndaren för rörelsen utan hela företaget som sådant skall prövas. Länsstyrelsen anser detta förslag vara mycket värdefullt.

Länsstyrelsen delar inte utredningens åsikt att man vid tillståndsprövningen skall kunna se till den sökandes sociala skäl i vissa fall. Enligt länsstyrelsens mening skulle en sådan bedömning av den presumtiva tillståndshavaren kunna urholka lagstiftningens syfte.

Länsstyrelsen i Malmöhus län

Vid prövning av ansökan om tillstånd till handel med skrot skall enligt 4 § förslag till förordning om handel med skrot sökandens lämplighet att bedriva den avsedda verksamheten utredas. För att skapa möjlighet till enhetlig bedömning och underlätta polisens handläggning av dessa ärenden, bör rikspolisstyrelsen bemyndigas att meddela föreskrifter eller anvisningar för polismyndighetens tillämpning av förordningen. Exempel på sådant bemyndigande finns i 96 § körkortskungörelsen jämfört med 32 § körkortslagen.

Länsstyrelsen i Gotlands län

Förslaget till förordning om handel med skrot har byggts upp kring 1949 års skrothandelsförordning och kan därför inte betraktas som lika framsynt som det tidigare berörda förslaget till förordning om handel med begagnade varor. Utan att ha alltför ingående kännedom om branschen kan man våga konstatera ett kraftigt ökat intresse för återvinning. Härvid spelar nya legeringar och plaster som erhåller metallers egenskaper en ganska stor roll. Av detta skäl bör området för den föreslagna skrothandelsförordningens tillämpning utvidgas till att inte enbart avse "yrkesmässig handel med järn- och annat metallskrot och tackor av metallskrot". Länsstyrelsen föreslår att denna del blir föremål för särskilt övervägande.

Förslaget till skrothandelsförordning innehåller en avsevärd skärpning av de lämplighetskrav på tillståndssökanden som i dag tillämpas. På samma sätt skärpes polismyndighetens tillsynsskyldighet. De här båda kraven på skärpning har tillkommit "på förekommen anledning" enligt vad som redovisas i utredningen och enligt vad som i övrigt är känt. Med hänsyn till de värden som börjat stå på spel inom återvinningsbranschen är de skärpta tillståndskraven befogade. De får dock inte drivas så långt att de blir till hinder för den även från samhällets synpunkter mycket nödvändiga och viktiga återvinningsindustrin. Enligt länsstyrelsens mening har man i denna delen hamnat på en lämplig avvägning i det föreliggande förslaget.

Länsstyrelsen i Kristianstads län

I 4 § skrothandelsförordningen behandlas redbarhets- och lämplighetsprövningen. Här bör framhållas att en skärpning vid tillståndsgivningen är nödvändig. Den släpphänthet som hittills varit rådande har medfört ett antal mindre lämpliga tillståndsinnehavare.

Länsstyrelsen ifrågasätter om inte 6 § i skrothandelsförordningen bör ändras så att tillståndsmyndigheten före utfärdande av tillstånd *skall* inhämta yttrande från Skrotbranschens nämnd. I förslaget föreskrivs att tillståndsmyndighet *bör* inhämta yttrande från nämnden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län

En stor del av de missförhållanden som råder på skrothandelsområdet synes kunna hänföras till uppköparna och deras verksamhet. Det är därför enligt länsstyrelsens mening angeläget att kraven på redbarhet och lämplighet skärps i samband med tillståndsgivning på sätt utredningen föreslår.

Länsstyrelsen föreslår att även för fasta handlare sker en generell omprövning av tillstånden till exempel vart femte år. Detta skulle innebära en mycket bättre kontroll och skulle inte innebära någon väsentlig nackdel eller börda för den seriöse skrothandlaren. Den psykiska påtryckningen regelbunden omprövning innebär skulle stärka motivationen för att sköta skrothandeln enligt reglerna.

Länsåklagarmyndigheten i Gävleborgs län

När det gäller tillståndsprövningen för skrothandel bedömer jag svårigheterna koncentrerade till juridiska personers verksamhet. Vad utredningen i denna fråga anfört, vill jag ansluta mig till. Det finns anledning att särskilt understryka betydelsen av att tillståndsorganen verkligen försöker utröna lämpligheten hos styrelseledamöter och andra med avgörande inflytande i företaget. Måhända har hittills lämplighetsprövningen koncentrerats eller rent av begränsats till den föreslagne föreståndaren. Vad föreståndaren beträffar måste krävas – förutom att han är allmänt pålitlig och besitter erforderlig erfarenhet och yrkeskunnande – att han inom bolaget, företaget etc har en sådan självständig ställning att han kan gentemot ledning och andra intressenter i förekommande fall förväntas ta avstånd från och hindra verksamhet som innefattar lagöverträdelser eller eljest står i strid med handelsregleringen. Den nu skisserade prövningen är grannlaga. Erfarenheterna torde vara sådana att tillsynsorgan kan ha orsak att tid efter annan kontrollera om de förutsättningar, varom nu är fråga, består beträffande föreståndare liksom självfallet beträffande den juridiska personen.

Svensk Industriförening och Svenska Återvinningsföreningen

Den ökade brottsligheten i vårt land – och runt om i världen – är otvivelaktigt ett problem som berör alla och inte enbart handeln med skrot och annat återvinningsmaterial. Det är emellertid föreningarnas uppfattning beträffande branschen att den ökade brottslighet som konstateras i Sverige inte har sin grund i slappa bestämmelser på skrotsidan. Man måste sannolikt söka djupare orsaker till brottsligheten. Det är i detta sammanhang föreningarnas bestämda uppfattning att det nuvarande systemet med tillståndsgivning ingalunda verksamt fungerat som någon garanti mot brottslighet. Detta har även klart framgått av den s. k. Örebrohärvan.

Om man däremot väljer att behålla tillståndsförfarandet för skrothandeln anser vi att det automatiskt skall omfatta även begagnade varor som "tillhör branschen" t. ex. profiljärn, armeringsjärn, rör, motorer, tomfat, grindar etc.

Det är emellertid föreningarnas övergripande uppfattning att tillståndssystemet bör slopas och ersättas med ett system – det system utredningen själv föreslår när det gäller begagnade varor – där *alla* återvinningshandlare skall registreras hos polismyndigheten.

Handlare som arbetar med pappersavfall, textilier och liknande bör också registreras även om det här rör sig om handel med en lågvärdig vara. Om polisen inte har kontroll över den handeln genom registrering kan det lätt i tider med bättre konjunkturer – då pappersavfall har ett betydligt

högre pris – komma in element i branschen som inte är önskvärda.

Om tillståndsförfarandet slopas förlorar skrotbranschens nämnd visserligen en huvudsaklig arbetsuppgift. Detta anser emellertid föreningarna väga lätt mot den fördel ett 100%-igt registreringssystem innebär. Skrotbranschens nämnd bör vidare enligt vår mening i fortsättningen bekostas av statliga medel samt underställas handelsdepartementet eller annan myndighet, vars uppgift bör bli att kontinuerligt granska och bevaka skrotbranschens bestämmelser. Skrotbranschens nämnd bör också lämpligen vid sin sida ha lokala nämnder i varje län. Ett intimt samarbete lokalt mellan polismyndigheten och skrotbranschen är i detta sammanhang väsentligt.

Föreningen Järngrossisterna, Föreningen Metallskrötgrossisterna, Svenska Järn- och Metallskröthandlareföreningen, Sveriges Bilskrotares Riksförbund samt Skrothandelns Branschkommitté.

Det nya förslaget, liksom nuvarande förordning, tar sikte på privata näringsidkare, som får handla med skrot endast efter tillstånd. På senare år har dock den nya utvecklingen inträtt att kommuner och statliga organ i viss utsträckning sysslar med uppsamling av återvinningsvaror, mest returpapper men även i viss mån järn- och metallskröt. Denna verksamhet drivs under skiftande former och med olika ambitionsnivåer. Vi anser starkt motiverat att kommunal och statlig hantering med återvinningsvaror skall vara underkastad samma regler som den privata återvinningsbranschen. Kommun eller statlig myndighet som önskar driva skrothantering skall alltså ha ansvarig föreståndare på samma sätt som ett enskilt företag och även i övrigt driva verksamheten under samma betingelser i vad avser kontrollkrav och etableringsvillkor.

Beträffande tillståndsgivningen är det synnerligen viktigt, som också utredningen framhåller, att endast lämpliga personer och företag får tillstånd. Det bör inte få förekomma att personer som inte fyller förordningens krav ändå erhåller tillstånd "av sociala skäl". Utredningen anger att i vissa särskilda fall sociala skäl skulle kunna "vinna rimligt beaktande", men erfarenheterna av detta är så negativa att vi anser det skall i det vidare lagstiftningsarbetet fastslås att avkall ej får göras på lämplighetskraven.

När det gäller lämplighetskraven går utredningen inte närmare in på hur dessa skall tolkas eller hur strängt de bör tillämpas. Man hänvisar till den praxis som skrotbranschens nämnd skapat och samlat i en översikt till utredningen, men denna hänvisning är försedd med viss reservation (sid. 170). Vi anser att vid departementsbehandlingen en genomgång av lämplighetsrekvisitens tillämpning bör göras och klara indikationer ges i motivuttalanden, så att polismyndigheterna har bättre vägledning.

Både skrothanadeln och många polismyndigheter menar att tillämpningen vid tillståndsgivning hittills har varit på många håll för slapp. Det bör klargöras att tillståndsbedömningarna bör generellt stramas upp jämfört med nuvarande genomsnittliga tillämpning ute på polisdistrikten.

I detta sammanhang må framhållas vikten av att då tillståndsärende gäller en redan i gång varande rörelse – som är fallet t. ex. vid ansökan om förnyande av uppköpartillstånd – polismyndigheten kontrollerar, bland annat, att sökanden fullgjort sina skyldigheter i fråga om redovisning av mervärdeskatt samt sköter sin bokföring i enlighet med gällande bestämmelser.

Skrotbranschens nämnd för tillståndsprövning

Upphävandet av straffbestämmelsen i den utsträckning utredningen fö-

reslagit måste otvivelaktigt medföra att större noggrannhet och större kraft måste användas för upprätthållandet av de sanktioner — indragning av tillstånd och varning — som utredningen föreslagit, varjämte, som här nedan framhålles, jämväl beviljandet av nya tillstånd måste ske med restriktivitet.

Beskrivningen av kvalifikationerna för företagare och ansvarig föreståndare har principiellt bibehållits oförändrad ur 3 § andra stycket i nu gällande förordning. Nämnden har till skrothandelsutredningen lämnat en detaljerad beskrivning över de principer, som legat till grund för nämndens yttranden. Utredningen har närmare uttalat sig beträffande vissa av de frågeställningar, som nämnden tagit upp, och därvid i stort sett anslutit sig till nämndens praxis. Beträffande åberopande av sociala skäl har utredningen fastslagit att de allmänna kraven på redbarhet och lämplighet inte får åsidosättas eller förbises. Då några andra krav inte uppställts i förordningen har nämnden svårt att inse att det kan bli något utrymme för åberopande av sociala skäl.

Beträffande lämplighetskravet vill nämnden starkt understryka att det bör, såsom också framgår av den föreslagna lagtexten, anpassas till den avsedda verksamheten. Framför allt måste för tillstånd till fast handel ställas betydligt större krav på kunskaper och erfarenhet både allmänt kommersiellt och beträffande själva branschen än när det gäller uppköpare. Tillstånd som uppköpare är enligt förslaget begränsat såväl områdesmässigt som tidsmässigt medan inga sådana begränsningar normalt gäller för fast handel. Den som egentligen hör till uppköparkategorin kan därför ha anledning att söka tillstånd som fast handlare, men detta bör inte beviljas om inte de strängare krav, som bör ställas på fasta handlare, är uppfyllda. Denna skillnad beträffande tillämpningen av lämplighetskravet bör klart anges i motiven och helst även i lagtexten, åtminstone på det sättet att lämpligheten hänföres till "den avsedda verksamheten som fast handlare eller uppköpare".

Beträffande tillståndsprövningen i övrigt har utredningen uttalat sin principiella anslutning till de normer nämnden tillämpat i sin hittillsvarande verksamhet. Det är klart att sådana normer aldrig kan bli så konkreta att de kan tillämpas utan en individuell bedömning av det enskilda fallet. Det vore emellertid angeläget om i den blivande propositionen kunde lämnas en så utförlig beskrivning som möjligt av de faktorer som bör beaktas.

Beträffande frågan om betydelsen av en sökandes förhållande i skattehänseende, inte minst beträffande mervärdeskatten, vill nämnden framhålla att denna fråga kan bli aktuell inte blott vid förnyelse av uppköpartillstånd utan även vid nya sådana ansökningar och vid ansökningar om tillstånd till fast handel. En relativt sträng bedömning av dessa frågor är nödvändig, inte minst med hänsyn till befintliga lojala utövare av skrothandelsyrket, då eljest konkurrensen inom yrket lätt snedvrids.

Nämnden vill ytterligare understryka betydelsen av att den fasta handeln fungerar på i förordningen avsett sätt. Endast om så sker blir det möjligt att genomföra den kontroll som samhället med fullt fog anser sig behöva.

Tillståndsprövningen bör, som utredningen framhåller, åvila polismyndigheten, vars utredning ju under alla förhållanden i regel måste bli utslagsgivande. Nämnden vill dock ifrågasätta om inte prövningen av ansvarig föreståndare vid filial bör handhas av polismyndigheten i filialorten. Det av utredningen föreslagna systemet att tillståndsmyndigheten i rörelsens huvudort beslutar efter inhämtande av yttrande från polismyndigheten i filialorten synes nämnden innebära en onödig omgång.

Som utredningen angivit måste det anses värdefullt, att de enskilda polismyndigheterna får möjlighet att inhämta råd från ett centralt organ, så att bedömningarna och bedömningsgrunderna blir likformiga i hela riket. I och för sig kunde det med hänsyn till syftet med den ifrågavarande regleringen vara rimligt att ett sådant organ bekostas av statsmedel. Det skulle då tillsättas av statlig myndighet och innefatta representanter för bl. a. polismyndigheterna och skrotbranschen. Det nuvarande systemet med ett av branschen tillsatt och bekostat organ synes emellertid – enligt utredningens bedömning – ha fungerat tillfredsställande och fyllt ett behov. Ett sådant fristående organ kan arbeta i friare former och i bättre kontakt med skrotbranschen än ett statligt organ.

Utredningen stannar efter vissa överväganden för att icke förorda möjlighet till överklagande av positiva beslut i tillståndsärenden. Även med förståelse för svårigheterna vill nämnden ifrågasätta om icke, med hänsyn till olägenheterna av att tillstånd stundom meddelats icke lämpliga personer, sådan möjlighet borde införas. Från skrotbranschens sida hävdas med rätta, att med hänsyn till de begränsningar och formaliteter, som i samhällets intresse åläggs företagen och som dessa lojalt underkastar sig, är det viktigt att de inte får konkurrens från personer som på olika sätt undandrar sig att följa de gällande reglerna. Om sådan besvärmöjlighet icke kan införas, är det av desto större vikt att tillståndsärendena blir så väl förberedda, att en enhetlig tillämpning i samstämmighet med lagens syften befrämjas. I detta avseende är ett centralt rådgivande organ av stor betydelse.

TCO

Förslaget om en skärpning av tillståndsprövningen vad gäller handeln med skrot där prövningen inte enbart skall gälla föreståndare utan även ägare, styrelseledamöter m. fl. kommer enligt TCOs mening att innebära en sanering av marknaden och en avsevärd förenkling av övervakningen.

2.2 Anteckningsskyldighet m. m.

KK

Kollegiet tillstyrker utredningens förslag beträffande skärpta krav på redovisning. Den omfattande uppgiftsskyldighet som nu föreslås synes dock i vissa fall bli orimligt betungande i förhållande till sitt syfte, exempelvis när det gäller fasta skrothandlares inköp från industrin. Kollegiet instämmer i de påpekanden som gjorts av handelskammarförbundet och rekommenderar en viss uppmjukning av bestämmelserna i §§ 13 och 14, skrothandelsförordningen.

Sveriges Mekanförbund

Från verkstadsindustrins sida har vid återkommande tillfällen påpekats, att det pris som erbjuds för framför allt järnskrot ofta befinner sig på en alltför pressad nivå, vilket anses vara orsakat av bl. a. den närmast "monopolistiska" situation som föreligger på marknaden i och med att AB Järnbruksförnödenheter utgör den totalt dominerande slutliga avnämaren. Därtill kommer också den prisinverkan som orsakas av det sedan lång tid gällande exportförbudet. Mot denna bakgrund framstår det för verkstadsföretagen som väsentligt, att de kostnader som är förenade med dels den interna skrothanteringen dels de rutiner som berör försäljningen av skrot

till skrothandeln inte ökas genom ett praktiskt besvärande kontrollsystem. Med förståelse för de motiv som utredningen har anfört såsom grund för föreslagna kontrollregler saknar vi i de föreslagna författningsbestämmelserna en regel, som motsvarar 19 § i nuvarande förordning. Vi föreslår därför, att en bestämmelse med motsvarande innehåll som nämnda 19 § tas in i de nu framlagda författningsförslagen.

Om vårt ovannämnda förslag inte kan accepteras, föreslår vi alternativt att skrotföretagen skall ges vida möjligheter till dispens från nuvarande kontrollregler och system med särskilda inköpsnotor. Sådan dispens skall kunna ges i alla de fall då erforderlig information för att uppfylla kontrollkravet framgår av de handlingar – exempelvis fakturan, som tillämpas i rutinen mellan industriföretag och skrothandlaren.

Sveriges industriförbund

Det är väsentligt att de kostnader som sammanhänger dels med hanteringen av skrot inom företagen, dels med försäljningen av skrot från industriföretag till skrothandeln inte ökas genom ett administrativt betungande kontrollsystem. Mot denna bakgrund vill förbundet med instämmande hänvisa till vad som anförts i Sverigs Mekanförbunds remissvar.

Svenska handelskammarförbundet

De i förslaget till förordning av handel med skrot i §§ 13 och 14 inskrivna bestämmelserna om inköpsnotor och om vilka uppgifter dessa skall innehålla synes enligt förbundet ha sitt berättigande endast i de fall allmänheten eller skrotuppköpare levererar till skrothandlare men inte i de fall fasta handlare gör sina inköp från industrin. Den brottslighet som uppmärksammas i samband med handeln med skrot har såvitt förbundet kan bedöma endast anknytning till det förstnämnda slaget av affärer. Fasta skrothandlare bör således befrias från den även för säljaren mycket betungande uppgiftsskyldighet som föreslås i utredningen genom att i förordningen införes en undantagsbestämmelse med ovan angivet innehåll.

Föreningen Järnskrötgrossisterna m.fl. (se 2.1)

Vi övergår därefter till kontrollsystemet. Detta bör möjliggöra för polisen att få rimlig hjälp i efterspaning av stulna skrotpartier, men får inte innebära sådana krav som i onödan framtingar extra pappersexercis.

Inköpen av både järnskröt och metallskrot sker i mycket betydande utsträckning genom leveranser från företag av varierande storlek till skrotindustrier, som har leveransavtal på terminsbasis. För denna typ av affärer har mellan säljande företag och köpande skrotindustri utbildats rutiner beträffande fakturering, godsets beteckning etc. som fungerar utmärkt i praktiken. Endast i undantagsfall är härvid aktuell den typ av stulna skrotvaror som polismyndigheternas efterspaning brukar gälla. Det är viktigt att förordningen inte utformas så att den eventuellt framtingar att för denna typ av affärer i efterhand utskriva "inköpsnotor" som inte har någon vettig funktion för handeln utan endast vore s. a. s. självändamål.

Vi vill starkt framhålla att det riktiga måste vara att i författningstexten ange realistiska krav, som svarar mot vad man rimligen kan kräva för respektive typ av affärer. Man bör inte formellt ha ett mycket detaljerat och tyngande system (som förslaget skulle kunna leda till om det tolkades strängt) och lita till att dispensgivning skall göra systemet hanterligt. Detta skulle ge utrymme för mycket stora skillnader i arbetsbetingelserna för

skrotföretag på olika håll i landet. Även om de nuvarande, större polisdistrikten har bättre resurser än förr är de tyngda med mängder av angelägna uppgifter och har endast på några få håll i landet personal avdelad för att syssla särskilt med skrotfrågor. I stor omfattning kommer dispensfrågorna att handläggas av personer som bara obetydligt kommer i beröring med skrothandelsförordningen och har föga förtrogenhet med de praktiska problemen. Utvecklingen skulle säkert bli den att på sina håll dispens meddelades i betydande omfattning under det att på andra håll man vid handläggningen av dispensansökningar skulle "ta det säkra för det osäkra" och hellre fordra strängt iakttagande av förordningens bokstav än gå med på dispenser, vars praktiska följder handläggaren känner sig inte riktigt behärska.

Man skulle då få ett system där en del skrotföretagare i landet nödgades följa ett tyngande administrativt system som andra skrotföretagare till följd av rimlig dispensgivning slapp ifrån.

Vad utredningen uttalar i frågan om dispensgivning undanröjer inte sådana farhågor som här angivits. Visserligen sägs (sid. 174) att "enligt utredningens uppfattning bör (dispensmöjligheterna) utnyttjas i åtskilliga fall". Men omedelbart därefter hänvisas till avsnitten om antikviteter och konst, handel med ädla metaller samt auktionshandel, vilket inte ger intrycket att dispenser skall i betydande utsträckning beviljas normal skrothandel. Det därefter (sid. 175) gjorda tillägget "Också i andra fall bör dispensmöjligheten kunna utnyttjas" anser vi inte lämnar polismyndigheterna tillräckligt stöd för deras bedömningar. I specialmotiveringen till § 16 nämnes (sid. 238) såsom enda exempel på dispens-situation metallsmältande verk, vilket ytterligare ökar risken för att polismyndigheterna kan uppfatta saken som att dispens skall ges endast i mycket speciella fall.

Vi vill därför föreslå att i propositionen klargöres att dispens skall ges i alla sådana fall där man med hänsyn till skrotföretagets organisation och affärsmetoder har anledning räkna med att hanteringen sker på ett mönstergillt och lojalt sätt.

2.3 Uppköpare och upplagsplats

RPS

I motsats till gällande bestämmelser kommer uppköpare enligt utredningens förslag att erhålla möjlighet att inneha upplagsplats för förvaring av skrot. Enligt förslaget torde uppköpare kunna bearbeta gods om detta sker utan maskinell utrustning och utan att behöva betraktas som fast handlare. Detta kan medföra att stöld- och häलगods på upplagsplatsen snabbt kan göras oidentifierbart. Uppköpare, som medges rätt till upplagsplats, kan komma att i inte ringa omfattning allt efter rörelsens utvidgning bedriva rörelse med inköpsställe och bearbetning av skrot. De skillnader mellan fasta handlare och uppköpare som kommer att uppstå i praktiskt hänseende blir mycket små och med beaktande av polisens begränsade resurser för kontroll och tillsyn är det tveksamt om uppköparbegreppet bör bestå. Det kan med skäl antagas att uppköpare steg för steg börjar etablera fast inköpsställe vid upplagsplatsen och där bearbeta inköpt skrot. Detta förhållande är ur kontrollsynpunkt inte oväsentligt. Skrotuppköparinstitutet bör således utgå ur författningstexten.

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Uppköpare torde många gånger i praktiken bedriva en verksamhet som

är jämförlig med fasta handlares pga att upplagsplatsen efterhand fått karaktär av skrotgård. För att om möjligt motverka en sådan utveckling kunde övervägas en bestämmelse av innebörd att uppköparens upplagsplats får användas endast för tillfällig förvaring av skrot i samband med bearbetning och sortering av skrotet före vidare försäljning.

Länsstyrelsen i Örebro län

Utredningen skiljer i förslaget till förordning om handel med skrot mellan fast handlare och uppköpare. Med fast handlare förstås den som har fast inköpsställe för rörelsen och med uppköpare annan skrothandlare (se 3 §). Samtidigt framgår av 10 § och kommentaren till denna paragraf att uppköpare har möjlighet att i viss utsträckning och under kortare tid förvara inköpt skrot på egen upplagsplats. På grund härav blir gränsen mellan fast handlare och uppköpare många gånger flytande. Länsstyrelsen föreslår därför att någon skillnad inte skall göras mellan fast handlare och uppköpare. Genom att uppställa samma krav på samtliga skrothandlare får man även större kontrollmöjligheter.

Länsstyrelsen i Värmlands län

Utredningens förslag att uppköpare får förvara inköpt skrot på egen upplagsplats kan komma att vålla problem vid gränsdragningen mellan vad som skall anses som fast handel och vad som är uppköparverksamhet. Det torde nämligen ligga i sakens natur att uppköpare med fast upplagsplats snart nog såväl köper som säljer skrot på denna plats. I praktiken står han härigenom en fast handlare nära. 6 § i förslaget bör därför utformas på det sättet att en uppköpare med egen upplagsplats alltid skall behandlas som fast handlare.

Polisstyrelsen i Örebro polisdistrikt

Av 10 § i förslaget till förordning om handel med skrot framgår att uppköpare har möjlighet att under kortare tid förvara skrot på egen upplagsplats. Denna möjlighet medför att gränsdragningen mellan uppköparverksamhet och fast handel kan bli bekymmersam. Det torde bli frestande att försöka kringgå de strängare regler som gäller för fast handel genom att hävda att en upplagsplats endast skall användas för sortering m. m. av skrot medan den i själva verket kommer att vara ett fast inköpsställe. Kontroll- och bevissvårigheterna torde bli stora. Polisstyrelsen vill därför föreslå att en ansökan från en uppköpare om godkännande av upplagsplats skall behandlas som en ansökan om fast handel. Detta hindrar dock inte att en uppköpare t. ex. under rivningsarbete av en fabrik tillfälligt kan förvara skrot på rivningsområdet för sortering o. dyl.

Polisstyrelsen i Göteborgs polisdistrikt

Det är inte erforderligt för polisens kontrollverksamhet att polisen skall behöva godkänna upplagsplatser för skrot. 6 § ger tillräckliga uppgifter för denna verksamhet. Det är också svårt att finna vilka förhållanden det ankommer på polisen att pröva i samband med ett godkännande. Bestämmelser angående upplagsplats för skrot finns redan i en rad författningar som väl täcker samhällets behov av reglering i detta avseende. Vad som skulle återstå för polisen vore närmast att bevaka att andra myndigheter lämnat erforderliga lov m. m. innan upplagsplatsen slutligen godkänns. Någon sådan kontroll från polisens sida kan inte heller vara erforderlig.

Det torde räcka med att polismyndigheten i samband med tillståndgivning-
en erinrar om de ytterligare lov som erfordras innan upplagsplats får tas i
bruk.

3 Handeln med begagnade varor

3.1 Registreringssystemet

Göta hovrätt

Allmän enighet torde råda om att handel med skrot och begagnade varor
alltjämt skall vara underkastad reglering. Utredningen har föreslagit att det
nuvarande tillståndstvånget i fråga om handel med begagnade varor ersät-
tes med ett registreringsförfarande. De skäl utredningen anfört till stöd för
den sålunda föreslagna ordningen är beaktansvärda. Hovrätten vill därför i
princip tillstyrka förslaget härutinnan.

RPS

Utredningen har uppfunnit ett gott alternativ till tillståndsreglering. Mo-
tiven för det nya systemet får anses välgrundade. Någon fara för att –
genom förslaget – handeln med betydande stöldbegärliga varugrupper kan
komma att ställas utanför polisens kontroll anser rikspolisstyrelsen inte
föreligga. Genom registreringssystemet torde polisens tillsyns- och
kontrollarbete komma att underlättas. Förslaget tillstyrkes.

BRÅ

Som tidigare påpekats är det främsta syftet med regleringen av handeln
med skrot och begagnade varor att söka bekämpa stölder av denna egen-
dom genom att avsättningen till den reguljära handeln försvåras och att
polisen får underlag för efterspaning av varor som stulits.

Utredningen drar själv den bestämda slutsatsen att en fortsatt reglering
på området är i hög grad påkallad.

BRÅ kan mot denna bakgrund inte tillstyrka förslaget om att ersätta
nuvarande tillståndstvång med ett registreringssystem. Genom förslaget
kommer handeln med betydande stöldbegärliga varugrupper i praktiken att
ställas utanför polisens kontroll. Förslaget innebär nämligen bl. a. att nå-
gon lämplighetsprövning ej kommer att ske av de personer som driver
sådan handel. Som förutsättning för en effektiv tillsyn och övervakning
över verksamheten kommer att gälla att yrkesutövarna på detta område
själva tar initiativ till att bli kontrollerade genom att anmäla sig för registre-
ring och att fortlöpande hålla polisen underrättad om de varor som de
förvärvar eller mottar i sin rörelse. BRÅ anser det vara mindre sannolikt
att personer som uppsåtligen handlar med stöldgods fullgör denna anmäl-
ningsskyldighet. Det föreslagna straffet för underlåten registreringsanmä-
lan (böter) är också alltför lågt för att främja anmälningsbenägenheten.

Som grund för sitt förslag att ersätta nuvarande tillståndsregler med ett
registreringssystem har utredningen åberopat polisens bristande resurser
när det gäller att tillse och övervaka handeln med begagnade varor. BRÅ
har stor förståelse för polisens svårigheter att hinna med sina uppgifter på
detta och polisen – som för övrigt kan växla från ett polisdistrikt till ett
annat – bör dock inte få till följd att samhällets kontroll på detta område
blir eftersatt. Godsspaning anses ju dessutom vara en av de mera fram-
gångsrika verksamhetsgrenarna i kriminalpolisarbetet.

Utredningen har uppskattat värdet av det järn- och metallskrot som årligen insamlas i landet till ca 580 milj. kr. Någon uppskattning av värdet på omsättningen inom handeln med begagnade varor har däremot inte gjorts. Enligt BRÅs uppfattning torde värdet härav i vart fall inte understiga det nämnda beloppet.

Mot denna bakgrund anser BRÅ att det saknas anledning att göra skillnad mellan skrothandeln och handeln med begagnade varor med avseende på kontrollen.

Uttrycket "begagnade varor" leder lätt tanken till att man har att göra med gamla och tämligen värdelösa bruksföremål, när det i stället ofta rör sig om föremål av betydande värde inte minst från samlarsynpunkt. Utredningen har för övrigt föreslagit att handeln med papper, lump och textilavfall utmönstras ur förordningen vilket också BRÅ finner lämpligt.

De varor som omfattas av den föreslagna förordningen har i själva verket det gemensamt att de samtliga är stöldbegärliga. Att fastställa huruvida en viss vara är ny eller begagnad kan också som utredningen diskuterar vara vanskligt. Enligt BRÅ kan man därför från rent principiella utgångspunkter ifrågasätta varför endast handeln med *begagnade* varor skall regleras på detta sätt.

Genom utredningens förslag finns risk för att polisen på grund av sin arbetsbörda släpper kontrollen över begagnathandeln och i stället koncentrerar sina resurser på skrothandeln. En sådan utveckling vore mycket olycklig och skulle också förta effekten av en del av de åtgärder, som under senare år vidtagits mot häleribrottsligheten.

KK

Utredningens förslag att ersätta nuvarande tillståndsreglering med ett registreringssystem synes smidigt och väl ägnat för sitt syfte utan att för den skull försvåra de seriösa handlarnas näringsutövning. Kollegiet tillstyrker en sådan förändring.

Konsumentverket

På av utredningen angivna skäl tillstyrker verket att kravet på tillstånd för handel med begagnade varor slopas och i stället ersätts med en registreringsplikt. En sådan reform ligger för övrigt i linje med det förslag om registreringsplikt för bilverkstäder som konsumentverket lagt fram i rapporten "Konsumentskydd vid bilreparationer" (KOV 1977: 5). Verket har i det sammanhanget bedömt registrering vara ett effektivt och konkurrensneutralt sätt att skapa behövlig kontroll över en viss bransch.

Länsstyrelsen i Värmlands län

Avsikten med utredningens genomgång av reglerna om handel med skrot och begagnade varor har varit att åstadkomma en bättre och smidigare kontroll av verksamheten främst från brottsupptäckande och brottsförebyggande synpunkter. Eftersom det kan synas som om de varor som omfattas av förordningen om handel med begagnade varor är mera stöldbegärliga och mera attraktiva för hälare än de varor som omfattas av den andra förordningen, hade det varit väntat att handeln med begagnade varor borde blivit mer reglerad än handeln med skrot. Emellertid innebär utredningens förslag det motsatta ställningstagandet. Flera omständigheter kan andragas för att bibehålla det nuvarande tillståndstvånget även för handel med begagnade varor. Utredningen har dock bemött de flesta av dem och vad utredningen anfört i denna del är värt att beakta. Till saken hör också

att de flesta näringsidkare inom den nu ifrågavarande sektorn är seriösa rörelseidkare för vilka handeln med begagnade varor är sekundär i förhållande till huvudsyftet att bedriva handel med nya varor av samma slag som de begagnade. Det saknas anledning att försvåra deras verksamhet. Som utredningen framhållit förutsätter ett tillståndstvång en meningsfull övervakning. Utredningens uppfattning att det i realiteten brister i detta avseende talar också för att tillståndstvånget slopas. Länsstyrelsen tillstyrker därför, om än med tvekan, utredningens förslag i nu berört avseende men förutsätter att saken fortsättningsvis ägnas uppmärksamhet och att frågan om tillståndstvång prövas ånyo om detta visar sig påkallat.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

Enligt lagförslaget skall tillståndstvånget endast avse yrkesmässig handel med järn- och metallskrot. Utredningen bygger sitt förslag på praktiska överväganden; bl. a. på att polisen inte haft resurser för denna tillsynsverksamhet samt till att det föreslagna systemet torde bli enklare och mindre byråkratiskt än det nuvarande systemet. Enligt det nya systemet skall handlarnas uppgifts- och anteckningsskyldighet vara väsentligast. Förslaget att tillståndstvånget för handeln med begagnade varor skall slopas och i stället ersättas med ett registreringssystem synes inte ha varit föremål för överläggningar mellan skrothandelsutredningen och berörda organ. Även om butikshandeln med enbart begagnade varor (frånsett antikvitetsaffärer) kan sägas förekomma i endast mindre utsträckning kan man inte komma ifrån att – när tillståndstvånget slopas – sådan handel kan komma att drivas av olämpliga personer. Det kan därför ifrågasättas om inte tillståndstvånget för begagnade varor bör bibehållas.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län

Den föreslagna ändringen av lagstiftningen innebär huvudsakligen att tillståndsskyldigheten inskränkts till handeln med skrot, vilken handel synes mest utsatt för brottslighet i skilda former, medan handeln med begagnade varor blir föremål för viss registrering- och rapporteringsskyldighet. Den omständigheten att tillståndsskyldigheten för dessa varor ersätts med anmälningsskyldighet som utredningen framhållit, komma att avlasta polismyndigheternas arbete med handläggningen av dessa ärenden och medföra att myndigheten kan ägna sig mer åt kontroll och spaning. Även för personer, som utövar denna handel måste anmälningsskyldigheten uppfattas som en förenkling mot tidigare tillståndsförfarande.

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Nytänkandet med ett registreringssystem vad beträffar handeln med begagnade varor synes välfunnet med hänsyn till de praktiska problemen med tillsynen och efterspaningen av stulna varor. En klar fördel är att systemet blir enklare att administrera för polisen och mindre byråkratiskt.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län

Den nuvarande regleringen innebär ett tillståndstvång för yrkesmässig handel med såväl skrot som begagnade varor. Utredningen föreslår, att tillstånd endast skall krävas för handel med skrot, medan den som bedriver handel med begagnade varor endast behöver införas i hos polismyndigheten upprättat register. Länsstyrelsen anser, att detta förfaringssätt måste vara tillfyllest. Anledningen härtill är svårigheten att upprätthålla en effektiv kontroll. Ytterst få handlare sysslar enbart med försäljning av begagnade

nade varor. De flesta säljer även nya varor jämsides med begagnade. Nackdelen är, att någon lämplighetsprövning av den enskilde försäljaren inte kommer till stånd. Detta uppväges enligt länsstyrelsens mening av att registreringssystemet uppenbarligen är enklare och smidigare och därigenom att polisens knappa kontrollerade resurser kan sättas in och utnyttjas på ett mera meningsfullt sätt. Genom den anteckningsskyldighet på inköpsnotor om förvärv av begagnade varor, som ålagts handlarna, och genom polisens möjlighet till kontroll av bokföring, lager och affärslokaler kan myndigheterna anses ha erforderlig överblick av denna näringsutövning.

DEFU

Utredningen konstaterar att efterlevnaden av den nuvarande skyldigheten att ansöka om tillstånd inte är särskilt hög. Utredningen anför denna omständighet och att ett registreringsförfarande är enklare för företagen som skäl att byta ut tillståndsförfarandet mot ett registreringsförfarande. Här bör framhållas att ett registreringssystem kan vara enklare för myndigheterna. För företagen torde skillnaden i praktiken vara obetydlig.

Polismyndigheten har ett klart intresse av att ha en överblick över de företag som bedriver handel med de begagnade varor som anges i förordningen. Eftersom det inte finns skäl att anta att efterlevnaden i fråga om skyldigheten att anmäla sig för registrering kommer att bli märkbart bättre än vad som gäller i nuläget är det angeläget att klarlägga om det inte finns alternativa vägar för polisen att få information. Ett skäl som talar för detta är också att det från företagets synpunkt givetvis inte är tillfredsställande att man skall behöva anmäla till ett flertal olika myndigheter att man bedriver en viss sorts verksamhet.

Ett ytterligare skäl för att ett registreringssystem inte kommer att bli särskilt effektivt är att omfattningen av handeln med begagnade varor varierar kraftigt inom varje bransch. Vissa företag har en omfattande verksamhet medan andra endast i enstaka fall byter in eller köper begagnade varor.

Med beaktande av de nu anförda synpunkterna anser DEFU att följande alternativ till utredningens förslag bör utredas närmare innan ställning tas. Länsstyrelsernas mervärdeskatteregister innehåller de företag som är berörda av förordningen. Varje företag är branschkodat enligt SNI-systemet. Enligt uppgift sker denna kodning i 7-ställig nivå, dvs. med en utomordentlig finfördelning branschvis. Det bör vara enkelt att ur detta register göra ett årligt uttag, där företagen i de berörda branscherna sorteras i kommun- eller postnummerordning. Registret aktualiseras kontinuerligt. Det bör således vara möjligt för polismyndigheten att löpande få information om de företag i berörda branscher som startas. Med denna rapportering som grund kan polismyndigheten på lämpligt sätt informera alla nya berörda detaljhandelsföretag om skyldigheten att rapportera om vissa emottagna begagnade varor samtidigt som man får en god överblick över befintliga företag. Givetvis bör information lämnas om att polismyndigheten tillhandahåller formulär för inköpsnotor och portofria svarskuvert. Tillgången till det angivna registret och de successivt lämnade inköpsnotorna tillsammans med polisens lokalkännedom bör ge underlag för tillsyn av att uppgiftslämnandet avseende begagnade varor efterlevs.

Överåklagaren i Stockholm

Genom att avskaffa tillståndstvånget vid handeln med begagnade varor avlastas tillsynsmyndigheten den mycket arbetskrävande lämplighetspröv-

ningen med omfattande utredningar. Här föreslås ett enklare och mindre byråkratiskt registreringssystem. Vidare föreslås vissa ändringar beträffande de varugrupper som skall omfattas av regleringen. Vid urvalet har hänsyn tagits till bland annat stödbegärligheten, förekomsten av varorna i den reguljära handeln, möjligheten att identifiera varorna och möjligheterna för den övervakande polisen och handeln att administrera en meningsfull tillsyn.

Dessa och övriga ändringar torde ge polisen ökade möjligheter att mer effektivt utnyttja tillgängliga resurser inom förevarande område. Enligt min mening är förslaget välmotiverat och ägnat att underlätta polisens spaning efter olovligen åtkommet gods.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt

Utredningen har som grund för att avskaffa tillståndsvånget för handeln med begagnade varor bl. a. anført, att en handlare som i det nuvarande systemet skulle förlora sitt tillstånd på grund av t. ex. häleri ändå kan förmodas fortsätta att handla med begagnade varor. Enligt mitt förmenande utgör det anförda exemplet inte skäl för att utbyta den nu rådande ordningen med tillstånd mot ett registreringsförfarande. Det är orealistiskt att förutsätta att ett indraget tillstånd skulle negligeras av flertalet handlanden. Tillståndsvånget har den fördelen att verksamheten kan avbrytas genom återkallelse av tillståndet och en efterlevnad framtvingas genom att fortsatt verksamhet straffbelägges. Någon modell för hur en handlare med begagnat gods på annat sätt skall förmås att upphöra med sin verksamhet är svår att konstruera. Inför hotet om återkallelse av tillståndet kan man dessutom förvänta lyhördhet för tillsynsmyndighetens anvisningar och önskemål. Jag vänder mig också mot att låta brist i polisresurser utgöra skäl för en lagstiftning som syns gynna brott.

Jag anser därför att tillstånd bör utgöra förutsättning för såväl handel med skrot som med begagnade varor samt i konsekvens härmed att handel med begagnade varor utan tillstånd straffbeläggs.

Länsåklagarmyndigheten i Uppsala län

Utredningen föreslår att tillståndsvånget behålls i fråga om handeln med skrot men slopas i vad avser handeln med begagnade varor. Registrering skulle i det senare fallet ersätta tillstånd. I nuvarande lagstiftning ställs krav på lämplighet för att få utöva handel med begagnade varor. Polisens erfarenheter av nu gällande lagstiftning ger inte stöd för att detta krav slopas. Tvärtom synes en mera strikt lämplighetsprövning än den som nu sker vara önskvärd. Under sådana förhållanden synes det naturligt att även i fortsättningen kräva tillstånd för att få utöva verksamheten. Att övergå från krav på tillstånd till en registrering måste anses innebära att samhället sänker sina krav på de personer, som skall få utöva handel på ifrågavarande område. Utredningens uppfattning att kontrollen över handeln med begagnade varor skulle bli bättre om tillståndsvånget slopades finner jag inte övertygande. Jag delar de farhågor som uttalats för att myndigheterna skulle tvingas acceptera att handel bedrevs av olämpliga personer. Förslaget i denna del avstyrks alltså.

Polisstyrelsen i Göteborgs polisdistrikt

Visserligen föreslås en omfattande underrättelseskyldighet men de praktiska konsekvenserna av att ersätta den nuvarande tillståndsprövningen med ett registreringsförfarande — om än i vissa fall tvångsmässigt — är icke

acceptabla. De föremål som förekommer vid hanteringen av begagnade varor är merendels av sådan natur att fråga är om s. k. stöldbenäget gods. Det är ur flera synpunkter av stor betydelse att den som yrkesmässigt hanterar dessa varor står under den prövning ett tillståndstvång innebär. I detta avseende har icke redovisats några bärande skäl för att boskillnad skall göras mellan t. ex. handlare av järnskrot och t. ex. handlare i begagnade föremål av ädla metaller.

Mot bakgrund av de påtagliga svårigheterna att tillrättaskaffa tillgripet gods och de alltmera ökande tillgreppsbrotten syns det angeläget att tillståndsplikten kvarstår och att kraven på tillståndshavaren enl. 3 § nuvarande skrothandelsförordningen skärpes.

Åklagarmyndigheten i Malmö åklagardistrikt

De av skrothandelsutredningens föreslagna och i jämförelse med nuvarande lagstiftning mestadels skärpta kraven på dem som handlar med skrot och begagnade varor får i princip anses tillräckliga för att från denna sida av näringslivet bidra till stöldbrottens bekämpande. I den mån de föreslagna bestämmelserna kommer att följas av handlarna synes effektiviteten icke ha eftersatts genom att registrering i stället för tillstånd med därtill hörande prövning föreslås för handel med begagnade varor.

Skrothranschens nämnd för tillståndsprövning

Frågan om handel med begagnade varor faller utom nämndens erfarenhetsområde och nämnden vill blott ifrågasätta, om inte den som erhållit tillstånd till skrothandel borde äga rätt att utan särskild anmälan bedriva handel med begagnade varor.

Sveriges köpmannaförbund

Förbundet har i olika sammanhang uppmärksammat myndigheterna på häleriproblemen i samhället. Det är därför önskvärt att handeln med begagnade varor blir bättre kontrollerad än vad som för närvarande är fallet. Den övervägande delen av handeln med begagnade varor synes dock ske under seriösa och ordnade former och det finns anledning att anta att berörda företag har förståelse för de kontrollinsatser som kan anses erforderliga.

Utredningens förslag innebär en enklare och mindre byråkratisk handläggning och kontroll av verksamheten genom att nuvarande tillståndstvång ersätts med registreringsplikt. Enligt förbundets uppfattning förbättras sannolikt inte polisens möjligheter till kontroll men förslaget kan ändå accepteras med hänsyn till den vägning som måste ske mellan polisens resurser för kontroll, effekten av förekommande kontroll och det administrativa merarbete som åläggs näringsidkarna.

Sveriges grossistförbund

Utredningen föreslår att tillståndstvånget för handeln med begagnade varor skall ersättas med ett registreringsförfarande. Detta är i och för sig en tillfredsställande förenkling, som dock förringas något av det förhållandet att många handlare – såsom utredningen själv framhåller – i dag säljer begagnade varor utan att ha begärt tillstånd. Det nuvarande systemet har med andra ord inte fungerat på avsett sätt, vilket förmodligen beror på att regleringen inte uppfattas som meningsfull. Tillsynsmyndigheten, dvs. polisen, har tydligen inte heller ansett frågan så angelägen att man avdelat erforderliga resurser för ändamålet.

Den registrering som nu föreslås ersätta tillståndsprövningen kan dock med hänsyn till syftet accepteras, förutsatt att omfattningen begränsas.

TCO

Utredningens förslag vad gäller handeln med begagnade varor att ersätta det nuvarande tillståndsförfarandet med ett registreringssystem finner TCO inte tillräckligt för att en tillfredsställande tillsyn över branschen skall ske. TCO anser att myndigheterna bör kunna förbjuda de handlare som inte befunnits lämpliga att driva handel av detta slag.

3.2 Handeln med bilar och bildelar

BRÅ

Avsikten med BRÅs i utredningen berörda framställning var bl. a. att få frågan grundligt belyst. Så har nu också skett. Utredningen har efter att ha delgivit vissa myndigheter och branschorganisationer rådets skrivelse kommit fram till att en kontroll av handeln med begagnade bilar och bildelar enligt den av utredningen föreslagna regleringen av handeln med begagnade bilar med sannolikhet skulle leda till att åtskilliga andra spaningsuppgifter på områden där insatser lönade sig bättre skulle komma att bli eftersatta. Enligt utredningen (s. 196) skulle detta innebära "en uppenbar felanvändning av de tillgängliga personalresurserna inom polisväsendet".

BRÅ vill självfallet också understryka betydelsen av att polisens resurser utnyttjas på rätt sätt i kampen mot brottsligheten. Det blir därvid ytterst en fråga om vilka områden som skall prioriteras framför andra. Rådet vill dock beträffande handeln med begagnade bilar erinra om att bl. a. rikspolisstyrelsen, länsstyrelsen i Stockholms län, polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt samt Försäkringsbolagens bilreparationskommitté förordat en reglering i anslutning till rådets förslag.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

När det gäller handel med begagnade bilar och bildelar finns en annan reglering på detta område, delvis med annat syfte, nämligen bilskrotningslagstiftningen med auktorisation för bilskrotare. Dessutom har i rättspraxis uppställts en ganska långt gående undersökningsplikt för en köpare av bilar för att denne skall kunna åberopa god tro. Utifrån dessa förhållanden finner länsstyrelsen inga bärande skäl föreligga för att handeln med begagnade bilar och bildelar skall inordnas under den föreslagna förordningen.

Länsstyrelsen i Blekinge län

Utredningen har föreslagit att den avsedda regleringen inte omfattar handel med begagnade bilar och bildelar, eftersom dels ett mycket ringa antal stulna bilar passerar genom den yrkesmässiga handeln och dels det skulle medföra stora svårigheter att åstadkomma en effektiv kontroll på detta område. Denna motivering förefaller också helt riktig. Från de synpunkter länsstyrelsen har att företräda utgör det största problemet då det gäller begagnade bilar de s. k. skrotbilarna ute i naturen. Detta problem förefaller dock nu ha fått en någorlunda tillfredsställande lösning i och med de möjligheter att ingripa som öppnat sig genom bilskrotnings- och miljöskyddslagstiftningen.

Länsstyrelsen i Stockholms län

Vad avser förordningens tillämpningsområde anser länsstyrelsen att det bör övervägas att under den införa även handel med begagnade bilar och bildelar. En sådan registrering skulle medföra betydande fördelar för polisens brottsuppdagande verksamhet utan att för den skull betunga handeln på ett med hänsyn till ändamålet oacceptabelt sätt.

Polisstyrelsen i Stockholms polisdistrikt

Polisstyrelsen har vid sin bedömning av lagförslaget konstaterat att det vore av värde från främst brottsförebyggande synpunkter att vissa delar av handeln med begagnade bilar omfattas av registreringsförfarandet.

Polisstyrelsen har dock funnit att de kontrollinsatser och den administration som skulle ankomma på polisen torde kräva för mycket av polisens begränsade resurser i förhållande till den brottsförebyggande effekten. Dessutom skiljer sig handeln med begagnade bilar i vissa väsentliga avseenden från handeln med andra begagnade varor bl. a. i det avseendet att bilarna registreras i det allmänna bilregistret. Med hänsyn härtill delar polisstyrelsen utredningens mening att det inte föreligger tillräckliga skäl för att handeln med begagnade bilar skall omfattas av ett registreringsförfarande.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt

Vad sedan angår handeln med begagnade bilar och bildelar är en ökad kontroll önskvärd. Som BRÅ anført i den av utredningen citerade skrivelsen är det önskvärt att försvåra avsättningen av stulna bilar och bildelar. Huruvida handeln med dessa objekt lämpligen bör regleras genom förordningen om handel med begagnade varor eller i annan väg kan inte bedömas mot bakgrund av utredningens summariska redovisning. Någon form av förbättrad kontroll erfordras, varför frågan bör utredas vidare.

Motorbranschens riksförbund

Enligt MRF:s uppfattning bör handeln med begagnade bilar icke omfattas av det nu föreslagna systemet. MRF får härvid hänvisa till hemförsäljningskommitténs betänkande Konsumentskydd vid köp av begagnad bil (SOU 1977: 32). Betänkandet, som har remissbehandlats, innehåller värdefulla förslag till åtgärder för att komma till rätta med de avarter som förekommer inom handeln med begagnade bilar. MRF vill härvid särskilt peka på att den föreslagna registreringen av alla som handlar med begagnade bilar torde ge samhället ett bättre grepp över bilhandeln än vad som f. n. är fallet. Genom registreringen och ställandet av ekonomisk säkerhet hos kommerskollegium torde myndigheterna få ett instrument för att lättare kunna spåra upp och beivra skilda former av illegal verksamhet. MRF finner det därför ytterst angeläget att förslaget, som f. n. behandlas av handelsdepartementet, genomförs snarast.

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Beträffande handeln med begagnade bilar har utredningen efter noggrann prövning funnit att det skulle vara en uppenbar felanvändning av tillgängliga resurser om bilar och bildelar skulle inrymmas under regleringen. Riksförbundet har mot denna bakgrund ingen erinran mot utredningens bedömning.

I detta sammanhang vill riksförbundet dock framhålla att det från brotts-

förebyggande synpunkt skulle vara en väsentlig fördel om man kunde få en bättre insyn i handeln med begagnade bilar och bildelar ävensom förbättrade kontrollmöjligheter vid s. k. återupplivning av skrotade fordon.

3.3 Handeln med pälsverk och äkta mattor

Göta hovrätt

I 1 § förslaget till förordning om handel med begagnade varor uppräknas de varuslag som skall omfattas av regleringen. Hovrätten vill ifrågasätta lämpligheten av att därvid utesluta pälsverk, då i vart fall nya sådana bör kunna klassas som stöldbegärlig egendom. Utredningens skäl för att undantaga pälsverk är att tillgripna pälsverk icke torde vinna avsättning hos handlare som omfattas av förordningen. Det får anses tveksamt om icke samma invändning kan göras beträffande andra varuslag som omfattas av förslaget. Avsättningssvårigheter torde sålunda föreligga så snart ett större antal varor av samma slag tillgripits. En tänkbar möjlighet att avyttra tillgripna pälsverk är att dessa styckvis utropas på auktioner. Så kan också tänkas ske beträffande äkta mattor, varför det bör övervägas om icke även detta varuslag skall omfattas av förordningen.

RPS

Pälsverk är fortfarande stöldbegärlig egendom. Ett slopande av denna vara är ur kontrollsynpunkt olämpligt enär de päls-handlare, som utbjuder begagnade pälsar till försäljning, i så fall inte kommer att omfattas av den underrättelse- och uppgiftsskyldighet, som föreslås åligga andra handlare med begagnade varor.

BRÅ

BRÅ ifrågasätter om inte pälsverk och äkta mattor också bör omfattas av förordningens bestämmelser.

KK

Utredningen föreslår en utökning av de varugrupper som skall hänföras under förordningen, vilket kollegiet tillstyrker. Däremot finner kollegiet det mindre lämpligt att nu utesluta handeln med pälsverk, och ifrågasätter om inte denna varugrupp såväl som handeln med s. k. äkta mattor i brottsförebyggande syfte bör omfattas av regleringen.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

De varor som upptagits i den föreslagna 1 § förordningen om handel med begagnade varor har ansetts särskilt stöldbegärliga. Varutyper som begagnade kläder och pälsar, antika möbler samt mattor har inte ansetts behöva upptagas ur denna synpunkt. Enligt länsstyrelsens uppfattning borde dock förteckningen å dylika stöldbegärliga varor utökas med äkta mattor och pälsar.

Länsstyrelsen i Kronobergs län

Utredningens förslag att undantaga pälsverk från begreppet begagnade varor finner länsstyrelsen något tveksamt.

Länsstyrelsen i Västerbottens län

Förteckningen bör kompletteras med äkta mattor och slalomutrustning. Det rör sig här om stöldbegärliga objekt till betydande värden och som i stor utsträckning förekommer i handel med begagnade varor.

Polisstyrelsen i Göteborgs polisdistrikt

I uppräknningen saknas äkta mattor. Denna varugrupp tillhör de mer aktuella inom det s. k. tillgreppsbenägna godset. Sålunda föreslås att punkten 7 utökas med sådana mattor.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt

Det ter sig omotiverat att undanta pälsar. Pälsstölder har i ej obetydlig omfattning bedrivits inom ramen för den organiserade brottsligheten. Pälsar och skinnvaror räknas till kategorien stöldbegärligt gods vilket torde framgå av den i betänkandet redovisade statistiken (sid. 116). Härav framgår, att det 1976 förövats 171 inbrott och stölders beträffande pälsvaror och att stöldvärdet därvid uppgick till mer än 4,7 miljoner kronor. Det torde inte vara en allt för djärv gissning att förutsätta att en stor del av dessa pälsar sålts vidare. Skulle handeln med begagnade pälsar ställas utanför polisens insyn skulle avsättningsmöjligheterna för stulna pälsvaror avsevärt öka. Handeln med begagnade pälsar bör sålunda omfattas av förordningen.

Sveriges grossistförbund

Enligt utredningens förslag skall pälsvaror undantas från bestämmelserna rörande handel med begagnade varor. Bakgrunden till detta förslag är att pälsvaror inte längre skulle betraktas som stöldbegärlig egendom.

Vi kan för vår del inte tillstyrka detta förslag. Vi menar att pälsar fortfarande är stöldbegärlig egendom, och de bör därför behandlas på samma sätt som övriga begagnade varor och således även i fortsättningen omfattas av regleringen.

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Beträffande de varor som föreslås omfattas av bestämmelserna delar riksförbundet i princip utredningens bedömning. Riksförbundet anser dock att även äkta mattor och pälsverk skall inrymmas under regleringen. Dessa varugrupper är mycket stöldbegärliga och omsätts flitigt på den illegala marknaden.

3.4 Auktionshandel och handeln med antikviteter, konst m. m.*RPS*

Enligt rikspolisstyrelsens bedömning är handeln med stulna antika möbler inte så sporadisk att dessa varor bör uteslutas från den reglering som föreslås för antikvitetshandeln i övrigt.

Konsumentverket

Ett vanligt konsumentproblem i samband med auktioner är att det är svårt för konsumenten att få kontakt med auktionsförrättaren efter köpet på grund av att denne är helt anonym för konsumenten. Utredningens förslag om registrering av auktionshandel med begagnade varor och förslaget om skyldighet för auktionsförrättare att underrätta polisen i orten i förväg om auktionsförsäljning bör kunna minska detta problem. En förutsättning är givetvis att konsumenterna får tillgång till registret.

Länsstyrelsen i Värmlands län

Slutligen anser länsstyrelsen i denna del att denna förordning även bör omfatta varor, som kan betecknas som antikviteter, åtminstone sådana som överskrider ett visst värde.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län

Slutligen biträder länsstyrelsen även polisstyrelsens i Ludvika distrikt uppfattning att det i 1 § förslaget till förordning om handel med begagnade varor särskilt bör framgå att förordningen avser endast sådana antika vapen som inte är tillståndspliktiga enligt vapenlagen (1973: 1176).

Länsstyrelsen i Kalmar län

Länsstyrelsen ser positivt på utredningens förslag att förordningen om handel med begagnade varor skall omfatta även auktionsförsäljning. Beträffande auktionsförsäljningen gäller att den i stor utsträckning sker i form av tillfällig handel. Enligt 3 § p 2 lagen om tillfällig handel fordras ej tillstånd för sedvanlig auktionsförsäljning av lösöre, som tillhör dödsbo eller enskild person. Om däremot varorna helt eller delvis tillhör andra än enskilda eller dödsbon erfordras tillstånd för försäljningen enligt 4 § lagen om tillfällig handel, därest förutsättningarna i övrigt är uppfyllda för sådan handel.

Rörande konsthandeln sägs i utredningen att konstnärernas egen avyttring av sina verk ej skall inordnas i förordningen om handel med begagnade varor. Resonemanget överensstämmer med vad som uttalas i förarbetena till lagen om tillfällig handel där man ej betraktar konstnärernas egen försäljning av sina alster som yrkesmässig handel. Om däremot konstverken säljes i andra hand avses förordningen om handel med begagnade varor bli tillämplig. I sådana fall kan även lagen om tillfällig handel bli tillämplig.

Länsstyrelsen i Uppsala län

Särskilt positivt får anses vara utökningen av varugrupper, som skall falla under regleringen, antika vapen, tavlor, annan konst m. m., allt idag synnerligen stöldbegärliga varor, samt att även auktionsverksamheten avses falla in under bestämmelserna om handel med begagnade varor.

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Länsstyrelsen vill ifrågasätta om alster av bildkonst och konstalster av glas, porslin och annan keramik bör omfattas av regleringen. Som påpekas i utredningen (s. 249) kan tveksamhet uppstå när en tavla eller annat konstalster skall anses vara "begagnat". När konstnären säljer konstverket första gången är det inte "begagnat" men väl när han, efter att t. ex. ha köpt tillbaka det, säljer konstverket för andra gången. Detta är orimligt liksom att föra vissa andra former av saluhållande av konst genom konstgallerier o. dyl. under regleringen. Vidare torde det många gånger vara svårt att avgöra om ett verk är att anse som ett alster av bildkonst. Motsvarande gäller i än högre grad konstalster. Länsstyrelsen ifrågasätter om det är rimligt att fordra av köparen/säljaren att han skall göra bedömningar av berört slag. — Om det ändå anses önskvärt att regleringen skall avse nu diskuterade kategorier av föremål, kan det ifrågasättas om inte den bör begränsas på något sätt, t. ex. till antika föremål eller föremål av avlidna upphovsmän, som säljes av annan än dödsboet eller för dess räkning.

Länsstyrelsen i Gotlands län

Den föreslagna förordningen om handel med begagnade varor är tänkt att även omfatta auktionsförsäljning och liknande försäljning. Det skall dock endast åvila auktionisten att senast en vecka före auktionsdagen anmäla till

polismyndigheten i orten om tid och plats för auktionen, vilka slag av varor som skall salubjudas samt förvaringsplatsen för varorna under tiden intill auktionen. Den sålunda föreslagna möjligheten att få en viss insyn i auktionshandeln är välbehövlig. Av betydelse är också polismyndighetens möjlighet att om särskilda skäl föreligger medge att underrättelseskyldigheten fullgöres i annan ordning. Denna bestämmelse kommer att kunna nyttjas för förenkling av anmälningsskyldigheten för de på orten fast etablerade auktionister som visat sig arbeta under ansvar.

Länsstyrelsen i Jämtlands län

Länsstyrelsen kan vitsorda att det i betydande utsträckning förekommer att vid dödsboauktioner försäljes begagnade varor som inte tillhör dödsboet. Särskilt är detta fallet vid en mängd auktioner sommartid på länets landsbygd. Med hänsyn till risken att härmed även stulet gods kan komma i fråga, är uppenbarligen föreskriften att även sådan auktionshandel skall omfattas av registreringsskyldigheten motiverad. Det förekommer emellertid givetvis även "rena" dödsboauktioner, där dödsboet är säljare, försäljningen endast omfattas av egendom från dödsboet och auktionsförrättarens uppgift består i att – i allmänhet mot provisionersättning – leda auktionen. Dylika fall som efter ordalagen nyttjas av registreringsskyldigheten torde rimligen kunna undantagas.

Sveriges köpmannaförbund

Särskilt understrykes betydelsen av att den föreslagna författningen även kommer att omfatta auktionsförsäljning och liknande försäljning. Under de senaste åren – sedan lagen om tillfällig handel tillkom – har man kunnat notera att auktionsförsäljningarna har ökat. Ändock omfattas med vissa undantag auktioner av tillståndstvång. En av anledningarna till att auktionsförsäljning ändå har ökat kan vara att polismyndigheterna inte har resurser att bevaka och kontrollera auktionsförsäljningen. Förslaget om registrering av auktionsförsäljningen av begagnade varor bör därför kunna leda till en bättre ordning. Förslaget att auktionsförrättare skall underrätta polisen på den aktuella orten om tid och plats för auktionsförsäljningen av begagnade varor minst en vecka i förväg tillstyrkes. Även här gäller att polisen måste få tillräckliga resurser för att kunna säkerställa att denna bestämmelse efterlevs.

Svenska handelskammarförbundet

Vad gäller handeln med begagnade varor som försäljes på auktioner är en reglering enligt Handelskammarförbundet synnerligen angelägen. Denna fråga har särskilt aktualiserats genom de ambulerande auktionsföretagen som på senare tid etablerat sig genom inregistrering på hembygdsgrändar, Folkets Hus-lokaler o. dyl. Förbundet ställer sig tveksamt till denna typ av företag. De kommunala och andra på orten verksamma auktionsföretagen fyller väl de krav på service som erfordras för att dödsbon och andra skall få sina varor försålda. Förbundet tillstyrker även utredningens förslag om att polisen på orten minst en vecka i förväg skall underrättas om tid och plats för auktion avseende begagnade varor. Denna bestämmelse förutsättes gälla alla på orten verksamma auktionsföretag, såväl privata som kommunala.

AB Stockholms auktionsverk

I betänkandet föreslås att auktionshandel uttryckligen skall omfattas av förordningen om handel med begagnade varor. Detta synes välmotiverat, särskilt med hänsyn till de erfarenheter som vunnits sedan det kommunala auktionsmonopolet upphävdes. En strikt tillämpning av huvudreglerna i förordningen om handel med begagnade varor skulle emellertid medföra att auktionsverkets nuvarande verksamhet inte skulle kunna fortsätta av skäl som framgår av nedanstående kommentarer till vissa paragrafer i förslaget. Av flera uttalanden i betänkandet bl. a. i specialmotiveringen till § 12, framgår, att utredningsmannen noterat de speciella förhållanden som gäller för ett kommunalt auktionsföretag som AB Stockholms Auktionsverk och att han finner skäl att i betydande omfattning medge dispenser för att auktionsverksamheten även i fortsättningen skall kunna bedrivas på ett rationellt sätt och till låga kostnader för allmänheten. Auktionsverket finner därför skäl anta att erforderliga dispenser skall kunna erhållas.

Av specialmotiveringen till § 1 framgår att endast frivilliga lösöresauktioner skall omfattas av förordningen. Auktionsverket utgår därför från att försäljning av utmätt gods från kronofogden ej omfattas av de föreslagna bestämmelserna.

Förordningen skall enligt förslaget ej vara tillämplig på pantlåneverksamhet. Auktionsverket, som genom sitt dotterbolag SKAPA driver pantlåneverksamhet i Stockholm, delar utredningens uppfattning att pantlåneverksamheten redan är tillfredsställande reglerad och därför ej bör omfattas av den föreslagna förordningen om handel med begagnade varor. Om något pantlånekontor säljer andra begagnade varor än förfallna panter bör dock förordningen vara tillämplig. I detta sammanhang bör påpekas att pantlånekontorens försäljning av förfallna panter normalt sker på auktion. För Auktionsverkets del har dessa försäljningar en betydande omfattning och omfattar mestadels varor som anges i förordningen om handel med begagnade varor. Det skulle vara av värde om även auktionsförsäljning av förfallna panter från pantlånekontor kunde undantas från förordningens tillämpningsområde med hänsyn till att polisens kontrollmöjligheter redan tillgodosetts under lånetiden.

Sveriges konst- och antikhandlareförening

Vi vill särskilt understryka vad utredningen uttalat i specialmotiveringen till 12 § angående undantag. Det torde komma att bli ett för tillsynsmyndigheten och konst- och antikhandeln gemensamt intresse, att värdegränserna anpassas på ett ändamålsenligt sätt, så att ingendera parten belastas med mängder av onödiga inköpsnotor.

Som särskilt skäl för undantag bör i vissa fall kunna gälla vem säljaren är. Uppgiftsskyldighet bör exempelvis ej gälla varor som handlare inköper på auktion, då auktionsförrättaren enligt 13 § har underrättat polismyndigheten.

Vi föreslår att rikspolisstyrelsen får utarbeta riktlinjer för tillämpningen av 12 § efter samråd med berörda branscher. För vår del vill vi gärna medverka till effektivast möjliga ordning.

3.5 Handeln med inbytesvaror*DEFU*

Utredningen föreslår att såväl inbytesvaror som de begagnade varor som inte tas som vederlag skall föranleda rapportering till polismyndigheten.

DEFU anser inte att utredningen gjort sannolikt att det är motiverat att inkludera den normala inbyteshandeln i rapporteringssystemet. Det torde utgöra rena undantagen att stulet gods används som inbyteslikvid vid köp av ny vara. Vidare torde värdet på inbytesvaran i regel vara lågt. I princip bör därför inbytesvaror undantas. Ett starkt skäl för detta är givetvis också att antalet rapporteringsfall genom detta starkt kan begränsas. Undantag kan motiveras för inbytesvaror som åsätts värde överskjutande några tusen kronor.

Sveriges juvelerare- och guldsmedsförbund

Inom branschen har vi noterat en ökande handel med bytesringar och -smycken. Principen för denna handel är att serier med liknande varor men i olika prisklasser tillverkas. Kunden kan exempelvis ett år köpa en billig ring, som påföljande år lämnas åter till guldsmeden för att läggas som grundplåt vid köp av en större men dyrare ring i samma serie. Den inlösta ringen sänder guldsmeden i flertalet fall åter till tillverkaren för nedsmältning och nyproduktion. I samband med köp av dessa typer av ringar och smycken lämnas i regel garanti och certifikat på briljanten. Företaget gör en anteckning om kundens namn och adress samt lämnar eventuell försäkring. Enligt vår uppfattning är denna typ av handel ur godsspaningssynpunkt problemfri. De inbytta varorna är vanligtvis inte stöld- eller häleri-gods. Skälet till vår uppfattning är att kunden vid återlämnandet i princip måste kunna dokumentera sin åtkomst av varan. Detta sker genom att kunden återlämnar förutnämnda handlingar.

Även enligt 8 § 2 st förordningen om handeln med begagnade varor kan tillsynsmyndigheten föreskriva hur anteckningar om varor ska utformas. Även här gjort påpekande bör, enligt vår uppfattning, föranleda särskilda föreskrifter från tillsynsmyndigheten.

Sveriges köpmannaförbund

Inom Sveriges Köpmannaförbunds medlemskrets finns ett stort antal seriösa fackhandelsbutiker vars sortiment till vissa delar berörs av utredningens varuförteckning. Dessa butikers huvudsakliga verksamhet omfattar försäljning av helt nya och obegagnade varor. I viss – men dock begränsad – omfattning förekommer vid försäljning av ny vara att begagnad vara lämnas som dellikvid. I flertalet fall blir dessa inbytesvaror inte föremål för vidareförsäljning. Detta beroende på de kostsamma rekonditioneringskostnader som erfordras för att varan skall kunna återförsäljas och där kunden normalt önskar viss tidsgaranti även för den begagnade varan. Förbundet utgår från att denna hantering av begagnade varor inte omfattas av den föreslagna registreringsplikten.

Sveriges grossistförbund

Enligt utredningens förslag skall de registrerade företagen föra anteckningar om förvärv av begagnade varor. Företagen skall fortlöpande delge polisen dessa anteckningar. Vi undrar om utredningen verkligen gjort klart för sig vilken byråkrati detta förslag skapar. Det blir ett stort antal företag som löpande måste sända in uppgifter till tillsynsmyndigheten. För att uppgifterna skall kunna komma till någon nytta måste de hanteras och bearbetas även på mottagarsidan. Det kan starkt ifrågasättas om myndigheterna kommer att ha resurser härför. Det är således en betydande risk för att de inlämnade uppgifterna endast läggs på hög och därmed inte kommer till avsedd nytta.

Enligt vår mening är det därför nödvändigt att uppgiftslämnandet begränsas. Detta synes enklast kunna ske på så sätt att varor som tas som inbyte vid försäljning av ny vara undantas. Företag, som endast säljer sådana begagnade varor som tagits som inbyte, skulle därmed helt kunna undantas från registreringstvånget.

En sådan begränsning av registreringstvånget och av anmälningsskyldigheten kan enligt vår mening inte anses motverka syftet med regleringen, eftersom det torde vara mindre vanligt att inbytesaffärer av angivet slag har samband med stölder. Genom begränsningen reduceras antalet registreringspliktiga företag kraftigt, och polisen kan därmed koncentrera sina resurser på en ändamålsenlig kontroll av handeln med begagnade varor i egentlig mening.

Vi föreslår således att utredningsförslaget ändras på detta sätt med syfte dels att motverka onödig byråkrati och dels att göra regleringen mer ändamålsenlig.

4 Handeln med ädla metaller

Göta hovrätt

Utredningen har i avsnitt 20 behandlat handeln med ädla metaller, särskilt med avseende på affineriernas verksamhet. Utredningen har därvid i 1 § 2 st. i förslaget till förordning om handel med skrot avgivit ett förslag som främst tar sikte på affinerierna. Hovrätten vill i anslutning härtill anföra följande. Avsikten synes vara att affineri som gör inköp enbart från fast handlare enligt den föreslagna förordningen ej skall vara skyldig att söka tillstånd för skrothandel, medan sådant tillstånd skall fordras, om affineriet förvärvar skrot även från annan än fast handlare, t. ex. guldsmed eller antikvitetshandlare. Det är emellertid oklart, om den med tillståndet följande skyldigheten att föra anteckningar om förvärven skall gälla samtliga förvärv, således även förvärven från fast handlare. Lydelsen av 1 § 2 st. i förening med innehållet i 13 § tyder på att så skall vara fallet. Uttalandena i motiven (se särskilt s. 209 n. o. f.) ger emellertid anledning till tveksamhet huruvida denna tolkning är viktig. Hovrätten vill fästa uppmärksamheten på att ett förtydligande kan erfordras.

Statens provningsanstalt

Under förarbetena till lagen om handel med arbeten av guld, silver eller platina framställde rikspolisstyrelsen önskemål om bl. a. åtgärder att göra sådan tillsyn mera effektiv i syfte att försvåra avsättningen av häleriguld och insmugglat guld.

En följd av denna framställning resulterade i föreskriften att tillverkare av ädelmetallarbeten som ett komplement till affärsboken skulle föra journal över det guld som de använde i sin verksamhet. SP har efter underhandskontakter med skrothandelsutredningen utformat sina föreskrifter om journalföring på sådant sätt att dubbelarbete med bokföring i görligaste mån undviks.

För att kunna avstämma resultat av spaning och tillsyn på ädelmetallområdet fordras emellertid att även affineriverksamheten inlemmas i kontrollsystemet. SP finner med tillfredsställelse att utredningen så föreslagit.

Sveriges juvelerare- och guldsmedsförbund

Sveriges juvelerare- och guldsmedsförbund tillstyrker i princip det framlagda betänkandet. Vi hemställer emellertid att följande punkter beaktas:

- att kraven på anteckningar enligt de nu föreslagna författningarna enligt lagen (1974:283) om handel med arbeten av guld, silver eller platina samt till denna författning hörande kungörelse och föreskrifter samordnas på sådant sätt att så få anteckningar som möjligt behöver göras i företagen för varje transaktion som träffas av författningskomplexens regler
- att förordningen om handel med begagnade varor även bör avse anförtrött gods i kommission
- att 1 § 1 st. punkt 6 förordningen om handel med begagnade varor ändras till smycken av guld, silver eller platina, naturpärlor, naturliga och syntetiska ädelstenar
- att samma paragraf punkt 7 ändras och kompletteras med varugruppena naturpärlor, naturliga och syntetiska ädelstenar och att parentesen kring ordet nysilver stryks
- att tillsynsmyndigheten, i de fall förordningen om handel med skrot är tillämplig, lämnar dispens från skyldighet att anteckna nummer på den bil med vilken ädelmetallskrot har transporterats
- att tillsynsmyndigheten lämnar dispens från skyldighet att anteckna återköp av bytesringar och smycken
- att anteckning inte behöver göras om det avtalade priset vid återköp eller, om affären innebär annat än köp, det närmare innehållet av avtalet; därest sådan anteckning anses vara av stort värde i godsspaningen, bör den enbart göras på tillsynsmyndighetens exemplar av inköpsnotan samt
- att tillsynsmyndigheten lämnar generell dispens från de i 7 § förordningen om handel med begagnade varor angivna fristerna, då kunden är väl känd av guldsmeden.

Sveriges grossistförbund

Den byråkrati som vi allmänt varnat för synes oss särskilt påtaglig när det gäller handeln med ädla metaller. Flertalet företag som handlar med skrot och begagnade varor av ädelmetall är registreringsskyldiga enligt två skilda lagar. Det borde då vara naturligt att man begränsar belastningen på företagen genom att samordna de båda regleringarna.

Utredningen uppger att den haft ingående överläggningar med företrädare för några myndigheter för att söka åstadkomma en sådan samordning. Denna har dock visat sig svår att genomföra från praktisk synpunkt utan betydande omläggningar av regleringarna. Vilka svårigheter det rör sig om redovisas dock inte.

Detta är enligt vår mening inte tillfredsställande. Det är inte rimligt att företagen skall tvingas upprätthålla två skilda redovisningssystem med de besvär och kostnader som detta innebär. Även om regleringarna har olika syften och även om tillsynsmyndigheterna är olika, måste det vara möjligt att tillämpa ett kontrollsystem, som kan användas i båda fallen. Denna fråga bör därför enligt vår mening ytterligare övervägas.

En annan form av dubbelkontroll gäller utredningens förslag att affineriarnas redovisningsskyldighet skall utvidgas, i och med att även inköpen från guldsmeder skall antecknas. Affinerierna redovisar i vanlig ordning sina inköp från allmänheten. Köp från den reguljära handeln och från dentalsidan redovisas dock inte. Utredningens förslag att redovisnings-

skyldigheten skall utvidgas innebär att affinerierna skall redovisa inköp, som redan kontrolleras i föregående led. Vi har svårt att förstå det rimliga i denna dubbla kontroll. Det är dessutom förenat med stora svårigheter för affinerierna att beskriva det skrot som kommer in från kunderna beroende på att det ofta rör sig om returmaterial från tillverkning.

Vi föreslår mot denna bakgrund att reglerna för affineriernas redovisningsskyldighet inte ändras.

5 Tillträdesrätt för polisen

Göta hovrätt

Enligt 3 § 1 p. i lagförslaget skall polismyndigheten äga rätt att undersöka skrothandlars och registrerade näringsidkares lokaler och lager samt granska deras bokföring. Förslaget överensstämmer i denna del med nuvarande bestämmelser. Hovrätten finner det böra i princip godtagas.

I 3 § 2 p. i lagförslaget föreslår utredningen emellertid vidare, att samma granskningsrätt för polismyndigheten skall föreligga, då myndigheten har anledning antaga att näringsidkare driver tillståndspliktig handel med skrot utan att inneha tillstånd eller registreringspliktig handel med bagagnade varor utan att vara registrerad. Syftet med förslaget är att effektivisera ansträngningarna att komma till rätta med den inom en del av branschen förekommande brottsligheten och att underlätta polisens brottsbekämpande verksamhet. Mot denna punkt i förslaget kan enligt hovrättens mening resas betänkligheter från rättssäkerhetssynpunkt. Förslaget inrymmer icke tillräckliga garantier mot att granskningsrätten missbrukas eller mot påståenden att sådant missbruk är möjligt. Granskningsrätten företer i detta fall påtagliga likheter med husrannsakan och bör enligt hovrättens mening fordra motsvarande förutsättningar.

Samma betänkligheter föreligger mot granskningsrätten i fråga om näringsidkare som registrerats för handel med begagnade varor i visst fall. Registrering skall nämligen enligt 5 § 2 p. förslaget till förordning om handel med begagnade varor kunna ske tvångsvis, om polismyndigheten finner att näringsidkare driver registreringspliktig handel. Beslut om registrering länder enligt 20 § samma förslag till efterrättelse utan hinder av anförda besvär, om ej annat förordnas. Tvångsregistrering kan teoretiskt sett ske av vilken näringsidkare som helst. Det måste anses från rättssäkerhetssynpunkt angeläget att den enligt förslaget omfattande granskningsrätten ej får utövas innan dylikt beslut vunnit laga kraft.

Hovrätten avstyrker således förslaget rörande polismyndighetens granskningsrätt i den mån granskningen avser handlare som ej har tillstånd till skrothandel eller ej är genom lagakraftvunnet beslut registrerad för handel med begagnade varor.

Kammarrätten i Jönköping

Enligt 3 § lagförslaget är behörig handlare skyldig att efter anmodan låta polisen undersöka hans lokaler och lager och granska hans bokföring. Sådan skyldighet skall också åvila annan näringsidkare om antagande finns att denne obehörigen driver handel med skrot eller begagnade varor. Orden "efter anmodan" är oklara och torde böra preciseras om de skall ha något självständigt innehåll. Det är självklart att polisen tar kontakt med handlaren när undersökning skall göras. Det bör nämnas att nuvarande

förordning inte stadgar någon sådan begränsning (24 §). Vad gäller sådan näringsidkare som saknar tillstånd företer bestämmelsen vissa likheter med husrannsakan. För sådan kontrollåtgärd bör krävas beslut av undersökningsledare i brottmål.

RA

Föreskriften om rätt för polisen att undersöka lokaler m. m. även i fråga om handlare som inte ha tillstånd till handel med skrot synes onödig (3 § andra punkten lagförslaget). Om polisen har anledning anta att näringsidkare driver olovlig skrothandel är 4 § tillämplig och då gäller rättegångsbalkens regler om förundersökning och tvångsmedel. Därigenom kan det syfte som ligger bakom den föreslagna lagstiftningen bli tillgodosett i erforderlig utsträckning för just den situation som omfattas av 3 § andra punkten lagförslaget. Jag anser det inte heller motiverat att införa en sådan särskild kontrollmöjlighet i de fall näringsidkare bedriver registreringspliktig handel med begagnade varor utan att vara registrerad. Enligt 5 § förslaget till förordning om handel med begagnade varor skall nämligen sådan näringsidkare ex officio registreras. Härigenom blir huvudregeln i 3 § första punkten lagförslaget direkt tillämplig (jfr även 28 kap. 1 och 3 §§ rättegångsbalken). I enlighet med det anförda bör 3 § andra punkten lagförslaget utgå.

Överåklagaren i Göteborgs åklagardistrikt

Förslaget förutsätter vidare någon form av husrannsakan. Bestämmelserna är till stor del hämtade från 1949 års förordning, men har vidgats. Eftersom vid all sorts kontroll kunskap kan erhållas om annat än det som kontrollen avser bör sådan verksamhet inskränkas till det absolut nödvändiga. Skäl för att utöver rättegångsbalkens regler tillåta sådan kontroll finns sällan. Jag anser att det från rättssäkerhetssynpunkt är önskvärt att tillståndsgivning kan ske med sådana villkor att någon annan möjlighet till insyn i verksamheten än den lagstiftningen i övrigt medger inte behövs.

Länsstyrelsen i Örebro län

I 3 § förslaget till lag om handel med skrot och begagnade varor stadgas bl. a. att polismyndighet "efter anmodan" har möjlighet att undersöka handlares lokaler och lager. Om härigenom avses att polisen skall bereda handlarna rådrom, innan undersökningen får verkställas, torde dock bestämmelsen i många fall inte få den effekt som avsetts.

6 Tillstånds- och registreringsmyndighet

RPS

Rikspolisstyrelsen delar uppfattningen att polisen bör vara tillstånds- och tillsynsmyndighet. Hanteringen av skrot är en verksamhet som ligger nära polisens intresse av godskontroll. Polisen bör även kunna verka i brottsförebyggande sammanhang genom information till skrotbranschen. Därför är en nära och naturlig kontakt mellan polis och skrothandlarna värdefull.

KK

Kollegiet delar de synpunkter som framförts av handelskammarförbundet beträffande betydelsen av en enhetlig rättstillämpning och vill därför förorda att tillståndsprövningen överföres från de lokala polismyndigheterna till länsstyrelserna. I detta sammanhang kan nämnas att decentraliseringsutredningen överväger om inte prövningen av flertalet av ärenden om näringsstillstånd bör överflyttas från kommerskollegium till länsstyrelserna. Om så sker kan ifrågasättas om inte länsstyrelserna också bör handha den tillståndsprövning som enligt skrothandelsutredningens förslag skulle ankomma på kommerskollegium.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget att polismyndigheterna med sin lokal- och personkännedom även i fortsättningen bör vara tillstånds- och tillsynsmyndighet. En centralisering av tillståndsärendena till exempelvis länsstyrelserna skulle – som utredningen funnit – endast medföra dubbelarbete och ökad byråkrati.

Länsstyrelsen i Norrbottens län

Länsstyrelsen delar utredningens mening att tillsyn och prövning av tillstånd m. m. är sakligt så nära förbundna att man bör bibehålla den nuvarande ordningen med polismyndigheterna som tillståndsprövande instans.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län

Däremot är länsstyrelsen inte beredd att reservationslöst ansluta sig till förslaget att polismyndigheterna även i fortsättningen skall vara tillståndsmyndigheter för handel med skrot.

Utredningen motiverar sin ståndpunkt i det sistnämnda hänseendet med att tillsyn och prövning av tillstånd till skrothandel är sakligt nära förbundna, och att man med polismyndigheterna som tillståndsmyndigheter ernår störst smidighet i förfarandet och undviker onödig byråkrati. För länsstyrelserna i denna roll talar enligt utredningen att man möjligen skulle kunna vinna fördelar i form av en något mer enhetlig praxis i tillämpningen. En enkät under utredningen visar emellertid att flertalet av de länsstyrelser, som yttrat sig, anser att länsstyrelserna bör vara tillståndsstans och samma inställning återfinns i majoriteten av svaren från polismyndigheterna. Länsstyrelsen vill för sin del erinra om att det här inte rör sig om någon ny länsstyrelseuppgift, eftersom länsstyrelserna ansvarade för denna ärendegrupp före tillkomsten av 1949 års förordning. En prövning på länsnivå torde, såvitt länsstyrelsen kan förstå, inte bara medföra en mer enhetlig bedömning utan också bidra till en både smidigare och dessutom mindre byråkratisk handläggning. Det går inte att bortse från att länsstyrelserna med sin tillgång på expertis och egna kunskaper inom viktiga samhällsområden, som har inverkan på prövningen av skrotärenden, kan göra en samlad bedömning i dessa ärenden snabbare och för den enskilde sökanden smidigare än fallet måste vara för en polismyndighet. Länsstyrelsen tänker härvid på sådana aspekter, som måste anläggas för att tillgodose krav ur naturvårds-, miljövårds- och hälsovårdssynpunkter samt för att beakta förekommande sociala skäl av betydelse för bedömningen. Härutöver kommer givetvis med i bilden att länsstyrelserna nu har hand om tillståndsgivning inom andra näringsrättsliga områden, såsom beträff-

fande bilskrotning, pantlånerörelse, handel med drycker och tillfällig handel. Den sistnämnda gruppen återfördes till länsstyrelserna härom året från polismyndigheterna. Många och starka skäl talar sålunda enligt länsstyrelsens åsikt för att länsstyrelserna i aktuellt avseende åter bör bli tillståndsmyndigheter.

Skrotbranschens nämnd för tillståndsprövning

Tillståndsprövning bör, som utredningen framhåller, åvila polismyndigheten, vars utredning ju under alla förhållanden i regel måste bli utslagsgivande. Nämnden vill dock ifrågasätta om inte prövningen av ansvarig föreståndare vid filial bör handhas av polismyndigheten i filialorten. Det av utredningen föreslagna systemet att tillståndsmyndigheten i rörelsens huvudort beslutar efter inhämtande av yttrande från polismyndigheten i filialorten synes nämnden innebära en onödig omgång.

Som utredningen angivit måste det anses värdefullt, att de enskilda polismyndigheterna får möjlighet att inhämta råd från ett centralt organ, så att bedömningarna och bedömningsgrunderna blir likformiga i hela riket. I och för sig kunde det med hänsyn till syftet med den ifrågavarande regleringen vara rimligt att ett sådant organ bekostas av statsmedel. Det skulle då tillsättas av statlig myndighet och innefatta representanter för bl. a. polismyndigheterna och skrotbranschen. Det nuvarande systemet med ett av branschen tillsatt och bekostat organ synes emellertid – enligt utredningens bedömning – ha fungerat tillfredsställande och fyllt ett behov. Ett sådant fristående organ kan arbeta i friare former och i bättre kontakt med skrotbranschen än ett statligt organ.

Sveriges grossistförbund

Utredningen föreslår att tillståndsvånget för skrothandeln skall behållas, vilket vi tillstyrker. Vi kan däremot inte tillstyrka förslaget att den lokala polismyndigheten även i fortsättningen skall vara tillståndsmyndighet. Enligt vår mening bör tillstånd i stället lämnas av länsstyrelsen, som har den administrativa kompetensen för sådana ärenden. Länsstyrelsen kan också enligt vår mening bättre än polisen bedöma hur företagen sköter sin bokföring, momsredovisning etc. Det kan i sammanhanget erinras om att länsstyrelsen meddelar godkännande för bilskrotning, och det synes då mest ändamålsenligt att samma förfarande tillämpas för skrothandeln.

Enligt utredningen skulle man undvika en hel del onödig byråkrati, som skulle bli följden om prövningen skulle centraliseras länsvis. Vi har för vår del svårt att förstå att en centralisering av tillståndsgivningen till länsstyrelsen skulle skapa någon större grad av byråkrati jämfört med om tillståndsprövningen sker hos den lokala polismyndigheten.

Svenska handelskammarförbundet

Tillståndsgivningen måste enligt förbundets mening anses vara av fundamental betydelse. Enligt nuvarande lag är polisen tillståndslämnande myndighet och avses också bli det även i framtiden enligt föreliggande förslag. Enligt förbundet talar emellertid starka skäl för att i stället länsstyrelserna blir tillståndslämnande myndigheter. Härigenom kan sannolikt enhetligare regler tillämpas. Länsstyrelserna bör självfallet inhämta polisens utlåtande om lämpligheten för en viss person eller företag innan tillstånd lämnas. Anledningen till att Handelskammarförbundet föreslår länsstyrelserna som

tillståndsgivande myndighet är att dessa har bättre administrativa resurser för handläggning av dessa slags ärenden samt att länsstyrelserna redan byggt upp viss kompetens på området eftersom man är den myndighet som lämnar auktorisation för bilskrotning.

7 Sanktioner

Göta Hovrätt

Utredningen har föreslagit att överträdelser av förordningen om handel med skrot beivras med återkallelse av tillstånd och i ringa fall varning. Böter kan i vissa fall ådömas enligt 25 § 2 st. En situation där en skrothandlare vid upprepade tillfällen — trots varningar — underlåtit att korrekt fullgöra sin anteckningsplikt enligt 14 § kan lätt tänkas. I den tänkta situationen kan ytterligare varningar bedömas meningslösa medan en återkallelse kan framstå som alltför hård. Hovrätten anser att det bör övervägas huruvida icke möjlighet borde införas att som en mellanform ådöma böter för ifrågavarande förseelser.

RA

När det gäller den föreslagna sanktionen i 4 § andra stycket lagförslaget för att tvinga fram kontroll hos näringsidkare som har erforderligt tillstånd ifrågasätter jag ändamålsenligheten med denna bestämmelse. Tredska i detta hänseende bör i stället föranleda varning eller återkallande av tillståndet. Vid tredska av den som bedriver handel med begagnade varor bör man för att få en mera påtaglig effekt välja vite i stället för böter. Om vitesföreläggande utfärdas av registreringsmyndigheten vinner man dessutom den fördelen att åklagare och domstolar inte behöver anlitas annat än i fall där näringsidkaren trotsar även vitesföreläggandet.

RPS

Det föreslagna varningsinstitutet tillstyrkes. Även med en restriktiv tillämpning är möjligheten att tilldela varning effektiv när det gäller att upprätthålla respekten för regler och föreskrifter. Som en konsekvens av varnings- och återkallelseinstituten kan sanktionsområdet begränsas, vilket också är en avsevärd fördel i förslaget.

BRÅ

BRÅ delar också utredningens syn beträffande sanktionerna; en omsorgsfull prövning vid meddelande av tillstånd och godkännanden liksom en effektiv tillsyn och ett förnuftigt användande av möjligheterna till varning och återkallelse är ett verksamare medel än straff för att få till stånd goda förhållanden inom skrothandeln. BRÅ tillstyrker därför införandet av ett särskilt varningsinstitut i skrothandelsförordningen. BRÅ tillstyrker också den föreslagna straffskärpningen vid olovlig handel. — — — Det föreslagna straffet för underlåten registreringsanmälan (böter) är — — — alltför lågt för att främja anmälningsbenägenheten.

Konsumentverket

Enligt utredningen har den nuvarande skrothandelsförordningens straffbestämmelser mycket liten betydelse ur sanktionssynpunkt. Utredningen menar att man därför bör skapa ett bättre system för tillståndsgivning och

tillsyn av skrothandeln och föreslår ett varnings- och återkallelsesystem. Utredningen föreslår emellertid ingen liknande sanktion beträffande handeln med begagnade varor. Enligt konsumentverkets mening kan straffbestämmelserna i den föreslagna förordningen om handel med begagnade varor inte väntas få någon effekt på benägenheten att följa föreskrifterna. För att en meningsfull tillsyn över branschen skall kunna upprätthållas finner verket det nödvändigt att myndigheterna får möjlighet att meddela handlare, som visat sig uppenbart olämpliga att handha verksamhet av detta slag, förbud att driva handel med begagnade varor (näringsförbud). I den tidigare nämnda rapporten "Konsumentskydd vid bilreparationer" samt i en särskild PM överlämnad till regeringen tillsammans med rapporten "Auktorisation och konsumentskydd" (KOV 1978: 8-01) har verket närmare utvecklat tanken på näringsförbud.

Länsåklagarmyndigheten i Gävleborgs län

Såsom utredningen funnit erfordras straffsanktion vid olovlig skrothandel, dvs. handel som drivs av den som inte har tillstånd. Straffskalan har på anförda skäl skärpts så, att också fängelse – i högst sex månader – ingår däri. Med tillstyrkande av förslaget i denna del vill jag ifrågasätta om ej samma straffskala bör gälla för underlåtenhet att anmäla sig för registrering enligt 3 § tredje stycket och 18 § andra stycket förordningen om handel med begagnade varor.

Straffet för vägran att låta polismyndighet undersöka lokaler och lager och att granska bokföring föreslås bli böter. Fråga är om en utvidgning av brottet hindrande av förrättning (BrB 17:13), som ju enbart avser vägran till inträde. Trots utvidgningen torde böter räcka som påföljd.

Regleringen av ifrågavarande handel tjänar vissa bestämda syften. För att dessa syften skall nås, måste ett kontrollsystem innefattande bl. a. "särskild bokföring i form av anteckningar på inköpsnotor m. m." användas. Följs inte kontrollsystemet i detta och andra härtill anslutande avseenden kan man tappa de effekter som man från allmänna synpunkter eftersträvar. Mot bakgrunden härav och av de erfarenheter, vilka föreligger beträffande oegentligheter och eftersättande av nu gällande regler inom ifrågavarande handel, framstår utredningens förslag till sanktioner mot överträdelse av kontrollsystemet som klart otillräckliga. Enligt min mening är det nödvändigt att handlare som åsidosätter reglerna för handeln till men för kontrollverksamheten drabbas av straff. I stället för att uppräknat åsidosättanden och underlåtenheter som kan leda till straff, skulle man förslagsvis kunna med 10 § skattebrottslagen som förebild utforma en straffbestämmelse som tog sikte på sådana åsidosättanden – uppsåtligt eller av oaktsamhet – av handelsregleringens bestämmelser som allvarligt försvårar polismyndighetens kontrollverksamhet. I ringa fall bör ej ansvar inträda. En sådan bestämmelse borde gälla båda slagen av handel.

Framst skulle en straffbestämmelse med detta innehåll kunna komma till användning vid åsidosättande av den för handeln gällande "särskilda bokföringen" såsom vid fullständig underlåtenhet att föra föreskrivna anteckningar på inköpsnotor m. m., vid underlåtenhet att föra dem på ett fullständigt sätt, vid vilseledande anteckningsåtgärder samt vid förstörande eller undanskaffande av materialet under sådan tid då vederbörande haft skyldighet att bevara detta. Vidare skulle påföljd kunna drabba handlare som åsidosatt författningsenlig uppgiftsskyldighet, särskild underrättelseskyldighet, undersökningsskyldighet o. d. Genom kravet att polismyndighetens kontrollverksamhet enligt handelslagstiftningen allvarligt försvåras

åstadkommes en begränsning av det kriminaliserade området till det verkligt straffvärda. Straffet bör vara böter eller fängelse i högst sex månader.

Det är alltså min mening att den nu skisserade straffbestämmelsen erfordras som medel mot illojala företeelser inom handeln. Även vid en vidgad tillsyn över handeln, som förhoppningsvis kan tillkomma, kvarstår behovet av en sådan straffsanktion.

Länsstyrelsen i Uppsala län

Det måste starkt ifrågasättas, om föreslagen påföljd böter beträffande den, som driver handel med begagnade varor i strid med förordningens bestämmelser, kan vara tillfyllest. Underlåtenhet att göra anteckningar etc. kan ju avse synnerligen värdefullt stöldgods (smycken, tavlor och annat) och kan säkert locka till "chanstagnung".

Överklagarmyndigheten i Malmö åklagardistrikt

Emellertid får det anses ofrånkomligt att man med endast ett registreringsförfarande måste acceptera att handeln i vissa fall kan drivas av olämpliga personer, som kanske t. o. m. helt nonchalerar de för polisens spaningsarbete viktiga kontrollbestämmelserna. I sådana fall kan sanktionsbestämmelsen i 18 § 2 stycket i förordningen om handel med begagnade varor (FB) icke anses tillfyllest. Sedan en sådan handlare (på grund av verksamhetens vinning jämfört med bötesbeloppet) kanske dömts flera gånger till böter enligt nyssnämnda paragraf bör någon form av skärpning vara möjlig för att erhålla avhållande effekt. I förordningen av handel med skrot (FS) ges möjlighet att vid överträdelse av kontrollbestämmelserna återkalla tillståndet varefter handlaren med stöd av 25 § 1 stycket kan ådömas fängelse. Samma möjlighet bör finnas i FB, åtminstone vid recidiv. Ett ytterligare komplement till FB § 18 skulle vara möjligheten att förverka de begagnade varorna eller vissa av dem. En bestämmelse med sistnämnda innehåll skulle markant framhäva vikten av att följa kontrollbestämmelserna.

Länsåklagarmyndigheten i Uppsala län

Ännu mera tveksam är jag till utredningens förslag att slopa nuvarande straffbestämmelser för den som åsidosätter sina skyldigheter när det gäller handel med skrot. Huvudsyftet med lagstiftningen är att försvåra att olovligt åtkommet gods avsätts inom handeln samt att underlätta polisens spaning efter godset. För att polisen skall kunna fullgöra sin kontrollerande verksamhet är det av grundläggande betydelse att handlarna fullgör sina skyldigheter att kontrollera identiteten hos de personer, av vilka de köper gods, antecknar säljarnas namn, priset på godset m. m. Om handlarna åsidosätter dessa skyldigheter måste effektiva sanktionsmedel finnas att tillgå. Utredningen förlitar sig här i väsentlig utsträckning på möjligheterna till varning och återkallelse. Enligt min mening är dessa medel inte tillräckliga. Varning kommer i vissa fall att vara ett alltför svagt påtryckningsmedel medan en återkallelse av tillståndet kan vara alltför ingripande. Man får räkna med att tillstånd kommer att återkallas först sedan vederbörande handlande under avsevärd tid och i väsentliga avseenden åsidosatt sina skyldigheter. Under tiden kommer polisen att tvingas acceptera t. ex. oriktiga eller ofullständiga anteckningar. I flera fall måste man därför räkna med att straffsanktioner behövs. Möjligen skulle de nuvarande straffbestämmelserna kunna koncentreras till en gemensam bestämmelse, som tar sikte på mera väsentliga överträdelser vilka försvårar polisens kontrollerande verksamhet.

Polisstyrelsen i Göteborgs polisdistrikt

Avsikten med regleringen är uppenbarligen att bereda tillsynsmyndigheten – polisen – obehindrad tillgång till lager och bokföring för kontroll. Genom den utformning texten fått är det handlaren som vid hot om bötesansvar åläggs att "låta polismyndighet undersöka" etc. Någon rätt för polismyndigheten att utan stor omgång tvångsvis undersöka ett lager en tredskande handlare undanhåller ges ej. Står stora värden på spel lär ett böteshot ej vara återhållande nog.

Svenska försäkringsbolags riksförbund

Beträffande handeln med begagnade varor har utredningen funnit att tillståndsvång inte är den rätta grundvalen för tillsyn och efterspaning av stöldgods. Man åberopar bl. a. polisens bristande resurser att kontrollera och övervaka denna typ av handel. Riksförbundet anser i och för sig att ett tillståndsvång som bl. a. omfattar en lämplighetsprövning vore att föredra men har också förståelse för att polisens personalresurser är begränsade. En noggrann kontroll av denna marknad som omsätter så mycket stöldgods är emellertid av väsentlig betydelse från brottsförebyggande synpunkt. I vart fall torde inte böter vara en tillräckligt avskräckande påföljd för underlåten registreringsanmälan.

8 Besvärsordningen

Kammarrätten i Jönköping

Kammarrätten delar utredningens mening att länsstyrelsen skall såsom första instans överpröva polismyndighets beslut. Vart talan mot länsstyrelsens beslut skall få föras kan vara underkastat tvekan. Förvaltningsorganisationsriska skäl talar starkt för att regeringen befrias från handläggningen av besvärsärenden av detta slag. Det är också – som utredningen framhållit – diskutabelt om kommerskollegium bör göras till överinstans för beslut av länsstyrelsen.

Kammarrätten har mot bakgrund av att de ovan anförda vägarna för besvärsprövning är förenade med olägenheter övervägt om det inte vore en bättre ordning att låta kammarrätt och regeringsrätt överpröva länsstyrelsens beslut. För en sådan ordning talar förordningarnas syfte att förebygga handel med olovligen åtkommet gods. Det är sålunda icke en näringspolitisk skönsbedömning som skall ske utan frågan är i stor utsträckning av rent rättslig art. Uppfylls t. ex. de i förordningen givna förutsättningarna för att bedriva skrothandel skall tillstånd ges. Bedömningar av den art det gäller (t. ex. prövning av redbarhetsrekvisitet) förekommer icke sällan vid prövning inför förvaltningsdomstol (se t. ex. förordningen 1973: 221 om auktorisation och godkännande av revisorer, ändrad bl. a. genom SFS 1976: 825 29 §).

Mot en prövning av förvaltningsdomstol kan väl anföras att prövningen trots allt innehåller vissa skönsmässiga moment och att det i ett domstolsförfarande kan vara svårt att belägga sådana omständigheter som bristande redbarhet. Remissyttrande från skrotbranschens nämnd skulle dock likasom vid den nuvarande besvärsprövningen kunna ge ledning.

Kammarrätten finner vid en samlad bedömning att det kan väl övervägas att förlägga besvärsprövningen till förvaltningsdomstol.

KK

Kollegiet motsätter sig inte ett genomförande av den alternativa besvärssordning som utredningen föreslagit och som innebär att länsstyrelsens beslut kan överklagas till kommerskollegium som högsta instans istället för till regeringen. Vad som ovan anförts om att tillståndsprövningen bör överföras från polismyndighet till länsstyrelse bör enligt kollegiets bedömning inte nödvändigtvis innebära att — om det skulle finnas önskvärt att avlasta regeringen från dessa besvärsmål — kollegiets beslut i dessa frågor kan överklagas till regeringen.

Länsstyrelsen i Stockholms län

Utredningen har föreslagit att talan mot polismyndighets beslut enligt bägge förordningarna skall föras hos länsstyrelse, mot vars beslut talan skall föras hos regeringen genom besvär. Som alternativt förslag har utredningen föreslagit att besvär över länsstyrelsens beslut i stället skall anföras hos kommerskollegium.

Då kommerskollegium enligt författningsförslagen i vissa fall kommer att vara tillståndsmyndighet finner länsstyrelsen att principiella skäl talar mot kommerskollegium som besvärinstans.

Länsstyrelsen i Värmlands län

Utredningen har utgått från att avgöranden enligt de nämnda förordningarna skall överprövas i länsstyrelse och hos regeringen. I och med att besvär anföras över ett avgörande övergår saken emellertid till att bli en rättsfråga. Det kan därför ifrågasättas om ej besvär i stället bör avgöras i länsrätt — som efter 1 juli 1979 är en förvaltningsdomstol — och kammarrätt.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län

Utredningen har diskuterat instansordningen vid fullföljd av talan mot beslut av länsstyrelsen i egenskap av besvärsmyndighet i den föreslagna skrothandelsförordningen och stannat för bibehållande av nuvarande ordning. Såsom ett alternativ framförs kommerskollegium som sista instans. Denna propå vill länsstyrelsen bestämt avvisa. Därest besvär över huvud taget skall få anföras över länsstyrelsens beslut — om det nu kommer att bli såsom första eller andra instans — bör besvären föras hos regeringen. Antalet dit fullföljda ärenden har, såsom i betänkandet redovisas, varit blygsamt hittills under 1970-talet och anledning till någon större ökning framöver torde knappast kunna förväntas.

LON

I fråga om besvärssordningen föreslår utredningen att besvär skall i sista instans prövas av regeringen. I specialmotiveringen till författningsförslagen (s. 245 och 263) för utredningen emellertid också fram ett alternativt förslag, enligt vilket kommerskollegium är sista instans. LON finner för sin del att utredningen anført goda skäl (s. 166) för sitt förslag om regeringen som sista besvärinstans, främst att ärendena gäller inskränkning i näringsfriheten och inte heller efter reformen torde bli arbetsmässigt betungande samt att det är principiellt oegentligt att låta ett ämbetsverk som sista instans överpröva länsstyrelsens beslut. Motivet för det alternativa förslaget skulle vara att avlasta regeringen mera detaljbetonade ärenden. Denna synpunkt är givetvis väsentlig men kan enligt LONs bedömning knappast väga upp de skäl utredningen anført för sitt huvudförslag, åtminstone inte innan erfarenhet vunnits av besvärssordningen i praktiken.

9 Den författningsmässiga uppläggningsen

Göta hovrätt

Reglering av handeln fordrar enligt regeringsformen stöd i lag. Det samma gäller införande av fängelsestraff såsom sanktion för den som utan tillstånd handlar med skrot. Med hänsyn härtill vill hovrätten ifrågasätta utredningens förslag att ställningstagandet huruvida tillståndstvång och registreringsskyldighet skall uppställas överlåtes på regeringen. En författningsmässigt bättre reglering vore enligt hovrättens mening att direkt i lagen slå fast att handel med skrot fordrar tillstånd och att för handel med begagnade varor — i den omfattning regeringen äger närmare föreskriva — skall föreliggande registreringsskyldighet. För ökad överskådlighet synes vidare lämpligt att straffsanktionen för underlåtenhet att göra anmälan för registrering av handel med begagnade varor får sin plats i lagen i stället för i förordningen om dylik handel.

Nödvändigt bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter kan lämpligen ges i en följande paragraf av lagen.

Kammarrätten i Jönköping

I 1 § lagförslaget föreslås ett bemyndigande åt regeringen att ge närmare angivna föreskrifter. Kammarrätten finner det lagstiftningstekniskt mera tilltalande att man direkt i lagen utsäger, att handel med järn- och annat metalls-krot får drivas endast efter tillstånd och att handel med begagnade varor skall i den omfattning som regeringen föreskriver — vara underkastad registrering. De närmare bemyndiganden som krävs får sedan ges i följande paragrafer.

Länsstyrelsen i Kalmar län

Länsstyrelsen ifrågasätter om inte en enda gemensam förordning vore att föredra framför föreslagna två. En gemensam förordning där olika kapitel upptar respektive regler för tillståndspliktig och registreringspliktig handel borde vara att föredra inte minst för överskådlighetens skull.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 29 maj 1980	4
1 Inledning	4
2 Föredragandens överväganden	6
2.1 Inledning	6
2.2 Huvuddragen av regleringen	8
2.3 Den närmare utformningen av regleringen	13
2.3.1 De erforderliga bemyndigandena för regeringen	13
2.3.2 Föreskrifterna rörande handeln med skrot och begagnade varor	16
2.3.2.1 Handeln med skrot	17
2.3.2.2 Handeln med begagnade varor	19
2.4 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	25
3 Upprättat lagförslag	25
4 Hemställan	26
5 Beslut	26

Bilagor

1 Betänkandet (Ds H 1978: 5) Handeln med skrot och handeln med begagnade varor	27
2 Sammanställning av remissyttrandena	273

